SFANTUL JUSTIN POPOVICI

BISERICA ORTODOXĂ ŞI ECUMENISMUL

Coperta I: Mitropolitul Amfilohie Radovici al Muntenegrului, citind rugăciunile de dezlegare sîrbilor ucişi în Kosovo, sub supravegherea trupelor NATO.

Coperta IV: Icoana Sfîntului Iustin Popovici (25 martie 1894 - 25 martie 1979), pictată la Mănăstirea Celie, în 1985

ISBN: 973-0-02706-4

Editor: monahul Filotheu Bălan
Traducere din limba sîrbă de
Adrian Tănăsescu

Mănăstirea Sfinții Arhangheli - Petru Vodă
2002

Cuprins

PARTEA I
BISERICA ORTODOXĂ

BISERICA ORTODOXĂ ŞI ECUMENISMUL

Ecumenismul este o mişcare ce naşte o mulţime de întrebări: şi toate întrebările acestea, în întemeierea lor, izvorăsc dintr-o singură dorinţă şi se varsă într-o singură dorinţă - şi această dorinţă vrea un singur lucru: adevărata Biserică a lui Hristos. Iar adevărata Biserică a lui Hristos poartă - şi trebuie să poarte - răspunsuri la toate întrebările şi sub-întrebările pe care le pune Ecumenismul; căci, dacă Biserica lui Hristos nu dezleagă veşnicele întrebări ale duhului omenesc, atunci ea nu e de nici un folos. Iar vatra duhului omenesc arde pururea în veşnicele întrebări chinuitoare. Şi orice om arde în ele, cu ştiinţă sau fără ştiinţă, de voie sau fără de voie: îi arde inima, îi arde mintea, îi arde conştiinţa, îi arde sufletul, îi arde întreaga fiinţă. “Şi nu este pace întru oasele lor“. Între planete, planeta noastră este cetatea de scaun a tuturor veşnicelor probleme chinuitoare: ale vieţii şi ale morţii, ale binelui şi ale răului, ale faptei bune şi ale păcatului, ale lumii şi ale omului, ale nemuririi şi ale veşniciei, ale raiului şi ale iadului, ale lui Dumnezeu şi ale diavolului. Între toate fiinţele, omul este cea mai complicată şi mai enigmatică; şi, mai presus de toate, cea mai chinuită. Tocmai pentru aceasta S-a pogorît Dumnezeu pe pămînt, pentru aceasta s-a făcut om pentru noi ca Dumnezeu-Om: ca să răspundă la toate chinuitoarele, veşnicele noastre întrebări. Din această pricină a şi rămas întreg pe pămînt, în Biserica Lui, căreia El îi este cap, iar ea este trupul Lui. Ea e adevărata Biserică a lui Hristos, Biserica Ortodoxă, şi în ea este întreg Dumnezeu-Omul, cu toate bine-vestirile Sale şi cu toate desăvîrşirile Sale.

Ce e Ecumenismul în rădăcina şi stră-rădăcina sa, în esenţa şi stră-esenţa sa, în realităţile şi năzuinţele sale, se va vedea cel mai bine dacă îl vom privi în oglinda Bisericii lui Hristos, celei uneia şi adevărate. De aceea e nevoie să arătăm, măcar în liniile cele mai de căpetenie şi foarte pe scurt, învăţătura Bisericii Ortodoxe despre adevărata Biserică a lui Hristos, Biserică apostolească-părintească, Biserica Sfintei Predanii.

ÎNVĂȚĂTURA ORTODOXĂ DESPRE BISERICĂ

Toată taina credinței creştine se află în Biserică; toată taina Bisericii este în Dumnezeu-Omul; toată taina Dumnezeu-Omului stă în faptul că Dumnezeu S-a făcut trup şi a sălăşluit în trup toată plinătatea Dumnezeirii Lui, toate vredniciile şi desăvîrşirile Sale Dumnezeieşti, toate Tainele lui Dumnezeu. Toată *Evanghelia* Dumnezeu-Omului Domnului Hristos poate fi adunată în cîteva cuvinte, în următoarea a-tot-bună-vestire: *Mare este taina bunei-credințe (creştinătății): Dumnezeu S-a arătat în trup* (1 Timotei 3:16). Măruntul trup omenesc a încăput pe Dumnezeu întreg, cu toate nemărginirile Lui fără de număr, Dumnezeu rămînînd Dumnezeu şi trupul rămînînd trup, totdeauna într-o singură Persoană, Persoana Dumnezeu-Omului Hristos: Dumnezeu desăvîrşit şi om desăvîrşit = Dumnezeu-Om desăvîrşit. Aici nu este doar o taină, ci sînt toate tainele cerului şi pămîntului, împreunate într-o singură taină: în taina Dumnezeu-Omului = în taina Bisericii, a trupului Său Dumnezeu-omenesc. Totul se adună în trupul Dumnezeu-Cuvîntului, în întruparea, înomenirea lui Dumnezeu. În acest adevăr este şi întreaga viață a trupului Dumnezeu-omenesc al Bisericii, şi prin el ştim cum trebuie a petrece în casa lui Dumnezeu, care este Biserica lui Dumnezeu celui viu, stîlpul şi întărirea adevărului (1 Timotei 3: 15).

"*Dumnezeu S-a arătat în trup*. În aceasta este - spune bine-vestitorul cu Gură de Aur al Evangheliei Mîntuitorului - întreaga iconomie a mîntuirii noastre. Cu adevărat, mare taină... Să luăm aminte: Sfîntul Apostol numeşte peste tot iconomia mîntuirii noastre *taină;* şi pe bună dreptate, fiindcă ea nu a fost cunoscută de toți oamenii, ba nici măcar Îngerilor nu le-a fost descoperită: însă ea se descoperă prin Biserică. Şi, cu adevărat, mare este taina aceasta, fiindcă Dumnezeu S-a făcut om şi omul Dumnezeu. Drept aceea se cuvine să trăim în chip vrednic de această taină." [1]

Cel mai mare lucru pe care Dumnezeu putea să îl dea omului, l-a dat făcîndu-Se om şi rămînînd în veci ca Dumnezeu-Om în toate lumile văzute şi nevăzute. Măruntа ființă omenească a încăput pe Dumnezeu întreg, Cel neîncăput şi nemărginit din nici o parte. Aceasta face ca Dumnezeu-Omul să fie cea mai enigmatică ființă din toate lumile omeneşti. Sfîntul Ioan Damaschin are dreptate şi pe pămînt, şi în cer, şi în vremelnicie, şi în veşnicie, atunci cînd spune cu tărie că Dumnezeu-Omul este "singurul nou sub soare" [2]. Aş adăuga: şi în veci nou, noul ce nu se învecheşte niciodată, nici în timp, nici în veşnicie. Dar în Dumnezeu-Omul şi cu Dumnezeu-Omul, şi omul s-a făcut ființă nouă sub soare, Dumnezeieşte de însemnată, Dumnezeieşte de prețioasă, Dumnezeieşte de veşnică şi Dumnezeieşte de complicată. Taina lui Dumnezeu s-a unit în chip de nedespărțit cu taina omului şi s-a făcut o taină îndoit-una: a-tot-taina tuturor

[1] Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Tîlcuire la Epistola I către Timotei*, 11:1; PG 62, 553-556.
[2] Sfîntul Ioan Damaschin, *De fide*, 3, 1: PG 94, 984B.

lumilor. Şi aşa s-a făcut Biserica: Dumnezeu-Omul = Biserica. Cel de-al doilea Ipostas al Preasfintei Treimi, ipostasul Dumnezeu-Cuvîntului, făcîndu-Se om, făcîndu-Se Dumnezeu-Om, a rămas în lumea noastră pămîntească şi în toate lumile ca Dumnezeu-Om = Biserică. Prin înomenirea Dumnezeu-Cuvîntului, omul, ca fiinţă osebită după chipul lui Dumnezeu, este mărit cu mărire Dumnezeiască, întrucît Cel de-al doilea Ipostas al Preasfintei Treimi i S-a făcut cap, veşnic cap, al trupului Dumnezeu-omenesc al Bisericii. Dumnezeu-Tatăl, prin Duhul Sfînt, a dat pe Domnul Hristos - Dumnezeu-Omul *mai presus de toate cap Bisericii, care este trupul Lui, plinirea Celui ce plineşte toate în toţi* (Efeseni 1: 22-23).

Cu Dumnezeu-Omul Domnul Hristos drept cap al său, Biserica s-a făcut cea mai desăvîrşită şi cea mai vrednică fiinţă din toate lumile. Tot ce este Dumnezeu-omenesc s-a făcut al ei: toate puterile Lui Dumnezeieşti s-au făcut ale ei şi toate puterile Lui de înviere, şi de schimbare la faţă, şi de în-dumnezeire, şi de în-dumnezeu-omenire, şi de în-creştinare şi de în-treimificare s-au făcut ale ei pentru vecie. Şi - ceea ce e mai însemnat decît tot ce este mai însemnat, şi mai minunat decît tot ce este mai minunat şi mai cutremurător decît tot ce este mai cutremurător - Însuşi Ipostasul Dumnezeu-Cuvîntului, din nemăsurata Sa iubire de oameni, S-a făcut veşnicul Ipostas al Bisericii. Nu este bogăţie a Dumnezeirii, nu este slavă a Dumnezeirii, nu este lucru bun al Dumnezeirii care, prin minunatul Dumnezeu-Om, să nu se fi făcut pe veci al nostru, pe veci al oamenilor în Biserică.

Toată nemăsurata mărime a puterii Sale, şi bogăţie a iubirii Sale de oameni şi a-tot-puternicie a tăriei Sale, Dumnezeu a arătat-o mai ales prin Învierea lui Hristos din morţi, prin înălţarea Lui la cer - mai presus de Heruvimi, şi Serafimi şi de toate Puterile cele fără de trup care sînt mai presus de ceruri - şi prin întemeierea Bisericii ca trup al Lui, trup căruia El, Dumnezeu-Omul cel înviat, şi înălţat şi veşnic viu, îi este cap. Această minune fără margini, această cu adevărat prea-Dumnezeiască a-tot-minune, Dumnezeu *a lucrat-o întru Hristos, sculîndu-L pe El din morţi şi punîndu-L a şedea de-a dreapta Sa întru cele cereşti, mai presus decît toată Începătoria, şi Stăpînirea, şi Puterea, şi Domnia, şi decît tot numele ce se numeşte, nu numai în veacul acesta, ci şi în cel viitor; şi toate le-a supus sub picioarele Lui, şi pe El L-a dat mai presus de toate* υπερ παντα - *cap Bisericii, care e trup al Lui, plinirea Celui ce plineşte toate întru toţi* το πληρωμα του τα παντα εν πασι πληρουμενου (Efeseni 1: 20-23).

Astfel, în Dumnezeu-Omul cel înviat şi înălţat, în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii, s-a înfăptuit sfatul cel mai înainte de veci al Dumnezeirii celei întreit Sfinte: *ca toate să le unească sub un cap întru Hristos* ανακεφαλαιωσασθαι τα παντα, *şi cele din ceruri şi cele de pe pămînt* (Efeseni 1:10). Prin Biserică, trupul Său Dumnezeu-omenesc, Domnul a unit toate făpturile îngereşti, oamenii şi toate făpturile zidite de Dumnezeu într-un

organism veşnic viu. Astfel, Biserica este plinirea Celui ce *plineşte toate întru toţi* (Efeseni 1:23), adică a lui Hristos, Dumnezeu-Omul, Care ca Dumnezeu plineşte toate întru toţi, iar ca om şi Arhiereu veşnic ne dă nouă, oamenilor, a trăi această plinire în Biserică, cu ajutorul Sfintelor Taine şi sfintelor fapte bune. Aceasta este, cu adevărat, pliroma a tot ce e Dumnezeiesc, a tot ce este veşnic, a tot ce este după chipul lui Dumnezeu, a tot ce e zidit de Dumnezeu: fiindcă Biserica este pliroma adevărului Dumnezeiesc, a dreptăţii Dumnezeieşti, a dragostei Dumnezeieşti, a vieţii Dumnezeieşti, a veşniciei Dumnezeieşti; pliroma tuturor desăvîrşirilor Dumnezeieşti şi, de asemenea, pliroma tuturor desăvîrşirilor omeneşti, fiindcă Domnul Hristos este Dumnezeu-Om, plinirea cea îndoit-una a Dumnezeiescului şi a omenescului. Aceasta este a-tot-unitatea pliromică Dumnezeu-omenească, în-nemurită şi în-veşnicită prin faptul că are drept cap pe Însuşi Dumnezeu-Omul cel veşnic, Cel de-al doilea Ipostas al Preasfintei Treimi. Pliromă a trupului Dumnezeu-omenesc, Biserica trăieşte prin nemuritoarele şi de viaţă făcătoarele puteri cuvîntătoare ale Dumnezeu-Cuvîntului întrupat. Lucrul acesta îl simt toate mădularele adevărate ale Bisericii, însă cel mai deplin Sfinţii şi Îngerii. Tocmai această pliromă a desăvîrşirilor Dumnezeu-omeneşti ale lui Hristos e moştenirea Sfinţilor şi nădejdea chemării noastre creştine (Efeseni 1: 18). Biserica este nu numai scop şi noimă a tuturor fiinţelor şi făpturilor, de la Înger pînă la atom, ci este şi singurul lor a-tot-scop şi a-tot-noimă. În ea, Dumnezeu ne-a *blagoslovit*, cu adevărat, *cu toată blagoslovenia duhovnicească* (Efeseni 1: 3), în ea ne-a dat toate mijloacele pentru o viaţă sfîntă şi fără de prihană înaintea lui Dumnezeu (Efeseni 1: 4), în ea ne înfiază prin Fiul Său cel Unul-Născut (Efeseni 1: 5-8), în ea ne-a descoperit taina cea veşnică a voii Sale (Efeseni 1: 9), în ea a unit timpul cu veşnicia (Efeseni 1: 10) şi a făcut cu putinţă întru-creştinarea şi în-creştinarea tuturor fiinţelor şi făpturilor, întru-duhovnicirea şi în-duhovnicirea lor, întru-treimificarea şi în-treimificarea lor (Efeseni 1: 13-18). Pentru toate aceste temeiuri, Biserica alcătuieşte cea mai mare şi mai Sfîntă Taină a lui Dumnezeu din toate lumile. Faţă de celelalte Taine ale lui Dumnezeu, ea este a-tot-Taina. În ea fiecare Taină Dumnezeiască e bună-vestire şi fericire, în ea fiecare dintre ele este rai, fiindcă fiecare dintre ele este prea-plină de Domnul cel prea-dulce. Iar Domnul cel prea-dulce? Prin El este raiul rai şi fericirea - fericire; prin El Dumnezeu este Dumnezeu şi omul - om; prin El e adevărul adevăr şi dreptatea - dreptate; prin El e dragostea dragoste şi bunătatea - bunătate; prin El e viaţa viaţă şi veşnicia - veşnicie.

Buna-vestire de temelie, şi în ea a-tot-bucuria de temelie, pentru toate fiinţele şi pentru toate lumile este aceasta: Dumnezeu-Omul Hristos este totul şi toate în toate lumile, şi în El - Biserica. Iar a-tot-buna-vestire e aceasta: Biserica are drept cap pe Hristos - Dumnezeu-Omul. În fapt, El este mai-nainte de toate şi toate întru Dînsul sînt aşezate (Coloseni 1: 17); fiindcă El este Dumnezeu, El este Făcător, El este Proniator, El e Mîntuitor, El este viaţa vieţii şi fiinţa fiinţei

şi existenţa existenţei, că printr-Însul şi pentru Dînsul toate s-au zidit (Coloseni 1: 16). El este scopul a tot ce există. Întreaga zidire a fost zidită ca Biserică, şi alcătuieşte Biserica şi El e Capul trupului Bisericii (Coloseni 1: 18). Adică: o a-tot-unitate cuvîntătoare a făpturii şi o a-tot-finalitate cuvîntătoare a făpturii. Păcatul a rupt o parte a făpturii din această a-tot-unitate şi a-tot-finalitate cuvîntătoare şi a cufundat-o într-o lipsă de finalitate ne-cuvîntătoare, în moarte, în iad, în munci. Pentru aceasta Dumnezeu-Cuvîntul S-a pogorît în lumea noastră pămîntească, S-a făcut om şi săvîrşeşte ca Dumnezeu-Om mîntuirea lumii de păcat. Iconomia Lui Dumnezeu-omenească de mîntuire are ca scop să curețe totul de păcat, să logosifice totul, să sfințească totul, să le facă pe toate mădulare ale trupului Dumnezeu-omenesc al Bisericii, şi în felul acesta să le întoarcă la unitatea cuvîntătoare/ logosică şi a-tot-finalitatea cuvîntătoare/ logosică.

Făcîndu-Se om şi întemeind Biserica pe Sine, şi prin Sine şi întru Sine, Domnul Hristos, ca Dumnezeu-Om, a mărit nemăsurat pe om, ca nimeni altul mai înainte sau după El. Prin nevoințele Sale Dumnezeu-omeneşti, El nu doar că l-a mîntuit pe om de păcat, de moarte şi de diavol, ci l-a şi înălțat mai presus de toate ființele şi făpturile. Dumnezeu nu S-a făcut nici Dumnezeu-Înger, nici Dumnezeu-Heruvim, nici Dumnezeu-Serafim, ci Dumnezeu-Om. Prin asta l-a înălțat pe om mai presus de toți Îngerii şi Arhanghelii, mai presus de toate ființele supraomeneşti. Pe lîngă aceasta, Domnul i-a supus totul şi toate prin Biserică: παντα υπεταξεν υπο τους ποδας αυτου (Efeseni 1: 22). Prin Biserică şi în Biserică, trup Dumnezeu-omenesc, omul creşte la înălțimi supra-îngereşti, supra-heruvimice. Astfel, calea înălțării lui, a desăvîrşirii lui, ajunge mai departe decît cea îngerească, decît cea heruvimică, decît cea serafimică. Aici este la mijloc taina tainelor. Să tacă toată limba, căci vorbeşte dragostea cea nespusă şi fără de sațiu a lui Dumnezeu, iubirea de oameni cea negrăită şi fără de sațiu a singurului cu adevărat iubitor de oameni, a Domnului Iisus. Aici încep vedeniile şi descoperirile Domnului (2 Corinteni 12: 1), ce nu se pot rosti în nici o limbă, nu numai omenească, ci nici îngerească. Aici toate sînt mai presus de minte, mai presus de cuvînt, mai presus de fire, mai presus de ceea ce este făcut. Dacă e să vorbim de taină, aici este a-tot-taina omului, în a-tot-taina Dumnezeu-Omului, Care este Biserica, şi totodată trupul Bisericii şi capul ei. Şi în toate acestea şi prin toate acestea: omul întru-bisericit şi îm-bisericit, omul întru-creştinat şi în-creştinat, omul întru-treimificat şi în-treimificat, omul de un trup cu trupul Dumnezeu-omenesc al lui Hristos = al Bisericii (Efeseni 3: 6), al celei mai sfinte şi mai dragi Taine a lui Dumnezeu, al Tainei Tainelor, al a-tot-Sfintei a-tot-Taine. Biserica este Dumnezeu-Omul Hristos prelungit prin toate veacurile şi în toată veşnicia. Dar, împreună cu omul şi pentru om, toată făptura de Dumnezeu zidită, tot ce a fost zidit în cer şi pe pămînt prin Dumnezeu-Cuvîntul, toate acestea intră în Biserică, ca trup al ei, al cărui cap este Domnul Hristos; dar capul este cap trupului, şi trupul este trup capului, nedespărțite unul de altul,

plinirea unuia cu celălalt: *plinirea Celui ce plineşte toate întru toţi* (Efeseni 1: 23). Făcîndu-se prin Sfîntul Botez mădular al Bisericii, orice creştin se face parte alcătuitoare a plinirii *Celui care plineşte toate în toţi* şi el însuşi se plineşte prin această *plinire Dumnezeiască* (Efeseni 3: 19); şi, în acest fel, el atinge plinirea a-tot-desăvîrşită a fiinţei sale omeneşti, a persoanei sale omeneşti. După măsura credinţei lui şi a vieţii sale harice în Biserică, fiecare creştin ajunge la această plinire prin Sfintele Taine şi sfintele fapte bune. Acest lucru este adevărat pentru toţi creştinii tuturor vremurilor. Toţi sînt pliniţi cu plinirea Celui ce plineşte toate în toţi: totul în noi, oamenii, totul în Îngeri, totul în planete, totul în păsări, totul în plante, totul în minerale, totul în toate făpturile zidite de Dumnezeu. Şi în felul acesta noi, oamenii, sîntem înrudiţi, Dumnezeieşte înrudiţi cu toate fiinţele şi făpturile zidite de Dumnezeu: căci unde e Dumnezeirea Dumnezeu-Omului, acolo este şi omenitatea Lui, acolo sînt toţi credincioşii din toate vremurile şi din rîndul tuturor fiinţelor: al Îngerilor şi al oamenilor. În felul acesta noi, oamenii, ne plinim în Biserică cu toată plinirea Dumnezeirii (Coloseni 2: 9); plinirea Dumnezeu-omenească = Biserica: Dumnezeu-Omul este Capul ei, ea este trupul Lui, iar noi, întotdeauna, în toată trăirea noastră, ne găsim întru deplină atîrnare de El, ca trupul faţă de cap. Din El, capul nemuritor al Bisericii, curg prin tot trupul Bisericii şuvoaiele puterilor harice de viaţă făcătoare şi ne dau viaţă prin nemurire şi prin veşnicie. Toate simţirile Dumnezeu-omeneşti ale Bisericii sînt de la El, şi în El şi prin El. Toate Sfintele Taine şi sfintele fapte bune din Biserică - prin care ne curăţim, ne naştem din nou, ne schimbăm la faţă, ne sfinţim, ne în-creştinăm, ne în-dumnezeu-omenim, ne în-dumnezeim, ne în-treimificăm, ne mîntuim - îşi au existenţa de la Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfînt, şi aceasta mulţumită unirii ipostatice a Dumnezeu-Cuvîntului cu firea noastră omenească în minunata Persoană a Dumnezeu-Omului, a Domnului Iisus.

Pentru ce Dumnezeu-Omul, Domnul Hristos, Cea de a doua Persoană a Sfintei Treimi, este în Biserică totul şi toate: şi cap al trupului Bisericii, şi Biserică, trup al Său? Pentru ca noi, toate mădularele Bisericii, să sporim în toate întru El, *Care este capul, pînă ce vom ajunge toţi întru bărbat desăvîrşit, la măsura vîrstei plinirii lui Hristos* - εις μετρον ηλικιας του πληρωματος του Χριστου - ινα πληρωση τα παντα (Efeseni 4: 8-10). Asta înseamnă: Biserica este atelierul Dumnezeu-omenesc în care oamenii, cu ajutorul Sfintelor Taine şi Sfintelor fapte bune se în-dumnezeu-omenesc, se în-creştinează, se în-dumnezeiesc, se schimbă la faţă în dumnezeu-oameni după har, în dumnezei după har. Aici totul este Dumnezeu-Om, în Dumnezeu-Omul, după Dumnezeu-Omul; totul în categoria a ceea ce este al Dumnezeu-Omului şi a ceea ce este Dumnezeu-omenesc. Prin Persoana Sa Dumnezeu-omenească, Domnul Hristos cuprinde, străbate, pătrunde toate lumile în care se mişcă şi trăiesc fiinţele omeneşti; Se pogoară în locurile cele mai de jos ale pămîntului, în însuşi iadul şi

împărăția morții; Se înalță mai presus de toate cerurile, ca prin Sine să plinească totul şi toate - ινα πληρωση τα παντα (Efeseni 4: 8-10, cf. Romani 10: 6-7).

Totul în Biserică lucrează dus şi călăuzit de către capul Bisericii, Domnul Hristos; şi astfel creşte trupul Dumnezeu-omenesc. Dumnezeu-Omul creşte! Şi această minune se întîmplă neîncetat pentru noi, oamenii, şi pentru a noastră mîntuire şi în-creştinare. Creşte trupul lui Hristos, Biserica. Creşte cu fiecare om care se face mădular al Bisericii, parte alcătuitoare a trupului Dumnezeu-omenesc al lui Hristos. Creşterea aceasta a fiecărei persoane omeneşti în Biserică e de la capul Bisericii, Domnul Hristos. De la El, prin sfinții, de Hristos purtătorii împreună-lucrători ai Lui. Domnul cel a-tot-iubitor de oameni a dat şi Apostoli, şi Prooroci, şi Evanghelişti, şi Păstori şi Învățători, spre desăvîrşirea Sfinților şi zidirea trupului lui Hristos (Efeseni 4: 12). Şi din Domnul Hristos, ca şi cap al Bisericii, tot trupul Bisericii creşte, alcătuindu-se şi încheindu-se prin toată legătura care dă tărie, după lucrare întru măsura fiecărui mădular (Efeseni 4:16).

În ce stă nădejdea chemării noastre creştine? În unirea noastră cu Domnul Hristos şi, prin El, cu cei ce sînt în El în trupul Lui Dumnezeu-omenesc, Biserica. Iar trupul Lui este un trup (Efeseni 4: 4), trupul Dumnezeu-Cuvîntului întrupat; iar duhul e în acest trup un duh (Efeseni 4: 4), Duhul Sfînt. Aceasta e unirea Dumnezeu-omenească, mai desăvîrşită şi mai deplină decît orice fel de unire. În lumea pămîntească nu este vreo unire mai adevărată, şi mai cuprinzătoare şi mai nemuritoare decît unirea omului cu Dumnezeu, şi cu oamenii şi cu toate făpturile. Iar mijloacele prin care se intră în această unire sînt la îndemîna tuturor şi oricui: Sfintele Taine şi sfintele fapte bune. Cea dintîi Sfîntă Taină este Botezul, iar cea dintîi sfîntă faptă bună - credința. O credință (Efeseni 4: 5), şi nu e alta în afara ei; şi un Domn (1 Corinteni 8: 6; 12, 5; Iuda 3), şi nu e altul în afara Lui (Efeseni 4: 5); şi un Botez, şi nu e altul în afara lui. Doar în unire organică cu trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii, doar fiind de un trup cu acest minunat organism, omul ajunge la simțămîntul, şi cunoştința şi încrederea deplină că într-adevăr există numai un Domn, Preasfînta Treime; numai o credință, credința în Preasfînta Treime (Efeseni 3: 6; 4: 13; 4: 5; Iuda 3); numai un Botez, botezul în numele Preasfintei Treimi (Matei 28: 19) şi numai *un Dumnezeu şi Părinte al tuturor, Care este peste toți, prin toți şi în noi toți* (Efeseni 4: 6; cf. 1 Corinteni 8: 6; 12: 6; Romani 11: 36). "Unul e Tatăl cel peste toate, Care este prin toate pentru Cuvîntul cel dintr-Însul şi în toate prin Duhul Său." [3] A simți aceasta şi a trăi prin aceasta înseamnă a te purta în chip vrednic de chemarea creştină (Efeseni 4:1; cf. Romani 12: 2; Coloseni 3: 8-17; 1 Tesaloniceni 2: 7), într-un cuvînt, înseamnă a fi creştin.

Prin Hristos Domnul, toți oamenii - şi evreii, şi păgînii - au apropiere de Tatăl într-un singur Duh, fiindcă numai prin Hristos se ajunge la Tatăl (Efeseni 2: 18; Ioan 14: 6). Prin a Sa iconomie a mîntuirii, Dumnezeu-Omul ne-a deschis

---

[3] Sfîntul Ioan Damaschin, *Tîlcuire la Efeseni* 4:5-6: PG 95, 840D.

tuturor calea şi apropierea de Dumnezeirea treimică (v. Romani 5: 1-2; Efeseni 3:12; 1 Petru 3:18). În iconomia Dumnezeu-omenească a mîntuirii totul este de la Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfînt. Aceasta este legea cea mai înaltă în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii, legea cea mai înaltă în viaţa Bisericii, legea cea mai înaltă în viaţa fiecărui mădular al Bisericii. Fiindcă, ce este mîntuirea? Viaţa în Biserică. Dar viaţa în Biserică ce e? Viaţa în Dumnezeu-Omul. Iar viaţa în Dumnezeu-Omul ce este? Viaţa în Sfînta Treime, fiindcă Dumnezeu-Omul, Cea de a doua Persoană a Sfintei Treimi, este întotdeauna de-o-fiinţă şi de-o-viaţă cu Părintele cel fără de început şi cu Duhul cel de viaţă făcător (v. Ioan 14: 6-9; 6: 23, 26; 15: 24-26; 16: 7, 13-15; 17: 10-26). Astfel, mîntuirea înseamnă în fapt trăirea în Sfînta Treime.

Numai în Domnul Hristos Dumnezeu-Omul s-a simţit omul pentru prima dată pe deplin unul după fiinţă şi întreit-unul. Şi în această întreită unire după chipul lui Dumnezeu a fiinţei sale a aflat şi unirea fiinţei sale, şi nemurirea cea după chipul lui Dumnezeu, şi viaţa veşnică. Ca urmare, viaţa veşnică e în cunoaşterea Dumnezeului celui întreit-unul (v. Ioan 17: 3). A ne asemăna Domnului celui întreit-unul, a ne plini cu toată plinirea Dumnezeirii (Coloseni 2: 9-10; Efeseni 3: 19), a ne face desăvîrşiţi asemenea lui Dumnezeu (Matei 5: 48), aceasta e chemarea noastră, în asta e nădejdea chemării noastre, a chemării sfinte (2 Timotei 1: 9), chemării cereşti (Evrei 3: 1), chemării lui Dumnezeu (Filipeni 3: 14; Efeseni 1: 18; Romani 11: 29). Numai în Biserica lui Hristos simţim în chip viu şi nemuritor că sîntem chemaţi întru o nădejde a chemării noastre (Efeseni 4: 4). O singură chemare pentru toţi oamenii şi o singură nădejde pentru toţi oamenii. Această chemare se trăieşte deplin prin Biserică şi în Biserică, împreună cu toţi Sfinţii, prin Sfintele Taine şi sfintele fapte bune (Efeseni 3:18-19). Şi noi atunci ne şi simţim un trup şi un duh împreună cu toţi Sfinţii: într-acest chip noi, cei mulţi, sîntem un singur trup în Hristos (Romani 12:5); căci printr-un Duh noi toţi într-un trup ne-am botezat... şi toţi ne-am adăpat într-un Duh... că şi trupul nu e un singur mădular, ci multe... şi multe mădulare, cu adevărat, sînt, însă un trup (1 Corinteni 12: 13, 14, 20, 27). Voi sînteţi trupul lui Hristos şi mădulare din parte (1 Corinteni 12: 27). Nădejdea călăuzită de credinţă şi de dragostea evanghelică ne duce la împlinirea şi atingerea chemării noastre, la scopul nostru, la menirea noastră: Dumnezeu-desăvîrşirea. Şi aceasta se înfăptuieşte numai între hotarele trupului Dumnezeu-omenesc al lui Hristos, prin mijlocirea puterilor Lui Dumnezeu-omeneşti, prin care şi trăiesc toţi părtaşii acestui sfînt şi singur trup, ce are în sine un singur Duh, pe Duhul Sfînt (Ioan 15, 26). Duhul Adevărului - ca Cel ce uneşte sufletele tuturor creştinilor într-un singur suflet, sufletul sobornicesc - uneşte toate inimile într-o singură inimă, inima sobornicească, şi toate duhurile într-un singur duh, duhul sobornicesc al Bisericii, într-o singură credinţă, credinţa sobornicească a Bisericii. Aceasta e, în fapt, unirea şi unitatea trupului, şi unitatea duhului, în

care totul este de la Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfînt; fiindcă *este un (singur) Dumnezeu, Care lucrează toate în toți* (1 Corinteni 12: 6; Romani 11: 36).

Într-acest chip noi, cei mulți, sîntem un (singur) trup în Hristos, doar în Hristos (Romani 12: 5). Prin Sfintele Taine şi sfînta viețuire în sfintele fapte bune, noi ne facem mădulare ale acestui trup al lui Hristos şi nu este între noi depărtare, despărțire: toți sîntem uniți între noi cu o trăire şi o singură viață, întocmai cum sînt unite între ele mădularele trupului omenesc. Gîndul tău, atîta vreme cît este în Hristos, alcătuieşte un trup cu gîndurile tuturor mădularelor sfinte ale Bisericii; şi tu gîndeşti, cu adevărat, împreună cu toți Sfinții; gîndul tău e unit organic, prin dar, cu gîndurile lor. Aşa se întîmplă şi cu simțirea ta, cîtă vreme este în Hristos, aşa şi cu voința ta, cîtă vreme este în Hristos; aşa şi viața ta, cîtă vreme este în Hristos. În trupul nostru sînt *multe mădulare, însă un singur trup* (1 Corinteni, 12: 12), tot aşa şi Hristos. Pentru că printr-un singur Duh cu toții ne-am botezat într-un singur trup (1 Corinteni, 12: 13) şi un singur Duh ne îndrumă la un singur adevăr. În trupul Său Dumnezeu-omenesc de la care este şi în care este Biserica, Domnul Hristos a unit, prin Crucea Lui, pe toți oamenii (Efeseni 2: 16). În bogăția de lucruri veşnice şi a-tot-dumnezeieşti din acest trup Dumnezeu-omenesc, darurile sînt felurite, însă acelaşi Duh (1 Corinteni 12: 4); Duhul care lucrează prin toate darurile sfinte şi Care sălăşluieşte în toate mădularele Bisericii, unindu-le într-un singur duh şi într-un singur trup: *printr-un Duh noi toți într-un trup ne-am botezat* (1 Corinteni 12:13).

"Ce este acest un trup?" - întreabă de Dumnezeu înțeleptitul cel cu Gură de Aur. Şi răspunde: "Credincioşii din toate marginile lumii, care trăiesc acum, care au fost, şi care vor trăi. Aşijderea şi cei care mai înainte de venirea lui Hristos au bine-plăcut lui Dumnezeu alcătuiesc un trup. Cum aceasta? Pentru că şi aceia au ştiut de Hristos. De unde se arată aceasta? De acolo că *Avraam, părintele nostru, s-a bucurat ca să vadă ziua Mea, şi a văzut-o şi s-a bucurat* (Ioan 8: 56). Şi iarăşi zice: *Dacă ați fi crezut lui Moisi, mi-ați fi crezut şi Mie; căci despre Mine a scris acela şi Proorocii* (Ioan 5: 46). Cu adevărat, nu ar fi scris despre Acela despre Care nu ar fi ştiut ce să spună; dar, întrucît L-au cunoscut, L-au şi cinstit. Pentru aceasta şi ei alcătuiesc un trup. Trupul nu se desparte de duh, altminteri n-ar fi trup. Pe lîngă aceasta, despre făpturile care sînt unite şi au mare legătură între ele obişnuim să spunem: sînt un trup. Aşijderea şi noi întru unire alcătuim un trup sub un cap" [4].

În Biserică totul este Dumnezeu-omenesc: Dumnezeu este totdeauna pe primul loc, iar omul totdeauna pe al doilea. Fără puterea Dumnezeiască, creştinii nu pot să trăiască viața Dumnezeu-omenească evanghelică, nici să sporească în ea. Pentru tot ce este Dumnezeu-omenesc, omul are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu. Numai îmbrăcați cu putere de sus (Luca 24: 19; Fapte 1: 8), cu puterea Dumnezeiască a Duhului Sfînt, oamenii pot trăi evanghelic pe pămînt.

[4] Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Tîlcuire la Efeseni, Omilia X*, cap.1: PG 62, 75-76; Omilia XI, cap. 1, PG 62, 79-80.

Pentru aceasta a şi vestit Mîntuitorul, la Cina cea de Taină, marele adevăr Dumnezeiesc despre Duhul Sfînt, ca înfăptuitor şi săvîrşitor al mîntuirii oamenilor prin puterea lucrării sale Dumnezeieşti în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii (v. Ioan 14: 16-17, 26; 15: 26; 16: 7-18). Domnul Hristos prin Duhul Sfînt se sălăşluieşte în om, îl înnoieşte, îl sfinţeşte, îl în-creştinează (Efeseni 3: 16-17). Fără Duhul Sfînt, duhul omului se strică şi se împrăştie prin păcate în morţi fără de număr, în nenumărate morţi, în nenumărate fiinţe şi pseudo-fiinţe. Duhul Sfînt pentru Hristos şi prin Hristos a venit în lume şi s-a făcut sufletul din trupul Bisericii; şi El se dă oamenilor numai prin Hristos şi pentru Hristos. Aceasta înseamnă că Duhul Sfînt trăieşte în oameni numai pentru Hristos şi numai prin Hristos. Acolo unde nu este Hristos Dumnezeu-Omul nu este nici Duhul Sfînt; acolo nu este Dumnezeu, pentru că nu se află Dumnezeirea treimică. Pentru că Hristos este în Biserică prin Duhul Sfînt şi Biserica este în Hristos prin Duhul Sfînt.

Sfîntul Duh, prin puterea Lui cea sfîntă, uneşte pe toţi credincioşii într-un singur trup, adică în Biserică, pentru că *într-un Duh noi toţi ne-am botezat într-un trup... şi toţi ne-am adăpat într-un singur Duh* (1 Corinteni 12: 13). El este întemeietorul şi ziditorul Bisericii. După cuvîntul cel de Dumnezeu insuflat al Sfîntului Vasilie cel Mare: "Duhul Sfînt este Arhitectul Bisericii lui Dumnezeu." Prin Duhul Sfînt ne zidim, ne clădim, ne întrutrupăm în trupul Bisericii. Prin El ne împreună-întrupăm cu trupul lui Hristos Dumnezeu-omenesc al Bisericii, ne facem "împreună un trup" al lui Hristos (Efeseni 3: 6). Prin Duhul Sfînt nu numai că a luat fiinţă, ci se şi zideşte neîncetat sfîntul, Dumnezeu-omenescul, sobornicescul trup al Bisericii, care este unul şi neîmpărţit. Nu încape îndoială că numai prin Duhul Sfînt omul se face al lui Hristos, prin Sfintele Taine şi sfintele fapte bune. Fiindcă unde este Duhul Sfînt, acolo este şi Hristos; şi iarăşi, acolo unde este Hristos, acolo este şi Duhul Sfînt. Într-un cuvînt, acolo este toată Sfînta Treime. Iar de la Ea este totul şi în Ea este totul. Dovadă stă Sfînta Taină a Botezului: prin ea, omul se întru-treimifică, pentru ca de-a lungul vieţii să se în-treimifice deplin prin nevoinţele evanghelice, adică să trăiască de la Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfînt. Primind Sfînta Taină a Botezului, omul se îmbracă în Domnul Hristos, iar prin El în Sfînta Treime.

Făcîndu-se prin Botez mădular al Bisericii lui Hristos, al acestui veşnic viu trup Dumnezeu-omenesc al lui Hristos, creştinul începe să se umple de sfintele puteri Dumnezeieşti, Dumnezeu-omeneşti, care treptat îl sfinţesc, îl în-dumnezeiesc, îl în-dumnezeu-omenesc de-a lungul întregii lui vieţi şi întregii lui veşnicii. În el neîncetat se naşte şi se înfăptuieşte totul mereu nou, totul al lui Hristos. Iar ceea ce este al lui Hristos este nou în veac, pentru că este nemuritor şi veşnic. Bucuria noastră veşnică stă în faptul că minunatul Domn Hristos este nu doar Mîntuitorul, şi Atotţiitorul şi Proniatorul, ci şi veşnicul Făcător şi, prin aceasta, veşnicul făcător de minuni. Pentru aceasta, El şi vesteşte: Iată, toate le fac noi (Apocalipsa 21: 6). Iar prima zidire nouă a Lui în Biserică este Botezul

nostru, naşterea noastră cea nouă, fiinţarea noastră cea nouă παλιγγενεσια (v. Matei 19: 28; Ioan 3: 8).

Creştinul este creştin pentru că s-a făcut, prin Sfîntul Botez, parte vie, organică, a trupului Dumnezeu-omenesc al Bisericii, împreună un trup cu ea, înconjurat şi pătruns de Dumnezeu din toate părţile, din afară şi din lăuntru, împreună întrupat cu El, cu plinirea Lui cea Dumnezeiască. Prin Botez creştinii sînt chemaţi să trăiască în Dumnezeul cel întrupat şi prin Dumnezeul cel întrupat, prin Domnul nostru Iisus Hristos; să trăiască în Biserică şi prin Biserică, pentru că ea este *trupul Lui şi plinirea Lui, Care ce plineşte toate în toţi* (Efeseni 1:23). Chemarea creştinilor este să înfăptuiască în sine veşnicul sfat al lui Dumnezeu cu privire la om (Efeseni 1:8-10). Şi îl înfăptuieşte deci, trăind prin Hristos şi în Hristos, prin Biserică şi în Biserică.

În trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii, Duhul Sfînt ţine în unire, cu darul Sfintelor Taine şi al sfintelor fapte bune, pe toţi credincioşii botezaţi prin El, care alcătuiesc trupul cel unul al Bisericii. În Biserică împărtăşirea şi unirea fiecărui mădular al Bisericii cu toate celelalte mădulare este mijlocită de Duhul Sfînt, Care este pururea unul. Toate darurile din Biserică, toate slujirile, toţi slujitorii Bisericii - Apostolii, Proorocii, dascălii, episcopii, preoţii, mirenii - alcătuiesc un trup, trupul Bisericii. Toţi aceştia sînt trebuitori fiecăruia şi fiecare este trebuitor tuturor. Pe toţi aceştia îi leagă într-un trup sobornicesc Dumnezeu-omenesc Duhul Sfînt, Duhul împreună-unirii şi zidirii Bisericii. Legea cea mai înaltă a sobornicităţii Dumnezeu-omeneşti în Biserică este aceasta: fiecare slujeşte tuturor şi toţi fiecăruia; fiecare mădular trăieşte şi se mîntuieşte cu ajutorul întregului trup al Bisericii, cu ajutorul tuturor mădularelor Bisericii, atît al celor pămînteşti, cît şi al celor cereşti; toată viaţa creştinilor nu este altceva decît viaţa "împreună cu toţi Sfinţii" în Duhul Sfînt şi prin Duhul Sfînt, slujire neîncetată lui Dumnezeu, cu toată inima, cu tot sufletul, cu toată mintea, cu toată fiinţa. Sfîntul Duh trăieşte în creştini prin părtăşia Lui la toată viaţa lor: ei printr-Însul se simt pe sine şi pe Dumnezeu şi lumea; prin El cugetă la Dumnezeu, şi la lume şi la sine; tot ce fac, prin El fac: prin El se roagă, prin El iubesc, prin El cred, prin El lucrează, prin El se mîntuiesc, prin El se sfinţesc, prin El se în-dumnezeu-omenesc, prin El se în-nemuresc (v. Romani 8: 26-27). Într-adevăr, în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii, întreaga nevoinţă a mîntuirii se săvîrşeşte prin Duhul Sfînt. El este Cel ce în Iisus ne descoperă pe Domnul; El este Cel ce prin credinţă sălăşluieşte pe Domnul Hristos în inimile noastre; El este Cel ce, cu ajutorul Sfintelor Taine şi al sfintelor fapte bune, ne uneşte cu El; El este Cel ce uneşte duhul nostru cu El pînă într-atîta că ne facem un duh cu Domnul (1 Corinteni 6: 17); El este Cel ce, după a-tot-înţeleapta Sa purtare de grijă Dumnezeiască, împarte şi dăruieşte darurile Dumnezeieşti (1 Corinteni 12: 1-27); El este Cel ce ne întăreşte şi ne desăvîrşeşte în aceste daruri; El este Cel ce prin Sfintele Taine şi sfintele fapte bune ne întru-creştinează şi în-creştinează, întru-treimifică şi în-treimifică. Şi iarăşi: El este Cel prin care în lumea

omenească se înfăptuieşte tot ce este al lui Hristos, întreaga iconomie Dumnezeu-omenească a mîntuirii, fiindcă El este sufletul din trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii. Aceasta este pricina pentru care şi viaţa Bisericii ca trup Dumnezeu-omenesc al lui Hristos a început cu pogorîrea Duhului Sfînt asupra ei şi se prelungeşte din veac în veac, prin rămînerea Lui în ea, pentru că Biserica prin El este Biserică. De aici şi Dumnezeu-omeneasca bună-vestire a Sfîntului şi de Dumnezeu purtătorului Părinte al Bisericii Irineu al Lugdunului: "Unde este Biserica, acolo este şi Duhul Sfînt, unde este Duhul lui Dumnezeu, acolo este şi Biserica şi tot darul."

Însă nu trebuie să uităm niciodată următorul fapt: noi, creştinii, avem toate acestea de la Duhul Sfînt, şi pe Însuşi Duhul Sfînt Îl avem prin minunatul şi a-tot-iubitorul de oameni Mîntuitor al nostru, prin prea-dulcele Domn Iisus. "Că pentru Dînsul s-a şi pogorît Duhul Sfînt în lume" [5]; pentru El şi duce Duhul mai departe în Biserică mîntuitoarea Sa lucrare Dumnezeu-omenească. Căci, dacă Domnul Hristos, cu adevărat "singurul iubitor de oameni", n-ar fi venit în lumea noastră pămîntească şi n-ar fi săvîrşit nevoinţa a-tot-iubitoare de oameni a mîntuirii, nici Duhul Sfînt nu ar fi venit în lumea noastră.

Cu arătarea Domnului Hristos în lumea noastră pămîntească şi prin iconomia Lui Dumnezeu-omenească a mîntuirii, tot ceea ce este Dumnezeiesc s-a făcut omenesc, pămîntesc, al nostru, şi încă *trup* al nostru, realitatea noastră cea mai nemijlocită. "Cuvîntul S-a făcut trup", om (Ioan 1: 14), şi prin aceasta ne-a dăruit nouă, oamenilor, cel mai mare şi mai de preţ dar, pe care numai Dumnezeul dragostei îl poate dărui. Ce este *darul lui Hristos* (Efeseni 4: 7-8)? Tot ce Domnul Hristos, ca Dumnezeu-Om, a adus lumii şi a făcut pentru lume. Şi a adus "plinirea Dumnezeirii", ca oamenii să ia parte la ea ca la un dar al Lui, să trăiască în ea ca într-un dar al Lui, să trăiască prin ea şi să se plinească cu toată plinirea Dumnezeirii (Efeseni 3: 19; 4: 8-10; 1: 23; Coloseni 2: 10). Şi le-a mai dat oamenilor ca dar pe Duhul Sfînt, ca, prin ajutorul puterilor Lui harice, să sălăşluiască în sine plinirea Dumnezeirii. Şi toate acestea alcătuiesc darul de căpetenie al Dumnezeu-Omului Hristos pentru lume, a-tot-darul: Biserica. În Ea sînt toate darurile Dumnezeirii celei în Treime. Tot acest dar se dă fiecăruia dintre noi... după măsura darului lui Hristos (Efeseni 4:7). Atîrnă însă de noi - de credinţa noastră, de dragostea, de smerita cugetare şi de celelalte nevoinţe ale noastre - măsura în care ne vom folosi de darul acesta, în care ni-l vom însuşi şi în care vom trăi prin el. După nemăsurata Sa iubire de oameni, Domnul Hristos S-a lăsat pe Sine întreg tuturor şi fiecăruia, a lăsat toate darurile Sale, toate cele sfinte ale Sale, toată Biserica Sa. Omul ia parte la darul acesta al Lui în măsura întru-bisericirii, îm-bisericirii lui, întru-creştinării şi în-creştinării lui. Darul cel mai de căpetenie pe care îl dă El este viaţa veşnică. Apostolul binevesteşte tocmai acest lucru: *Darul lui Dumnezeu este viaţa cea veşnică în Hristos Iisus, Domnul nostru* (Romani 6:23).

[5] Acatistul Prea-dulcelui nostru Domn Iisus Hristos; v. Ioan 16: 7-17; 15: 26; 14: 26.

În trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii este dat tot harul Dumnezeirii celei în Treime, harul care mîntuieşte de păcat, de moarte şi de diavol, care ne renaşte, ne schimbă la faţă, ne sfinţeşte, ne în-creştinează, ne în-dumnezeieşte şi ne în-treimifică. Nimănui însă dintre noi nu i se dă harul acesta decît "în măsura darului lui Hristos", iar Domnul Hristos măsoară harul după osteneala noastră (I Corinteni 3:8), după osteneala în credinţă, în dragoste, în milosîrdie, în rugăciune, în post, în priveghere, în blîndeţe, în pocăinţă, în smerenie, în răbdare şi în celelalte sfinte fapte bune şi Sfinte Taine evanghelice. Prevăzînd prin Dumnezeiasca Sa a-tot-ştiinţă cum se va folosi fiecare dintre noi de harul Său, de darurile Sale, Domnul Hristos împarte darurile Sale fiecăruia după puterea sa: unuia îi dă cinci talanţi, altuia doi, altuia unul (v. Matei 25:15). Însă de osteneala noastră personală atîrnă locul nostru în de-viaţă-făcătorul trup Dumnezeu-omenesc al lui Hristos-Biserica, ce se întinde de la pămînt pînă mai presus de toate cerurile cerurilor. Pe cît trăieşte omul mai mult plinirea harului lui Hristos, pe atît sînt mai multe daruri ale lui Hristos în el şi pe atît se revarsă mai mult în el, ca printr-un de-un-trup cu Hristos, puterile Dumnezeieşti-omeneşti ale Bisericii lui Hristos, ale trupului lui Hristos, puteri care ne curăţă de tot păcatul, ne sfinţesc, ne în-dumnezeiesc, ne în-dumnezeu-omenesc. Totodată, fiecare dintre noi trăieşte în toţi şi pentru toţi; pentru aceasta se şi bucură de darurile fraţilor, mai ales atunci cînd sînt mai mari decît ale lui.

Pentru înfăptuirea de către Biserică a sfatului celui veşnic al Dumnezeirii treimice privitor la neamul omenesc, Domnul Hristos a dat Bisericii şi Apostoli, şi Prooroci, şi Evanghelişti, şi păstori şi învăţători (Efeseni 4:11). Pe ei i-a dat Bisericii, iar lor le-a dat toate puterile trebuincioase Dumnezeieşti şi Dumnezeieşti-omeneşti, cu ajutorul cărora ei sînt ceea ce sînt. Este vorba de daruri felurite, dar e un singur Domn care le dăruieşte şi un singur Duh care le uneşte. Apostolul este apostol prin faptul că trăieşte, gîndeşte şi lucrează prin harul Dumnezeu-omenesc al apostoliei, pe care l-a dobîndit de la Domnul Hristos; Proorocul este Prooroc prin faptul că trăieşte, gîndeşte şi lucrează prin harul Dumnezeu-omenesc al proorociei, pe care l-a primit de la Domnul Hristos; aşijderea şi Evanghelistul, şi păstorul şi învăţătorul sînt ceea ce sînt, prin aceea că primul trăieşte, gîndeşte şi lucrează prin harul Dumnezeu-omenesc al bine-vestirii, al doilea prin harul Dumnezeu-omenesc al păstoriei, iar al treilea prin harul Dumnezeu-omenesc al învăţătoriei, pe care le-au dobîndit de la Domnul Hristos (v. I Corinteni 12:28; Efeseni 2:20). Pentru că Domnul Hristos este şi apostolia Apostolilor, şi proorocia Proorocilor, şi sfinţenia Sfinţilor şi credinţa credincioşilor şi dragostea celor ce iubesc. Ce este apostolul? Slujitor al Bisericii. Dar apostolia? Slujirea Bisericii. Aşa este după *iconomia Dumnezeiască a mîntuirii* κατα την οικονομιαν του Θεου (Coloseni 1:15). Astfel este iconomia Dumnezeu-omenească a mîntuirii lumii η οικονομια. Pentru că mîntuirea este slujire a Bisericii, iar slujirea Bisericii stă în ascultarea

de Biserică. Ascultarea de Domnul Hristos în toate privințele din dragoste, aceasta este legea cea mai înaltă a vieții Dumnezeieşti-omeneşti în Biserică.

De ce i-a dat Domnul pe sfinții slujitori? Pentru lucrarea slujirii, spre zidirea trupului lui Hristos - εις οικοδομην του σωματος του Χριστου (Efeseni 4:12). În ce stă lucrarea slujirii? În zidirea trupului lui Hristos, adică a Bisericii. În această sfințită îndeletnicire, Domnul a aşezat îndrumători şi călăuzitori, cu osebire oameni sfinți. Dar creştinii? Toți creştinii sînt chemați să se sfințească cu ajutorul sfintelor puteri harice care li se dau prin Sfintele Taine şi sfintele fapte bune.

Cum se săvîrşeşte zidirea trupului lui Hristos? Prin sporirea mădularelor Bisericii. Fiecare creştin se zideşte prin Botez în trupul lui Hristos, Biserica, se face de-un-trup cu ea (Efeseni 3:6), şi astfel trupul Bisericii sporeşte, creşte, se zideşte. De Dumnezeu insuflatul Apostol spune că creştinii sînt pietre vii, care se zidesc în casa duhovnicească, Biserica (I Petru 2:5). Există şi un alt mijloc de zidire a trupului lui Hristos. El stă în sporirea, desăvîrşirea, zidirea duhovnicească a mădularelor Bisericii, a celor de-un-trup cu trupul Bisericii. La zidirea trupului Bisericii lucrează fiecare mădular al Bisericii, nevoindu-se cu orişicare nevoință evanghelică. Pentru că orice nevoință se zideşte în Biserică, şi astfel trupul ei creşte. Creşte prin rugăciunea noastră, prin credința noastră, prin dragostea noastră, prin smerenia noastră, prin blîndețea noastră, prin milostivirea noastră, prin "rugăciunitatea" noastră; creşte prin tot ce este în noi după Evanghelie, după sfintele fapte bune, după năzuința către Hristos, după dragostea de Hristos, după chipul lui Hristos. Noi creştem duhovniceşte prin Biserică, iar prin aceasta ea însăşi creşte. Pentru aceasta toate să se facă spre zidire παντα προς οικοδομην γινεσθω (I Corinteni 14:26), spre zidirea Bisericii lui Hristos, întrucît toți sîntem chemați să ne zidim împreună ca lăcaş al lui Dumnezeu în Duhul (Efeseni 2:22). Creştinilor, ce sînteți? Voi sînteți zidire a lui Dumnezeu - οικοδομη (1 Corinteni 3:9). Prin fiecare dar haric al său, prin fiecare faptă bună a sa, prin fiecare nevoință a sa, creştinul zideşte Biserica οικοδομει (v. I Corinteni 14:4, 5, 12, 26). Noi toți creştem către cer prin Biserică, şi fiecare dintre noi creşte prin toți şi toți prin fiecare. De aceea, către toți şi către fiecare dintre noi este îndreptată bună-vestire şi poruncă: Să crească trupul (Bisericii) spre zidirea de sineşi întru dragoste - εις οικοδομην εαυτου εν αγαπη (Efeseni 4:16). Iar puterea ziditoare sînt Sfintele Taine, şi sfintele fapte bune şi mai întîi dragostea: *dragostea zideşte* οικοδομει (1 Corinteni 8:1).

Care este scopul zidirii trupului lui Hristos şi al creşterii noastre duhovniceşti întru el? Ca toți să ajungem:

1. la unirea credinței şi cunoştinței Fiului lui Dumnezeu;
2. întru bărbat desăvîrşit;
3. la măsura vîrstei plinirii lui Hristos.

1. La unirea credinței şi cunoştinței lui Hristos se ajunge numai în unire cu toți Sfinții (Efeseni 3:18), numai prin viața sobornicească cu toți Sfinții, sub verhovnicească călăuzire a Sfinților Apostoli, Prooroci, Evanghelişti, Păstori, Părinți, Învățători. Iar pe aceştia îi călăuzeşte şi îi poartă în chipul cel mai sfînt Duhul Sfînt, din ziua Cincizecimii şi mai departe, de-a lungul tuturor veacurilor, pînă la înfricoşătoarea Judecată. Iar Duhul Sfînt este acel un Duh din trupul Bisericii (Efeseni 4:4). În El este şi de la El este unirea credinței şi cunoaşterii Fiului lui Dumnezeu, a Domnului nostru Iisus Hristos. Tot adevărul credinței apostoleşti, ortodoxe, în Hristos şi al cunoaşterii despre Hristos se aflã la Duhul Adevărului, Care ne şi aduce în tot acest adevăr, unul şi singurul (v. Ioan 16:13; 15:26; 14:26). El uneşte simțirea lui Hristos de către noi cu inima sobornicească a Bisericii, şi cunoaşterea lui Hristos de către noi cu cunoaşterea sobornicească a Bisericii. Trupul Bisericii este unul şi are o inimă şi un suflet (v. Fapte 4:32). În această singură inimă, inima sobornicească a Bisericii, în acest singur suflet, sufletul sobornicesc al Bisericii, noi intrăm şi ne unim cu ele prin lucrarea harică a Duhului Sfînt, smerindu-ne mintea înaintea sfintei minți sobornicești a Bisericii, duhul înaintea Duhului Sfînt al Bisericii. Şi astfel dobîndim în sine netrecătoarea simțire şi cunoaştere că sîntem de una şi aceeaşi credință în Domnul Hristos cu toți Sfinții Apostoli, Prooroci, Părinți şi Drepți. De aceeaşi credință în Domnul şi de aceeaşi cunoaştere despre Domnul.

Credința în Domnul Hristos şi cunoaşterea despre Domnul Hristos este o unire de ființă, nedespărțită. Acestea două sînt una în Biserică. Şi ca una se dau prin Duhul Sfînt, pentru smeritele nevoințe, şi întîi pentru smerita cugetare. "Unirea credinței este să nu ne deosebim în ce priveşte dogmele. Aşijderea şi unirea cunoaşterii Fiului lui Dumnezeu înseamnă să nu ne deosebim în înțelegerea despre El." [6] "Unirea credinței ar fi cînd toți am avea o (singură) credință, cînd toți am fi una οταν παντες εν ωμεν - cînd toți înțelegem la fel această legătură. Pînă atunci trebuie să te osteneşti, dacă ai primit darul să-i zideşti pe alții οικοδομης. Iar cînd noi toți credem la fel, aceasta este unirea credinței." [7] "Unirea credinței înseamnă ca toți să avem o singură credință, nedeosebindu-ne după dogme şi nici avînd certuri între noi în viață. Adevărată este unirea credinței şi cunoaşterii Fiului lui Dumnezeu cînd ortodoxim în dogme εν τοις δογμασιν ορθοδοξωμεν - şi viețuim în dragoste. Căci Hristos este dragoste." [8]

2. Să ajungem întru bărbat desăvîrşit. Dar ce este bărbatul desăvîrşit şi cine este bărbatul desăvîrşit? Pînă ce Dumnezeu-Omul Hristos nu S-a arătat pe pămînt, oamenii nu ştiau nici ce este bărbatul desăvîrşit, nici cine este bărbatul desăvîrşit. Duhul omului nu era în stare să plăsmuiască chipul bărbatului desăvîrşit, nici ca idee, nici ca ideal, darmite ca realitate. De aici atîta bîjbîială

[6] Icumenie, *Tîlcuire la Efeseni*, PG 118, 1220C.
[7] Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Tîlcuire la Efeseni*, Omilia 11,3, col. 83.
[8] Fericitul Theofilact, *Tîlcuire la Efeseni*, PG 124, 1088A.

după bărbatul ideal şi la cei mai aleşi gînditori ai neamului omenesc, cum sînt Platon, Socrate, Buddha, Confucius, Lao Zi şi alţii, căutători dinainte de creştinism, din afara creştinismului şi ne-creştini ai bărbatului ideal, desăvîrşit. Doar odată cu arătarea Dumnezeu-Omului printre oameni au cunoscut oamenii ce este bărbatul desăvîrşit, pentru că l-au văzut în realitate, în mijlocul lor.

Întrebarea este: Cum vom ajunge noi la bărbatul desăvîrşit? Dar unimea Celui unic stă tocmai în aceea că El a dat tuturor putinţa nu numai de a veni în chip neasemuit în atingere cu "bărbatul desăvîrşit", ci şi pe aceea de a se face de-un-trup cu El, părtaşi din carnea Lui şi din oasele Lui" (Efeseni 5:30). Cum? Numai obşteşte, împreună cu toţi Sfinţii, prin sfintele fapte bune evanghelice, prin viaţa sobornicească şi sfîntă a Bisericii. Pentru că Biserica nici nu este altceva decît "bărbatul desăvîrşit" de-a lungul întregii căi ce străbate toate veacurilor, pînă la înfăptuirea ultimă a sfatului lui Dumnezeu privitor la lume. Astfel şi celui mai mărunt, şi celui mai defăimat şi mai sărman dintre noi i s-a dat putinţa să ajungă întru bărbat desăvîrşit împreună cu toţi Sfinţii, cu ajutorul faptelor bune evanghelice. S-a spus: *pînă ce vom ajunge toţi... întru bărbat desăvîrşit.* Aşadar aceasta nu se dă trufaşului însingurat, ci smeritului sobornic [9]; se dă pentru trăirea în unire împreună cu toţi Sfinţii. Trăind împreună cu toţi Sfinţii în trupul Dumnezeu-omenesc al bărbatului desăvîrşit Hristos, fiecare creştin, după măsura nevoinţelor sale, dobîndeşte şi el desăvîrşirea aceasta, ajunge şi el bărbat desăvîrşit. În felul acesta, în Biserică, pentru fiecare se face cu putinţă de ajuns şi de înfăptuit acel fericit scop şi ideal: *Fiţi desăvîrşiţi, precum este desăvîrşit Tatăl vostru cel din ceruri, Dumnezeu* (Matei 5:48). Sfîntul Apostol întăreşte cu de-adinsul că scopul Bisericii este să punem de faţă pe tot bărbatul desăvîrşit întru Hristos Iisus (Coloseni 1:28). Dumnezeu-Omul, bărbatul desăvîrşit, din iubirea de oameni cea fără de margini şi fără de saţiu, S-a schimbat la faţă pe Sine întru Biserică, pentru ca toţi care se fac mădulare ale ei să se schimbe la faţă întru bărbaţi desăvîrşiţi. Unul este scopul întregii iconomii Dumnezeiesc-omeneşti a mîntuirii: *ca să fie desăvîrşit omul lui Dumnezeu spre tot lucrul bun desăvîrşit* (2 Timotei 3:17).

3. Să ajungem întru măsura vîrstei plinirii lui Hristos -εις μετρον ηλικιας του Χριστου. Ce înseamnă aceasta? Ce este aceasta care alcătuieşte plinirea lui Hristos? Prin ce este El plinit? Prin Dumnezeieştile desăvîrşiri - pentru că întru Dînsul locuieşte toată plinirea Dumnezeirii trupeşte (Coloseni 2:9), locuieşte între hotarele trupului omenesc. Prin aceasta Mîntuitorul şi arată că trupul omenesc este în stare să încapă în sine plinirea Dumnezeirii şi că acesta este în fapt scopul fiinţei omeneşti. Drept aceea, a ajunge întru măsura vîrstei plinirii lui Hristos înseamnă: a te înălţa crescînd şi a creşte întru toate desăvîrşirile Lui Dumnezeieşti, a te uni duhovniceşte cu ele prin har, a te revărsa în ele, a trăi în ele. Sau: a-L trăi pe Hristos, plinirea Dumnezeirii care este în El, ca pe viaţa ta, ca pe sufletul tău, ca pe a-tot-vrednicia ta, ca pe veşnicia ta, ca pe

[9] Sfîntul Iustin foloseşte cuvîntul "sobornic" pentru a arăta pe cel ce trăieşte în sobornicitate. (n. tr.)

a-tot-scopul tău şi a-tot-noima ta. A-L trăi ca pe singurul Dumnezeu adevărat şi singurul om adevărat; ca pe Dumnezeu desăvîrşit şi om desăvîrşit, în Care tot omenescul a fost adus la culmea desăvîrşirii sale omeneşti. A-L trăi ca pe desăvîrşitul adevăr Dumnezeiesc şi ca pe desăvîrşita dreptate Dumnezeiască, şi ca pe desăvîrşita dragoste Dumnezeiască, şi ca pe desăvîrşita înțelepciune Dumnezeiască şi ca pe desăvîrşita viață Dumnezeiască, viață veşnică. Într-un cuvînt: să-L trăim ca pe Dumnezeu-Omul, ca pe a-tot-noima tuturor lumilor zidite de Dumnezeu (v. Coloseni 1:16-17; Evrei 2:10).

Cum este cu putință aceasta? Este cu putință de asemenea numai în unire *cu toți Sfinții*. Pentru că s-a zis: *pînă ce vor ajunge toți... întru măsura vîrstei plinirii lui Hristos* - nu numai eu, nu numai tu, nu numai noi, ci toți, călăuziți şi purtați înainte de către Sfinții Apostoli, şi Prooroci, şi Evanghelişti, şi Păstori, şi Părinți şi Învățători. Numai Sfinții cunosc calea, au toate sfintele mijloace şi le dau tuturor celor care năzuiesc după Dumnezeu, ca să ajungă întru măsura vîrstei plinirii lui Hristos. Iar plinirea lui Hristos ce este altceva decît sfîntul Lui trup Dumnezeu-omenesc, Biserica? Drept care, a ajunge întru măsura vîrstei plinirii lui Hristos nu este altceva decît a se face mădular adevărat al Bisericii. Pentru că Biserica şi este "plinirea lui Hristos", plinirea Celui care plineşte toate în toți (Efeseni 1:23). Eşti mădular al Bisericii? Aceasta înseamnă că eşti mereu împreună cu toți Sfinții, iar prin ei cu minunatul şi de minuni făcătorul Domn Hristos. Iar împreună cu El eşti pe de-a-ntregul nesfîrşit, pe de-a-ntregul sfînt, pe de-a-ntregul veşnic, pe de-a-ntregul dragoste, pe de-a-ntregul adevăr, pe de-a-ntregul dreptate, pe de-a-ntregul rugăciune. Toate ale tale sînt de o inimă şi de un suflet cu toți Sfinții: sobornicească îți este mintea, sobornicesc sufletul, sobornicească inima, sobornicesc adevărul, sobornicească viața. Totul este sobornicesc, prin Duhul Sfînt, şi tu întreg nu eşti al tău, eşti pe de-a-ntregul în toți şi prin toți; şi toți sînt în tine şi prin tine. Nimic nu este al tău, fiindcă în fapt este al tău prin toți Sfinții; şi tu însuți nu eşti al tău, ci al lui Hristos, şi numai prin El eşti al tău, altfel spus, eşti al tău doar împreună cu toți Sfinții. Aceştia te şi fac al lui Hristos, cu bucurie nespusă, şi te plinesc cu plinirea lui Hristos, de la Care, şi pentru Care şi în Care este totul (Coloseni 1:16-17). Astfel, prin Biserică şi numai în Biserică oamenii ating scopul, noima şi a-tot-noima ființei omeneşti în toate lumile.

Crescînd cu creşterea lui Hristos întru bărbat desăvîrşit, omul iese treptat din pruncia duhovnicească, din slăbiciunea duhovnicească, se întăreşte, se coace cu sufletul, se coace cu mintea, se coace cu inima. Trăind prin Hristos, el întru-creşte întreg în Hristos, în adevărul lui Hristos, se înrudeşte cu el, şi el se face veşnicul adevăr al minții lui, şi al inimii lui şi al sufletului lui. Despre un astfel de om se poate spune cu deplină încredințare: acesta cunoaşte adevărul, fiindcă are adevărul. Acest viu adevăr Dumnezeiesc din el îi slujeşte drept măsură fără greşeală pentru deosebirea adevărului de minciună, a binelui de rău în lumea omenească. Nici o învățătură omenească nu-l poate abate sau rătăci. El simte

îndată ce fel este duhul oricărei învățături omenești care i se înfățișează. Pentru că el cunoaște omul, cunoaște ce este în om, cunoaște ce fel de învățătură poate să plăsmuiască și să dea el. Orice învățătură omenească care nu duce la adevărul Dumnezeiesc nu este oare făurită de minciună? Care învățătură omenească arată adevăratul rost al vieții și lămurește taina morții? Nici una. Atunci, este minciună și înșelăciune ceea ce se spune despre aceasta, ceea ce este înfățișat ca dezlegare a întrebării despre viață și moarte. De asemenea, nu există învățături omenești care să ne lămurească taina lumii și a omului, taina sufletului și a conștiinței, taina binelui și a răului, taina lui Dumnezeu și a diavolului. Iar dacă nu ne arată acestea, oare nu ne înșeală ele cu zorzoanele lor cu mincinoasă strălucire și nu ne rătăcesc în labirinturile unor cugetări nefolositoare, unor ucigașe despicări ale firului în patru? În lumea omenească, numai Dumnezeu-Omul Hristos a dezlegat toate întrebările însemnate ale lumii și ale vieții, de dezlegarea cărora atîrnă soarta ființei omenești în toate lumile. Cine are pe Hristos are tot ce trebuie ființei omenești, nu numai în această viață vremelnică, ci și în viața cea fără de sfîrșit, veșnică. Pe omul lui Hristos, nici un vînt al nici unei învățături omenești nu îl poate clătina, cu atît mai puțin să-l abată și să-l răpească. Fără credința în Hristos, fără întărirea în adevărul lui Hristos, omul, orice om, este cu adevărat o trestie care se apleacă și este purtată încoace și-n colo de orice vînt al mincinoaselor învățături omenești (v. Efeseni 4:14).

Pentru aceasta Apostolul, care nu se greșește, sfătuiește și poruncește creștinilor: *Nu vă lăsați învăluiți de învățături felurite și străine; căci bine este a se întări inimile prin har* (Evrei 13:9). Mai mult fără știință decît cu știință, oamenii se înșeală pe ei înșiși cu feluritele lor învățături. Și se înșeală cu păcatul, care, pe calea obișnuinței, s-a făcut în ei putere gînditoare și atît de mult a intrat în firea omului și s-a înomenit, încît oamenii nu pot să simtă și să vadă cît de mult îi mînă și îi călăuzește el în filosofările și învățăturile lor. Iar prin păcat - făcătorul păcatului, principala logică a păcatului: diavolul. Pentru că el, prin nenumărate mijloace, foarte dibace și foarte subțiri, fofilează minciunile sale prin învățăturile omenești, care îndepărtează pe oameni de singurul Dumnezeu adevărat. Chiar așa: în aceste învățături omenești, pe calea logicii păcatului, el vîră întreaga lui viclenie - πανουργιαν, și cu iscusință smintește și amăgește pe oameni, încît aceștia, în amăgirea lor de sine Îl tăgăduiesc pe Dumnezeu, sau nu-L vor pe Dumnezeu, sau nu-L văd pe Dumnezeu, sau se îngrădesc de Dumnezeu. Păcatul este întîi de toate o putere mintală, intelectuală, gînditoare, înțelegătoare, ca un fluid prea-subțire revărsat în socotința și conștiința omenească, în minte, în suflet, în înțelegere; și această putere lucrează prin socotință și prin conștiință ca putere alcătuitoare a socotinței și a conștiinței, încît oamenii socotesc toate smintelile și amăgirile socotinței și ale conștiinței lor ca fiind pe de-a-ntregul ale lor, omenești, firești; și nu simt în amăgirea lor de sine, și nu văd în nebunia lor că πανουργια diavolească, a-tot-viclenia diavolească, este cea prin care diavolul doboară mintea omenească, și socotința,

şi conştiinţa în toată moartea, în tot întunericul din care nu pot să vadă nici pe Dumnezeu, şi nici Dumnezeiescul, şi drept aceea deseori Îl şi tăgăduiesc, Îl şi hulesc, Îl şi leapădă. După roadele acestor învăţături se poate trage desluşit încheierea că ele sînt, cu adevărat, *învăţături drăceşti* διδασκαλιαι δαιμονιων (I Timotei 4:1).

De acest fluid intelectual al a-tot-vicleniei drăceşti sînt străbătute, cu voie sau fără de voie, toate filosofiile *după predania omenească* (Coloseni 2:8), şi pentru aceasta ele nu cunosc adevărul Dumnezeiesc despre lume şi om, despre bine şi rău, despre Dumnezeu şi diavol, ci se droghează cu subţirile minciuni drăceşti, în vreme ce în filosofia după Hristos Dumnezeu-Omul este tot adevărul tuturor lumilor fără împuţinare (v. Coloseni 2:9). Filosofiile după om, prin bună cuvîntare şi bun grai înşeală inimile celor fără de răutate (Romani 16:18). Fără îndoială că toate filosofiile omeneşti, pămînteşti, se pot împărţi în ultimă instanţă în două grupe: filosofiile după om şi filosofia după Dumnezeu-Omul. Cel mai însemnat factor gnoseologic creator este în cele dintîi diavolul, iar în cealaltă Dumnezeu-Omul Hristos. Principiul întemeietor al filosofiei după Dumnezeu-Omul este următorul: Dumnezeu-Omul este măsura tuturor fiinţelor şi făpturilor. Iar principiul întemeietor al filosofiei "umaniste" - sau mai bine zis hoministe, după om - este: Omul este măsura tuturor fiinţelor şi făpturilor.

În filosofia după Dumnezeu-Omul Hristos se află tot adevărul, veşnicul adevăr Dumnezeiesc, pentru că în Hristos toată plinirea Dumnezeirii este trupeşte în această lume, şi prin această plinire este şi însuşi adevărul veşnic în această lume, este trupeşte în Dumnezeu-Omul Hristos, Care e în acelaşi timp şi Dumnezeu desăvîrşit, şi om desăvîrşit, Dumnezeu adevărat întru toate şi om adevărat întru toate. Iar în filosofiile după om trăieşte, mijlocit şi nemijlocit, minciuna, care prin fiecare vînă a sa este de la tatăl minciunii, diavolul, şi totdeauna duce la el. Pentru aceasta este neapărată nevoie să străjuim ziua şi noaptea pe cel mai înalt turn de veghe al fiinţei noastre omeneşti ca această minciună să nu se strecoare în tine, în mine, şi să ne doboare pe noi, cugetul nostru, mintea noastră, în împărăţia minciunii, în iad. De aici porunca din Evanghelie a Dumnezeu-Omului, Domnului Hristos: *Cu mintea fiţi desăvîrşiţi* (I Corinteni 14:20). Şi vom fi, dacă vom creşte întru bărbat desăvîrşit, întru măsura vîrstei plinirii lui Hristos; pentru că atunci mintea noastră se va uni, în chip haric şi sfinţit, cu mintea lui Hristos, cu soborniceasca, şi sfînta şi Dumnezeu-omeneasca minte a Bisericii, şi vom putea vesti împreună cu Sfîntul purtător de Dumnezeu: *Noi mintea lui Hristos avem* (1 Corinteni 2:16). Atunci nici un vînt al învăţăturii omeneşti nu ne va mai putea clătina şi duce în rătăcire prin amăgirea omenească şi prin a-tot-viclenia diavolească, ci vom rămîne cu toată fiinţa noastră în adevărul cel veşnic, care este Însuşi Domnul Hristos, Dumnezeu-Omul (Ioan 16:6; 8:32,36; 1:17).

Dacă adevărul ar fi orice altceva, iar nu Dumnezeu-Omul Hristos, el ar fi mărunt, neîndestulător, trecător, muritor. Aşa ar fi el, dacă ar fi concept, sau

idee, sau teorie, sau schemă, sau raţiune, sau ştiinţă, sau filosofie, sau cultură, sau om, sau omenire, sau lume, sau toate lumile, sau oricine, sau orice, sau toate acestea împreună. Dar adevărul este Persoană, şi încă Persoana Dumnezeu-Omului Hristos, drept care este şi desăvîrşită, şi netrecătoare, şi veşnică. Pentru că în Domnul Iisus adevărul şi viaţa sînt de-o-fiinţă: adevărul veşnic şi viaţa veşnică (v. Ioan 14:6; 1:4-17). Cel ce crede în Domnul Hristos creşte mereu prin adevărul Lui în Dumnezeiasca Lui nemărginire; creşte cu toată fiinţa sa, cu toată mintea, cu toată inima, cu tot sufletul. Totodată el şi trăieşte necontenit prin adevărul lui Hristos, drept care el îşi alcătuieşte însăşi viaţa în Hristos. În Hristos se trăieşte *adevăraţi fiind* - αληтευοντες (Efeseni 4:15), fiindcă viaţa în Hristos înseamnă adeverire, neîncetată sălăşluire cu întreaga noastră fiinţă în adevărul lui Hristos, în adevărul veşnic. Această adeverire creştinească se naşte din dragostea creştinului faţă de Domnul Hristos; în ea creştinul şi creşte, şi sporeşte necontenit, şi dăinuie veşnic, şi niciodată nu încetează, fiindcă dragostea niciodată nu încetează (I Corinteni 13:8). Dragostea faţă de Domnul Iisus îndeamnă pe om la viaţa în adevărul Lui şi-l ţine pururea în el, ca creştinul să crească mereu în Hristos, să crească în toată înălţimea, şi lărgimea şi adîncimea Lui (v. Efeseni 3:17-19). Dar niciodată singur, ci întotdeauna împreună cu toţi Sfinţii, întotdeauna în Biserică şi cu Biserica, pentru că altminteri nu poate să crească în Cel ce este capul trupului Bisericii (Efeseni 4:15). Şi, cînd sîntem adevăraţi, sîntem adevăraţi întotdeauna împreună cu toţi Sfinţii; şi, cînd iubim, iubim împreună cu toţi Sfinţii, pentru că în Biserică totul este sobornicesc, totul este împreună cu toţi Sfinţii, întrucît toţi alcătuiesc un trup duhovnicesc, în care toţi trăiesc soborniceşte, cu o viaţă, un duh, un adevăr. Numai fiind adevăraţi în dragoste împreună cu toţi Sfinţii putem întru toate să creştem întru Cel care este capul: Hristos. Nemărginitele puteri care sînt neapărat trebuincioase pentru această creştere a tuturor creştinilor în Dumnezeu-omenescul trup al Bisericii, Biserica le primeşte nemijlocit de la Capul ei, Domnul Hristos. Pentru că numai El, Dumnezeu şi Domnul, are aceste nenumărate puteri nemărginite şi le chiverniseşte în chip a-tot-înţelept.

În Biserică, în Hristos Dumnezeu-Omul, s-a întrupat tot adevărul, s-a întru-omenit şi în-omenit, s-a făcut om. Adevărul = om. Iată cine este Hristos şi ce este Hristos! Iar - de vreme ce a fost cu putinţă ca întreg adevărul să se întrupeze şi s-a întrupat în om - aceasta înseamnă că omul a fost zidit pentru ca să fie trup al adevărului, întruparea adevărului. Buna-vestire de căpetenie a Dumnezeu-Omului este aceasta: A fi om nu înseamnă nimic altceva decît a fi întruparea Adevărului, întruparea lui Dumnezeu. Tocmai pentru aceasta Dumnezeu S-a şi făcut om şi a rămas pentru totdeauna Dumnezeu-Om. Pentru aceasta, viaţa în Hristos = viaţa în Biserică şi viaţa în adevărul întreg.

Hristos este întreg în Biserică: întreg, cu întreaga Sa fiinţă cuvîntătoare şi Dumnezeu-omenească; întreg, cu întregul Său adevăr, cu întreaga Sa viaţă, cu întreaga Sa dreptate, cu întreaga Sa dragoste, cu întreaga Sa veşnicie; într-un

cuvînt: cu întreaga plinire a Dumnezeirii Sale şi cu întreaga plinire a omenităţii Sale. Numai de la El, Dumnezeu-Omul, pe pămînt noi, oamenii, dar şi Îngerii în cer, ştim că El este Adevărul. A-tot-adevărată este buna-vestire: Adevărul prin Iisus Hristos a venit (Ioan 1:17). Înseamnă că adevărul este Dumnezeu-Omul, Domnul Iisus Hristos; adevărul este cel de-al doilea Ipostas al Sfintei Treimi; adevărul este Persoana Dumnezeu-Omului Hristos. În lumea noastră pămîntească adevărul nu este nimic mai puţin decît întreaga Persoană a Dumnezeu-Omului Hristos. El nu este nici concept, nici cugetare, nici schemă logică, nici putere logică, nici om, nici Înger, nici omenirea, nici ceva omenesc, nici ceva făcut, nici toate lumile văzute şi nevăzute, ci ceva neasemuit şi nemăsurat mai mare decît toate acestea: Adevărul, veşnicul şi a-tot-desăvîrşitul Adevăr în lumea noastră pămîntească - iar prin el şi în toate lumile văzute şi nevăzute - este a doua Faţă a Preasfintei Treimi, însăşi Persoana istorică a Dumnezeu-Omului, a Domnului Iisus Hristos. Pentru aceasta Domnul Hristos vesteşte despre Sine neamului omenesc următoarea bună-vestire a Preasfintei Treimi: Eu sînt Adevărul (Ioan 14:6; vezi şi Efeseni 4:24). Şi, întrucît El este Adevărul, atunci adevărul este şi trupul Său, Biserica, al cărei cap este El. De aici şi buna-vestire minunată şi îmbucurătoare a purtătorului de Hristos Apostol: *Biserica Dumnezeului celui viu este stîlpul şi întărirea adevărului* (I Timotei 3:15). Iată de ce nu pot să nimicească Biserica şi adevărul ei vrăjmaşii ei, chiar dacă aceştia sînt de pe pămînt sau din iad. Prin Dumnezeu-Omul Hristos ea este cu totul desăvîrşită şi a-tot-puternică, a-tot-biruitoare în chip Dumnezeiesc şi fără de moarte. Avînd asemenea însuşiri, ea slobozeşte orice fiinţă omenească de păcat, de moarte şi de diavol, de această minciună întreit-una, şi asigură şi dă nemurirea şi viaţa veşnică fiecărui creştin în chip osebit şi tuturor creştinilor laolaltă. Şi face asta sfinţind, în-creştinînd şi în-dumnezeu-omenind fiinţa omenească, cu ajutorul Sfintelor Taine şi al sfintelor fapte bune. De aici şi a-tot-purtătoarea de mîntuire bună vestire din gura cea Dumnezeiască a Mîntuitorului: *Veţi cunoaşte adevărul, şi adevărul vă va slobozi pe voi* (Ioan 8:32) şi de păcat, şi de moarte, şi de diavol, şi vă va face adevăraţi şi vă va dărui toate fericirile cerului. Pe bună dreptate s-a zis prin gura unui Părinte al Bisericii: “Adevărul este cuprinsul Bisericii, şi tot ce se săvîrşeşte în ea este adevărat şi purtător de mîntuire“ [10]

Pentru toate aceste pricini, întruparea Dumnezeu Cuvîntului, Dumnezeu-Omul, este adevărul tuturor adevărurilor Noului Legămînt; prin Dumnezeu-Omul stă sau cade întreaga Biserică şi toată iconomia Dumnezeu-omenească a mîntuirii. Acesta este sufletul tuturor lucrărilor, nevoinţelor, faptelor bune, întîmplărilor Noului Legămînt şi bisericeşti; este binevestirea binevestirilor; mai exact: a-tot-binevestirea. Mai mult decît atît: faptul acesta este măsura oricărei măsuri. Cu al, ca şi cu cea mai sigură măsură, se măsoară toate în Biserică şi în creştinism. Culmea adevărului este aceasta: cel ce nu recunoaşte întruparea lui

[10] Fer. Theofilact, *Tîlcuirea la Întîia Epistolă către Timothei*, 3:15: P.G. 125, 49C.

Dumnezeu, a Dumnezeu-Omului Iisus Hristos, nu este mădular al Bisericii. Mai mult: este un antihrist.

Această măsură fără greş o binevesteşte sfîntul şi purtătorul de Hristos văzător de Dumnezeu şi cunoscător al tainelor, Ioan Cuvîntătorul de Dumnezeu: Iubiților, să nu credeți la tot duhul, ci cercați duhurile de sînt de la Dumnezeu, că mulți prooroci mincinoşi au ieşit în lume. Întru aceasta să cunoaşteți Duhul lui Dumnezeu: tot duhul care mărturiseşte pe Iisus Hristos că a venit în trup este de la Dumnezeu; şi tot duhul care nu mărturiseşte pe Iisus Hristos că a venit în trup nu este de la Dumnezeu. Şi acela este al lui Antihrist, despre care ați auzit că va veni şi care acum este deja în lume (I Ioan 4:1-3; 2:22; I Corinteni 12:3).

În fapt, toate duhurile care locuiesc lumea noastră pămîntească sau care trec prin ea se împart în două soiuri: în cele de la Dumnezeu şi în cele de la diavol. De la Dumnezeu sînt acelea care recunosc şi mărturisesc că Iisus este Cuvîntul lui Dumnezeu întrupat, Mîntuitor şi Domn, iar de la diavol, cele care nu recunosc aceasta. Toată filosofia diavolului stă în aceasta: a nu-L recunoaşte pe Dumnezeu în lume; a nu recunoaşte prezența Lui în lume; a nu recunoaşte întruparea, înomenirea Lui în lume; a afirma şi propovădui că nu este Dumnezeu nici în lume, nici în om; că nu este Dumnezeu nici în Dumnezeu-Omul; că este o prostie să credem că Dumnezeu S-a întrupat în om şi poate trăi în om; că omul este pe-de-a-ntregul fără Dumnezeu, o ființă în care nu se află Dumnezeu, nici ceva al lui Dumnezeu, nici ceva Dumnezeiesc, nemuritor, veşnic; că omul este pe de-a-ntregul trecător, pe de-a-ntregul muritor; că el ține întru totul de lumea animală şi nu se deosebeşte aproape cu nimic de animale, drept care este cu totul firesc să trăiască asemeni animalelor, care sînt singurii moşi şi strămoşi legiuiți ai lui, precum şi frați ai lui după fire.

Aceasta este în fapt filosofia lui Antihrist, care vrea cu orice preț să înlocuiască pe Hristos şi să-I ia locul în lume şi în om. Sînt nenumărați înaintemergătorii lui Antihrist, mărturisitorii şi credincioşii lui în lumea omenească dea lungul veacurilor: “tot duhul“; iar duhul poate fi persoană, sau învățătură, sau idee, sau gînd, sau om, sau Înger, sau diavol. Şi toată învățătura, toată persoana, toată ideea, tot gîndul, tot omul care nu recunoaşte că Iisus este Dumnezeu şi Mîntuitor, Dumnezeu întrupat şi Dumnezeu-Om, îşi are originea ei de la Antihrist, este a lui Antihrist. Iar astfel de persoane, şi învățături, şi idei au existat chiar de la începutul arătării Domnului Hristos în lume. Pentru aceasta şi zice sfîntul cunoscător al tainelor despre Antihrist: şi acum este. Orice om, orice idee din lume care tăgăduieşte pe Dumnezeu-Omul Hristos şi Biserica Lui este de la Antihrist. Plăsmuitorul oricărei ideologii anticreştine, în chip nemijlocit sau mijlocit, este Antihrist. În fapt, toate ideologiile se pot reduce la două feluri: acelea care sînt pentru Hristos şi acelea care sînt pentru Antihrist. În cele din urmă, omul se găseşte în lumea aceasta pentru ca să dezlege o singură problemă: dacă este cu Hristos sau împotriva lui Hristos. Şi orice om, fie că vrea, fie că nu, numai asta face: dezleagă problema aceasta, această a-tot-problemă. Şi fiecare

dintre noi este sau iubitor de Hristos, sau luptător împotriva lui Hristos, a treia cale nu există. Da, omul este închinător al lui Hristos sau este închinător al diavolului, a treia cale nu există.

Evanghelia Dumnezeu-Omului ne rînduieşte ca lucrare şi scop de căpetenie al vieții noastre să cugetăm ceea ce este şi în Hristos Iisus (vezi Filip. 2:5), cele de sus (Coloseni 3:2), ceea ce este sus, în Dumnezeul-Omul cel înviat şi înălțat la ceruri. Şi ce este aceasta? Tot ce este El ca adevăr veşnic şi tot ce cuprinde în Sine ca Dumnezeu Cuvîntul: toate însuşirile, vredniciile şi desăvîrşirile Dumnezeieşti; dar întocmai deopotrivă şi tot ce El, Dumnezeu-Omul Iisus Hristos, are şi cuprinde în Sine întrupat ca om: toate însuşirile, gîndurile, simțămintele, nevoințele, trăirile, faptele Lui Dumnezeieşti; întreaga Lui viață de la naştere pînă la înălțare, şi de la înălțare pînă la Înfricoşata Judecată, şi de la Înfricoşata Judecată de-a lungul întregii veşnicii Dumnezeieşti. A cugeta la toate acestea, aceasta este cea dintîi datorie a noastră de creştini, datorie de zi şi noapte... Altminteri - fie că omul cugetă la adevăr, la rătăcire, la viață, la moarte, la bine, la rău, la dreptate, la nedreptate, la rai, la iad, la Dumnezeu, la diavol - dacă nu cugetă la toate acestea în Hristos Iisus, adică dacă cugetarea lui în privința tuturor acestora nu va creşte întru cugetare a lui Hristos, atunci ea se preface negreşit într-o mucenicie fără rost şi sinucigaşă. Iar cu privire la societate, la persoană, la familie, la nație, la omenire, dacă nu cugetă în Hristos şi prin Hristos, nu le va găsi niciodată adevăratul rost, nici nu va dezlega aşa cum trebuie vreuna dintre problemele lor.

A cugeta la toate în Hristos şi prin Hristos - iată porunca de căpetenie pentru fiecare creştin, iată imperativul nostru creştin categoric, iată gnoseologia noastră creştină. Prin Hristos însă, poate cugeta numai cel ce are mintea lui Hristos. Sfîntul Apostol mărturiseşte, vorbind despre creştini: Noi mintea lui Hristos avem (I Corinteni 2:16). Cum am dobîndit-o? Trăind în trupul Lui Dumnezeu-omenesc, în Biserică, al cărei cap este El. Trăirea în Biserică, cu ajutorul Sfintelor Taine şi sfintelor fapte bune, uneşte întreaga noastră ființă cu ființa Bisericii, uneşte şi mintea noastră cu mintea Dumnezeu-omenească a Bisericii şi ne face în stare să cugetăm după Hristos şi să gîndim ceea ce este şi în Hristos Iisus. Iar cugetînd cu mintea lui Hristos, cu mintea sobornicească a Bisericii, creştinii pot să cugete una, să simtă una, să aibă o dragoste şi să fie de un suflet şi de o inimă şi de un suflet şi de un cuget (Filipeni 2:2; 3:16; 4:2; Romani 15:5; 1 Corinteni 1:10). Dumnezeul şi Domnul Hristos S-a pogorît dintru înălțimile Dumnezeieşti cele mai presus de ceruri, făcîndu-Se pe deasupra şi om, pentru ca oamenii să poată cugeta ceea ce este şi în Hristos Iisus şi să trăiască în chip vrednic de Dumnezeu (Coloseni 2:6). Dumnezeu S-a făcut om ca să-l facă pe om Dumnezeu, aşa cum le place foarte mult Sfinților Părinți să spună. Altfel spus: Dumnezeu S-a întrupat pentru a-l în-dumnezei pe om. Iată, în aceasta este tot adevărul Bisericii, adevărul Dumnezeu-omenesc, adevărul ceresc-pămîntesc, nemuritor şi veşnic.

Organismul Bisericii e întru totul cel mai complicat organism pe care îl cunoaşte mintea omenească. De ce? Pentru că este unicul organism Dumnezeu-omenesc în care toate Tainele Dumnezeieşti şi omeneşti, toate puterile Dumnezeieşti şi omeneşti alcătuiesc un singur trup. Numai a-tot-înțeleptul şi a-tot-puternicul Dumnezeu-Om, Domnul Hristos, a putut să alcătuiască şi să unească toate acestea într-un singur trup, trupul Său, căruia El îi este cap, veşnic cap. Toată viața din acest minunat şi de minuni făcător trup este cîrmuită şi călăuzită de către El, minunatul şi de minuni făcătorul Dumnezeu şi om. Fiecare parte a acestui trup trăieşte prin întregul trup, dar şi trupul întreg trăieşte în fiecare parte a sa. Toți trăiesc prin fiecare şi în fiecare, dar şi fiecare trăieşte prin toți şi în toți. Fiecare parte creşte prin creşterea întregului trup, dar şi trupul întreg creşte prin creşterea fiecărei părți. Toate aceste numeroase părți ale trupului, toate aceste organe, toate aceste mădulare, toate aceste simțuri, toate aceste celule sînt unite într-un singur trup veşnic viu Dumnezeu-omenesc de către Însuşi Domnul Hristos, Care potriveşte lucrarea fiecărei părți cu viața sobornicească a întregului trup. Iar fiecare parte lucrează "după măsura" puterilor ei, şi puterea fiecărui mădular al Bisericii este alcătuită din faptele bune evanghelice. Lucrarea evanghelică a fiecărui mădular al Bisericii, deşi osebită şi personală, este întotdeauna, în toate privințele, sobornicească, întru unire, de obşte. Pentru că ea se contopeşte cu lucrarea de obşte a întregului trup. Şi, în timp ce omul se schimbă la față prin lucrarea sa evanghelică, crescînd în Hristos, Domnul Hristos preface această lucrare a lui într-o energie de obşte, sobornicească, Dumnezeu-omenească, şi în felul acesta săvîrşeşte creşterea trupului... spre zidirea lui în dragoste (Efeseni 4:16). Într-adevăr, lucrarea fiecărui mădular al Bisericii este întotdeauna personal-sobornicească, personal-colectivă. Şi, chiar atunci cînd pare că lucrează doar pentru sine însuşi (de pildă, nevoința pustnicului), mădularul Bisericii lucrează întotdeauna pentru întregul trup. Aşa este întocmirea organismului Dumnezeu-omenesc al Bisericii, care întotdeauna este cîrmuit şi călăuzit de Însuşi Domnul Hristos.

În viața sobornicească a Bisericii se întrepătrund viața Îngerilor şi a oamenilor, a celor ce se pocăiesc şi a păcătoşilor, a drepților şi a nedrepților, a celor ce s-au mutat la cele veşnice şi a celor ce trăiesc pe pămînt; în ea cei mai drepți şi mai sfinți ajută pe cei mai puțin drepți şi sfinți să crească cu creşterea Dumnezeiască întru o tot mai mare dreptate şi sfințenie. Prin toate mădularele curg sfintele puteri Dumnezeiesc-omeneşti ale lui Hristos, şi prin cele mai mici şi mai neştiute, după măsura trăirii după har în organismul Bisericii, cu ajutorul nevoinței, credinței, dragostei, rugăciunii, postului, pocăinței şi celorlalte sfinte fapte bune. Astfel, noi toți creştem împreună *întru biserică sfîntă în Domnul* (Efeseni 2:21), legați în chip organic şi după har între noi prin una şi aceeaşi credință, unele şi aceleaşi Sfinte Taine şi sfinte fapte bune, printr-unul şi acelaşi Domn, printr-unul şi acelaşi adevăr, printr-una şi aceeaşi Evanghelie. Şi toți sîntem părtaşi la una şi aceeaşi viață Dumnezeu-omenească a Bisericii, fiecare în

locul din alcătuirea trupului pe care i l-a hotărît lui Domnul, capul Bisericii, fiindcă trupul Bisericii creşte din El şi prin El este "desăvîrşit alcătuit şi unit". Totodată Domnul, capul Bisericii, rînduieşte locul cuvenit în Biserică fiecăruia, potrivit cu ceea ce are el osebit duhovniceşte şi cu însuşirile lui creştineşti, şi mai ales cu sfînta dragoste evanghelică, pe care fiecare o cultivă de bună voie în sine şi lucrează prin ea. În această viață sobornicească a Bisericii, fiecare se zideşte pe sine însuşi cu ajutorul tuturor, neapărat în dragoste, şi toți cu ajutorul fiecăruia, drept care şi un Apostol are nevoie de rugăciunile mădularelor neştiute ale Bisericii.

Mădularele Bisericii, unite pe deplin cu Dumnezeu-Omul prin unirea cea după har şi faptă bună, trăiesc prin ceea ce este al Lui, şi au ceea ce este al Lui şi cunosc prin cunoaşterea Lui, întrucît cu mintea sobornicească a Bisericii cugetă, şi cu inima sobornicească a Bisericii simt, şi cu voința sobornicească a Bisericii voiesc, şi cu viața sobornicească a Bisericii trăiesc; toate ale lor sînt de fapt în primul rînd ale Lui şi totdeauna ale Lui, iar ei îşi aparțin întotdeauna numai prin El şi în El.

Pentru ce sîntem toți credincioşii un singur trup în Biserică? Pentru ca să trăim prin cea una, sfîntă şi sobornicească viață a Bisericii, prin sfînta şi soborniceasca credință a Bisericii, prin sfîntul şi sobornicescul suflet al Bisericii, prin sfînta şi soborniceasca conştiință a Bisericii, prin sfînta şi soborniceasca minte a Bisericii, prin sfînta şi soborniceasca voință a Bisericii. Şi astfel să ne fie totul de obşte şi sobornicesc: şi credința, şi dragostea, şi dreptatea, şi rugăciunea, şi postul, şi adevărul, şi mîhnirea, şi bucuria, şi suferința, şi mîntuirea, şi în-dumnezeirea, şi în-dumnezeu-omenirea, şi nemurirea, şi veşnicia, şi fericirea. Iar prin toate acestea ne cîrmuieşte şi ne călăuzeşte, ne îndreptează şi ne uneşte harul Duhului Sfînt. Nu sîntem ai noştri, ținem cu totul de Biserică, şi în primul rînd de sufletul Bisericii - Duhul Sfînt. Simțămîntul acesta este simțămîntul evanghelic de căpetenie şi necurmat al oricărui mădular adevărat al Bisericii. Nimeni nu le are pe toate în Biserică, ci fiecare atîta cît i-a hotărît Duhul Sfînt potrivit cu locul lui în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii şi după măsura credinței lui.

Simțămîntul acestei sobornicități, simțămîntul a-tot-răspunderii personale, este o trăsătură deosebitoare a fiecărui creştin. Creştinul ştie: cînd cade, îi trage după sine şi pe alții; cînd se ridică, îi ridică împreună cu sine şi pe alții. Viața lui nu este doar a lui, ci este întrețesută cu viața celorlalți frați după credință, fiindcă toți alcătuim trupul cel unul al Bisericii. Iar în Biserică noi avem toate de obşte: şi pe Dumnezeu, şi sfințenia, şi sufletul, şi conştiința, şi inima. Prin rugăciune şi har, fiecare este în toți şi toți în fiecare. Cine ştie cît datorează fiecare dintre noi Sfinților lui Dumnezeu şi rugăciunilor lor: însuşi sufletul lui, şi însăşi credința lui, şi însăşi mîntuirea lui! Eşti mădular al Bisericii? Asta înseamnă: eşti legat organic cu Sfinții Apostoli, şi cu Mucenicii, şi cu Mărturisitorii şi cu toate Puterile îngereşti din ceruri. Dragostea sfintei sobornicități uneşte în Biserică,

uneşte dumnezeiesc-omeneşte între ele mădularele Bisericii. Şi toate împreună, şi fiecare dintre ele, trăiesc prin viaţa sobornicească a Bisericii. Iar această dragoste sfîntă a sobornicităţii atîrnă de credinţa lor în Hristos şi de viaţa lor în Hristos. De aceea şi binevesteşte de Dumnezeu înţeleptitul Apostol creştinilor: *Deci, precum aţi primit pe Hristos Iisus Domnul, aşa să vieţuiţi într-Însul* (Coloseni 2:6). Adică: Nimic să nu schimbaţi în Domnul Hristos şi nici să nu-I adăugaţi nimic; aşa cum este, El este atît Dumnezeieşte, cît şi omeneşte, a-tot-desăvîrşit. Noi, Apostolii, un astfel de Domn Hristos, Dumnezeu-Om, v-am propovăduit şi v-am predanisit; şi voi aşa L-aţi primit. Şi aşa *în El să vieţuiţi.*

În El să vieţuiţi! Aceasta este porunca poruncilor. Să vieţuiţi nu adaptîndu-L pe El la voi, ci adaptîndu-vă pe voi la El; nu schimbîndu-L pe El după asemănarea voastră, ci schimbîndu-vă pe voi înşivă după asemănarea Lui; nu rezidindu-L pe El după chipul vostru, ci rezidindu-vă pe voi înşivă după chipul Lui. Numai trufaşii de eretici şi nebunii nimicitori de suflete rezidesc, fac altul, schimbă pe Dumnezeu-Omul Hristos după poftele şi socotinţele lor. De aici, atîţia "hristoşi mincinoşi" în lume şi atîţia creştini mincinoşi. Iar adevăratul Domn Hristos, întru plinirea istoricităţii şi realităţii Sale evanghelice Dumnezeu-omeneşti, este întreg în trupul Lui cel Dumnezeu-omenesc, Biserica Ortodoxă; precum în vremea Apostolilor, aşa şi astăzi, aşa şi în veci. Viaţa Lui Dumnezeu-omenească se prelungeşte prin Dumnezeu-omenescul trup al Bisericii în toate veacurile şi în toată veşnicia. Vieţuind în Biserică, noi vieţuim "în El", precum şi porunceşte purtătorul de Hristos Apostol. Iar în cea mai deplină măsură trăiesc astfel Sfinţii. Ei păstrează chipul Dumnezeu-omenesc al lui Hristos în minunata lui a-tot-facere de viaţă, a-tot-adevăr, a-tot-frumuseţe şi neschimbare. Totodată, Sfinţii cei după chipul lui Hristos ai Mîntuitorului păstrează în Dumnezeiesc-omeneasca sa desăvîrşire şi neschimbare şi scopul Dumnezeu-omenesc al fiinţei şi vieţii omeneşti, cel hotărît de Dumnezeu-Omul Domnul Hristos şi cu putinţă de înfăptuit numai în trupul Lui Dumnezeu-omenesc. Dimpotrivă, orice schimbare, micşorare, simplificare, reducere şi antropomorfizare a scopului creştin duce de rîpă creştinismul, îl lipseşte de sarea lui, îl face pămîntesc, îl preface într-o obişnuită religie omenească ofticoasă, într-o filosofie umanistă ofticoasă, într-o etică umanistă ofticoasă, într-o ştiinţă umanistă ofticoasă, într-o creaţie umanistă ofticoasă, într-o societate umanistă ofticoasă.

Orice nou mădular al Bisericii înseamnă adaos la trupul Bisericii şi creştere a trupului ei. Pentru că fiecare, în lucrarea sa cu răspundere, se face de un trup cu trupul Bisericii. Iar locul cuvenit în trupul Bisericii i-l împarte Însuşi Domnul, făcîndu-l parte vie şi alcătuitoare a ei. Cu adevărat, numai în organismul Dumnezeu-omenesc al Bisericii toţi lucrează pentru fiecare şi fiecare pentru toţi, toţi trăiesc pentru fiecare şi fiecare trăieşte pentru toţi. Cu adevărat, numai în Biserică a fost dezlegată în chip desăvîrşit atît problema persoanei, cît şi cea a societăţii; şi numai în Biserică a fost înfăptuită şi persoana desăvîrşită, şi

societatea desăvîrşită. De fapt, în afara Bisericii nu există nici persoană adevărată, nici societate adevărată.

Sfîntul Ioan Damaschin bine-vesteşte: "Hristos, capul nostru, ni Se împărtăşeşte nouă pe Sine Însuşi μεταδιδωσιν εαυτον - şi prin aceasta ne uneşte cu Sine şi între noi, fapt în urma căruia avem unii către alţii potrivire, deşi fiecare dobîndeşte ajutorul Duhului atît cît poate să-l încapă". [11]

Domnul Hristos este capul Bisericii, şi numai ca atare este El şi Mîntuitorul trupului Bisericii (Efeseni 5:23). În calitate de cap al Bisericii, Domnul Hristos dă neîncetat trupului Bisericii tot ce îi este de trebuinţă pentru viaţa Dumnezeu-omenească şi mîntuirea tuturor mădularelor lui de păcat, de moarte şi de diavol. Biserica este întotdeauna Biserica lui Hristos, este Biserică prin aceea că El e întotdeauna capul ei, iar ea este întotdeauna trupul Lui. În ea totul depinde de El: ea prin El trăieşte, prin El există, prin El mîntuieşte, prin El în-nemureşte - ascultîndu-L în toate şi slujindu-I cu toată fiinţa sa. În Biserică, Dumnezeu este totul şi toate pentru om. Biserica este cea mai desăvîrşită organizaţie, pentru că este cel mai desăvîrşit organism: organism Dumnezeu-omenesc. În ea, Dumnezeu şi omul sînt uniţi într-un singur organism Dumnezeu-omenesc duhovnicesc-haric: Dumnezeu trăieşte în om şi prin om, şi omul trăieşte în Dumnezeu şi prin Dumnezeu; omul se supune întru toate de bună voie lui Dumnezeu, se desăvîrşeşte prin Dumnezeu, creşte cu creşterea lui Dumnezeu întru bărbat desăvîrşit, după măsura vîrstei plinirii lui Hristos (Coloseni 2:19; Efeseni 4:13), însă nu încetează a fi om; toate acestea se săvîrşesc şi au loc în duhul simbiozei Dumnezeu-omeneşti, al împreună-vieţuirii Dumnezeu-omeneşti, al împreună-lucrării Dumnezeu-omeneşti, al dreptei-cumpăniri şi plinirii Dumnezeu-omeneşti. Drept aceea, Biserica este singura comunitate adevărată şi reală, singura societate adevărată şi desăvîrşită; în ea, şi individul se desăvîrşeşte prin societate, şi societatea prin individ; atît unul, cît şi cealaltă, dobîndesc putere pentru o asemenea nevoinţă de la minunatul Domn Hristos, Care este totodată şi capul societăţii luată ca întreg, şi capul fiecărui individ luat ca persoană. Ca atare, în afara Bisericii nu poate să existe nici societate adevărată şi nici persoană adevărată.

Sfinţenia purcede de la Cel sfînt, la fel ca luminarea de la lumină. Biserica, cuprinzînd în sine toate lumile, putea fi sfinţită numai de către o astfel de fiinţă a-tot-sfîntă şi a-tot-cuprinzătoare cum este Dumnezeu-Omul, Domnul Hristos. Ca să o sfinţească pe ea, El S-a dat pe Sine pentru ea, S-a dat pe Sine întreg pentru ea, S-a lăsat pe Sine întreg ei şi pe Sine a întemeiat-o pe ea (Efeseni 5:25). Toată viaţa Dumnezeului-Om nu este nimic altceva decît mîntuire a lumii de păcat, de moarte şi de diavol, prin facerea şi păstrarea Bisericii în lume. El a umplut fiinţa Bisericii cu Sine, cu sfintele Sale puteri Dumnezeieşti, şi astfel a sfinţit-o toată, încît ea, prin Sfintele Taine şi sfintele fapte bune, mîntuieşte pe oameni de păcat, de moarte şi de diavol, de care nici o

[11] Sfîntul Ioan Damaschin, *Tîlcuire la Efeseni*: PG 95, 844A.

putere de sub cer nu poate mîntui. El a făcut aceasta mai ales botezînd-o cu Duhul Sfînt în ziua Sfintei Cincizecimi, ca şi ea să sfinţească botezînd cu Duhul Sfînt şi apă (Efeseni 5:26; v. Timotei 3:5; Ioan 3:5). Şi ea doar prin această desăvîrşită şi a-tot-puternică sfinţenie Dumnezeiască curăţeşte fiinţa omenească de tot ce e nesfînt, păcătos, diavolesc. Şi acum tot omul se curăţeşte şi se sfinţeşte în ea, prin baia apei şi prin cuvînt (Efeseni 5:26; v. şi Tit 3:5; Ioan 3:5). Cuvîntul lui Dumnezeu sfinţeşte apa prin Duhul Sfînt; Duhul Sfînt este ceva nevăzut, iar apa sfinţită ceva văzut. Se dă şi unul, şi cealaltă, pentru că omul este o fiinţă îndoită: din duh nevăzut şi din trup văzut. De vreme ce cuvîntul lui Dumnezeu sfinţeşte apa cea moartă, cum să nu sfinţească şi sufletul omenesc cel viu, cel după chipul lui Dumnezeu şi nemuritor? Ca s-o sfinţească curăţind-o prin baia apei şi prin cuvînt (Efeseni 5:26; v. Tit 3:5; Ioan 3:5); numai puterea sfîntă şi a-tot-sfinţitoare a lui Hristos, prezentă prin cuvîntul lui Dumnezeu în apa botezului, curăţeşte pe om de tot păcatul, de necurăţie şi de diavol, umplîndu-l de sfinţenia cea Dumnezeiască şi de Dumnezeu, fiindcă oricine se botează în Hristos în Hristos se îmbracă (Galateni 3:27). În Biserică totul este de la Hristos, şi totul în Hristos; El e întreg în ea, şi ea întreagă în El.

Întrucît Hristos este întreg în Biserică, şi întreaga Biserică în El, ea e *slăvită, sfîntă şi fără de pată* (Efeseni 5:27). Ca să o facă astfel, El a adus în ea, a întrupat în ea, ca în trupul Său, toată Persoana Sa Dumnezeu-omenească, toată viaţa Sa Dumnezeu-omenească şi toată nevoinţa Sa Dumnezeu-omenească. În cea mai curată formă a sa, Biserica e pe de-a-ntregul El, Dumnezeu-Omul Hristos, prelungit în toate veacurile şi în toată veşnicia. Ca atare, Biserica nu are pată, sau zbîrcituri, sau altceva de felul acesta (Efeseni 5:27). Cu adevărat, ce neajuns are ea? Pentru ce ar putea fi mustrată? Oare nu curăţă ea de toate păcatele, şi de cele mai mari, şi de cele mai mici? Oare nu slobozeşte ea de toate morţile şi de toţi diavolii? Oare nu primeşte pe oricine se întoarce la ea? Oare nu mîntuieşte pe oricine de păcat, de moarte şi de diavol? Oare este margine iubirii ei de oameni şi puterii ei? Iar toate acestea le face în ea puterea Dumnezeiască a lui Hristos, întotdeauna sfîntă şi a-tot-puternică (Coloseni 1:29).

Domnul a făcut Biserica astfel prin Crucea Sa, prin sîngele Său Dumnezeu-omenesc pe care l-a vărsat pe Cruce. Sîngele acesta este curăţirea Bisericii şi mîntuirea ei. El este şi unirea ei Dumnezeu-omenească, şi unitatea ei cu Dumnezeu şi cu oamenii. Sîngele Dumnezeu-Omului Hristos este veşnic noua, răscumpărătoarea, mîntuitoarea, a-tot-făcătoarea şi a-tot-unitoarea putere a Bisericii. În Persoana Dumnezeu-Omului s-au unit în chip a-tot-desăvîrşit firea Dumnezeiască şi omenească, Dumnezeu şi omul, aşa încît oamenii, care pînă atunci erau departe de Dumnezeu prin păcat, s-au făcut prin sîngele Dumnezeu-omenesc apropiaţi ai lui Dumnezeu, una cu Dumnezeu (Efeseni 2:13, 14*), s-au făcut mădulare ale trupului Lui, din carnea Lui şi din oasele Lui* (Efeseni 5:30). Prin Dumnezeu-Omul Hristos a fost înfăptuită pe pămînt o realitate de neînchipuit: noi, oamenii, noi, mamifere (fiinţe) iubitoare de păcat, am intrat

prin El în înrudire de sînge cu Dumnezeu, fiindcă sîngele Lui Dumnezeu-omenesc, izvorul vieții noastre veşnice, al nemuririi noastre Dumnezeu-omeneşti, ne uneşte în chipul cel mai apropiat cu El, singurul Dumnezeu adevărat, în Care şi este viața veşnică (v. I Ioan 5:20; 5:11; 1:2). Sîngele cel Dumnezeiesc al Domnului Hristos este putere Dumnezeu-omenească ce sfințeşte, ce curățeşte, ce schimbă la față, ce în-creştinează, ce îm-biseriCeşte, ce în-dumnezeu-omeneşte, ce în-treimifică, ce mîntuieşte. Drept aceea Noul Legămînt este legămînt întru sîngele Dumnezeu-Omului Hristos. Şi acest legămînt se prelungeşte euharistic în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii, unindu-ne prin sîngele Dumnezeu-omenesc pe noi, oamenii, cu Dumnezeu şi între noi. Fiindcă, unind pe om cu Dumnezeu-Omul, acest prea-sfînt sînge ne uneşte prin El cu toți oamenii. Este vădit faptul istoric că unirea reală, adevărată şi nemuritoare a omului cu oamenii se săvîrşeşte prin Dumnezeu-Omul; Dumnezeu este mai aproape de fiecare om decît este omul însuşi față de sine, mai aproape şi față de toți oamenii decît sînt ei înşişi față de sine. Drept aceea, nu există pentru om unire cu sine însuşi şi cu oamenii din jurul său fără Dumnezeu, fără Dumnezeu-Omul, fără înrudirea şi unirea cea după sînge cu El. Iar această înrudire şi unire a omului după sînge cu Dumnezeu, şi această înrudire şi unire a omului cu oamenii după sîngele Dumnezeu-Omului, se împlineşte în trupul Dumnezeu-omenesc al lui Hristos - Biserica. Şi anume, concret şi trăit: în Sfînta Euharistie, prin Sfînta Cuminecare cu trupul şi sîngele lui Hristos.

Sîngele Dumnezeu-Omului uneşte pe om cu Dumnezeu; ca şi pe Crucea Golgotei, tot aşa şi în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii, prin purtătorul de viață şi în-dumnezeitorul sînge din Sfînta Taină a Împărtăşirii, în Sfînta Liturghie. Mai mult: întrucît este sîngele Dumnezeu-Omului Hristos şi Biserica este trupul Lui, pentru aceasta el şi este puterea unitoare care uneşte toate mădularele Bisericii într-un singur trup, într-o singură viață, într-un singur suflet, într-o singură inimă, într-o singură obşte Dumnezeu-omenească - κοινονιαν: *Potirul binecuvîntării pe care-l binecuvîntăm nu este oare împreună-unirea - κοινονια - cu sîngele lui Hristos? Şi pîinea pe care o frîngem, nu este oare împreună-unirea - κοινονιαν - cu trupul lui Hristos? Ca o singură pîine, un singur trup mulți sîntem, căci toți ne împărtăşim dintr-o singură pîine* (I Corinteni 10:16,17). Aceste cuvinte Dumnezeu-omeneşti ale purtătorului de Hristos Apostol ne descoperă însăşi Taina Bisericii, Taina ei euharistică şi natura ei euharistică. Sfînta Euharistie, Sfînta Împărtăşanie, ne uneşte nu numai cu El, Cel de neînlocuit, ci şi între noi. Mîncînd sfîntul Lui trup, devenim de un trup cei mulți. Unindu-ne cu El, ne unim cu unire sfîntă şi între noi. Aceasta este sfînta unire a oamenilor, unirea Dumnezeu-omenească, singura adevărată unire şi singura veşnică unire a oamenilor. Căci în Dumnezeu-Omul Hristos nu doar că sîntem veşnic vii, ci şi veşnic una: una precum şi trupul este unul. Există vreo unire mai strînsă decît aceasta? Şi încă: există vreo unire mai veşnică decît

aceasta, de vreme ce trupul Bisericii este un trup veşnic? Astfel stau lucrurile în trupul Dumnezeu-omenesc al lui Hristos, al Bisericii; în el, "un trup sîntem cei mulţi". Prin El, prin Dumnezeu-Omul, un trup sîntem cei mulţi. Sfînta Euharistie, Sfînta Liturghie, Sfînta Împărtăşanie sînt tocmai expresia acestei realităţi dumnezeiesc-omeneşti. Iar făcătorul de minuni şi pururea istoricul Dumnezeu-Om a unit în Sine Însuşi pentru întîia oară, prin întruparea Sa, pe Dumnezeu şi pe om, cu o unire veşnică. Şi toate acestea le-a transferat şi le transferă fără încetare asupra tuturor oamenilor. Le-a transferat şi le transferă fără încetare, pe temei Dumnezeu-omenesc. Fiindcă Hristos a întemeiat Biserica pe trupul Său Dumnezeu-omenesc, adică pe realitatea pămîntească a vieţii şi prezenţei Sale Dumnezeu-omeneşti în lumea noastră. Cel prea-bun S-a întrupat ca să ne împreună-în-trupeze cu Sine (Efeseni 3:6), şi astfel să ne în-dumnezeiască, şi astfel să ne dăruiască tot ce este al Său. Şi face lucrul acesta în primul rînd prin Sfînta Împărtăşanie în Sfînta Euharistie a Bisericii.

Un trup sîntem, cei mulţi, fiindcă nimeni dintre noi nu alcătuieşte tot trupul, ci fiecare este doar o parte a trupului, încît să simţim şi să ştim întotdeauna cît sîntem de atîrnători unul de altul: toţi de fiecare şi fiecare de toţi. Şi cît de trebuitori sîntem unul altuia: toţi fiecăruia şi fiecare tuturor; şi mai mult: fiecare fiecăruia. Puterea noastră, şi tăria, şi viaţa, şi nemurirea şi fericirea sînt numai în această unire, pe care ne-o dă cine? Trupul lui Hristos, trupul lui Dumnezeu. Minunatul Domn Hristos este adevărata mîncare, adevărata noastră băutură (Vezi Ioan 6:55, 56; 48). El este *pîinea cea una* cu care ne hrănim şi prin El *toţi într-o pîine avem unire*. El este unirea însăşi şi sfînta putere a acestei uniri, a sfintei sobornicităţi a Bisericii. Împărtăşindu-ne cu Sfintele Taine ale Domnului Hristos, noi ne împărtăşim cu Sfîntul Lui Trup, care e totdeauna unul şi pretutindeni unul. Astfel noi, cei mulţi, sîntem un trup în Hristos şi unul altuia mădulare (Romani 12:5; v. şi I Corinteni 12:27).

Aceasta este înţelepciunea cea după Dumnezeu a Sfîntului Apostol. Şi urmează, cu înţelepciune Dumnezeiască, cel de-al cincilea evanghelist, Sfîntul Ioan Gură de Aur: "Numind Sfînta Împărtăşanie unirea trupului lui Hristos, Apostolul a vrut să spună ceva mai apropiat, drept care a şi adăugat: O pîine, un trup sîntem noi, cei mulţi. Fiindcă ce este pîinea? Trupul lui Hristos. Şi ce se fac cei ce se împărtăşesc? Trupul lui Hristos; nu mai multe trupuri, ci un singur trup. Căci, după cum pîinea, făcută din multe boabe de grîu, una este, încît nu se văd boabele din pricina unirii lor, aşa şi noi sîntem uniţi atît unul cu altul, cît şi cu Hristos." [12]

Despre această realitate Dumnezeu-omenească, de Dumnezeu înţelepţitul Cabasila bine-vesteşte următoarele: "Biserica se arată pe sine în Sfintele Taine nu ca în simboluri, ci precum mădularele în inimă, şi ramurile în rădăcina sadului, şi - după cuvîntul Domnului - ca viţa de vie în butucul ei (Ioan 15:1,5). Căci aici nu este doar o părtăşie - κοινονια - de nume sau o analogie după

[12] *Tîlcuire la I Corinteni*, Omilia 24:2; PG 61, 200.

asemănare, ci o identitate - ταυτοτης. Fiindcă aceste Sfinte Taine sînt trupul şi sîngele lui Hristos, şi tocmai acestea sînt mîncarea şi băutura cea adevărată a Bisericii lui Hristos; şi împărtăşindu-se cu acestea, ea nu le preschimbă în trup omenesc, cum se întîmplă cu hrana omenească, ci ea însăşi se preschimbă în trupul şi sîngele lui Hristos... Şi, dacă cineva ar putea vedea Biserica lui Hristos după măsura în care ea s-a unit cu El împărtăşindu-se cu trupul Lui, atunci nu ar vedea nimic altceva decît numai trupul Domnului. De aceea şi scrie Pavel: Voi sînteți trupul lui Hristos şi mădulare unul altuia (1 Corinteni 12:27)." [13] Dacă Hristos este unul, spune Sfîntul Grigorie Cuvîntătorul de Dumnezeu, atunci unul este capul Bisericii şi unul este trupul ei. [14] Pe acest temei noi sîntem prin Hristos şi în Hristos un trup şi mădulare unul altuia, împreună cu toți Sfinții Apostoli, şi Prooroci, şi Mucenici, şi Mărturisitori, şi cu toți Sfinții. Iar decît această unire în Hristos împreună cu toți Sfinții (vezi Efeseni 3:12; 4:11-16) nu este pentru ființa omenească nimic mai bun, nimic mai luminos, nimic mai fericit, nimic mai veşnic, nimic mai vrednic de iubire în toate lumile cunoscute şi cu putință de închipuit. E bucuria bucuriilor a fi împreună cu toți Sfinții un trup, şi încă trupul lui Hristos!

Dacă ar fi cu putință să se adune toate Tainele Noului Legămînt, ale legămîntului Dumnezeu-Omului, şi toate Tainele Bisericii lui Hristos, ale Bisericii Dumnezeu-Omului, într-o singură Taină, aceasta ar fi Sfînta Taină a Împărtăşaniei, Sfînta Taină a Euharistiei. Taina aceasta ne arată şi totodată ne dă pe Domnul Hristos întreg, în toată minunata strălucire a Persoanei Lui Dumnezeu-omeneşti şi a trupului Său Dumnezeu-omenesc, care este Biserica. Pentru că Sfînta Împărtăşanie şi Euharistie sînt însuşi trupul Lui Dumnezeu-omenesc, însuşi sîngele Lui Dumnezeu-omenesc, Însuşi El cu Biserica Sa în negrăita plinire a Dumnezeirii şi omenirii Sale - Dumnezeu-omenirii Sale. Noul Legămînt este pus, cu adevărat, pe un temei nou, unic şi neasemuit: legămînt în sîngele lui Dumnezeu, legămînt în trupul lui Dumnezeu. Şi acest Dumnezeu-omenesc legămînt între Dumnezeu şi om este înfăptuit pe toată veşnicia de către minunatul Dumnezeu-Om, Domnul Hristos, şi de către Biserica Lui cea Dumnezeu-omenească.

Sfînta Împărtăşanie este întotdeauna trupul a-tot-viului Domn Iisus: *Acesta este trupul Meu*; şi noi sîntem prin ea întotdeauna ai Lui, de fiecare dată din nou ai Lui. Dar şi ai celor ce se împărtăşesc cu trupul acesta sfînt. În fapt, în Sfînta Euharistie este toată Biserica, şi toate Tainele ei şi toate cele sfinte ale ei. În ea este tot Domnul Hristos; în ea este tot Noul Legămînt, legămînt întru sîngele a-tot-făcător de viață al lui Dumnezeu: Noul Legămînt întru sîngele Meu (1 Corinteni 11:25). Prin Sfînta Împărtăşanie noi reînnoim mereu legămîntul nostru cu Domnul Hristos, atît ca indivizi, cît şi ca norod al lui Dumnezeu (vezi Tit 2:14; Evrei 2:17; 8:8-10; 2 Corinteni 6:16); ne întărim mereu în el; şi el e

---

[13] *Tîlcuirea Liturghiei*, cap. 38; PG 150, 452C-453A.
[14] *Cuvîntul* 4:38; PG 36, 292B.

pentru noi întotdeauna, în fapt, un legămînt nou, Noul Legămînt în Dumnezeu-Omul Hristos. Acesta este lucrul care nu trebuie nicicînd uitat, ci totdeauna amintit şi reînnoit în cuget, şi astfel să ne înviem mereu în Biserică cu viața Dumnezeu-omenească. Pentru aceasta Domnul şi legiuieşte porunca binevestitoare: Aceasta să o faceți întru pomenirea Mea (1 Corinteni 11:24-25; Luca 22:19).

Această "pomenire" liturgică euharistică ne aduce aminte de toată nevoința Dumnezeu-omenească a mîntuirii lumii pe care a săvîrşit-o Domnul Hristos. După cuvîntul cel de Dumnezeu insuflat al Sfîntului Damaschin: "Săvîrşirea acestor Sfinte Taine plineşte toată iconomia duhovnicească şi mai presus de fire a întrupării lui Dumnezeu Cuvîntul." [15] Această sfînt-euharistică "aducere aminte" este în fapt sfînt-tainică dare nouă a Domnului Hristos Însuşi, în toată plinirea Dumnezeu-omenirii Lui. Fiindcă nimic din Noul Legămînt nu ni-L dă atît de întreg pe Domnul Hristos ca Sfînta Euharistie şi Împărtăşanie: pe Cel veşnic, Cel a-tot-viu şi a-tot-dătător de viață, Care e pururea Acelaşi şi a-tot-Acelaşi - ieri, şi azi şi în veci (Evrei 18:8). Prin Sfînta Împărtăşanie noi trăim toată acea Dumnezeu-omenească şi de mîntuire nevoință a Mîntuitorului ca pe propria noastră nevoință. Iar mai întîi de toate a-tot-mîntuitoarea Lui moarte şi înviere, fiindcă acestea ne aduc deplin în însăşi inima şi însăşi veşnicia mîntuirii Dumnezeu-omeneşti. Pentru aceasta binevesteşte Sfîntul Apostol: *Fiindcă, de cîte ori mîncați pîinea aceasta, voi vestiți moartea Domnului, pînă ce va veni* (I Corinteni 11:26).

Trupul Domnului Hristos întrupat, pe care El l-a luat din Preasfînta Născătoare de Dumnezeu şi de la Duhul Sfînt, şi trupul Său din Sfînta Împărtăşanie, precum şi trupul Său ca Biserică, toate acestea sînt, la urma urmelor, un trup unic şi a-tot-mîntuitor. Fiindcă Domnul Iisus este Acelaşi, ieri, şi azi şi în veci (Evrei 13:8). Lucrul acesta îl mărturiseşte cu heruvimică vedere duhovnicească evanghelistul cel cu Gură de Aur: "Cei care vă împărtăşiți din trupul şi sîngele Domnului Hristos, aduceți-vă aminte, noi ne împărtăşim dintr-un trup ce prin nimic nu se deosebeşte de cel ce şade sus, căruia Îngerii se închină; acest trup îl gustăm τουτου απογευομεθα. O, cîte căi ne sînt deschise spre mîntuire! Domnul ne-a făcut trup al Său, ne-a dat nouă trupul Său. Că, precum trupul acesta este unit cu Hristos, aşa şi noi ne unim cu El prin această pîine. Că nu I-a fost destul că S-a făcut om şi că a fost şi răstignit pentru noi, ci Se şi uneşte pe Sine cu noi - şi nu doar prin credință, ci şi cu lucrul ne face trup al Său." [16]

Trupul Cuvîntului lui Dumnezeu întrupat este a-tot-valoarea cea mai înaltă pentru ființa omenească în toate lumile. În el sînt toate veşnicele, Dumnezeieştile şi Dumnezeu-omeneştile valori şi realități. Cea de a doua Față a Sfintei Treimi, Dumnezeu Cuvîntul, S-a întrupat şi S-a făcut Dumnezeu-Om

[15] *Despre Preasfîntul Trup*, 2; PG t. 95, 408.
[16] *Tîlcuire la Efeseni*, Omilia 3:3; PG 62, 27; *Tîlcuire la Matei*, Omilia 82, 5; PG 58, 743.

pentru a Se face Biserică, a împlini în ea şi neîncetat a săvîrşi nevoința mîntuirii lumii şi a oamenilor de păcat, de moarte şi de diavol. Dumnezeu S-a făcut om, S-a făcut trup, pentru ca omul să se facă dumnezeu prin Dumnezeu-Omul, în trupul cel Dumnezeu-omenesc al Lui = al Bisericii. Aceasta este toată binevestirea Dumnezeu-Omului şi a Bisericii Sale. Dumnezeu şi tot ce este Dumnezeiesc, omul şi tot ce este cu adevărat omenesc sînt în Biserică în chip organic şi adevărat, ca trup. Toată plinirea Dumnezeirii trăieşte în Biserică trupeşte σωματικως (Coloseni 2:9). Ca cei ce sîntem de un trup cu Hristos, ca cei ce sîntem de un trup cu trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii Lui, noi primim de la această Dumnezeiască plinire a Mîntuitorului tot ce ne trebuie pentru viața veşnică în amîndouă lumile: primim har peste har şi tot adevărul Dumnezeiesc, cu toate netrecătoarele lui bogății, vrednicii, bucurii (Coloseni 2:9-10; Efeseni 2:19; Ioan 1:17).

La mijloc este o *mare taină,* cea mai mare din toate lumile noastre: Hristos şi Biserica (Efeseni 5:32). Neamul omenesc nu are minte şi cuvînt îndeajuns spre a înfățişa fie şi aproximativ această prea-sfîntă şi prea-mare taină. Hristos e totodată Dumnezeu-Cuvîntul şi om, Dumnezeu-Cuvîntul şi Biserica, Dumnezeu-Cuvîntul cu trupul în ceruri şi în trupul Său, Biserica, pe pămînt. Oare nu este aceasta o *mare taină?* Mădularele Bisericii alcătuiesc un organism, un trup, şi cu toate astea fiecare rămîne o persoană osebită. Oare nu este aceasta o mare taină? În Biserică totul este sobornicesc, şi totuşi totul este personal; fiecare trăieşte în toți şi toți în fiecare, şi totuşi viața fiecăruia este propria lui viață şi persoana fiecăruia este propria lui persoană. Oare nu este aceasta o mare taină? În Biserică trăiesc atîția păcătoşi, şi cu toate acestea ea este sfîntă şi fără de pată, fără nici un fel de pată sau zbîrcitură (Efeseni 5:27). Oare nu este aceasta o mare taină? Şi aşa mai departe, de la lucrul cel mai mic şi pînă la cel mai mare, în Biserică totul este o mare taină, fiindcă în toate Se află tot minunatul Domn Hristos, cu toate nenumăratele Sale taine Dumnezeu-omeneşti. Drept aceea, Biserica este minunea cea mai mare a tuturor lumilor zidite, minune de care se uimesc şi Îngerii în cer. În unica ei binevestire, în a-tot-Dumnezeiasca ei Evanghelie doresc şi Îngerii să privească, fiindcă prin Biserică li se face cunoscută şi lor înțelepciunea cea de multe feluri a lui Dumnezeu (I Petru 1:12; Efeseni 3:10).

Dumnezeu-Omul Hristos a unit în Biserica Sa toate cele din ceruri şi cele de pe pămînt (Efeseni 1:10); toate Tainele cerului şi ale pămîntului s-au împreunat într-o singură Taină, şi astfel s-a dobîndit Taina cea mare, a-tot-Taina: Biserica. Această mare Taină pătrunde toate mădularele Bisericii, toată viața lor, toate legăturile lor. Drept aceea, totul în Biserică este minune, totul este Taină "mai presus de cuget" = mai presus de rațiune. Aici nu este nimic obişnuit, nimic banal, nimic de mîna a doua, nimic de puțină însemnătate, fiindcă totul este Dumnezeu-omenesc, totul este unit organic într-un singur

organism Dumnezeu-omenesc, într-o singură şi atotcuprinzătoare “mare Taină“ Dumnezeu-omenească: Biserica Ortodoxă.

ÎNSUŞIRILE BISERICII

Însuşirile Bisericii sînt nenumărate, fiind de fapt însuşirile Dumnezeu-Omului Hristos, iar prin El şi însuşirile Dumnezeirii celei în Treime. Însă de Dumnezeu înțelepțiții Părinți ai Soborului al doilea a toată lumea, cîrmuiți şi călăuziți de Duhul Sfînt, le-au concentrat, în cel de-al nouălea articol al Simbolului de credință, în acestea patru: "Cred într-una, sfîntă, sobornicească şi apostolească Biserică." Aceste însuşiri ale Bisericii - unicitatea, sfințenia, sobornicitatea şi apostolicitatea ei - vin din însăşi firea şi din scopul ei. Ele hotărnicesc limpede şi exact caracterul Bisericii Ortodoxe a lui Hristos, prin care ea, ca aşezămînt [instituție] şi obşte [comunitate] Dumnezeu-omenească, se deosebeşte de toate aşezămintele [instituțiile] şi obştile [comunitățile] omeneşti.

1. Unimea şi unicitatea Bisericii

După cum Persoana Dumnezeului-Om Hristos este una şi unică, tot aşa şi Biserica, întemeiată prin El şi în El, este una şi unică. Unicitatea Bisericii reiese în chip necesar din unicitatea Persoanei Dumnezeu-Omului Hristos. Biserica, fiind în mod organic unul şi unicul organism Dumnezeu-omenesc din toate lumile, nu are, după toate legile cereşti şi pămînteşti, cum să se împartă. Orice împărțire ar însemna moartea ei. Fiind toată în Dumnezeu-Omul, ea este întîi de toate şi întru totul un organism Dumnezeu-omenesc şi apoi o organizație Dumnezeu-omenească. În ea totul este Dumnezeu-omenesc: şi firea, şi credința, şi dragostea, şi Botezul, şi Euharistia, şi fiecare Taină a ei, şi fiecare sfîntă faptă bună a ei; şi toată învățătura ei, şi toată viața ei, şi toată nemurirea ei, şi toată veşnicia ei, şi toată întocmirea ei. Da, da, da: în ea totul este unit şi nedespărțit în chip Dumnezeu-omenesc: şi în-creştinarea, şi luminarea, şi în-dumnezeirea, şi în-treimificarea, şi mîntuirea. În ea, toate sînt unite în chip organic şi haric într-un singur trup Dumnezeu-omenesc, sub un singur cap - Dumnezeu-Omul Hristos. Toate mădularele ei, deşi ca persoane sînt pururea întregi şi neştirbite, sînt unite printr-un singur har al Duhului Sfînt şi, prin mijlocirea Sfintelor Taine şi sfintelor fapte bune, într-o unitate organică, alcătuiesc un singur trup şi mărturisesc o singură credință, care le uneşte între ele şi cu Domnul Iisus.

Purtătorii de Hristos Apostoli bine-vestesc, insuflați de Dumnezeu, unimea şi unicitatea Bisericii, văzîndu-i temeiul în unimea şi unicitatea Persoanei întemeietorului ei, a Dumnezeu-Omului Hristos: Fiindcă altă temelie nimeni nu poate să pună decît aceea care este pusă, care este Iisus Hristos (1 Corinteni 3:11).

Urmîndu-i pe Sfinţii Apostoli, Sfinţii Părinţi şi Dascăli ai Bisericii mărturisesc cu Dumnezeiască înţelepciune heruvimică şi rîvnă serafimică unimea şi unicitatea Bisericii Ortodoxe. Astfel, este de înţeles rîvna fierbinte a Sfinţilor Părinţi ai Bisericii faţă de orice despărţire de Biserică şi cădere din Biserică şi atitudinea lor aspră faţă de erezii şi schisme. În această privinţă, de nespusă însemnătate Dumnezeu-omenească sînt Sfintele Soboare a toată lumea şi locale. Potrivit duhului şi rînduielii lor de Hristos înţelepţite, Biserica este nu numai una, ci şi unică. Dat fiind că Domnul Hristos nu poate avea mai multe trupuri, în El nu pot fi mai multe Biserici. Potrivit firii sale Dumnezeu-omeneşti, Biserica este una şi unică, precum Dumnezeu-Omul Hristos este unul şi unic. Ca urmare, despărţirea sau împărţirea Bisericii este din punct de vedere ontologic cu neputinţă. Împărţire a Bisericii nu a fost niciodată, nici nu poate să fie, ci au fost şi vor fi căderi din Biserică, aşa cum viţele care de bună voie rămîn sterpe cad, uscate, din Via Dumnezeu-omenească cea veşnic vie (v. Ioan 15:1-6). Din Biserica cea una, unică şi de nedespărţit a lui Hristos, s-au despărţit şi au căzut în felurite vremuri ereticii şi schismaticii, şi prin aceasta au încetat a mai fi mădulare ale Bisericii şi de un trup cu trupul ei Dumnezeu-omenesc. Astfel au căzut mai întîi gnosticii, apoi arienii, pneumatomahii, monofiziţii, iconoclaştii, romano-catolicii, protestanţii, uniaţii... şi, pe rînd, toţi ceilalţi care aparţin legiunii eretico-schismatice.

2. Sfinţenia Bisericii

Prin firea sa Dumnezeu-omenească, Biserica este, fără îndoială, un organism fără asemănare în lumea pămîntească. În această fire a ei este şi sfinţenia ei. De fapt, ea este atelierul Dumnezeu-omenesc al sfinţirii oamenilor şi al sfinţirii, prin oameni, a celorlalte zidiri. Ea este sfîntă ca trup Dumnezeu-omenesc al lui Hristos, căruia Însuşi Domnul Hristos îi este cap fără de moarte iar Duhul Sfînt îi este suflet fără de moarte. Drept aceea, în ea toate sînt sfinte: şi învăţătura ei, şi harul ei, şi Tainele ei, şi faptele ei bune, şi toate puterile ei, şi toate mijloacele ei învistierite în ea pentru sfinţirea oamenilor şi a întregii zidiri. Făcîndu-Se, din nemărginita Sa iubire de oameni, Biserică prin întrupare, Dumnezeul şi Domnul Iisus Hristos a sfinţit Biserica prin Patimi, şi prin Înviere, şi prin Înălţare, şi prin învăţătură, şi prin facerea de minuni, şi prin rugăciune, şi prin post, şi prin Taine, şi prin fapte bune; într-un cuvînt: prin întreaga Sa viaţă Dumnezeu-omenească. Drept aceea s-a şi rostit de Dumnezeu insuflata binevestire: Hristos a iubit Biserica şi S-a dat pe Sine pentru dînsa ca să o sfinţească pe ea, curăţind-o cu baia apei prin cuvînt, ca să o pună înainte pe ea Luişi ca Biserică slăvită, neavînd întinăciune, nici prihană sau altceva de acest fel, ci ca să fie sfîntă şi fără de prihană (Efeseni 5:25-27).

Dar e o realitate evanghelică în cursul istoriei: Biserica e plină şi prea-plină de păcătoşi. Nu cumva aflarea lor în Biserică micşorează, vatămă, desfiinţează sfinţenia ei? Nu, nicidecum şi în nici un fel. Fiindcă neîmpuţinată şi neschimbată este sfinţenia Domnului Iisus - capul ei, şi a Duhului Sfînt - sufletul ei, şi a Dumnezeieştii ei învăţături, şi a Tainelor ei, şi a faptelor ei bune. Biserica îi rabdă pe păcătoşi, îi acoperă sub aripile ei şi îi învaţă, ca să-i trezească şi să-i îndemne la pocăinţă, la însănătoşire şi schimbare la faţă duhovnicească; iar ei nu împiedică Biserica să fie sfîntă. Numai păcătoşii nepocăiţi, care se îndărătnicesc în rău şi în răutatea cea de a sa voie luptătoare împotriva lui Dumnezeu, sînt tăiaţi din Biserică, fie prin lucrarea văzută a autorităţii Dumnezeu-omeneşti a Bisericii, fie prin lucrarea cea nevăzută a judecăţii Dumnezeieşti, pentru ca în felul acesta să fie păzită sfinţenia Bisericii. Scoateţi afară pe cel rău dintre voi înşivă (1 Corinteni 5:13).

În scrierile lor şi la Soboare, Sfinţii Părinţi au mărturisit sfinţenia Bisericii ca pe o însuşire fiinţială şi neschimbată a ei. Părinţii Soborului al doilea a toată lumea au definit-o dogmatic în articolul 9 al Simbolului Credinţei. Iar următoarele Soboare a toată lumea au întărit-o prin pecetea împreună-glăsuirii lor.

3. Sobornicitatea Bisericii
(catolicitatea = καθολικοτης Bisericii)

Însăşi firea Dumnezeu-omenească a Bisericii este prin sine a-tot-cuprinzătoare, universală, sobornicească: Dumnezeu-omeneşte universală, Dumnezeu-omeneşte catolică, Dumnezeu-omeneşte sobornicească. Dumnezeu-Omul Domnul Hristos, prin Sine şi în Sine, a unit în chipul cel mai desăvîrşit şi mai deplin pe Dumnezeu cu omul şi, prin om, toate lumile şi toată zidirea. Soarta zidirii este în mod ontologic legată de cea a omului (v. Romani 8:19-24). Organismul Dumnezeu-omenesc al Bisericii cuprinde toate cele din ceruri şi cele de pe pămînt, cele văzute şi cele nevăzute, fie Scaune, fie Domnii, fie Începătorii, fie Stăpînii (Coloseni 1:16). Toate sînt întru Dumnezeu-Omul, şi El este capul trupului Bisericii (Coloseni 1:17-18). În organismul Dumnezeu-omenesc al Bisericii fiecare trăieşte plinătatea personalităţii sale ca o mică celulă vie după chipul lui Dumnezeu. Legea sobornicităţii Dumnezeu-omeneşti cuprinde toate şi lucrează prin toate, menţinîndu-se totdeauna dreapta-cumpănire Dumnezeu-omenească între Dumnezeiesc şi omenesc. În Biserică noi, oamenii, ca unii ce sîntem de un trup cu trupul ei, trăim întreaga plinire a fiinţei noastre în dimensiunile ei cele după asemănarea lui Dumnezeu. Mai mult: în Biserica Dumnezeu-omenească, omul trăieşte fiinţa sa ca pe o a-tot-fiinţă, a-tot-fiinţă Dumnezeu-omenească; se trăieşte pe sine nu numai ca pe un a-tot-om, ci şi ca pe o a-tot-făptură. Pe scurt: se trăieşte pe sine ca pe un dumnezeu-om după har.

Sobornicitatea Dumnezeu-omenească a Bisericii este, în fapt, necontenita în-creştinare harică a omului prin sfintele fapte bune: totul se adună în Hristos Dumnezeu-Omul şi totul trăieşte prin El ca fiind al Lui, ca un organism Dumnezeu-omenesc unic şi nedespărţit. Fiindcă viaţa în Biserică este sobornicizare Dumnezeu-omenească, nevoinţă harică, prin fapte bune, de în-dumnezeu-înomenire, în-creştinare, în-dumnezeire, în-treimificare, îm-bisericire. Sobornicizarea Dumnezeu-omenească, sobornicitatea Dumnezeu-omenească în Biserică se sprijină şi se săvîrşeşte prin Persoana cea veşnic vie a Dumnezeu-Omului Hristos, care uneşte în chipul cel mai desăvîrşit pe Dumnezeu şi pe om, şi toată zidirea, pe care prea-scumpul sînge al Dumnezeu-Omului, al Mîntuitorului, o spală de păcat, de rău şi de moarte (cf. Coloseni 1:19-22). Sufletul sobornicităţii Bisericii este tocmai Persoana Dumnezeu-omenească a lui Hristos. Dumnezeu-Omul este Cel care ţine totdeauna dreaptă cumpăna Dumnezeu-omenească între Dumnezeiesc şi omenesc în viaţa sobornicească a Bisericii. Biserica este întreagă plină şi prea-plină de Domnul Hristos, fiindcă ea este plinirea Celui ce plineşte toate în toţi (Efeseni 1:23). Drept aceea, ea e universală în fiecare persoană care este în ea şi în fiecare celulă a sa. Această universalitate, această sobornicitate, această καθολικοτης răsună tunător prin Sfinţii Apostoli, prin Sfinţii Părinţi, prin Sfintele Soboare a toată lumea şi locale.

4. Apostolicitatea Bisericii

Sfinţii Apostoli sînt cei dintîi dumnezei-oameni după har. În toată viaţa lor, fiecare dintre ei, urmînd Apostolului Pavel, zice despre sine: "Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine" (Galateni 2:20). Fiecare dintre ei este Hristos repetat, sau mai bine zis, Hristos prelungit. La ei toate sînt Dumnezeu-omeneşti, pentru că toate sînt din Dumnezeu-Omul Hristos, însuşit de bună voie prin sfînta lucrare a Dumnezeieştilor fapte bune ale credinţei, dragostei, nădejdii, rugăciunii, postului şi a celorlalte. Iar aceasta înseamnă că în ei tot ceea ce este omenesc trăieşte de bună voie prin Dumnezeu-Omul, gîndeşte prin Dumnezeu-Omul, simte prin Dumnezeu-Omul, voieşte prin Dumnezeu-Omul, lucrează prin Dumnezeu-Omul. Pentru Sfinţii Apostoli, Iisus Hristos cel istoric, Dumnezeu-Omul pe Care ei Îl propovăduiesc, este cel mai înalt bun şi ultimul a-tot-criteriu. Tot ce au în sine este de la Dumnezeu-Omul, pentru Dumnezeu-Omul şi în Dumnezeu-Omul. Şi aşa stau lucrurile totdeauna, şi aşa stau ele pretutindeni. Aceasta este pentru ei nemurire, atît în timpul pămîntesc, cît şi în spaţiul pămîntesc.

Această dumnezeu-omenească apostolicitate se prelungeşte toată asupra urmaşilor purtători de Hristos ai Apostolilor: asupra Sfinţilor Părinţi. Între Apostoli şi Sfinţii Părinţi nu este, în esenţă, nici o deosebire: în ei deopotrivă

trăieşte, şi lucrează, şi nemureşte şi înveşniceşte unul şi acelaşi Dumnezeu-Om Hristos, Care ieri, şi astăzi şi în veci este Acelaşi (Evrei 18:8). Prin Sfinții Părinți, se continuă Sfinții Apostoli, cu toate Dumnezeiesc-omeneştile lor bogății, Dumnezeiesc-omeneştile lumini, Dumnezeiesc-omeneştile sfințenii, Dumnezeiesc-omeneştile Taine, Dumnezeiesc-omeneştile fapte bune. Cu adevărat, Sfinții Părinți apostolesc neîncetat, şi ca persoane osebite în-dumnezeu-omenite, şi ca episcopi ai Bisericilor locale, şi ca mădulare ale Sfintelor Soboare a toată lumea şi ale Sfintelor Soboare locale. Pentru ei toți există un singur adevăr, singurul a-tot-adevăr: Dumnezeu-Omul Iisus Hristos. Iată, Sfintele Soboare a toată lumea, de la primul pînă la cel din urmă, mărturisesc, apără, cred, binevestesc şi păzesc cu toată trezvia o singură a-tot-valoare: pe Dumnezeu-Omul, Domnul Iisus Hristos.

Tradiția de căpătîi a Bisericii Ortodoxe este Dumnezeu-Omul Hristos cel viu, aflat întreg în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii, căruia El îi este cap nemuritor şi veşnic. Aceasta nu este doar buna vestire, ci şi a-tot-buna vestire a Sfinților Apostoli şi a Sfinților Părinți. Ei nu ştiu altceva, fără numai pe Hristos răstignit, Hristos înviat, Hristos înălțat. Ei toți, prin întreaga lor viață şi învățătură, mărturisesc într-un suflet şi într-un glas: Mîntuitorul Hristos este întreg în Biserica Sa, ca în trupul Său. Fiecare dintre Sfinții Părinți poate cu drept cuvînt să spună împreună cu Sfîntul Maxim Mărturisitorul: "Ceva al meu nu voi grăi nicidecum. Ci ceea ce am fost învățat de către Părinți, aceea zic." [17]

Iar din nemuritoarea bună vestire a Sfîntului Ioan Damaschin răsună mărturisirea sobornicească a tuturor de Dumnezeu proslăviților Părinți: "Toate cîte ne-au fost predanisite τα παραδιδομεα ημιν - prin *Lege*, şi Prooroci, şi Apostoli şi Evanghelişti, le primim, le cunoaştem şi le cinstim, nimic căutînd în afară de acestea. Pe acestea noi le vom iubi şi în ele vom rămîne, netrecînd hotarele cele veşnice (Pilde 22:28), nici stricînd Dumnezeiasca Predanie." [18] Acelaşi Părinte, vorbind tuturor ortodocşilor, zice: "Pentru aceasta, fraților, să stăm pe piatra credinței şi pe Predania Bisericii, nepărăsind hotarele pe care le-au pus Sfinții Părinți ai noştri, nedînd prilej celor ce vor să izvodească şi să strice zidirea Sfintei lui Dumnezeu sobornicești şi apostoleşti Biserici. Căci, dacă s-ar da voie oricui ar voi, după puțin tot trupul Bisericii se va strica." [19]

Sfînta Tradiție este toată de la Dumnezeu-Omul, toată de la Sfinții Apostoli, toată de la Sfinții Părinți, toată de la Biserică, în Biserică, prin Biserică. Sfinții Părinți nu sînt altceva decît "păzitorii predaniilor apostoleşti". Ei toți, ca şi Sfinții Apostoli, sînt numai "martori" ai unui singur adevăr = a-tot-adevăr: Dumnezeu-Omul Hristos. Pe acesta îl mărturisesc şi îl propovăduiesc ei, "gurile cele cu totul de aur ale lui Dumnezeu Cuvîntul" (Duminica Sf. Părinți).

---

[17] Sfîntul Maxim Mărturisitorul, *Epistola 15*: PG 91, 544D: εμον μεν ερω παντελως. ο δε παρα των Πατερων εδιδαχθην, φημι ...
[18] Sfîntul Ioan Damaschin, *De fide*, 1, 1: PG 94, 792A.
[19] Sfîntul Ioan Damaschin, *De imaginibus orationes tres*, III, 41: PG 94, 1356CD.

Succesiunea apostolică are de la început şi pînă la sfîrşit fire Dumnezeu-omenească. Ce predanisesc Apostolii urmaşilor lor ca moştenire? Pe Însuşi Dumnezeu-Omul Hristos, cu toate bogăţiile netrecătoare ale Persoanei Lui Dumnezeu-omeneşti, pe Hristos - capul Bisericii, singurul cap al ei. Dacă nu predaniseşte aceasta, succesiunea apostolică încetează să mai fie apostolică, şi atunci nu mai există în fapt Tradiţie apostolică, ierarhie apostolică, Biserică apostolică.

Sfînta Predanie este Evanghelia Domnului Hristos şi Însuşi Domnul Hristos, pe Care puterea Duhului Sfînt Îl strămută în orice suflet credincios şi în toată Biserica. Tot ce este al lui Hristos devine, prin puterea Duhului Sfînt, al nostru, al oamenilor - şi asta în trupul Bisericii. Duhul Sfînt, ca suflet al Bisericii, zideşte pe fiecare credincios ca pe o celulă în trupul Bisericii, îl face “de un trup“ cu Dumnezeu-Omul (Efeseni 3:6). Cu adevărat: Duhul Sfînt în-dumnezeu-omeneşte prin har pe fiecare credincios. Ce este viaţa în Biserică? Nimic altceva decît în-dumnezeu-omenirea harică a fiecărui credincios prin faptele bune evanghelice personale; în-creştinarea şi îm-bisericirea lui. Toată viaţa creştinilor este o necurmată Cincizecime hristocentrică: Duhul Sfînt, prin Sfintele Taine şi sfintele fapte bune, transmite pe Hristos Mîntuitorul fiecărui credincios, Îl face Predanie vie, viaţă a noastră vie: “Hristos este viaţa noastră“ (Coloseni 3:4). Prin aceasta şi tot ce este al lui Hristos devine al nostru, pentru toată veşnicia al nostru: şi adevărul Lui, şi dreptatea Lui, şi dragostea Lui, şi viaţa Lui, şi Ipostasul Lui cel Dumnezeiesc.

Ce este Sfînta Predanie? Însuşi Domnul Iisus Hristos Dumnezeu-Omul, cu toate bogăţiile Ipostasului Său Dumnezeiesc şi, prin El şi pentru El, ale întregii Sfinte Treimi. Aceasta s-a dat şi s-a arătat cel mai deplin în Euharistie, în care pentru noi şi pentru a noastră mîntuire se vesteşte şi se înnoieşte întreaga iconomie Dumnezeu-omenească de mîntuire a oamenilor. În Euharistie este tot Dumnezeu-Omul, cu toate darurile Sale minunate şi de minuni făcătoare; în Euharistie, şi îndeobşte în viaţa de rugăciune, în viaţa liturgică a Bisericii. Prin toate acestea răsună fără contenire buna vestire a-tot-iubitoare de oameni a Mîntuitorului: Iată, Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrşitul veacului (Matei 28:20), întreg în apostolicitate şi, prin apostolicitate, cu toţi credincioşii pînă la sfîrşitul veacului. Tocmai aceasta este întreaga Sfîntă Predanie a Bisericii Ortodoxe apostoleşti: viaţa în Hristos = viaţa în Sfînta Treime, în-creştinare şi în-treimificare (cf. Matei 28:19-20).

Din cale-afară de însemnat este acest lucru: în Biserica Ortodoxă a lui Hristos, Sfînta Predanie, întotdeauna vie şi de viaţă făcătoare, este alcătuită din: Sfînta Liturghie, toate sfintele slujbe Dumnezeieşti, toate Sfintele Taine, toate sfintele fapte bune, tot adevărul veşnic, toată dreptatea veşnică, toată dragostea veşnică, toată viaţa veşnică, tot Dumnezeu-Omul Domnul Hristos, toată Sfînta Treime, toată viaţa Dumnezeu-omenească a Bisericii în toată plinătatea sa

Dumnezeu-omenească, împreună cu Preasfînta Născătoare de Dumnezeu şi cu toţi Sfinţii.

Persoana Dumnezeu-Omului, a Domnului Hristos, se află schimbată la faţă în Biserică, cufundată în neţărmurita mare de rugăciune, de slujire Dumnezeiască a harului, şi este toată în Euharistie şi toată în Biserică. Iată ce este Sfînta Predanie. Acest adevăr îl bine vestesc şi îl mărturisesc Sfinţii Părinţi şi Sfintele Soboare a toată lumea. Prin rugăciune şi bună-credinţă se păzeşte Sfînta Predanie de tot demonismul omenesc şi umanismul diavolesc. Şi în ea este întreg Domnul Hristos, Care şi este veşnica Predanie a Bisericii. *Mare este taina bunei-credinţe: Dumnezeu S-a arătat în trup* (1 Timotei 3:16). S-a arătat ca om, ca Dumnezeu-Om, ca Biserică, şi prin nevoinţa Sa iubitoare de oameni a mîntuirii şi în-dumnezeu-omenirii omului a mărit şi a înălţat fiinţa omenească mai presus de Preasfinţii Heruvimi şi a-tot-Sfinţii Serafimi.

CINCIZECIMEA

Ce este Dumnezeu-Omul Hristos, ce este Dumnezeu în El şi ce este om? Prin ce se cunoaşte Dumnezeu în Dumnezeu-Omul şi prin ce se cunoaşte omul? Ce ne-a dăruit Dumnezeu nouă, oamenilor, în Dumnezeu-Omul şi cu Dumnezeu-Omul? Toate acestea ni le vesteşte Duhul Sfînt - "Duhul Adevărului"; ne vesteşte tot adevărul despre El: despre Dumnezeul din El, şi despre omul din El, şi ce este tot ceea ce ne-a dăruit El. Iar aceasta? Nemărginit întrece tot ceea ce ochii omeneşti au văzut vreodată, urechile omeneşti au auzit vreodată, inima omenească a bănuit vreodată (v. Ioan 15:26; 16:13; 1 Corinteni 2:4-16; Efeseni 3:5).

Prin viaţa Sa în trup, pe pămînt, Dumnezeu-Omul a întemeiat trupul Său Dumnezeu-omenesc - Biserica, şi prin aceasta a pregătit lumea pămîntească pentru venirea, şi vierea şi lucrarea Duhului Sfînt în trupul Bisericii ca suflet al acestui trup. În ziua Sfintei Cincizecimi, Duhul Sfînt S-a pogorît din cer în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii şi a rămas pe veci în el ca suflet a-tot-făcător de viaţă al lui (Fapte 2:1-47). Acest trup văzut Dumnezeu-omenesc al Bisericii îl întocmesc Sfinţii Apostoli prin sfînta lor credinţă în Dumnezeu-Omul Domnul Iisus Hristos ca Mîntuitor al lumii, ca Dumnezeu desăvîrşit şi om desăvîrşit. Atît pogorîrea, cît şi întreaga lucrare a Duhului Sfînt în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii, au loc datorită Dumnezeu-Omului şi pentru Dumnezeu-Omul (v. Ioan 16:7-13; 15:26; 14:26). "Pentru El S-a pogorît în lume Duhul Sfînt."[20] În iconomia Dumnezeu-omenească a mîntuirii, totul este condiţionat de Persoana Dumnezeu-omenească a Domnului Hristos; şi totul se face, şi totul se împlineşte în categoria Dumnezeu-omenescului. Aşa şi cu lucrarea Duhului Sfînt. Toată lucrarea Lui în lume este de-o-fiinţă cu nevoinţa Dumnezeu-omenească de mîntuire a lumii de către Domnul Hristos. Cincizecimea, cu toate darurile cele fără de moarte ale Dumnezeirii treimice şi ale Însuşi Duhului Sfînt, se mărgineşte la Sfinţii Apostoli = la sfînta credinţă apostolească = la Sfînta Predanie apostolească = la sfînta ierarhie apostolească = la tot ce este apostolesc = la ceea ce este Dumnezeu-omenesc.

Ziua Duhului, care a început în ziua Sfintei Cincizecimi, urmează fără încetare în Biserică, cu negrăita plinătate a tuturor darurilor şi puterilor de viaţă făcătoare Dumnezeieşti (v. Fapte 10:44-48; 11:15-16; 15:8-9; 19:6). Totul în Biserică se întîmplă prin Duhul Sfînt: şi cele mai mici, şi cele mai mari. Cînd preotul binecuvîntează cădelniţa înainte de cădire, el roagă pe Domnul Hristos "să trimită nouă darul Preasfîntului Duh". Cînd nespusa minune a lui Dumnezeu, Sfînta Cincizecime, se repetă şi dă toată plinătatea darului la hirotonia întru episcop, prin aceasta se dă cea mai limpede mărturie asupra

[20] Rugăciunea de la sfîrşitul Acatistului Prea-dulcelui Iisus.

faptului că întreaga viață a Bisericii are loc în Duhul Sfînt. Nu încape îndoială: Domnul Hristos este prin Duhul Sfînt în Biserică, şi Biserica este prin Duhul Sfînt în Domnul Hristos. Domnul Hristos este capul şi trupul Bisericii, Duhul Sfînt este sufletul Bisericii (v. 1 Corinteni 12:1-28). Chiar de la începutul iconomiei Dumnezeu-omeneşti a mîntuirii, Duhul Sfînt S-a zidit pe Sine la temelia Bisericii, adică la temelia trupului lui Hristos, "zidind întruparea Cuvîntului του Λογου κτισαν την σαρκωσιν"[21].

În fapt, orice Sfîntă Taină şi orice sfîntă faptă bună este o mică zi a Duhului: Duhul Sfînt Se pogoară peste noi, în noi. Şi pogoară fiinţial ουσιωδως[22]. El - "bogăţia Dumnezeirii", El - "noianul harului"[23], El - "darul şi viaţa a toată zidirea"[24].

Prin Duhul Sfînt, Domnul sălăşluieşte întru noi şi noi întru El. Aceasta ne-o arată însăşi aflarea Duhului Sfînt în noi (v. 1 Ioan 3:24). Prin Duhul Sfînt trăim în Hristos, şi El în noi. Şi ştim aceasta după Duhul pe Care ni L-a dat (1 Ioan 3:24). Prin Duhul Sfînt ajunge duhul nostru omenesc în stare de adevărata şi dreapta cunoaştere a lui Hristos. Ceea ce este în Dumnezeu şi în Dumnezeu-Omul, noi cunoaştem după Duhul Sfînt Care a fost dat nouă (1 Ioan 4:13; 1 Corinteni 2:4-16).

Pentru a-L cunoaşte pe Dumnezeu-Omul Hristos, unul din Sfînta Dumnezeiasca Treime, avem nevoie de ajutorul Sfintei Doimi rămase: Dumnezeu Tatăl şi Dumnezeu Duhul Sfînt (v. Matei 11:27; 1 Corinteni 2:12). Duhul Sfînt este "Duhul înţelepciunii" (Efeseni 1:17); dobîndindu-L, omul se umple de înţelepciunea Dumnezeiască. Este şi "duhul descoperirii" (Efeseni 1:17). Prin înţelepciunea Sa Dumnezeiască, El descoperă şi vesteşte în inima credinciosului Taina lui Iisus Dumnezeu-Omul, şi astfel purtătorul de Duh ajunge la adevărata cunoaştere a lui Hristos. Nici un duh omenesc nu e în stare, oricît s-ar sili, să cunoască Taina lui Hristos în desăvîrşirea şi deplinătatea ei Dumnezeiască şi mîntuitoare. Aceasta o descoperă duhului omenesc neasemănatul şi singurul Duh Sfînt, drept care Se şi numeşte "duhul descoperirii" (Efeseni 1:17; 3:6; 1 Corinteni 2:10). Pentru aceeaşi pricină şi binevesteşte Apostolul cel luminat de Duhul[25]: Nimeni nu poate numi pe Iisus "Domn", fără numai întru Duhul Sfînt (1 Corinteni 12:3). Duhul Sfînt, ca "Duh al Adevărului" şi "Duh al descoperirii", ne duce în lăuntrul fiecărui adevăr al Persoanei Dumnezeu-omeneşti a lui Hristos şi al Dumnezeu-omeneştii Sale iconomii mîntuitoare şi ne învaţă toate cele ale lui Hristos (Ioan 16:13; 14:26; 1 Corinteni 2:6-16). Aceasta e şi pricina pentru care întreaga Evanghelie a lui Hristos, cu toate realităţile ei Dumnezeu-omeneşti, se numeşte "Descoperire".

[21] *Octoih*, glas 1, Duminică dimineaţa, la miezonoptică, Canonul Prea Sfintei Treimi, peasna 1.
[22] *Penticostar*, Utrenia de marţi, la stihoavnă.
[23] *Penticostar*, marţi, tricîntare, peasna a noua; vineri, tricîntare, peasna a opta.
[24] *Octoih*: glas 3, utrenia Duminicii, antifon 3.
[25] Duhobarni (n.tr.)

Aceasta este pricina pentru care în Biserică orice sfîntă slujire, lucrare, slujbă, Taină, faptă, se întîmplă prin chemarea puterii şi darului Duhului Sfînt.

Într-un cuvînt: întreaga viaţă a Bisericii, în toate nenumăratele sale realităţi şi lucrări Dumnezeu-omeneşti, e cîrmuită şi călăuzită de Duhul Sfînt, Care este în veac Duhul Dumnezeu-Omului Iisus Hristos. Pentru aceasta s-a şi zis în Sfînta Evanghelie: Cel ce nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui (Romani 8:9). Heruvimic adîncit în Taina Dumnezeu-omenească a Bisericii, ca în cea mai dragă a-tot-Taină a lui Dumnezeu, Sfîntul Vasilie cel Mare vesteşte următoarea bună-vestire a-tot-adevărată: “Duhul cel Sfînt întemeiază Biserica lui Dumnezeu   Το Πνευμα το Αγιον αρχιτεκτονει Εκκλησιαν. [26]

[26] *In Isaiam*, cap. III. P.G. 30, 289D.

HARUL

Toate realitățile Dumnezeieşti întrupate în Dumnezeu-Omul Hristos revarsă necontenit din sine nenumărate şi nemăsurate puteri Dumnezeieşti, neapărat trebuitoare ființei omeneşti pentru mîntuire, pentru în-dumnezeire, pentru în-creştinare, pentru îm-bisericire, pentru înduhovnicire, pentru în-treimificare, pentru în-dumnezeu-omenire; ele sînt numite printr-un singur cuvînt: har [27]. Toate aceste puteri Dumnezeieşti au în toate privințele însuşiri şi caracter Dumnezeu-omenesc, şi prin aceasta sînt cu toată ființa în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii, din ea şi prin ea. În Biserică, totul este Dumnezeu-omenesc, fiindcă totul este al Dumnezeu-Omului. Nimic nu este în Biserică în afara categoriilor "Dumnezeu-omenescului" şi "al Dumnezeu-Omului". Mîntuirea noastră, adică în-dumnezeu-omenirea noastră, nu este altceva decît necontenita noastră "înharisire" [28]. În Biserică şi prin Biserică darul este oceanul nesfîrşit al Dumnezeieştilor, Dumnezeu-omeneştilor puteri în-dumnezeu-omenitoare, în-creştinătoare, în-treimisitoare, care lucrează şi înrîuresc fără încetare în organismul Dumnezeu-omenesc al Bisericii. Prin Dumnezeu-Omul Hristos, Care este Biserica, ni s-au dat nouă toate puterile Dumnezeieşti ce sînt trebuincioase oamenilor pentru viață şi bună-cinstire în amîndouă lumile (2 Petru 1:3-4).

Înaintea Dumnezeu-Omului, şi ca Persoană - şi ca Biserică - stă omul, cu firea sa cea după chipul lui Dumnezeu. Zidit după chipul lui Dumnezeu, omul are şi libertate după chipul lui Dumnezeu. Această libertate are dimensiuni uriaşe, nemăsurate. După voia sa liberă, omul poate chiar să se lepede de Dumnezeu şi să aleagă pe diavolul. Şi încă: omul poate să ajungă "dumnezeu după dar", însă şi diavol, după voia sa liberă. Întrebuințată cu înțelepciune Dumnezeiască, voia liberă îl duce pe om la Dumnezeu şi îl uneşte cu Dumnezeu; întrebuințată rău, îl duce pe om la diavol şi-l uneşte cu el. Istoria neamului omenesc este martorul grăitor al acestui fapt. Dumnezeu Se face om tocmai în scopul ca, în calitate de Dumnezeu-Om, în Persoana Sa Dumnezeu-omească, să îi arate omului şi să-l învețe cum poate folosi în chip de Dumnezeu înțelepțit libera sa voință, cum să zidească în sine un om haric, un om după chipul lui Hristos, şi cum să desăvîrşească pînă la deplinătate asemănarea cu Dumnezeu a ființei sale. Iar pentru atingerea acestui scop, Domnul a dat omului puterile Dumnezeieşti trebuincioase, a întemeiat pe Sine, Dumnezeu-Omul, Biserica cu sfintele ei Taine şi sfintele ei fapte bune. Făcîndu-se "de un trup" cu trupul Dumnezeu-omenesc, Biserica (Efeseni 3:6), omul ajunge, cu ajutorul Sfintelor Taine şi sfintelor fapte bune, la scopul rînduit lui de către Dumnezeu: ajunge

---

[27] După cum s-a observat, noi folosim şi "har" ("dar bun", în greceşte) şi "dar", alternîndu-le. (n. tr.)
[28] oblagodaðenje (n. tr.)

“dumnezeu după har“. Toată mîntuitoarea şi de Dumnezeu dăruita înțelepciune a creştinului stă în a-şi supune de bună voie voința sa liberă voinței Dumnezeieşti a Domnului Hristos, după pilda Aceluiaşi Domn Hristos, Care de bună voie a supus în Persoana Sa Dumnezeu-omenească voința Sa omenească voinței Dumnezeieşti. Această legătură Dumnezeu-omenească între voința Dumnezeiască şi cea omenească este legea cea mai desăvîrşită şi pravila cea mai trebuitoare în trupul Dumnezeu-omenesc al lui Hristos-Biserica: a-ți supune de bună voie voința omenească voinței Dumnezeieşti a Domnului Hristos, şi astfel, cu ajutorul harului Sfintelor Taine şi sfintelor fapte bune, a-ți dobîndi mîntuirea, în-dumnezeirea, în-dumnezeu-omenirea şi viața veşnică în Împărăția dragostei lui Hristos.

În trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii s-a dat tot harul Dumnezeirii treimice, har care ne mîntuieşte de păcat, de moarte şi de diavol, ce ne renaşte, ne schimbă la față, ne sfințeşte, ne în-creştinează, ne în-dumnezeieşte, ne în-treimiseşte. Darul acesta s-a dat fiecăruia *după măsura harului lui Hristos* (Efeseni 4:7). Iar Domnul Hristos măsoară harul fiecăruia după osteneala lui (1 Corinteni 3:8): după osteneala în credință, în dragoste, în milostenie, în rugăciune, în postire, în priveghere, în blîndețe, în pocăință, în smerenie, în răbdare, şi în celelalte sfinte fapte bune şi Sfinte Taine evanghelice. Cunoscînd dinainte, prin a-tot-ştiința Sa Dumnezeiască, cum se va folosi fiecare dintre noi de harul Său, de darurile Sale, Domnul Hristos Îşi şi împarte darurile, *fiecăruia după puterea lui* (Matei 25:15). Totuşi de osteneala noastră personală şi de înmulțirea darurilor Dumnezeieşti ale lui Hristos ține locul nostru în trupul de viață făcător Dumnezeu-omenesc al lui Hristos-Biserica, ce, ca o singură şi de nedespărțit ființă ceresc-pămîntească Dumnezeu-omenească, se întinde de la pămînt pînă mai presus de toate cerurile cerurilor. Cu cît omul trăieşte mai mult plinătatea harului lui Hristos, cu atît are mai multe daruri în el însuşi şi cu atît se revarsă prin el, ca printr-un de-un-trup cu Hristos, puterile Dumnezeu-omeneşti ale Bisericii lui Hristos, ale trupului lui Hristos, puteri care ne curățesc de tot păcatul, ne sfințesc, ne în-dumnezeiesc, ne în-dumnezeu-înomenesc. Astfel stînd lucrurile, fiecare din noi trăieşte în toți şi pentru toți, fiindcă un singur trup sîntem toți. De aceea se şi bucură fiecare de darurile fraților săi, mai ales cînd ele sînt mai mari decît ale sale.

SFINTELE TAINE

Toate Tainele lui Dumnezeu sînt sfinte. Tot ce s-a făcut s-a făcut prin a-tot-Sfîntul Dumnezeu-Cuvîntul. Iar tot ce este din Dumnezeu-Cuvîntul este cuvîntător şi sfînt. Fără Dumnezeu-Cuvîntul nu s-a făcut nimic din cele ce s-au făcut (Ioan 1:3; Coloseni 1:16; Evrei 2:10). În toate lumile lui Dumnezeu totul e sfînt, afară de păcat; iar păcatul este reaua întrebuinţare a libertăţii de către fiinţele zidite. Exemple: diavolul şi omul. Libertatea este rău întrebuinţată atunci cînd e îndreptată împotriva lui Dumnezeu. Păcatul săvîrşit naşte moarte. Diavolul are două puteri de căpetenie: păcatul şi moartea. Cu ajutorul lor, el biruie oamenii şi stăpîneşte asupra lor. Împărăţia păcatului şi a morţii este chiar iadul, pentru o fiinţă zidită după chipul lui Dumnezeu, cum e omul.

Făcător a toate, Dumnezeu-Cuvîntul Se face om pentru a-l slobozi pe om de păcat şi de moarte, şi astfel a-l slobozi de diavol şi de iad. Dumnezeu-Cuvîntul săvîrşeşte aceasta, ca Dumnezeu-Om, prin întreaga Sa nevoinţă Dumnezeu-omenească de pe pămînt, de la Întrupare pînă la Înălţare. Prin toată această nevoinţă, El întemeiază Biserica prin Sine şi pe Sine, lucrînd în ea mîntuirea oamenilor cu ajutorul Sfintelor Taine şi sfintelor fapte bune ale Duhului Sfînt. El, Dumnezeu-Omul, Domnul Iisus Hristos, El e Biserica, El e Preasfînta a-tot-Taină, în care şi din care sînt toate Sfintele Taine, începînd cu Sfînta Taină a Botezului.

Toate în Biserică sînt Sfîntă Taină, toate: de la lucrul cel mai mărunt, pînă la cel mai mare, pentru că totul este cufundat în negrăita sfinţenie a Dumnezeu-Omului celui fără de păcat, a Domnului Hristos. Ca Biserică, Dumnezeu-Omul cuprinde toate lumile, fiindcă toate lumile sînt zidiri ale Lui, toate sînt zidite prin El şi pentru El (Coloseni 1:16-20). El e şi Ziditorul, şi scopul tuturor zidirilor, al tuturor făpturilor: El este capul trupului Bisericii (Coloseni 1:18); şi încă: Biserica e trupul Lui, plinirea Celui ce plineşte toate întru toţi (Efeseni 1:23). Pentru aceasta, în El sînt a-tot-cuprinzătoare şi mîntuirea, şi în-dumnezeirea, şi în-dumnezeu-înomenirea, şi în-creştinarea, şi tot ce este mai desăvîrşit, de care are trebuinţă fiinţa omenească în toate lumile şi în toate vieţile. La aceasta slujesc toate Sfintele Taine ale Bisericii Lui şi toate sfintele fapte bune. Iar pe primul loc: Sfînta Taină a Botezului, Sfînta Taină a Mirungerii şi Sfînta Taină a Euharistiei.

Prin Sfîntul Botez, ne îmbrăcăm în Domnul Hristos, iar prin Sfînta Euharistie primim pe Domnul Hristos întreg, pentru mîntuirea noastră prin în-dumnezeire, prin în-creştinare, prin în-dumnezeu-înomenire. Căci a-tot-bunul Domn S-a arătat ca Dumnezeu-Om în lumea noastră pămîntească, şi, prin Biserică, a rămas în ea ca Dumnezeu-Om. Şi astfel, în El *sălăşluieşte toată plinătatea Dumnezeirii trupeşte* σωματικως (Coloseni 2:9), cu un singur ţel: ca

toţi să ne umplem de această plinătate a Dumnezeirii (Coloseni 2:10); ca toţi să ne în-dumnezeim, în-dumnezeu-înomenim, în-creştinăm, în-treimificăm; ca toţi să ne facem “dumnezei după har“, dumnezei-oameni după har.

Dumnezeu-Omul este *marea taină a bunei-credințe (blagocestiei)* (1 Timotei 3:16), marea taină a credinţei Dumnezeu-omeneşti, şi în Dumnezeu-Omul sînt toate Tainele Bisericii. Una şi aceeaşi a-tot-Dumnezeiască Taină ipostatică a celei de-a doua Feţe a Preasfintei Treimi străbate şi umple toate Tainele Bisericii, şi tot ce e în ea, şi tot ce e din ea. Fiece Sfîntă Taină izvorăşte din şi sfîrşeşte în Sfînta Taină a Bisericii: în Sfînta Taină a întrupării lui Dumnezeu, a Dumnezeu-Omului, a Dumnezeu-omenităţii. Cu adevărat, fiecare Sfîntă Taină este a-tot-întreagă în Biserică; însă la fel este şi întreaga Biserică în fiecare Sfîntă Taină.

În Biserică, totul e Sfîntă Taină. Orice ierurgie e Sfîntă Taină. Chiar una mică, chiar şi cea mai mică? Da. Oricare dintre ele este la fel de uriaşă ca însăşi Taina Bisericii. Fiindcă şi cea mai mică dintre ele este, în organismul Dumnezeu-omenesc al Bisericii, într-o legătură organică, vie, cu întreaga Taină a Bisericii: cu Însuşi Dumnezeu-Omul, Domnul Hristos. Numai o pildă: rînduiala sfinţirii mici a apei. O slujbă mică, dar ce necuprinsă sfîntă minune, necuprinsă ca însăşi Biserica! Această minune iubită străbate de două mii de ani milioane şi milioane de suflete de creştini ortodocşi, le curăţeşte, le sfinţeşte, le însănătoşeşte, le nemureşte; şi nu încetează, nici nu va înceta să lucreze, cît vor dăinui pămîntul şi cerul. Iar aghiasma mică este doar una din nenumăratele Sfinte Taine ce fac neîncetat minuni în Biserica Ortodoxă a lui Hristos.

Dar şi orice sfîntă faptă bună din sufletul creştinului ortodox este o Sfîntă Taină. Pentru că fiecare din ele este în legătură organică genetică cu Sfînta Taină a Botezului, iar prin ea, cu întreaga Taină Dumnezeu-omenească a Bisericii. Astfel: credinţa este o sfîntă faptă bună, şi prin însuşi acest fapt este o Sfîntă Taină prin care creştinul ortodox trăieşte neîncetat. Iar sfînta credinţă, cu puterea luminii sale, dă naştere în sufletul lui şi celorlalte sfinte fapte bune: rugăciunii, dragostei, nădejdii, postirii, milosteniei, smereniei, blîndeţii... Şi fiecare din ele este la rîndul ei o Taină. Toate (fapte bune şi Taine) se hrănesc una pe alta, trăiesc una prin alta, se nemuresc şi se înveşnicesc una pe alta. Şi tot ce este din ele sfînt este. Drept aceea, nu este număr Tainelor în Biserica lui Hristos, în această a-tot-cuprinzătoare sfîntă a-tot-Taină ceresc-pămîntească a Dumnezeu-Omului. În ea, şi fiecare “Doamne miluieşte“ este o Sfîntă Taină, şi fiecare lacrimă de pocăinţă, şi fiecare suspin al rugăciunii, şi fiecare strigăt de tînguire.

a) Sfînta Taină a Botezului

Botezul este Sfînta Taină a în-creştinării, a în-dumnezeu-înomenirii, şi prin aceasta a în-treimificării: cel botezat se îmbracă în Hristos, trăind moartea şi învierea Lui; se predă în întregime lui Hristos şi primeşte pe Hristos întreg, se face de-un-trup cu Hristos şi întreaga Biserică Dumnezeu-omenească se face a

lui. Ființa omului cea după chipul lui Dumnezeu dobîndeşte în Sfîntul Botez întregul program nemuritor al vieții sale: a trăi în Domnul Hristos, şi a se trăi veşnic pe sine ca ființă după chipul lui Hristos, şi a se umple fără contenire de puterile Dumnezeieşti ale Dumnezeu-Omului. Din clipa botezului, începe viața creştinului în Biserică, adică viața în-creştinării de sine harice şi de bună voie [29], cu ajutorul Sfintelor Taine şi sfintelor fapte bune. Întreaga viață ce urmează a creştinului este înmulțire a talanților dobîndiți la Sfîntul Botez. Prin botez, omul se face biserică vie a Preasfintei Treimi: întreaga lui viață se desfăşoară de la Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfînt. În creştin lucrează toate puterile de fapte bune harice [30], care în-creştinează şi în-treimifică ființa lui: dumnezeu-omul potențial se face - prin Dumnezeu-Omul, în Biserică - dumnezeu-om haric. Totul şi întru toți - Hristos, acesta este scopul şi programul vieții creştine, atît în timp, cît şi în veşnicie (Coloseni 3:11).

b) Sfînta Taină a Mirungerii

Deşi se dă prin lucrarea nevoinței Dumnezeu-omeneşti a singurului iubitor de oameni, Domnul Hristos, mirungerea este mai cu seamă Taina Sfîntului Duh. Într-adevăr, Sfînta Taină a Botezului şi Sfînta Taină a Mirungerii sînt o Taină îndoit-una. Primit prin Sfîntul Botez în Dumnezeu-Omul Hristos, în trupul Lui, Biserica, creştinul primeşte în Sfînta Taină a Mirungerii “pecetea darului Sfîntului Duh“, adică harul Duhului Sfînt. Fiindcă, în Sfîntul Botez - după cuvintele de Dumnezeu înțelepțitului Cabasila - creştinul dobîndeşte o nouă ființă şi ființarea după Hristos το ειναι και ολως υποστηναι κατα Χριστον [31]; iar în Sfînta Mirungere i se dăruiesc toate puterile, şi darurile şi energiile harice în-creştinătoare ale Duhului Sfînt, pentru viața cea nouă în Hristos, viața dumnezeu-omenească. În Sfînta Mirungere, persoana omenească este unsă cu Duhul Sfînt după chipul şi asemănarea Unsului lui Dumnezeu, a Dumnezeu-Omului Hristos. În această Sfîntă Taină se prelungeşte Sfînta Cincizecime, care nu încetează niciodată în Biserica lui Hristos.

c) Sfînta Taină a Euharistiei

Sfîntul program şi sfînta nevoință a sfintei Taine a Botezului se împlineşte cel mai desăvîrşit în Sfînta Taină a Împărtăşaniei: deplina în-creştinare, în-dumnezeu-înomenire. Aici se trăieşte haric întreaga iconomie Dumnezeu-omenească a mîntuirii, de la Întrupare pînă la Înălțare, ca viață a vieții noastre şi ca suflet al sufletului nostru. Sfînta Liturghie este, după cuvîntul de Dumnezeu insuflat al Sfîntului Teodor Studitul, repetarea întregii iconomii Dumnezeu-

[29] blagodatno-dobrovoljnog (n. tr.)
[30] blagodatno-vrlinske (n. tr.)
[31] *De vita in Christo*, lib. I: PG 150, 504A. Vezi şi traducerea româneasca a lui Teodor Bodogae, Despre viața în Hristos, în volumul Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea dumnezeieştii liturghii şi Despre viața în Hristos*, Editura Arhiepiscopiei Bucureştilor, Bucureşti, 1989.

omeneşti a mîntuirii [32]. Aceasta se accentuează îndeosebi la sfîrşitul Sfintei Liturghii a Marelui Vasilie, unde se spune: “Plinitu-s-a şi s-a săvîrşit [...], Hristoase, Dumnezeul nostru, Taina iconomiei mîntuirii Tale.“ [33] Temeiul Sfintei Euharistii, după Sfinții Părinți, este următorul: “Dumnezeu se face om ca omul să se facă Dumnezeu.“ Şi cel ce se împărtăşeşte mărturiseşte cu smerenie: “Trupul lui Dumnezeu mă în-dumnezeieşte şi mă hrăneşte: în-dumnezeieşte duhul, iar mintea o hrăneşte în chip străin.“ La mijloc este o străină, nespus de mare taină; cel ce se împărtăşeşte tremură tot de spaimă şi îşi grăieşte lui-şi la fiecare împărtăşanie: “Uitîndu-te la de Dumnezeu făcătorul sînge, omule, să te cuprindă spaima.“ Şi cel ce se împărtăşeşte trăieşte neasemuita bună-vestire a tuturor lumilor omeneşti: se umple de toată plinirea Dumnezeirii παν το πληρωμα του Θεου (Efeseni 3:19; v. Coloseni 2:10).

Sfînta Împărtăşire este apogeul realismului Dumnezeu-omenesc. De la Întruparea Dumnezeu-Cuvîntului, Dumnezeu-Omul Domnul Hristos S-a făcut realitatea cea mai vădită, şi mai fără de moarte şi mai veşnică a tuturor lumilor. Mai ales a lumilor noastre omeneşti. Cu noi este Hristos, cu noi este Dumnezeu = Emanuil, cu noi este Dumnezeu în veci (Matei 1:23). Cel mai convingător martor al acestui fapt este Biserica, trupul Dumnezeu-omenesc al lui Hristos. Biserica - trupul lui Hristos; Euharistia - trupul lui Hristos. Identitate de esență: Biserica în Euharistie, Euharistie în Biserică. Unde nu este Dumnezeu-Omul, acolo nu este Biserică; iar unde nu este Biserică, acolo nu există Euharistie. În afara acestora, totul este erezie, nebisericǎ, antibisericǎ, pseudobisericǎ. Ca trup al lui Hristos, Biserica este unitate sobornicească, dar tot aşa şi unitate a sobornicității. Acest lucru se întîmplă şi pentru Euharistie ca trup al lui Hristos: un singur trup sîntem noi, cei mulți, şi o singură pîine, că toți din aceeaşi pîine ne împărtăşim (1 Corinteni 10:16-17). Da, un singur trup sîntem noi, cei mulți, şi asta sub un singur cap: Dumnezeu-Omul Hristos. Drept aceea, atît în Euharistie, cît şi în Biserică, Dumnezeu-Omul Hristos este totul şi toate: Şi El este mai înainte de toate, şi toate sînt în El (Coloseni 1:17).

---

[32] După Sfîntul Teodor Studitul, *Sfînta Euharistie e “centrul întregii iconomii a mîntuirii“,* Operele Preacuviosului Teodor Studitul, tom 1, p. 126, Sankt-Peterburg, 1907.
[33] Acelaşi lucru este exprimat indirect şi la sfîrşitul Liturghiei Sfîntului Ioan Gură de Aur.

SFINTELE FAPTE BUNE

Înainte de întruparea Dumnezeu-Cuvîntului, înainte de Dumnezeu-Omul Domnul Hristos, în lumea noastră pămîntească faptele bune erau nişte năluciri ireale, nişte năzuințe de neîmplinit, nişte idei lipsite de viață. Aşa au fost ele în toate religiile necreştine, în toate filosofiile, eticile, sociologiile, culturile, civilizațiile ne-Dumnezeu-omeneşti. Dumnezeu-Omul Hristos este cea dintîi personificare a tuturor sfintelor fapte bune şi prima desăvîrşită înfăptuire a lor pe pămînt. Faptele bune şi Domnul Hristos sînt una. Adevărul acesta îl bine-vesteşte Sfîntul Maxim Mărturisitorul: "Însuşi Domnul nostru Iisus Hristos este ființa tuturor faptelor bune." [34] Numai în lumea noastră pămîntească a dat Domnul Hristos trup faptelor bune, ca şi Bisericii. Dar întrucît Domnul Hristos este întreg în Biserică - ea este trupul Lui, iar El este capul ei - drept aceea şi toate faptele Lui bune viază în Biserică. Şi mădularele Bisericii, care viază în ea, viază în aceste sfinte fapte bune şi după măsura rîvnei lor ating a lor mîntuire, în-creştinare, în-dumnezeire, în-dumnezeu-înomenire.

În Biserică, prin Sfintele Taine şi sfintele fapte bune, Dumnezeu-Omul Hristos Se sălăşluieşte în noi şi trăieşte în noi. Prin Sfîntul Botez, omul se în-creştinează, iar după aceea în-creştinează întreaga sa viață, o în-dumnezeu-înomeneşte prin celelalte sfinte Taine şi sfinte fapte bune. Orice sfîntă faptă bună este o nevoință cu foarte multe ramuri. În fruntea sfintelor fapte bune stă credința. Ea este rădăcina şi inima tuturor sfintelor fapte bune. Din credință se nasc toate sfintele fapte bune: rugăciunea, dragostea, pocăința, smerenia, postul, blîndețea, milostenia şi celelalte. Adevărul acesta îl binevesteşte Sfîntul Apostol, spunînd creştinilor: *Toată silința punînd, adăugați la credința voastră fapta bună* - εν τη πισει ημων την αρετην (2 Petru 1:5); sau, mai mult: a-tot-fapta bună = Domnul Hristos, fiindcă sînteți datori să mărturisiți prin viața voastră toate faptele bune - τας αρετας - Domnului Hristos (1 Petru 2:9). Fiecare faptă bună este neapărat trebuincioasă omului pentru mîntuire. Ca să atingă mîntuirea, omul are neapărată trebuință a se nevoi şi cu nevoința credinței, şi cu nevoința dragostei, şi cu nevoința rugăciunii, şi cu nevoința postului, şi cu nevoința fiecărei fapte bune evanghelice. Fără credință nu este mîntuire, căci fără de credință nu este cu putință a bine-plăcea lui Dumnezeu (Evrei 11:6). Deopotrivă însă, nu este cu putință mîntuirea fără dragoste, nici fără rugăciune, nici fără post, nici fără milostenie, nici fără celelalte sfinte fapte bune. Aceasta se vede limpede din Sfînta Evanghelie a Mîntuitorului, pe care El a propovăduit-o atît în persoană, cît şi prin sfinții Săi binevestitori: Apostolii şi Părinții. Drept aceea, de Dumnezeu înțeleptitul nevoitor ortodox Nichita Stithat, ucenicul Sfîntului Simeon Noul Teolog, bine-vesteşte în a sa Mărturisire de credință: "Credem şi

[34] Ουδια γαρ παντων αρετων αυτος εστιν ο Κυριος ημων Ιισους Χριστος (*Ambigua*: PG 91, 1018D)

în trebuincioasa viață curată şi îmbunătățită, care împreună cu dreapta credință este trebuincioasă mîntuirii." [35]

"Dumnezeu este fapta bună a-tot-desăvîrşită - η παντελης αρετη". [36] Aceasta e învățătura apostolească-părintească, aceasta e Predania sfîntă a Bisericii lui Hristos. "Firea Dumnezeiască este izvorul a toată fapta bună." [37] "Scopul vieții îmbunătățite: asemănarea cu Dumnezeu η προς το θειον ομοιωσις." [38] Drept aceea, "în fapta bună este un singur hotar al desăvîrşirii: a nu avea nici un hotar" [39].

Din toate aceste pricini, fără sfintele fapte bune omul nu are mîntuire, în-dumnezeire, în-creştinare, rai, Împărăția cerurilor. Sfintele Taine sînt, fără îndoială, sfinte dogme ale credinței noastre, ale mîntuirii noastre. Însă şi sfintele fapte bune sînt deopotrivă sfinte dogme ale credinței noastre, ale mîntuirii noastre. Fără Sfîntul Botez nu este mîntuire. Aceasta e o dogmă de neschimbat a mîntuirii în Dumnezeu-omeneasca Biserică a Mîntuitorului. Dar şi fără credință, şi fără dragoste, nu este mîntuire. Pentru aceea, şi credința, şi dragostea sînt, de asemenea, dogme de neschimbat ale mîntuirii. Fiecare Sfîntă Taină este o dogmă; şi fiecare sfîntă faptă bună evanghelică este o dogmă. Atît Sfintele Taine, cît şi sfintele fapte bune alcătuiesc o singură nevoință organică nedespărțită a mîntuirii, nevoința Dumnezeu-omenească a mîntuirii.

Poruncile Domnului din Evanghelie nu sînt altceva decît dogme morale. De pildă: fiecare fericire din Predica de pe Munte este o dogmă. Fără prima fericire, nu este mîntuire, căci fără smerenie nu este mîntuire. La fel: fără rugăciune, fără postire, fără dragoste - nu este mîntuire. Toate acestea sînt dogme etice evanghelice, pururea neapărat trebuincioase, pururea nestrămutate, pururea de datoria tuturor. Fiecare sfîntă faptă bună este o dogmă, o sfîntă dogmă a vieții creştineşti. Iar mai înainte de toate - credința lucrătoare prin dragoste (Galateni 5:6). Toate faptele bune = toate poruncile cresc, izvorăsc, înfloresc din credință. Este un adevăr Dumnezeu-omenesc: toate dogmele morale sînt neapărat trebuincioase pentru mîntuire, pentru în-dumnezeire, pentru în-dumnezeu-omenire. Ele şi sînt puteri Dumnezeieşti harice, de viață făcătoare, prin care omul se mîntuieşte, în-dumnezeindu-se cu ajutorul lor. Ele se întăresc şi se fac a-tot-puternice cu ajutorul Sfintelor Taine: a pocăinței, a mărturisirii, a Împărtăşaniei...

Faptele bune evanghelice sînt sfinte puteri Dumnezeu-omeneşti ce izvorăsc din Dumnezeu-Omul Hristos şi au putere Dumnezeu-omenească. Ca atare, ele sînt în acelaşi timp puteri de-dumnezei-făcătoare, în-dumnezeitoare: pe omul creştin îl schimbă la față, îl în-dumnezeu-înomenesc, îl în-dumnezeiesc.

---

[35] Προεκθεσις ομολογιας και πιστεως, *Opuscules et lettres*, SC 81, p. 460.

[36] Sfîntul Grigorie al Nyssei, *De vita Moysis*, PG 44, 301A.

[37] Sfîntul Grigorie al Nyssei, *De anima et ressurectione*, PG 46, 104A.

[38] Sfîntul Grigorie al Nyssei, *De beatitudine*, PG 44, 1200C.

[39] Sfîntul Grigorie al Nyssei, *De vita Moysis*, PG 44, 300D.

Aceasta este deosebirea de temelie dintre faptele bune evanghelice Dumnezeu-omeneşti şi toate faptele bune necreştine, fie ele filosofice, religioase, ştiinţifice, culturale, civilizatorice, politice. În fiecare faptă bună evanghelică, Dumnezeu-omenească, lucrează neîncetat împreună Dumnezeu şi omul. Sinergismul Dumnezeu-omenesc, împreună-lucrarea Dumnezeu-omenească, este legea de temelie a tuturor faptelor bune evanghelice. După nemuritoarea bună-vestire a sfîntului Apostol, *sîntem împreună-lucrători ai lui Dumnezeu* θεου εσμεν συνεργοι (1 Corinteni 3:9). Libertatea cea după chipul lui Dumnezeu a fiinţei omeneşti asigură omului împreună-lucrarea după chipul Dumnezeiesc cu Dumnezeu. Fiecare nevoinţă Dumnezeu-omenească este o nevoinţă harică de bună voie a omului. Cumpăna Dumnezeu-omenească în nevoinţele omeneşti întru faptele bune o păstrează Domnul Iisus Hristos, în calitatea Sa de cap al Bisericii şi al tuturor mădularelor ei, în aşa fel încît Dumnezeiescul să nu păgubească omenescul, şi nici omenescul să nu păgubească Dumnezeiescul.

În nevoinţa mîntuirii omului, Dumnezeu Se arată, prin puterile mîntuitoare, în Sfintele Taine; iar omul, în nevoinţa mîntuirii sale, se arată prin sfintele fapte bune. Între sfintele fapte bune, credinţa este cea dintîi, atît ca obîrşie, cît şi ca număr. Din ea iau naştere toate celelalte fapte bune: dragostea, rugăciunea, nădejdea, postirea, smerenia, blîndeţea, milostivirea, pocăinţa şi celelalte. În toate le ajută şi împreună-lucrează cu ele sfintele puteri Dumnezeieşti ale Sfintelor Taine. În nevoinţa mîntuirii, Sfintele Taine şi sfintele fapte bune alcătuiesc un singur întreg Dumnezeu-omenesc. În lucrarea de mîntuire, împreună-lucrarea harului Dumnezeiesc cu libertatea cea după chipul lui Dumnezeu a omului se desfăşoară după legile Persoanei Dumnezeu-omeneşti a lui Hristos, care domnesc şi în trupul Dumnezeu-omenesc al lui Hristos - Biserica, fiind valabile şi obligatorii pentru fiecare mădular al Bisericii. Atît harul lui Dumnezeu, cît şi libertatea cea după chipul lui Dumnezeu a omului sînt deopotrivă lucrătoare. Fiindcă Dumnezeu pe nimeni nu mîntuieşte cu de-a sila. Dacă omul nu vrea fapta bună, adică credinţa şi toate celelalte fapte bune, el nu are mîntuire, este mort, este un hoit. De asemenea, dacă nu vrea Sfintele Taine, nu are mîntuire, este mort pentru Dumnezeu, este un hoit. "Nu e a tuturor credinţa" (2 Tesaloniceni 3:2)

Înţelepciunea rugăciunii Bisericii binevesteşte fără tăcere: Dumnezeu este "Dumnezeul milei", "Dumnezeul bunătăţii", "Dumnezeul iubirii de oameni". Pe scurt: Dumnezeu este Dumnezeul a toată fapta bună. Un astfel de Dumnezeu este în realitatea noastră pămîntească, omenească, istorică, numai Dumnezeu-Omul Hristos. El este cu adevărat personificarea, şi pilda, şi icoana, oricărei fapte bune. Ca dragoste, El este dragostea desăvîrşită; ca bunătate, El este bunătatea desăvîrşită; ca iubire de oameni, El este iubirea de oameni desăvîrşită. Se poate spune cu a-tot-încredinţare: Dumnezeu-Omul este a-tot-fapta bună. Pe scurt: El este desăvîrşirea Dumnezeu-omenească a oricărei fapte bune. Pentru

aceasta, scopul vieții oricărui creştin este a-tot-îmbunătățirea, în-creştinarea, în-dumnezeu-omenirea, în-treimificarea. Da, în-treimificare: fiindcă acolo unde este Fiul, acolo este şi Tatăl, acolo este şi Duhul Sfînt: Întreaga Dumnezeire în trei Ipostasuri şi nedespărțită.

În Dumnezeu-Omul Hristos, fiece faptă bună este şi Dumnezeieşte desăvîrşită, şi pe temei Dumnezeu-omenesc desăvîrşită, şi ca atare omul poate ajunge la ea şi o poate înfăptui. Omul, fiind zidit după chipul lui Dumnezeu, adică după chipul lui Hristos, are chiar în această fire a sa semințele cele după chipul lui Hristos ale sfintelor fapte bune Dumnezeieşti. Domnul Hristos Dumnezeu, făcîndu-Se om, ne arată în Sine şi în viața Sa toate aceste fapte bune în plinătatea şi desăvîrşirea lor Dumnezeu-omenească. Şi fiecare om, dus şi călăuzit de Dumnezeu-Omul Domnul Hristos, poate să dezvolte pînă la desăvîrşire faptele bune în firea sa cea după chipul cu Hristos. Dacă omul nu ar fi fost zidit după chipul lui Dumnezeu, faptele bune Dumnezeieşti ar fi fost pentru firea lui nefireşti, împotriva firii, impuse în chip mecanic; însă, de vreme ce omul a fost zidit după chipul lui Dumnezeu, faptele bune Dumnezeieşti sînt pentru el şi fireşti, şi cu putință de înfăptuit, şi cu totul potrivite şi firii lui omeneşti. Dumnezeu, făcîndu-Se om, a arătat ca Dumnezeu-Om, în realitatea noastră pămîntească, pe temei omeneşte evident şi convingător, adevărul acesta: Dumnezeu-Omul este fapta bună = Dumnezeu-Omul este a-tot-fapta bună; în El şi prin El, omul, ca ființă după chipul lui Dumnezeu, poate - prin osteneala sa cea de bună voie, cu împreună-lucrarea harului Sfintelor Taine - să ajungă la toată fapta bună şi să trăiască a-tot-fapta bună. În trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii lui Hristos, tot ce este al lui Hristos se face al nostru, prin urmare şi fapta bună a Lui, şi însăşi a-tot-fapta bună. În aceasta stă întreaga morală evanghelică Dumnezeu-omenească, întreaga morală a Bisericii şi a mădularelor ei.

IERARHIA BISERICEASCĂ

În esență, și în toate vredniciile și dimensiunile ei Dumnezeu-omenești, ierarhia este de la “veșnicul Arhiereu“, Dumnezeu-Omul Hristos, cea de a doua Față a Sfintei Treimi. Drept aceea, Dumnezeu-omenitatea e și esența și măsura ierarhiei, ierarhicității. Aceasta este de la El, și El este în ea (Efeseni 4:11-13). De aceea El Se și identifică pe Sine cu ea, binevestind Sfinților Apostoli: *Cel care vă ascultă, pe Mine mă ascultă; și cel ce vă nesocotește, pe Mine mă nesocotește... Și, iată, Eu sînt cu voi în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului* (Luca 10:16; Matei 28:20). Așadar, acolo unde este Dumnezeu-Omul Domnul Hristos, veșnicul Arhiereu, acolo este și ierarhia și preoția veșnică (Evrei 7:21-27). Biserica, fiind trupul Dumnezeu-Omului Hristos, este singura adevărată posesoare și păstrătoare veșnică a preoției și ierarhiei veșnice, Dumnezeu-omenești; care, prin sfințenia sa Dumnezeu-omenească, revarsă și împarte fără încetare, prin Sfintele Taine, toate puterile Dumnezeiești trebuincioase ființei omenești pentru buna-credință = pentru viața Dumnezeu-omenească, atît în lumea aceasta, cît și în cea de dincolo, pentru în-dumnezeire, pentru în-dumnezeu-omenire (v. 2 Petru 1:2-4). În chip firesc și logic, toate acestea se împlinesc și ființează în Biserică în calitatea acesteia de trup, de organism Dumnezeu-omenesc, în care domnesc fără încetare legile capului Dumnezeu-omenesc, ale Domnului Iisus Hristos. Drept aceea, în toată Sfînta Predanie a Apostolilor și Sfinților Părinți împărățește adevărul: “Episcopul e în Biserică și Biserica în episcop.“ [40] Și încă: “Unde este Hristos, acolo este și Biserica sobornicească.“ [41] Sf. Ignatie Purtătorul de Dumnezeu, ucenic al Apostolilor, poruncește creștinilor: “Cu toții să cinstiți pe diaconi ca pe o poruncă a lui Iisus Hristos, pe episcop ca pe Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Tatăl, iar pe presviteri ca pe o adunare a lui Dumnezeu, ca pe soborul Apostolilor. Fără aceștia, nu este Biserică.“ [42]

Atît ca organism, cît și ca organizație, Biserica este o ființă cu totul singulară în lumea noastră pămîntească. Ca organism, ea e un organism Dumnezeu-omenesc, e Însuși Domnul Iisus Hristos, prelungit în toate veacurile și în toată veșnicia. Și ca organizație Biserica este, de asemenea, o organizație Dumnezeu-omenească: a clerului, a mirenilor și a celorlalte elemente pămîntești dimpreună cu ei. În toate acestea însă, Dumnezeu-Omul și Dumnezeu-omenitatea sînt în veac și desăvîrșita a-tot-valoare, și suprema a-tot-măsură. Și în ce privește calitatea de organizație a Bisericii Dumnezeu-Omul este întotdeauna singurul cap al ei. Iar acolo unde El, Dumnezeu-Omul, este înlocuit

[40] Sfîntul Ciprian: *“Episcopus est in Ecclesia, et Ecclesia in episcopo“.* (Epist. 66: 69).
[41] Sfîntul Ignatie Purtătorul de Dumnezeu: “οπου αν η Ιησους Χριστος, εκει η καθολικη εκκλησια“. *Epistola către Smirneni*, VIII: 2.
[42] Același, *Epistola către Tralieni*, III.

cu un om, fie acesta de o sută de ori “infailibil“, acolo I se taie capul Dumnezeu-Omului, şi nu mai e Biserica. Nu mai e ierarhia Dumnezeu-omenească, apostolească, şi prin însuşi acest fapt dispare succesiunea apostolică.

În întregimea sa, Sfînta Predanie a Bisericii Ortodoxe este Însuşi Dumnezeu-Omul Domnul Hristos. Şi ce ar putea oamenii să dea şi să adauge Sfintei Predanii = a-tot-desăvîrşitului Dumnezeu-Om Hristos? În fața a-tot-bogatului Dumnezeu-Om, toți oamenii din toate timpurile de pe această planetă a lui Dumnezeu şi fiecare om în parte nu sînt altceva decît cerşetori nimicnici. Cerşetori nimicnici, care, prin păcat, au sărăcit de tot ca urmare a morții, care le răpeşte tot ce este Dumnezeiesc, tot ce este ceresc, tot ce este fără de moarte, tot ce e veşnic. Iar a-tot-bunul şi a-tot-milostivul Domn Hristos, pentru credința apostolească în El, dăruieşte fiecărui om toate veşnicele şi niciodată căzătoarele bogății Dumnezeieşti: adevărul veşnic, dreptatea veşnică, dragostea veşnică, viața veşnică şi toate celelalte, pe care numai Dumnezeul dragostei - singurul iubitor de oameni adevărat - le poate dărui unui om. Drept aceea, pentru ființa omenească nu există în toate lumile decît o singură bunăvestire adevărată şi o singură bucurie fără de moarte: Dumnezeu-Omul, Domnul Hristos Iisus. În El sînt toate tainele, atît ale lui Dumnezeu, cît şi ale omului. Mare şi dulce este taina credinței noastre, a blagocestiei noastre: Dumnezeu S-a arătat în trup, în om. Aceasta este prima jumătate a veşnicului a-tot-adevăr. Iar cealaltă este aceasta: omul s-a arătat în Dumnezeu (v. 1 Timotei 3:16). Pentru toate aceste pricini, minunatul Domn Hristos, Dumnezeu-Omul, este singurul lucru de trebuință ființei omeneşti şi neamului omenesc, în toate lumile văzute şi nevăzute (v. Luca 10:42).

DUMNEZEIASCA SLUJIRE BISERICEASCĂ ŞI PRAZNICELE BISERICEŞTI

Întreaga viață a Bisericii este o neîncetată slujire a lui Dumnezeu, neîncetată slujbă, şi drept aceea în Biserică fiecare zi este un praznic: în Biserică, în fiecare zi se slujeşte lui Dumnezeu şi se prăznuieşte unul sau mai mulți Sfinți. În Biserică, viața este neîncetată viețuire împreună cu toți Sfinții (Efeseni 3:18). Sfîntul de astăzi ne încredințează Sfinților de mîine, cei de mîine - celor de poimîine, şi aşa mai departe: crugul (ciclul) anului nu are sfîrşit. Prăznuind praznicele şi Sfinții, trăim în rugăciune şi în adevăr harul lor şi sfintele lor fapte bune, după măsura credinței noastre: fiindcă Sfinții nu sînt altceva decît personificarea şi întruparea sfintelor fapte bune evanghelice, ale acestor dogme fără de moarte ale credinței noastre, ale mîntuirii noastre.

Veşnicele adevăruri ale sfintelor fapte bune se preschimbă în viața noastră, mai întîi de toate şi în cea mai mare măsură, în rugăciune, în slujbă. Rugăciunea este climatul cel mai potrivit pentru sporirea a toată fapta bună evanghelică. Slujbele pogoară darul în libertatea noastră, iar harul lui Dumnezeu, înfrățit cu libertatea noastră, strămută în viață adevărurile evanghelice dogmatice şi morale. Biserica toată, ca trup al lui Hristos, ia parte la aceasta prin trupul euharistic, care este cea mai înaltă "sfințenie a sfințeniilor" în lumea noastră pămîntească şi în toate lumile omeneşti. Totul ia parte în sfîntul trup al Bisericii, întotdeauna împreună cu toți Sfinții, la această împreună-lucrare; şi noi, prin Preasfînta Născătoare de Dumnezeu şi prin toți Sfinții, ne dăm pe noi înşine, şi unii pe alții şi toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu. În slujbele Bisericii totul este ceresc-pămîntesc, Dumnezeu-omenesc; totul uneşte pe Dumnezeu cu oamenii, cerul cu pămîntul, timpul cu veşnicia; toate cele pămînteşti trăiesc prin cer, tot ce este vremelnic trăieşte prin veşnicie, tot omul trăieşte prin Dumnezeu. Astfel se desfăşoară nestrămutata nevoință Dumnezeu-omenească a mîntuirii, în-dumnezeirii, în-dumnezeu-omenirii. Fiindcă Biserica este cerul pe pămînt, Dumnezeu în om şi omul în Dumnezeu.

Cine sînt martorii acestui fapt? Toți Sfinții Bisericii lui Hristos, de la primul pînă la cel din urmă. Toate sfintele cărți de slujbă ne-o arată în chipul cel mai grăitor şi ne-o dovedesc în chipul cel mai de netăgăduit: fiecare sfînt al Bisericii este urzit din sfintele fapte bune; fiecare s-a zidit pe sine prin sfintele fapte bune; fiecare s-a prefăcut şi s-a schimbat la față prin sfintele fapte bune. Acest lucru este valabil şi pentru Sfinții Apostoli, şi pentru Sfinții Mucenici, şi pentru Sfinții Mărturisitori, şi pentru Sfinții Prooroci, şi pentru Sfinții Cuvioşi, şi pentru Sfinții Doctori fără de arginți, şi pentru toți Sfinții îndeobşte. În fiecare dintre ei sînt de față şi a-tot-lucrătoare sfintele fapte bune, în frunte cu credința. În fapt, fiecare sfîntă faptă bună este o nevoință de bună voie a libertății noastre

celei după chipul lui Dumnezeu. Şi împreună-lucrarea noastră personală cu Mîntuitorul, cea spre mîntuirea noastră, stă mai întîi de toate în sfintele fapte bune. Toate faptele bune alcătuiesc un întreg organic, un singur organism, un organism Dumnezeu-omenesc. Ele cresc una din cealaltă, şi trăiesc una în cealaltă, şi se întăresc una în cealaltă, şi se nemuresc una în cealaltă. Fiece faptă bună este într-un fel a-tot-faptă bună. Astfel, credinţa este a-tot-faptă bună: fiindcă, dacă e vie, ea trebuie să se păstreze prin dragoste, nădejde, rugăciune, postire, milostenie, pocăinţă şi celelalte sfinte fapte bune. Chiar aşa: şi rugăciunea, şi dragostea, şi nădejdea, şi postirea, şi toate celelalte fapte bune - toate se hrănesc una din alta, şi iau viaţă, şi se desăvîrşesc, şi se nemuresc.

Toţi Sfinţii lui Dumnezeu - Sfinţiţii Ierarhi, Dumnezeieştii Prooroci, cetele Cuvioşilor, Sfintele Femei şi ceilalţi - s-au proslăvit bineplăcînd lui Dumnezeu prin fapte îmbunătăţite εναρετοις πραξεσι. Ierarhii lui Hristos, şi ceata Cuvioşilor, şi a Proorocilor, şi adunarea tuturor Drepţilor, strălucind cu frumuseţile faptelor bune au ajuns în corturile cereşti [43].

În Biserica Ortodoxă, Dumnezeu-Omul este Alfa şi Omega, Începutul şi Sfîrşitul, Cel dintîi şi Cel de pe urmă (Apocalipsa 1:8, 10, 17; 21:6). În ea, domnesc legi Dumnezeu-omeneşti. În ea, tot omul este legiuit şi cîrmuit de către Dumnezeu; tot ce este omenesc şi al omului este legiuit şi cîrmuit de ceea ce este Dumnezeiesc şi al lui Dumnezeu. În ea, omul este întotdeauna în stare de rugăciune înaintea lui Dumnezeu. Ca organism Dumnezeu-omenesc, Biserica este casă de rugăciune. Fiecare mădular al Bisericii este o celulă după chipul lui Dumnezeu în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii. Mîntuirea este de fapt trăirea necurmată a întregii vieţi de rugăciune a Bisericii. Aceasta este nevoinţa îm-bisericirii. Fiecare mădular al Bisericii trăieşte întreaga viaţă Dumnezeu-omenească a Bisericii, după măsura credinţei lui şi după măsura Sfintelor ei Taine şi sfintelor ei fapte bune. Fiecare credincios este Biserică în mic.

Toată viaţa Dumnezeu-omenească a Bisericii şi toate adevărurile Dumnezeu-omeneşti ale Bisericii se arată în chipul cel mai desăvîrşit şi credincios în slujbele ei. În acestea se săvîrşeşte şi se trăieşte în rugăciune tot ce este Dumnezeu-omenesc, şi pe acest temei se plăsmuieşte teologia rugăciunii. În întregimea sa, viaţa liturgică a Bisericii este cea mai credincioasă predanie a Bisericii, veşnic via şi nemuritoarea Sfîntă Predanie. Şi în ea este întreg minunatul Dumnezeu-Om, Domnul Iisus Hristos, iar împreună cu El, şi prin El şi pentru El - Sfinţii Apostoli, Sfinţii Părinţi şi Sfinţii toţi, de la primul pînă la cel din urmă.

Slujbele ortodoxe sînt viaţa adevărată şi vie a Bisericii, la care ia parte fiecare mădular al Bisericii, prin trăirea a tot ce este Dumnezeu-omenesc, a tot ce e apostolesc, a tot ce e al Sfinţilor Părinţi. În această trăire, întregul trecut Dumnezeu-omenesc al Bisericii este întotdeauna de faţă ca o realitate actuală şi ca un prezent contemporan. În Biserică, tot trecutul este prezent şi tot prezentul

[43] *Octoih*, glas 4, Sîmbătă, la Liturghie, Fericirile.

este trecut. De fapt, în Biserică există numai prezent nețărmurit. Totul este în ea nemuritor şi sfînt, totul este apostoleşte sobornicesc şi Dumnezeu-omeneşte catolic, universal. Fiecare aparține tuturor şi toți fiecăruia, potrivit haricei puteri a sfintei dragoste Dumnezeu-omeneşti, ce izvorăşte toată din sfînta credință Dumnezeu-omenească şi nemureşte prin celelalte sfinte fapte bune Dumnezeu-omeneşti, şi în primul rînd prin rugăciune.

Această dumnezeiscă tradiție liturgică de rugăciune a Bisericii ne păzeşte cu frică şi cutremur pline de evlavie cea mai mare comoară a tuturor lumilor omeneşti: pe Dumnezeu-Omul Hristos Domnul şi tot ce este al Lui. Astfel a păzit, El, în deplinătatea Persoanei Lui Dumnezeu-omeneşti, pururea via, a-tot-desăvîrşita, Sfîntă Predanie a Bisericii. În toate slujbele Dumnezeieşti se săvîrşeşte mereu Sfînta Taină Dumnezeu-omenească a Dumnezeu-omeneştii iconomii a mîntuirii. Mai cu seamă în Sfînta Liturghie. În rugăciunile de încheiere ale Liturghiei Marelui Vasile se spune: “Plinitu-s-a şi s-a săvîrşit ..., Hristoase Dumnezeul nostru, Taina iconomiei Tale το της οικονομιας μυστηριον“. Tocmai părtăşia noastră vie, de rugăciune, la aceasta alcătuieşte mîntuirea noastră, în-creştinarea noastră, în-dumnezeirea noastră, în-dumnezeu-omenirea noastră a-tot-cuprinzătoare prin Biserică; într-un cuvînt: îm-bisericirea noastră a-tot-cuprinzătoare. Nevoința de bună voie, prin har şi fapte bune, a în-dumnezeu-omenirii, este întotdeauna chiar nevoința îm-bisericirii.

În fapt, mîntuirea omului stă în trăirea Dumnezeu-omenească sobornicească împreună cu toți Sfinții (Efeseni 3:15) în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii. Trăirea aceasta este neîncetată, de fiecare zi. Fiindcă în fiecare zi se prăznuieşte cîte un sfînt sau mai mulți, care lucrează şi împreună-lucrează la mîntuirea noastră. Părtăşia noastră de rugăciune cu Sfinții ne asigură mîntuirea. Drept aceea este neapărat trebuincioasă prăznuirea tuturor praznicelor, de la primul pînă la cel din urmă: a praznicelor Domneşti, ale Născătoarei de Dumnezeu, îngereşti, apostoleşti, muceniceşti şi a celorlalte. De asemenea, toate slujbele de zi şi de noapte, de la prima pînă la cea din urmă, zidesc mîntuirea noastră. Iar prin toate acestea şi în toate acestea - întreg Dumnezeu-Omul Hristos, ca Biserică, şi cap al Bisericii, şi trup al ei, cu toate adevărurile sfinte şi netrecătoare, şi cu întreaga viață Dumnezeu-omenească în toate nemărginirile.

În nemăsurat de tainicul organism Dumnezeu-omenesc al Bisericii, se creşte în primul rînd prin rugăciune, şi totdeauna se trăieşte în el prin rugăciune Prin părtăşia de rugăciune la slujbele Dumnezeieşti, fiecare din noi săvîrşeşte nevoința sa de în-creştinare, schimbare la față, în-dumnezeire, în-treimificare. Şi asta totdeauna *împreună cu toți Sfinții.* Trăirea aceasta este întotdeauna personală în toate privințele şi sobornicească în toate privințele. În obştea Sfinților se trăieşte în primul rînd prin rugăciune şi părtăşia se face prin rugăciune. Drept aceea, rugăciunea este cea mai trebuincioasă sfîntă faptă bună pentru fiecare creştin. În corul faptelor bune, rugăciunea este conducătorul de

Corinteni. Ea rînduieşte locul fiecărei fapte bune şi îi dă duhul şi insuflarea cuvenită. Prin ea, fiece faptă bună creşte, şi se dezvoltă, şi îşi păstrează locul între celelalte sfinte fapte bune, Dumnezeu-omeneşte alcătuind lucrarea sfintelor fapte bune în nevoința mîntuirii.

Slujbele ortodoxe înseamnă Sfînta Evanghelie şi Sfînta Predanie traduse şi preschimbate în minunate şi de viață făcătoare stihiri, tropare, condace, canoane, stihuri, cîntări, suspine, strigăte, lacrimi. Tot adevărul Dumnezeu-omenesc, şi dreptatea Dumnezeu-omenească, şi dragostea, şi înțelepciunea, şi viața, şi nemurirea, şi veşnicia, ni se îmbie aici ca rugăciune, ca sfîntă Împărtăşanie, ca sfinte porunci, ca Sfinte Taine, ca sfinte fapte bune. Oriunde atingi, dai de Sfînta Predanie vie, de curgerea sîngelui ei, de nervii ei, de oasele ei, de inima ei, de ochii, de conştiința, mintea, cugetul ei. Şi, cînd sufletul se revarsă prin rugăciune în aceste adevăruri Dumnezeu-omeneşti şi în viața Dumnezeu-omenească a Bisericii, toate sfintele fapte bune cresc cu creşterea după Dumnezeu (Coloseni 2:19). Şi întreg sufletul creşte către dumnezeu-omul cel după har - creştinul cel adevărat.

Prin trăirea vieții liturgice a Bisericii, se zideşte persoana creştină: dumnezeu-omul cel după har, bărbatul cel desăvîrşit întru măsura vîrstei plinirii lui Hristos (Efeseni 4:13). Aceasta este calea cea mai sigură şi nevoința cea mai mîntuitoare. Creşterea harică Dumnezeu-omenească se înfăptuieşte neîncetat prin fiecare rugăciune, şi cerere, şi lacrimă, şi strigăt, şi suspin, şi tînguire, şi mărturisire. În lucrarea aceasta toți Sfinții ne sînt călăuzitori şi învățători. Ei - "ochii Bisericii lui Hristos" [44] - ne duc şi ne călăuzesc spre scopul Dumnezeu-omenesc al ființei noastre omeneşti.

În creştinul ortodox, fiecare gînd se naşte întru rugăciune şi se termină cu rugăciune. La fel şi fiecare simțămînt. El înfăptuieşte o aşezare de rugăciune față de sine şi față de lumea înconjurătoare, iar mai înainte de toate şi mai presus de toate - față de Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos. În rugăciune totul se în-dumnezeu-omeneşte, totul se împlineşte prin Dumnezeu: gîndul se schimbă la față în gînd în-dumnezeit, fiindcă acesta este rostul Dumnezeiesc şi nemuritor al gîndului; simțirea creşte în simțire în-dumnezeită, fiindcă acesta este rostul Dumnezeiesc şi nemuritor al simțirii; conştiința creşte în conştiință în-dumnezeită, şi mintea - în minte în-dumnezeită, şi voia - în voie în-dumnezeită, fiindcă acesta este rostul Dumnezeiesc şi nemuritor al lor; pe scurt: omul se împlineşte întru dumnezeu-om, fiindcă acesta este rostul Dumnezeiesc şi nemuritor al omului.

Iarăşi şi iarăşi: în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii, fiecare mădular al acestui trup, ca o celulă vie după chipul lui Dumnezeu a lui, trăieşte întreaga viață Dumnezeu-omenească a Bisericii, după măsura credinței sale şi a celorlalte nevoințe şi fapte bune ale sale. Fiecare zi, fiecare clipă - împreună cu toți Sfinții. Numeroasele feluri şi puteri ale trăirii Dumnezeu-omeneşti sînt mereu de față şi

[44] Troparul sfinților Mucenici Serghie şi Vah, *Minei*, 7 octombrie.

neîncetat lucrătoare prin feluriții Sfinți ai fiecărei zile: Apostoli, Mucenici, Mărturisitori, Postnici, Doctori fără de arginți, Cuvioşi. Totul în toate este Hristos, prin Sfinții zilei. El prin aceştia, fiind cap al Bisericii, stăpîneşte şi cîrmuieşte în lumea Dumnezeu-omenească a Bisericii.

Fiece sfîntă dogmă a credinței noastre Dumnezeu-omeneşti are praznicul ei: Întruparea are Crăciunul; Învierea are Paştele; credința are prăznuirea Sfinților Mucenici şi toate celelalte sfinte fapte bune au pe feluriții Sfinți. Adevărurile sfintelor dogme se trăiesc de fiecare credincios în “trupul lui Hristos“, care este Biserica. Fiece adevăr dogmatic se trăieşte ca viață, ca viață veşnică, ca parte organică a veşnicului Ipostas al Dumnezeu-Omului: Eu sînt Adevărul şi Viața (Ioan 14:6). Sfintele slujbe nici nu sînt altceva decît trăirea sfintelor veşnice adevăruri dogmatice. Dogma Dumnezeu-omenității Domnului Iisus? Se trăieşte cu putere în sfintele praznice ale Domnului: Crăciunul, Botezul, Schimbarea la față, Învierea şi celelalte. Acest adevăr veşnic se trăieşte neîncetat de la vîrf şi pînă la fund, şi astfel devine viața noastră de zi cu zi. De aici şi binevestirea: Viața noastră în ceruri este, ascunsă cu Hristos în Dumnezeu (Filipeni 3:20; Coloseni 3:9).

DESPRE DUMNEZEU JUDECĂTORUL

Veşnicul adevăr evanghelic despre Dumnezeu Judecătorul nu e impus în chip silit conştiinţei omeneşti şi nici nu a fost introdus nefiresc în biserica adevărurilor descoperite de Dumnezeu. El este o parte firească şi nedespărţită a Sfintei Descoperiri în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii. Fără el, logica Descoperirii nu ar mai fi fost Dumnezeiască şi iconomia Dumnezeu-omenească a mîntuirii nu ar mai fi fost deplină. Fără el, Dumnezeiasca Descoperire ar fi fost ca lumea fără cer deasupra ei. El este vălul care ascunde şi împlineşte biserica de diamant a adevărurilor Dumnezeu-omeneşti despre om şi lume. Firea celorlalte dogme şi adevăruri este şi firea lui; este de o fiinţă cu ele; se află în ele, tot aşa cum acestea se găsesc în el; are aceeaşi vrednicie şi putere de viaţă ca şi ele; nu poate fi despărţit de ele, căci toate laolaltă alcătuiesc un singur organism Dumnezeu-omenesc nedespărţit. Este firesc ca Dumnezeu - Care este Ziditor, şi Mîntuitor şi Sfinţitor - să fie totodată şi Judecător. Căci, ca Ziditor, ne-a adus din nefiinţă la fiinţă, rînduind ca scop al fiinţării noastre asemănarea cu Dumnezeu prin mijlocirea chipului celui Dumnezeiesc al sufletului nostru, creşterea cea după Dumnezeu întru bărbat desăvîrşit, în măsura vîrstei plinirii lui Hristos (cf. Coloseni 2:19; Efeseni 4:13); ca Mîntuitor, El ne-a izbăvit de păcat, şi de moarte şi de diavolul, introducînd în firea omenească, cea omorîtă cu păcatul, temeiul şi puterea învierii şi a nemuririi; ca Sfinţitor, El ne-a dat în trupul Său Dumnezeu-omenesc al Bisericii toate mijloacele harice şi toate puterile Dumnezeieşti pentru însuşirea nevoinţei Lui Dumnezeu-omeneşti a mîntuirii şi atingerea scopului existenţei noastre; ca Judecător, El preţuieşte, judecă şi ia hotărîre asupra felului în care ne-am purtat faţă de El ca Ziditor şi faţă de noi înşine ca zidire după chipul lui Dumnezeu, faţă de El ca Mîntuitor şi faţă de noi înşine ca obiect al mîntuirii, faţă de El ca Dumnezeu-Om = Biserică = Sfinţire şi faţă de noi înşine ca obiect al sfinţirii, în-dumnezeirii, în-dumnezeu-omenirii. În această lucrare împătrită a Sa, Dumnezeu face toate după sfatul voiei Sale κατα την βουλην του θεληματος (Efeseni 1:11), adică după iconomia Sa cea mai înainte de veci în privinţa lumii şi a omului, pentru ca toate cele din ceruri şi cele de pe pămînt să se adune sub un cap - ανακεφαλαιωσασθαι (Efeseni 1:10; cf. şi Coloseni 1:16-17 şi 20).

Dumnezeu a pus în aluatul fiinţei omeneşti plămada năzuinţei după Hristos, încît omul - iar împreună cu el şi în urma lui, întreaga făptură - să dorească şi să tindă către El. Prin urmare, întreaga făptură este în miezul ei hristocentrică, năzuieşte către Hristos ca spre centrul şi scopul său firesc şi veşnic (cf. Romani 8:19-23; Coloseni 1:16-17; Efeseni 1:4-5). În timp ce în lucrarea Sa ziditoare, mîntuitoare şi sfinţitoare, Dumnezeu Se arată ca un plugar, semănător şi îngrijitor, în lucrarea Sa judecătorească El Se înfăţişează ca un

secerător şi treierător. Este cu totul firesc ca Semănătorul ceresc, Cel ce seamănă din belşug sămînța veşnicelor adevăruri Dumnezeieşti în pămîntul sufletelor omeneşti, să vină şi să vadă cîtă din sămînța aceasta a putrezit în noroiul plăcerilor, cîtă s-a înăbuşit în spinii patimilor, cîtă s-a veştejit în focul iubirii de păcat şi cîtă a dat rod şi poartă rod Dumnezeiesc; şi să secere şi să treiere spicele cele coapte ale grîului pămîntesc. Fiind însuşi plugarul, semănătorul şi îngrijitorul, El are dreptul să fie şi secerătorul şi treierătorul: dăruind oamenilor toate mijloacele trebuitoare pentru atingerea scopului orînduit de El vieții, Dumnezeu are dreptul să fie şi Judecător. Ar fi o nedreptate de neiertat şi o jignire şi o tiranie dacă Dumnezeu S-ar fi înfățişat ca Judecător fără ca mai înainte să Se fi înfățişat ca Mîntuitor şi Sfințitor. Nu ar avea dreptul să judece omul şi omenirea un dumnezeu care nu ar fi voit ca mai întîi să le descopere oamenilor calea către viața veşnică, să le spună adevărul cel veşnic, să le dea mijloacele pentru mîntuirea de păcat, de moarte şi de diavol; într-un cuvînt, un dumnezeu care nu ar fi vrut să le fie mîntuitor. Unui astfel de dumnezeu silnic omenirea ar fi avut dreptul ca, într-un suflet şi într-un glas, să-i arunce în față ceea ce sluga cea rea i-a spus stăpînului său în pilda talanților (Matei 25:24 -25). Dacă Hristos ar fi fost un dumnezeu de felul acesta, nu ar fi trebuit să se creadă în El, fiindcă atunci El nu ar fi fost Dumnezeu adevărat, ci unul dintre neputincioşii dumnezei mincinoşi din panteonul de două parale al idolilor omeneşti. Deoarece însă Dumnezeu-Omul, Hristos Domnul, S-a arătat ca Mîntuitor al omului şi al omenirii şi, după nespusa Lui iubire de oameni, a săvîrşit prea-anevoioasa nevoință a mîntuirii; deoarece le-a dat oamenilor toate darurile cerului, pe care numai Dumnezeul dragostei le poate dar, El are dreptul să judece lumea şi pe om.

Se înțelege, în măsura în care Domnul Iisus Hristos este de o ființă cu Dumnezeu Tatăl şi cu Dumnezeu Duhul Sfînt, întru atît şi judecata omenirii este o lucrare a întregii Sfinte Treimi. Dar, pentru ca omul răzvrătit, în păcătoşenia sa luptătoare împotriva lui Dumnezeu, să nu cîrtească şi să nu spună că Dumnezeu - Care nu a trăit în trupul omenesc, nu a pătimit patimile omeneşti, nu a trecut prin cuibul de năpîrci care este pămîntul - nu are dreptul să-i judece pe oameni, pentru aceasta Dumnezeu Tatăl toată judecata a dat-o Fiului (Ioan 5:22) şi va să judece lumea după dreptate, prin Bărbatul pe care L-a rînduit, dînd tuturor încredințare, prin învierea Lui din morți (Faptele Apostolilor 17:31).

Orînduind pe omul Iisus, Dumnezeu-Cuvîntul întrupat, să judece lumea, Dumnezeu a făcut omenirii dreptatea desăvîrşită, încheind cu iubire de oameni cercul dreptății Lui Dumnezeieşti pe pămînt, şi prin urmare oamenii nu pot avea îndreptățire de cîrtire şi răzvrătire împotriva judecății lui Dumnezeu. Dumnezeu-Omul, Domnul Hristos, este nu numai începătorul, ci şi desăvîrşitorul credinței noastre, pricinuitorul şi săvîrşitorul întregii iconomii a lui Dumnezeu privitoare la lume şi la om (Evrei 12:2; cf. şi 2:10).

De-a lungul tuturor schimbărilor şi prefacerilor ei, făptura toată înaintează către sfîrşitul său. De-a lungul tuturor zilelor şi tuturor nopților, toți oamenii - şi, odată cu ei şi în urma lor, întreaga zidire - înaintează spre ziua cea mai de pe urmă, în care se va sfîrşi taina acestei lumi şi a istoriei omeneşti. Toate zilele, ca nişte rîuri albe, şi toate nopțile, ca nişte rîuri negre, străbat văile şi prăpăstiile fiinţării, smulgînd cu ele toate fiinţele şi toată zidirea către ziua cea mai de pe urmă, în care trebuie să ajungă şi să îşi termine curgerea lor. Tot ceea ce a trăit şi trăieşte în colivia timpului trebuie să ajungă la această zi, cea mai de pe urmă, trebuie să coboare pe malul ei. Nu există fiinţă şi nici făptură pe care rîul timpului să n-o aducă la această zi, cea mai de pe urmă. Odată cu această zi, timpul va înceta fiinţarea sa, drept care ea se şi numeşte în Apocalipsă ziua cea de pe urmă (Ioan 6:39, 40, 44; 11:24; 12:48), ziua cea mare (Faptele Apostolilor 2:20; Iuda 6). Deoarece aceasta este ziua cea de Dumnezeu rînduită, în care El va judeca lumea (Faptele Apostolilor 17:13), ea se mai numeşte şi ziua judecății (Matei 10:15; 11:22, 24; 12:36; II Petru 2:9; 3:7; I Ioan 4:17), ziua urgiei, şi a descoperirii şi a dreptei judecăți a lui Dumnezeu (Romani 2:5). Dar - de vreme ce toată judecata s-a dat Fiului (Ioan 5:22) şi de vreme ce El Se va arăta în ziua cea mai de pe urmă ca Judecător întru slavă - atunci ziua aceasta se mai numeşte şi ziua Fiului Omului (Luca 17:22, 24, 26), ziua Domnului (II Petru 8:10; I Tesaloniceni 5:2, Cf. şi Iezechil 15:5; Isaia 2:12; Ioil 2:31; Înțelepciunea lui Solomon 1:14; Maleahi 4:1), ziua lui Hristos (II Tesaloniceni 2:2; Filipeni 1:10; 2:16), ziua Domnului nostru Iisus Hristos (II Corinteni 1:14; I Corinteni 1:8; 5:5), ziua judecății şi a pierzaniei oamenilor fără de Dumnezeu (II Petru 3:7; 2:9).

În această zi de mare însemnătate, Dumnezeu-Omul Domnul Iisus, va rosti ultima Sa judecată, nestrămutată, asupra întregii istorii a lumii şi a omului, asupra tuturor oamenilor laolaltă şi a fiecăruia personal. Şi după cum, la capătul lucrării de zidire, a privit toate fiinţele şi făpturile zidite şi a rostit asupra a toate judecata Sa, că sînt bune foarte (Fac. 1:31), tot aşa Domnul cel în Trei Sori va privi şi în ziua cea de pe urmă toate fiinţele şi făpturile, la sfîrşitul mersului lor de-a lungul istoriei, şi va rosti judecata Sa asupra a tot şi toate, asupra tuturor şi a fiecăruia. Atunci, va despărţi pentru totdeauna binele de rău şi va statornici între ele un hotar netrecător şi de netrecut; atunci, va rosti judecata Sa cea fără greş asupra tuturor valorilor omeneşti; atunci, va cîntări în cîntarul desăvîrşit şi nemincinos al Dreptății şi al dragostei Sale toate faptele omeneneşti, toate gîndurile omeneşti, toate simţămintele oamenilor, toate dorinţele omeneşti, toate cuvintele omeneşti; atunci, se va împlini taina lui Dumnezeu (Apocalipsa 10:7) privitoare la om, zidire, lume, univers; atunci, toţi cei buni şi tot ce este bun vor moşteni fericirea veşnică, raiul cel veşnic, în a-tot-dulcea Împărăţie a cerurilor a Prea-dulcelui Domn Iisus; iar toţi cei răi şi tot ce este rău - chinul veşnic, osînda veşnică, în împărăţia a-tot-amară a a-tot-răilor Îngeri căzuţi.

PARTEA a II-a
ECUMENISMUL

ECUMENISMUL

Dumnezeu-Omul istoric, Domnul Iisus Hristos, a arătat în chip a-tot-cuprinzător şi a-tot-real că El este pentru făptura omenească totul şi toate, în toate lumile: şi esenţă, şi fiinţă, şi viaţă, şi minte, şi raţiune, şi inimă, şi conştiinţă, şi bine, şi faptă bună, şi dragoste, şi lumină, şi cale, şi adevăr, şi dreptate, şi bucurie, şi mîntuire, şi înviere, şi înălţare, şi nemurire, şi veşnicie, şi rai. Şi El e toate acestea prin Dumnezeu-omenitatea Sa, prin trupul Său Dumnezeu-omenesc: prin Preasfînta Biserică, Biserica apostolească, Biserica Sfinţilor Părinţi, Biserica Sfintei Predanii - Biserica Ortodoxă.

În afara Bisericii, în afara trupului Dumnezeu-Omului, stă şi există omul, cu toate realităţile şi neputinţele lui omeneşti, iar în jurul lui şi în lăuntrul lui se află păcatul, moartea, diavolul; şi, împreună cu acestea şi în acestea, tot răul, tot iadul, toată suferinţa, tot viciul, tot chinul, toată nefericirea. Şi omul se osteneşte şi se chinuieşte prin lucrarea lui să se mîntuiască şi să se elibereze de chin, şi de rău şi de spaimă; se străduieşte şi prin ştiinţă, şi prin credinţă, şi prin filosofie, şi prin cultură, şi prin artă, şi prin agricultură, şi prin industrie, şi prin tehnică... Şi s-a făcut mucenic pe crucea şi pe crucile pe care singur şi le făureşte neîncetat şi pe care singur se răstigneşte. A născocit omul felurite surogate de mîntuire din feluritele chinuri în care viaţa oamenilor pe pămînt este bogată şi prea-bogată. A născocit felurite umanisme ca să se mîntuiască prin sine, să se facă fericit prin sine. Istoria dă mărturie însă că totul a fost zadarnic. Şi el rămîne de-a pururea rob al chinurilor de tot felul, rob al relelor de tot felul; şi - ceea ce este mai cumplit - rob pe vecie al morţii. Lucrul acesta este adevărat pentru fiecare om de pe această planetă a lui Dumnezeu şi mai ales pentru omul european. De aceea e trebuitor, foarte folositor şi potrivit cu scopul nostru, să urmărim omul pe cele mai însemnate căi ale numeroaselor lui umanisme.

PROGRESUL UMANIST ŞI PROGRESUL DUMNEZEU-OMENESC

Observaţi, mai întîi, principiile de temelie ale progresului umanist european, metafizica lui. Este un lucru vădit pentru toţi ochii sănătoşi: cultura umanistă europeană toceşte în chip sistematic în om simţămîntul nemuririi, pînă ce îl şterge cu totul, şi omul culturii europene mărturiseşte hotărît, urmîndu-l pe

Nietzsche: “sînt trup, şi numai trup“ - asta însemnînd: “Sînt muritor, şi numai muritor“. Astfel, pe Europa umanistă a pus stăpînire deviza: “Omul este o ființă muritoare“. Aceasta e formula omului umanist, aceasta e esența progresului său. Mai întîi fără ştiință, apoi sistematic, cu ştiință şi dinadins, s-a altoit în omul european - prin ştiință, şi prin filosofie, şi prin cultură - conştiința că omul este muritor, muritor pe de-a-ntregul, şi că nu-i nimic nemuritor în el. Conştiința aceasta îşi află o rostire deplină în convingerea care glăsuieşte: “Moartea e o necesitate“. Moartea - necesitate! Există o mai mare groază, şi jignire, şi batjocură? Cel mai mare vrăjmaş al omului - să fie de nevoie omului! Spuneți-mi, există aici vreo urmă de logică, fie şi cea mai mică, fie măcar una pruncească, fie măcar o logică de insectă? Nu cumva omul european, înăbuşit şi măcinat în această moară a morții care se cheamă “Pămînt“, a pierdut şi ultima fărîmă de rațiune şi a început să aiureze?... Pustiit este omul umanist, înfricoşător de pustiit, fiindcă din el a fost alungată conştiința şi simțirea nemuririi lui personale. Iar fără aceasta, poate fi omul om deplin? O, mărginit e omul european, cumplit de mărginit, şi de pigmeizat, şi de micşorat, şi de restrîns la o frîntură şi bucată [45] de om, fiindcă a îndepărtat din sufletul său orice simțire a nemărginirii şi nesfîrşirii; iar fără aceasta, poate omul îndeobşte să existe ca om? Şi, dacă poate să existe, are rost existența lui? Fără simțirea nesfîrşirii, nu este el un lucru fără viață printre celelalte lucruri şi un animal trecător printre celelalte animale? Îngăduiți-mi un paradox: eu socotesc că unele dintre animale sînt mai nemărginite în simțirile lor şi mai nemuritoare în dorințele lor decît omul progresului european umanist.

Îmbătrînit, atrofiat, mărginit la materie, degenerat, omul umanismului a avut deplină dreptate atunci cînd a mărturisit, prin gura înțelepților săi, că se trage din maimuță. Ajuns asemenea animalelor în ce priveşte obîrşia, de ce să nu ajungă la fel cu ele şi în privința moralei? Ca unul care ține de animale, de fiare, în ce priveşte esența ființei sale, este asemeni lor şi în privința moralei. Păcatul şi crima nu sînt socotite oare, din ce în ce mai mult, în jurisprudența contemporană de neocolit pentru mediul social, ca necesitate a firii? Dacă nu există în om nimic nemuritor şi veşnic, toată etica se mărgineşte pînă la urmă la poftele firii: şi omul umanist s-a identificat, în privința moralei, cu înaintaşii săi, maimuțele şi fiarele, şi în viața lui s-a înscăunat principiul: “Homo homini lupus“ (omul e lup pentru om). Şi altminteri nici nu putea să fie, fiindcă doar pe simțămîntul nemuririi omeneşti se poate întemeia o morală mai înaltă şi mai bună decît aceea a animalelor. Dacă nu există nemurire şi viață veşnică, nici în om, nici în jurul lui, atunci pentru omul-animal morala animalelor este cu totul firească şi logică; aşadar, să mîncăm şi să bem, căci mîine vom muri (1 Corinteni 15:32).

---

[45] Razlomak i odlomak: *razlomak* este fragmentul rezultat din dezintegrarea unui întreg, iar *odlomak* este fragmentul desprins dintr-un întreg. (n. tr.)

Relativismul în filosofia progresului umanist european nu avea cum să nu rezulte într-un relativism şi în etică; iar relativismul este părintele anarhiei şi nihilismului. Drept aceea, toată etica practică a omului umanist nu este altceva decît anarhie şi nihilism; fiindcă anarhia şi nihilismul sînt faza de neocolit, ultimă, apocaliptică, a progresului umanist european. Anarhismul şi nihilismul ideologic, descompunerea ideologică, nu aveau cum să nu se vădească în anarhismul şi nihilismul practic, adică în descompunerea practică a omenirii umaniste europene şi a progresului ei. Nu sîntem, oare, martori oculari ai anarhismului şi nihilismului ideologic şi practic care pustiesc continentul Europei? Factorii progresului european sînt de aşa fel, că, oricum ar fi însumaţi, rezultatul nu poate fi altul afară de anarhism şi de nihilism. Dovada? Două războaie mondiale, de fapt europene.

Omul european e prost, grozav de prost, atunci cînd, necrezînd în Dumnezeu şi în nemurirea sufletului, poate să creadă în progres, în rostul vieţii, şi să lucreze pentru el. Ce nevoie am de progres, cînd în spatele lui mă aşteaptă moartea? Ce nevoie am de toate lumile, de toate galaxiile, de toate culturile, cînd în spatele lor mă pîndeşte şi apoi mă înhaţă moartea? Unde e moarte, acolo nu se poate afla progres adevărat; iar dacă se află, el nu e decît un blestemat de progres în moara morţii. De aceea trebuie distrus cu desăvîrşire, încît să nu rămînă urmă.

Acest chin al progresului umanist european l-a simţit şi l-a înfăţişat artistic în tragedia sa, “Rossum's universal Robots“, cunoscutul scriitor ceh Karel Èapek. Între eroii Alquist şi Elena are loc următorul dialog:

“Alquist: Are bunica vreo carte de rugăciuni?

Elena: Are una foarte mare.

Alquist: Şi în ea se găsesc, desigur, rugăciuni pentru toate împrejurările vieţii: împotriva vremii rele, împotriva bolilor?

Elena: Da, împotriva necazurilor de tot felul, împotriva inundaţiilor ...

Alquist: Împotriva progresului nu sînt?

Elena: Cred că nu!

Alquist: Ei, ce păcat!“

***

În faţa omului umanist şi a progresului său, stă omul lui Hristos cu progresul său Dumnezeu-omenesc. Principiul de temelie al progresului Dumnezeu-omenesc: Omul e om adevărat numai prin Dumnezeu, numai prin Dumnezeu-Omul; cu alte cuvinte, omul e om adevărat numai prin nemurire, adică prin biruinţa asupra a tot ce este muritor şi a tot ce este supus morţii, prin biruinţa asupra morţii. Biruind în sine păcatul şi răul, omul lui Hristos biruie moartea şi mortalitatea în conştiinţa sa şi în simţirea sa şi se uneşte cu Cel ce singur e fără de moarte: Dumnezeu-Omul Hristos. Unit cu Dumnezeu-Omul, el

se face în lumea aceasta nemuritor: mintea lui gîndeşte cu gîndirea lui Hristos, gîndire nemuritoare şi veşnică; iar inima lui simte deja în sine viața lui Hristos, viața nemuritoare şi veşnică...

În ce fel se ajunge la aceasta? Prin credința în Domnul Hristos cel înviat. Dacă omul crede din tot sufletul şi cu adevărat în Dumnezeul-Om cel înviat, în sufletul lui se naşte îndată simțirea nemuririi, a învierii, simțirea că moartea a fost biruită şi, odată cu ea, păcatul şi răul. Acest simțămînt al propriei nemuriri însuflețeşte şi îndeamnă pe creştin la nevoințele evanghelice, şi el plineşte cu bucurie poruncile lui Hristos şi străbate cu veselie calea vieții, de la neființă la ființa desăvîrşită, de la moarte la nemurire. Precum un punct care creşte pînă ajunge mare cît toate infiniturile, aşa se întîmplă şi cu omul care creşte prin Dumnezeu-Omul: el străluceşte tot prin nemărginirea şi nemărginirile Dumnezeieşti şi se simte nemuritor şi nesfîrşit în toate punctele ființei sale. În felul acesta, tragicul principiu al progresului umanist: “Moartea este o necesitate“, este înlocuit cu principiul plin de bucurie al progresului Dumnezeiesc-omenesc: “Nemurirea este o necesitate.“

Progresul Dumnezeu-omenesc are morala sa Dumnezeu-omenească: în el, toată viața omului este cîrmuită şi dinamizată de Dumnezeu-Omul. Bun este ceea ce e al lui Hristos; în afară de aceasta nu există bine adevărat. Nemurirea este însuşirea cea mai de seamă a binelui lui Hristos. De aceea, nemurirea este de trebuință moralei omului lui Hristos ca simțire şi conştiință, ca faptă şi deprindere. A-L simți cineva pe Domnul Hristos ca suflet al sufletului său, ca viață a vieții sale; aceasta este nemurirea omului, căci prin aceasta se adevereşte nemărginirea şi nesfîrşirea gîndirii, simțirii, vieții. Pentru creştinul adevărat, nemurirea înseamnă ceva firesc şi întemeiat, iar odată cu ea şi în ea sînt fireşti şi întemeiate nemărginirea şi nesfîrşirea. Aceasta duce spre desăvîrşirea morală, spre nesfîrşitul progres moral către Dumnezeu, Care e suma tuturor nesfîrşirilor, tuturor nemărginirilor şi tuturor desăvîrşirilor. Prin urmare, e pe deplin firească, întemeiată şi îndreptățită porunca hotărîtă a progresului Dumnezeu-omenesc: *Fiți dar desăvîrşiți, precum Tatăl vostru cel din ceruri desăvîrşit este* (Matei 5:48).

Omul lui Hristos se mişcă pe calea desăvîrşirii Dumnezeieşti, biruind, cu ajutorul faptelor bune evanghelice, răul şi păcatul din el şi din lumea care îl înconjură. El înaintează întotdeauna de la un bine la altul, de la ceva mai mic spre ceva mai mare şi de la ceva mai mare la ceva foarte mare. Mai mult: el nu se opreşte niciodată, nu întîrzie, fiindcă orice oprire înseamnă paralizie duhovnicească, amorțire, moarte. Prin orice gînd curat, prin orice simțămînt sfînt, prin orice dorință bună şi cuvînt bun, el înaintează către înviere, către nemurire, către viața veşnică.

Învingînd păcatul şi moartea, omul lui Hristos străbate în această viață trei trepte însemnate de evoluție creştină: naşterea în Hristos, schimbarea la față în Hristos, învierea în Hristos. Scopul ultim al luptei lui este a învia împreună cu

Hristos, iar asta înseamnă a birui moartea. Iată, tu ai biruit deja moartea, dacă ai crezut din tot sufletul în Învierea Dumnezeu-Omului, pentru că El a zis: *Cel ce crede întru Mine are viață veşnică... a trecut din moarte la viață* (Ioan 6:47; 5:24).

Numai crezînd în Dumnezeu-Omul cel înviat începe omul să fie om, căci se liberează de păcat şi de moarte şi dobîndeşte simțămîntul nemuririi. Păcatul e o boală care toceşte, slăbănogeşte, paralizează în om simțămîntul nemuririi, aşa încît omul să nu ajungă pînă la Dumnezeul cel viu şi adevărat nici cu simțirea, nici cu gîndul. Un astfel de om este un schilod, o jumătate de om, un subom. Dumnezeu-Omul a biruit păcatul şi moartea prin Înviere ca să-l deştepte pe om la nemurire şi viață veşnică, ca simțămîntul slăbănogit şi amorțit al nemuririi să învie şi să se înnoiască, aşa încît omul să simtă pe Dumnezeu şi veşnica viață ca scop al vieții omeneşti, şi pe pămînt, şi în cer. În fapt, Biserica Dumnezeu-Omului nu este altceva decît un laborator Dumnezeiesc în care se înnoieşte, se împrospătează şi se întăreşte neîncetat simțirea şi conştiința omenească a nemuririi şi nemărginirii personale. Oare rugăciunea nu face sufletul nemărginit, unindu-l cu Dumnezeu? Oare dragostea nu face sufletul nemuritor, înălțîndu-l la Dumnezeu? Oare milostenia, oare bunătatea, oare smerenia, oare dreptatea nu-l fac pe om nemuritor, strămutînd ființa lui în împărăția adevărului lui Hristos? Nu ne înşelăm: prin fiecare faptă bună evanghelică, omul biruieşte în sinea lui, puțin cîte puțin, moartea, pînă ce o biruieşte cu totul şi dobîndeşte nemurirea şi viața veşnică.

În progresul Dumnezeu-omenesc, omul călătoreşte neîncetat pe Calea lui Dumnezeu, care este Hristos, prin adevărul Dumnezeiesc, în viața veşnică şi fără de moarte. Toate acestea le-a dăruit Dumnezeu-Omul Hristos neamului omenesc prin Învierea Sa. Tot adevărul tuturor lumilor, tot rostul tuturor făpturilor, toată bucuria tuturor ființelor s-au dat neamului omenesc prin Învierea Dumnezeu-Omului Hristos. Drept aceea, Învierea lui Hristos este faptul cel mai hotărîtor din istoria lumii; din ea izvorăşte valoarea netrecătoare şi Dumnezeiască nu doar a fiecărui om ca persoană deosebită, ci a tuturor oamenilor laolaltă.

CULTURA UMANISTĂ
ŞI LUCRAREA DUMNEZEU-OMENEASCĂ

Cultura europeană are ca temei omul. Prin om se epuizează programul şi scopul civilizației europene, mijloacele şi conținutul ei. Umanismul este cel mai de seamă arhitect al ei. El e clădit în întregime pe principiul şi criteriul sofistic care spune: Măsura tuturor lucrurilor, văzute şi nevăzute, este omul, şi anume omul european. Acesta e desăvîrşitul plăsmuitor şi dătător de preț. Adevăr este ceea ce el va propovădui ca adevăr; rostul vieții este acela pe care el îl va propovădui ca rost al vieții; binele şi răul sînt acelea pe care el le va numi astfel. Ca s-o spunem simplu şi sincer: Omul european s-a numit pe sine dumnezeu. Oare n-ați observat cît de statornică este dorința lui de a face pe dumnezeul, prin ştiință şi prin tehnică, prin filosofie şi prin cultură, prin religie şi prin politică, prin artă şi prin modă; de a face pe dumnezeul cu orice preț, chiar prin inchiziție şi prin papism, chiar prin foc şi sabie, chiar prin trogloditism şi antropofagie? El a propovăduit, pe limba ştiinței sale umanist-pozitiviste, că Dumnezeu nu există. Şi, călăuzit de această logică, a tras plin de curaj următoarea încheiere: De vreme ce Dumnezeu nu există, înseamnă că eu sînt dumnezeu!

Nimic nu vrea mai mult omul european decît să se prezinte ca dumnezeu, măcar că se află în universul acesta ca un şoarece în cursă. Ca să arate şi să dovedească dumnezeirea sa, el a propovăduit că toate lumile de deasupra noastră sînt goale: fără Dumnezeu şi fără ființe vii. El vrea, cu orice preț, să domnească asupra firii, să o supună sieşi; drept care a pus la cale un război sistematic împotriva ei, război pe care l-a numit “cultură“. La el a înhămat filosofia şi ştiința sa, religia şi etica sa, politica şi tehnica sa. Şi a izbutit să defrişeze o bucățică de pe suprafața materiei, dar n-a preschimbat-o. Luptîndu-se cu materia, omul n-a reuşit să o înomenească, ci ea a reuşit să îl restrîngă pe om şi să-l mărginească la ceea ce e de suprafață, să îl reducă la materie. Şi omul, îngrădit din toate părțile de materie, se vede pe sine ca materie, şi doar materie.

Şi ştiți cine a învins? Este o ironie: civilizația l-a făcut pe om rob al materiei, rob al lucrurilor. Autopropovăduitul dumnezeu se închină lucrurilor, idolilor pe care el însuşi şi i-a făurit. E limpede că omul european nu mai e dumnezeu, ci un simplu rob al lucrurilor. În războiul său împotriva a tot ce e mai presus de fire, el a înlocuit cu fabricatele civilizației sale orice năzuință spre cele mai presus de materie: a înlocuit cerul, a înlocuit sufletul, a înlocuit nemurirea, a înlocuit veşnicia, a înlocuit pe Dumnezeul cel viu şi adevărat şi şi-a făcut Cultura dumnezeu; fiindcă omul nu poate dura pe astrul acesta întunecat fără dumnezeu, oricum ar fi acest dumnezeu, fie el chiar un dumnezeu mincinos; aceasta e fatala ironie a sorții omului cu astfel de alcătuire sufletească.

Oare n-ați observat că omul european, în culturomania sa, a prefăcut Europa într-o fabrică de idoli? Aproape toate bunurile culturii au ajuns idoli. Drept aceea, epoca noastră este, mai înainte şi mai presus de toate, o epocă a închinării la idoli. Nici un continent nu e atît de inundat de idoli ca Europa actuală. Nicăieri oamenii nu se închină atît înaintea lucrurilor şi nu se trăieşte atît de mult pentru lucruri şi de dragul lucrurilor, ca în Europa. Aceasta este o închinare la idoli de cel mai rău soi, fiindcă e închinare în fața lutului. Spuneți-mi, oare nu se închină omul humei, atunci cînd îşi iubeşte cu egoism trupul de lut şi zice cu încăpățînare: Trup sînt, şi numai trup? Spuneți-mi, nu se închină omul european lutului roşu, atunci cînd vesteşte ca ideal al său lupta de clasă, sau nația, sau omenirea?

Europa deci nu suferă de pe urma ateismului, ci a politeismului; nu suferă din pricina lipsei de dumnezei, ci a mulțimii dumnezeilor. Pierzînd pe Dumnezeul cel adevărat, a vrut să îşi sature foamea de Dumnezeu prin făurirea de dumnezei mincinoşi, de idoli. A plăsmuit idoli din ştiință şi din teoriile ei, din tehnică şi din invențiile ei, din religie şi din reprezentanții ei, din politică şi din partidele ei, din modă şi din manechinele ei, iar în mijlocul tuturor acestor idoli, pe tronul împărătesc al egoismului, l-a aşezat pe omul european, pe Dalai-lama european.

În esența sa, civilizația europeană este un fetişism ajuns vampir, un fetişism în ediție europeană, în costum european. Trăsătura cea mai de seamă a omului european este "lăcomia de lucruri". Metafizica fetişistă a omului european se manifestă în chip practic printr-o etică fetişistă. Vechiul fetişism idolatru avea drept însuşire canibalismul; dar noul fetişism european nu se deosebeşte oare tocmai prin canibalism, numai că unul mascat, cult? Civilizația europeană nu a propovăduit oare, prin gura ştiinței sale, drept cel dintîi principiu al vieții lupta pentru autoconservare? Şi ce altceva este oare aceasta, dacă nu o chemare la canibalism? Nu înseamnă oare: Omule, luptă-te pentru autoconservare cu toate mijloacele; luptă-te, dacă este nevoie, folosindu-te şi de canibalism? Important este să te ții în viață! Cum? Lucrul acesta nu este supus judecății conştiinței. Viața e un măcel, în care cel mai puternic are dreptul să ucidă pe cel mai slab. Chiar aşa: oamenii mai slabi sînt material pentru cei mai puternici. Întrucît nu există nici Dumnezeu, nici nemurire, toate îi sînt îngăduite omului pentru autoconservare. Este îngăduit păcatul, este îngăduit răul, este îngăduită crima. Ştiința pozitivistă a arătat că tot ceea ce se întîmplă se întîmplă potrivit legilor firii. În natură domneşte ca primă lege legea necesității. Ea conduce pe oameni şi toate gîndurile, simțămintele, năzuințele, faptele lor. Cînd oamenii păcătuiesc, ei păcătuiesc din necesitate. Omule, tu nu ai de dat seamă nici pentru cea mai mare greşeală a ta; nu ai de dat răspuns, pentru că orice faci, faci din necesitate... Să nu vi se pară curios: păcatul nu poate exista pentru omul pentru care nu există Dumnezeu, fiindcă păcatul este păcat doar prin punerea lui

în legătură cu Dumnezeu. Dacă Dumnezeu nu există, atunci nici păcat nu există, nici rău nu există, nici crimă nu există.

Nihilismul metafizic al civilizației europene, dezvăluit prin principiul "Dumnezeu nu există", s-a manifestat în chip necesar ca un nihilism practic, al cărui principiu este: Nu există păcat, toate sînt îngăduite! Băgați de seamă: prin filosofia şi ştiința ei, prin tehnica şi politica ei, civilizația europeană alungă din om tot ceea ce este nemuritor şi veşnic, paralizează în el cu măiestrie simțămîntul nemuririi, micşorează sufletul pînă nu mai rămîne nimic din el.

"Trebuie să ne liberăm de Dumnezeu": iată dorința vădită sau ascunsă a multora dintre arhitecții civilizației europene. Pentru aceasta, ei lucrează prin umanism şi Renaştere, prin naturalismul lui Rousseau şi "furtunosul" romantism, prin pozitivism şi agnosticism, prin raționalism şi voluntarism, prin parlamentarism şi revoluționarism. Iar cei mai îndrăzneți dintre ei au slobozit chemarea: "Dumnezeu trebuie ucis!"; şi în cele din urmă, cel mai statornic mărturisitor al culturii europene, Nietzsche, a vestit din vîrful piramidei antropomane a egoismului: "Dumnezeu a murit!"

Atunci cînd nu există nici Dumnezeul veşnic, nici nemurirea sufletului, nu mai există nimic absolut, nici o a-tot-valoare, şi atunci totul e relativ, totul e trecător, totul e muritor; şi, într-adevăr, au fost alungate toate valorile absolute şi au început să predomnească cele relative. Nu există nici o îndoială că relativismul este şi temeiul, şi firea, şi sufletul umanismului. Teoria relativității lui Einstein este încheierea ultimă şi sinoptică a umanismului şi a tuturor ramurilor lui filosofice, ştiințifice, tehnice şi politice. Şi nu numai atît, dar pînă la urmă umanismul nu este nimic altceva decît nihilism.

Filosoful german Karl Joel descrie în felul următor criza gîndirii europene: "Din felul nostru de a vedea lumea lipseşte cuprinderea întregului şi calea desăvîrşirii. Ne lipseşte întregimea convingerii şi, odată cu marea putere a convingerii, şi marea putere a credinței. Morala noastră nu are nici un fel de caractere; istoria noastră nu are personalități prin care să vorbească întreg poporul şi întreaga vreme a noastră cu puterea cea mai concentrată. Ne lipseşte marea poezie, fiindcă fantezia noastră, ruptă de întregimea cosmică, e prinsă de lucrurile mărunte, iar cu cele mai mari nu face altceva decît să se joace, fiindcă pe poeții noştri nu-i mai animă sentimentul cosmic al clasicilor, care dădeau versurilor lor expresie superioară şi eroilor lor întemeiere lăuntrică. Avem cea mai fermecătoare artă a tonului fără melos, cel mai mare patos fără etos, cea mai variată instrumentare, ilustrare, punere în scenă, cea mai perfecționată tehnică fără suflet. Avem cea mai bogată artă teatrală, cu cea mai vie acțiune fără eroi, cu mase şi marionete drept eroi. Avem regia ca artă de cel mai puternic efect, arta fenomenelor fără esență. Avem viața cea mai bogată, dar ea este lipsită de pace şi de plinătate, de armonie lăuntrică, pentru că îi lipseşte simțămîntul întregului, al împăcării omului cu universul. Astfel, criza filosofiei ajunge criza epocii."

Da, da, era cu neputinţă ca umanismul să nu evolueze în nihilism. E oare cu putinţă să nu ajungă omul nihilist, de vreme ce nu primeşte nici o valoare absolută? Mergeţi pe firul logicii pînă la capăt şi veţi fi siliţi să ajungeţi la încheierea că relativismul este părintele anarhismului. De vreme ce toate fiinţele sînt relative, atunci nici una dintre ele nu are dreptul să se impună ca valoare desăvîrşită. Dacă vreuna încearcă acest lucru, trebuie să i se declare război pînă la nimicire. De vreme ce toate valorile sînt relative, ce drept are vreuna dintre ele de a se impune ca cea mai mare şi cea mai înaltă? Pe ce temei, prietene, adevărul tău îl respinge pe al meu, cîtă vreme amîndouă sînt relative? De vreme ce în lumile omeneşti nu se găseşte nimic absolut, nici ierarhie a fiinţelor, nici ierarhie a valorilor, ci doar anarhia.

Şi, într-adevăr, este o realitate vădită că nihilismul şi anarhia sînt punctul de încheiere logic al civilizaţiei europene, forma ultimă, de neocolit, a umanismului şi relativismului european. Umanismul se preface în chip necesar în ateism, trece prin anarhism şi sfîrşeşte în nihilism. Să fii sigur că, dacă cineva este astăzi ateist şi vrea să fie consecvent, el va ajunge mîine anarhist şi poimîine nihilist. Dacă, iarăşi, cineva este nihilist, să fii sigur că acolo a ajuns de la umanism, prin ateism.

Ce rămîne din om, dacă e scos din trupul lui sufletul? Un hoit. Ce rămîne din Europa, dacă e scos din trupul ei Dumnezeu? Un hoit. Au alungat pe Dumnezeu din univers, şi universul ce a ajuns? Un hoit. Ce este omul care tăgăduieşte existenţa sufletului în el şi în oamenii din jurul său? Nimic altceva decît lut în uniformă, un sicriu ambulant din lut. Rezultatul este distrugător: îndrăgostindu-se de lucruri, omul european a ajuns, în cele din urmă, el însuşi un lucru. Persoana lui e depreciată şi devastată: a rămas om-lucru. Nu mai e om întreg, intregral, nemuritor, după chipul lui Dumnezeu, ci doar fărîme de om, o cochilie de om din care a fost alungat duhul nemuritor. Desigur, cochilia aceasta e şlefuită, lăcuită, pictată, dar tot cochilie rămîne. Civilizaţia europeană l-a lipsit pe om de suflet, l-a făcut materie şi l-a mecanizat. Ea se aseamănă cu o maşină monstruoasă care înghite oamenii şi-i preschimbă în lucruri. Sfîrşitul e sfîşietor de trist şi cutremurător de nefericit: omul - un lucru neînsufleţit între lucruri neînsufleţite.

***

Aceasta e, în liniile sale generale, cultura omului european. Dar care e “cultura“ evanghelicului, istoricului, ortodoxului Dumnezeu-Om Iisus Hristos? Pe ce se întemeiază ea? Ea se întemeiază în întregime pe Persoana Dumnezeu-Omului Hristos. Dumnezeu S-a făcut om ca să-l înalţe pe om la Dumnezeu. Acesta este începutul şi sfîrşitul între care se mişcă învăţătura Dumnezeu-omenească ortodoxă. Deviza ei: Dumnezeu-Omul să fie în tot cel dintîi. Nu numai Dumnezeu, nici numai omul, ci Dumnezeu-Omul. Aici s-a personificat şi

s-a săvîrşit cea mai potrivită unire dintre Dumnezeu şi om: aici nici Dumnezeu nu e micşorat în fața omului, nici omul în fața lui Dumnezeu, ci se atinge potrivirea cea mai bună şi se înfăptuieşte desăvîrşita armonie între Dumnezeu şi om. Plinătatea şi desăvîrşirea persoanei sale o dobîndeşte omul prin unirea cu Dumnezeu-Omul. Dumnezeu-omenirea este singurul chip prin care se arată întreaga lucrare de multe feluri a învățăturii ortodoxe. Se întemeiază pe Dumnezeu-Omul şi se încheie prin omul desăvîrşit, întreg, în-dumnezeu-înomenit. În centrul lumilor stă Dumnezeu-Omul Hristos. El este osia în jurul căreia se mişcă toate lumile, cele de sus şi cele de jos. El este centrul tainic al sufletelor, către care gravitează toate sufletele înfometate de adevărul şi de viața veşnică. El este şi programul şi izvorul tuturor puterilor întemeietoare ale lucrării ortodoxe Dumnezeu-omeneşti. Aici Dumnezeu lucrează, şi omul împreună-lucrează; Dumnezeu lucrează prin om, omul lucrează prin Dumnezeu; aici se continuă zidirea Dumnezeiască şi, mai mult, se continuă prin om. Drept aceea, omul scoate din sine tot ceea ce e Dumnezeiesc şi-l pune în lucrare, în făptuire, în viață. Pe lîngă asta, în această zidire, tot ce este Dumnezeiesc, nu doar în om, ci şi în lumea din jurul omului, se arată, se pune în mişcare: tot ce este Dumnezeiesc lucrează; tot ce este omenesc împreună-lucrează. Dar, pentru ca omul să izbîndească în împreună-lucrarea sa cu Dumnezeu, trebuie să se învețe a gîndi prin Dumnezeu, a simți prin Dumnezeu, a trăi prin Dumnezeu, a făptui prin Dumnezeu. Toate acestea ne descoperă scopul lucrării ortodoxe.

Ce scop are lucrarea ortodoxă? Scopul ei e de a aduce şi a împlini, în cît mai mare măsură, Dumnezeiescul în om şi în lumea din jurul omului, a întrupa pe Dumnezeu în om şi în lume. Aşadar, “cultura“ ortodoxă este cultul lui Hristos Dumnezeu, slujirea lui Hristos Dumnezeu. Şi, într-adevăr, lucrarea ortodoxă, Dumnezeu-omenească, este neîncetata slujire a lui Hristos-Dumnezeu, neîncetată slujbă adusă lui Dumnezeu. Omul slujeşte pe Dumnezeu prin ființa lui şi prin toată zidirea din jurul său; el aduce, în chip socotit, pe Dumnezeu şi ceea ce e Dumnezeiesc în orice lucrare a lui şi în tot ce făptuieşte; el pune în mişcare tot ce este Dumnezeiesc în fire, ca toată zidirea să slujească pe Dumnezeu, condusă de omul doritor de Hristos. Cu adevărat, toată zidirea ia parte la a-tot-obşteasca slujbă adusă lui Dumnezeu, fiindcă omul care slujeşte pe Dumnezeu este slujit de fire.

Lucrarea Dumnezeu-omenească *schimbă la față* pe om din lăuntru, se mişcă de la cele din lăuntru spre cele din afară: ea înnoieşte sufletul şi, prin suflet, trupul. Ea socoteşte trupul ca fiind geamănul sufletului, un geamăn care trăieşte, se mişcă şi există prin suflet. Scoateți sufletul din trup: ce va mai rămîne din el, dacă nu un stîrv împuțit? Dumnezeu-Omul schimbă la față mai întîi sufletul şi apoi trupul. Sufletul schimbat la față schimbă la față trupul, schimbă la față materia.

Scopul lucrării Dumnezeu-omeneşti este acela de a *schimba la față* nu doar pe om şi omenirea, ci, prin aceştia, întreaga zidire. Dar cum poate fi atins

scopul acesta? Numai prin mijloacele Dumnezeu-omeneşti, iar acestea sînt faptele bune evanghelice: credința şi dragostea, nădejdea şi rugăciunea, postul şi smerenia, blîndețea şi împreună-pătimirea, dragostea de Dumnezeu şi dragostea de frați. Prin lucrarea acestor fapte bune, se întemeiază lucrarea ortodoxă Dumnezeu-omenească. Deprinzînd şi lucrînd aceste fapte bune, omul schimbă sufletul său din urît în frumos, din întunecat în luminos, din păcătos în sfînt, din asemănător beznei în asemănător cu Hristos; şi trupul său îl preschimbă într-o ramă în care înrămează sufletul său cel asemănător cu Hristos.

Prin lucrarea faptelor bune evanghelice, omul dobîndeşte putere asupra sa şi asupra firii. Alungînd păcatul din sine şi din lumea care îl înconjoară, omul alungă totodată puterile sălbatice şi distrugătoare, preschimbă în întregime şi sinele lui, şi lumea, îmblînzeşte firea, atît în sine, cît şi în jurul său. Cele mai bune pilde ale acestui fapt sînt Sfinții: aceştia, sfințindu-se şi schimbîndu-se la față prin deprinderea şi lucrarea faptelor bune, totodată sfințesc şi schimbă la față firea din jurul lor. Sînt numeroşi Sfinții care au fost slujiți de fiarele sălbatice, care numai prin starea lor de față îmblînzeau leii, urşii şi lupii. Purtarea lor față de făpturi a fost şi este rugăciunea, blîndețea, milostenia, gingăşia, purtare lipsită obrăznicie, răutate, sălbăticie şi vrăjmăşie.

Împărăția lui Dumnezeu pe pămînt, lucrarea ortodoxă, nu se întemeiază pe impunerea din afară, silnică, mecanică, ci pe primirea lăuntrică, de bună voie, personală a Domnului Hristos, prin lucrarea neîncetată a faptelor bune evanghelice; fiindcă Împărăția lui Dumnezeu nu vine pe căi din afară, văzute, ci pe căi lăuntrice, duhovniceşti, nevăzute. Mîntuitorul a zis: Împărăția lui Dumnezeu nu vine în chip văzut. Nici nu vor zice: Iată, aici! sau: Iată, acolo! Căci împărăția lui Dumnezeu în lăuntrul vostru este (Luca 17:20-21), adică în sufletul zidit de Dumnezeu după chipul Său, în sufletul sfințit de către Duhul Sfînt; fiindcă Împărăția lui Dumnezeu este dreptate, şi pace şi bucurie în Duhul Sfînt (Romani 14:17). Da, în Duhul Sfînt, iar nu în duhul omului. Ea poate fi în duhul omului în măsura în care acesta se umple de Duhul Sfînt, cu ajutorul faptelor bune evanghelice. Drept aceea, prima şi cea mai mare poruncă a lucrării ortodoxe este: *Căutați mai întîi Împărăția lui Dumnezeu şi dreptatea Lui, şi acestea toate se vor adăuga vouă* (Matei 6:33) - adică se vor adăuga toate cele trebuitoare pentru păstrarea vieții trupeşti: hrană, îmbrăcăminte, locuință (v. Matei 6:25-32). Toate acestea sînt doar un adaos la Împărăția lui Dumnezeu, Iar civilizația Apusului caută mai întîi acest adaos. În aceasta stă tragedia ei: că şi-a cheltuit sufletul îngrijindu-se de lucruri. Iar Domnul cel fără de greşeală a spus o dată pentru totdeauna: *Nu vă îngrijiți cu sufletul vostru de ce veți mînca şi de ce veți bea, şi nici cu trupul vostru cu ce vă veți îmbrăca... căci toate acestea neamurile le caută; căci ştie Tatăl vostru cel ceresc, că aveți nevoie de toate acestea. Căutați mai întîi Împărăția lui Dumnezeu şi dreptatea Lui, şi acestea toate se vor adăuga vouă* (Matei 6:25; 3:33; Luca 12:22-31).

Nesfîrşită este lista nevoilor pe care omul zilelor noastre şi le inventează cu lăcomie; şi, pentru a-şi satisface aceste nevoi nenumărate şi fără noimă, oamenii au prefăcut acest astru de aur al lui Dumnezeu în abator. Domnul cel iubitor de oameni ne-a descoperit de mult singurul lucru *de trebuință* fiecărui om în parte şi întregii omeniri laolaltă. Care este acesta? Dumnezeu-Omul Hristos şi tot ceea ce El aduce prin Sine: adevărul Dumnezeiesc, dreptatea Dumnezeiască, dragostea Dumnezeiască, bunătatea Dumnezeiască, lumina Dumnezeiască, sfințenia Dumnezeiască, nemurirea Dumnezeiască, veşnicia Dumnezeiască şi toate celelalte desăvîrşiri Dumnezeieşti. Iată, acesta este lucrul *de trebuință* pentru om şi pentru omenire, iar toate celelalte nevoi ale omului sînt, asemuite cu aceasta, atît de neînsemnate (v. Luca 10:42).

Atunci cînd omul cugetă cu evanghelică seriozitate la taina vieții lui şi a lumii, el ajunge în chip cuvenit la încheierea că trebuința tuturor trebuințelor este aceea de a tăgădui toate trebuințele şi de a urma în chip hotărît pe Domnul Iisus Hristos, de a merge şi a se uni cu El prin deprinderea şi lucrarea faptelor bune şi nevoințelor evanghelice. Dacă nu face asta, omul rămîne duhovniceşte fără roadă, fără rost, se împrăştie, putrezeşte şi moare cu încetul, pînă sfîrşeşte prin a muri în întregime, fără a mai rămîne ceva din el, fiindcă Dumnezeiasca gură a lui Hristos a grăit: *Precum mlădița nu poate să aducă roadă de la sine, dacă nu rămîne în viță, tot astfel nici voi, dacă nu rămîneți în Mine. Eu sînt vița, voi sînteți mlădițele. Cel ce rămîne în Mine şi Eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nimic nu puteți face. Dacă cineva nu va rămîne în Mine, e aruncat afară ca mlădița şi se usucă; şi o adună pe ea şi în foc o aruncă, şi arde* (Ioan 15:4-6).

Doar prin unirea duhovnicească organică cu Hristos Dumnezeu-Omul, poate omul să prelungească viața lui în viață veşnică şi ființa lui în ființă veşnică. Omul lucrării Dumnezeu-omeneşti nu este niciodată singur: cînd el gîndeşte, prin Hristos gîndeşte; cînd făptuieşte, prin Hristos făptuieşte; cînd simte, prin Hristos simte. Într-un cuvînt, unul ca acesta trăieşte neîncetat prin Hristos Dumnezeu. Căci ce e omul fără Dumnezeu? La început, o jumătate de om, iar la sfîrşit - neom. Doar în Dumnezeu-Omul găseşte omul plinătatea şi desăvîrşirea ființei sale, găseşte arhetipul său, nemărginitul şi nesfîrşitul său, nemurirea şi veşnicia sa, valoarea sa absolută. Numai Domnul Hristos, dintre toți oamenii şi toate ființele, a propovăduit sufletul omului drept comoara cea mai de preț din toată lumile: *Căci ce va folosi omul, dacă va cîştiga toată lumea, şi-şi va păgubi sufletul său? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său?* (Matei 16:26)

Toți sorii şi toate stelele nu prețuiesc cît un suflet. Dacă omul îşi va irosi sufletul în răutate şi păcate, el nu va putea da nimic în schimb pentru sufletul său, chiar de ar ajunge stăpînul tuturor constelațiilor. Rămîne deci pentru om o singură ieşire, iar alta nu este. Şi iată care este aceasta: Dumnezeu-Omul Hristos este singura încredințare a sufletului omenesc, singura încredințare a nemuririi şi

a veşniciei. Sufletul nu se încredințează prin lucruri, ci este înrobit de către ele. Dumnezeu-Omul liberează pe om de sub tirania lucrurilor. Asupra omului lui Hristos nu mai au nici o putere lucrurile, ci, dimpotrivă, omul are putere asupra lor; şi, fiindcă în prețuirea lui Hristos sufletul omului are un preț neasemuit mai mare decît toate ființele şi lucrurile, omul ortodox închină toată grija, toată luarea sa aminte, sufletului său, întrucît lucrarea ortodoxă este întîi de toate o lucrare a sufletului.

Omul este mare numai prin Dumnezeu: acesta este motto-ul lucrării Dumnezeu-omeneşti. Fără Dumnezeu, omul nu este altceva decît şaptezeci de kilograme de humă în sînge. Ce este omul fără Dumnezeu, decît mormînt lîngă mormînt? Omul european a osîndit la moarte şi pe Dumnezeu, şi sufletul. Prin aceasta nu a osîndit oare la moarte şi eul său, moarte din care nu există înviere? Faceți cu adevărat şi drept socoteala filosofiei, ştiinței, politicii, culturii, civilizației europene, şi veți vedea că ele au ucis în omul european pe Dumnezeu şi nemurirea sufletului. Iar dacă priviți cu luare aminte tragedia istoriei omeneşti, veți înțelege negreşit că uciderea lui Dumnezeu se termină cu sinuciderea. Vă aduceți aminte de Iuda? Acela a ucis cel dintîi pe Dumnezeu, şi apoi s-a nimicit şi pe sine însuşi. Acesta e o lege necruțătoare care stăpîneşte istoria acestui astru.

Clădirea civilizației europene, zidirea fără de Hristos, nu are cum să nu se prăbuşească, şi încă foarte curînd, precum au proorocit înainte-văzătorul Dostoievski, acum o sută de ani, şi îndureratul Gogol, acum mai bine de o sută de ani... Şi, în fața ochilor noştri, se împlinesc proorociile Proorocilor ortodocşi slavi. Timp de zece veacuri încheiate a fost zidit turnul Babel european, şi nouă ne-a revenit nefericita vedenie: “Iată, clădirea e un uriaş... nimic!“ A urmat o confuzie generală: omul nu-l mai înțelege pe om, sufletul nu mai înțelege alt suflet, neamul nu mai înțelege alt neam. S-a ridicat om împotriva omului, împărăție împotriva împărăției, norod împotriva norodului, ba chiar şi continent împotriva continentului.

Omul european a ajuns la amețeala sa fatală. L-a dus pe supraom în vîrful turnului său Babel, voind a desăvîrşi prin el zidirea sa, dar supraomul a înnebunit tocmai pe acest vîrf şi s-a prăbuşit de pe turn; şi, în urma lui, turnul se prăbuşeşte şi se fărîmițează prin războaie şi revoluții. “Homo europaeicus“ nu avea cum să nu înnebunească la punctul de încheiere al culturii sale; era cu neputință ca ucigaşul de Dumnezeu să nu ajungă sinucigaş. Faimoasa “Wille zur Macht“ s-a schimbat în “Wille zur Nacht“ [46]. Noaptea, o noapte apăsătoare, a acoperit Europa. Se prăbuşesc idolii Europei, şi nu este departe ziua cînd nu va mai rămîne piatră peste piatră din cultura europeană, care a zidit oraşe şi a ruinat suflete, a cinstit făpturile şi a lepădat pe Făcător...

Îndrăgostit de Europa, gînditorul rus Herzen a trăit mult timp acolo. Către sfîrşitul vieții însă, în urmă cu mai bine de o sută de ani, a scris: “Am studiat

[46] “Vrerea de a face“ s-a schimbat în “Vrerea de noapte“ (n.tr.)

vreme îndelungată organismul viermănos al Europei; pretutindeni, la toate nivelurile, peste tot am văzut degetul morţii... Europa se apropie de un cataclism înfricoşător... Revoluţiile politice se prăbuşesc sub greutatea neputinţei lor; ele au săvîrşit lucruri mari, dar nu şi-au împlinit rostul; au dărîmat credinţa, dar n-au înfăptuit libertatea; au aprins în inimi dorinţe pe care nu au fost în stare să le împlinească... Eu sînt primul care pălesc şi mă tem înaintea nopţii întunecate care vine... Adio, lume muribundă, adio, Europă!..."

Pustiu e cerul, fiindcă Dumnezeu nu mai este în el. Pustiu este pămîntul, fiindcă nu mai e pe el suflet nemuritor. Cultura europeană a făcut din robii săi un cimitir şi ea însăşi a ajuns cimitir. "Vreau să mă duc în Europa - spune Dostoievski - şi ştiu că merg într-un cimitir ..."

Înainte de primul război mondial, dezastrul Europei era presimţit şi prevestit numai de întristaţii înainte-văzători ortodocşi slavi. După primul război mondial, au început să o vadă şi să o simtă şi unii europeni. Cel mai îndrăzneţ şi mai sincer dintre aceştia e, fără îndoială, Spengler, care, după primul război mondial, a tulburat lumea cu zguduitoarea sa carte: "Untergang des Abendlandes" ("Decăderea Occidentului"). În aceasta, el arată şi dovedeşte - cu toate mijloacele pe care i le pune la îndemînă ştiinţa, filosofia, politica, tehnica, arta şi religia europeană - că Apusul cade şi decade. După primul război mondial, Europa, cu toată strălucirea ei aparentă, îşi dă duhul. Cultura apuseană (sau "faustică") a început, după Spengler, în veacul al X-lea după Hristos, iar acum se găseşte în starea de descompunere şi decădere, şi va dispărea pentru totdeauna la sfîrşitul veacului al XXII-lea. După cultura europeană, gîndeşte Spengler, va veni cultura lui Dostoievski, lucrarea Ortodoxiei.

Prin toate invenţiile sale culturale, omul european moare şi se stinge rapid. Narcisismul omenirii europene este mormîntul din care ea nu vrea şi de aceea nu poate să învie. Faptul că e îndrăgostită de raţiunea ei, aceasta este boala ei fatală, care o pustieşte. Singura mîntuire din aceasta este Hristos, spune Gogol. Dar lumea, răspîndită de milioanele de obiecte strălucitoare care-i împrăştie gîndurile în toate părţile, nu are puterea de a se întîlni nemijlocit cu Hristos.

Tipul omului european a dat faliment în faţa problemelor de temelie ale vieţii; Dumnezeu-Omul ortodox le-a dezlegat pe toate, pînă la una. Omul european a rezolvat problema vieţii prin nihilism; Dumnezeu-Omul - prin viaţa veşnică. Pentru omul european darwinist-faustic, lucrul cel mai însemnat în viaţă este autoconservarea; pentru omul lui Hristos - este jertfirea de sine. Primul spune: "Jertfeşte-l pe celălalt pentru tine!" - iar cel de-al doilea: "Jertfeşte-te pe tine însuţi pentru ceilalţi!"... Omul european nu a rezolvat blestemata problemă a morţii; Dumnezeu-Omul a rezolvat-o: prin Înviere.

Nu încape îndoială că principiile şi forţele culturii europene şi ale civilizaţiei europene sînt luptătoare împotriva lui Hristos. Timp îndelungat s-a format tipul omului european, pînă cînd L-a înlocuit pe Dumnezeu-Omul

Hristos cu filosofia şi ştiința lui, cu politica şi tehnica lui, cu religia şi etica lui. Europa s-a slujit de Hristos numai ca o punte de la barbaria incultă la barbaria cultă, adică de la barbaria nemeşteşugită la barbaria cea meşteşugită!

Încheierile mele asupra civilizației europene cuprind o doză bună de catastrofal; dar acest lucru să nu vă mire, fiindcă vorbesc de vremea cea mai pustiitoare din istoria omenească, de apocalipsa Europei, a cărei spaimă frînge atît trupul, cît şi duhul ei. Nu încape îndoială că întreaga Europă este amenințată de conflicte vulcanice, care, dacă nu sînt îndepărtate, pot exploda în curînd într-o deplină nimicire a culturii europene.

SOCIETATEA UMANISTĂ
ŞI CEA DUMNEZEU-OMENEASCĂ

Dacă va rămîne cunoscut prin ceva continentul european în istoria acestui astru, va fi, pesemne, prin aceea că a ştiut să inventeze nenumărate probleme, şi nu a fost în stare să dezlege nici măcar una singură dintre cele însemnate, spre folosul întregului neam omenesc. Aici trebuie avute în vedere, în primul rînd, aşa-numitele probleme sociale. Dorința de a le dezlega a ajuns o manie a aproape tuturor europenilor. Îngăduiți-mi însă întrebarea: Cine din ei le dezleagă fără foc şi sabie, fără inchiziție şi ruguri? Omul european stă încurcat, tulburat şi furios în fața problemelor sociale, ca şi în fața problemei omului. De ce? Fiindcă problemele societății, restrînse la elementele lor întemeietoare, nu-s altceva decît problema omului înmulțită cu numărul inşilor din care este alcătuită întreaga societate. Omul, prin însuşi faptul că e om, e mădular al organismului social, în care aduce conținutul şi problematica sa psiho-fizică. Dar problematica omului şi cea a omenirii sînt, la bază, identice: problemele adevărului şi dreptății, vieții şi morții, binelui şi răului, nemuririi şi veşniciei, cerului şi pămîntului chinuie, şi omul şi omenirea - dar mai întîi pe om ca ins, şi apoi omenirea ca obşte. De aici se trage încheierea logică: cel ce rezolvă problema omului a dezlegat şi problema societății, a oricărei societăți, de la cea mai numeroasă pînă la cea mai puțin numeroasă; de la familie pînă la omenire.

În vederea dezlegării problemei omului şi societății prin mijloace umaniste, în Europa s-a căzut în două extreme: sau omul a fost micşorat, batjocorit, lăsat de-o parte şi tăgăduit de dragul societății, sau societatea de dragul omului. (În umanismul propriu-zis al Europei - ce are rădăcini religioase: infailibilitatea papală, care în protestantism evoluează în infailibilitatea oricărui ins - întîietatea a dobîndit-o insul. Societatea ce are pe individ drept criteriu şi punct de plecare al ei nu este nimic altceva decît o satisfacere organizată a intereselor individuale, adică o consfințire legalizată a egoismului omenesc. Ca urmare, e pe deplin firesc să fie înjosită şi personalitatea omenească, prin impunerea individului ca întreg social egoist, şi societatea, prin impunerea individului ca monadă egoistă. Amîndouă acestea sînt dogme ale civilizației apusene, care se ciocnesc între ele şi care se impun “ferro ignique“ - prin foc şi sabie - de veacuri întregi omenirii, ca o mîntuire a ei). Noi însă vrem o dreptate desăvîrşită, şi pentru om, şi pentru societate, dreptatea care va ține totdeauna cumpăna între valorile Dumnezeieşti ale omului şi toate valorile de preț şi neschimbate ale societății. Noi voim o societate în care să se păstreze deplinătatea persoanei omeneşti şi dumnezeiasca ei măreție, în care omul nu va fi micşorat, nu va fi schilodit, nu va fi prefăcut în pigmeu, nu va fi mecanizat, nu va fi preschimbat în marionetă, spre folosul distincției de clasă, al neamului şi al

statului, al culturii şi al civilizaţiei, al ştiinţei şi al religiei. Noi vrem o societate în care persoana şi societatea se întregesc, se într-ajutorează, se întăresc şi se desăvîrşesc una pe alta; o societate în care fiecare este unit duhovniceşte cu toţi şi toţi cu fiecare în parte, în care fiecare trăieşte prin toţi şi cu ajutorul tuturor, dar şi toţi trăiesc prin fiecare şi cu ajutorul fiecăruia. Aceasta înseamnă că noi am vrea o societate care se înfăţişează şi este un organism, un trup, iar mădularele ei sînt mădulare organice ale unui tot unitar: tu eşti ochi, acela mînă, eu picior; aşa încît să nu poată spune: Nu am nevoie de tine, sînt puternic şi fără tine. Pentru ca mîna să lucreze, are nevoie de ochi, care să o conducă, şi de picior, care să o poarte; de asemenea, ca ochiul să vadă, are nevoie de mînă, care să-l hrănească, şi de picior, care să-l poarte; şi iarăşi, pentru ca piciorul să meargă, are nevoie de ochi, ca să-l conducă, şi de mînă, care să împreună-lucreze cu el. Toţi sîntem mădulare ale organismului societăţii, mici şi mari, văzuţi şi nevăzuţi, dar mădulare care trăiesc unul cu altul şi unul prin altul; fiecare împreună-lucrează cu toţi şi toţi cu fiecare. Iată ce se întîmplă în trup: ca să crească un fir de păr pe cap, împreună-lucrează laolaltă cu el trupul întreg; dar şi firul de păr, cu scopul lui propriu, este trebuincios pentru trup, pentru că apără capul şi este un priceput conducător al căldurii. Luaţi aminte, de asemenea, la trupul omenesc: în el avem cel mai bun exemplu de societate, de prietenie, de împreună-lucrare, de trăire laolaltă, de slujire a altuia, a aproapelui; fiecare mădular slujeşte toate celelalte mădulare şi toate celelalte mădulare slujesc pe fiecare în parte. Degetul cel mic al mîinii slujeşte organul atît de delicat, ochiul, şi pe acela care este încă şi mai delicat, creierul; dar şi ochiul şi creierul slujesc degetul. Cu cît este mai însemnat un organ în lăuntrul trupului, cu atît el săvîrşeşte o slujbă mai de răspundere şi este slujitorul oricărui organ mai mic decît el din trup. Inima este cel mai însemnat organ din trup, dar totodată ea este şi cel mai mare slujitor al trupului; ea slujeşte neîncetat fiecare părticică în parte şi tot trupul laolaltă.

Să nu vă pară curios acest lucru; aşa este întocmirea trupului: tot ceea ce este mai mare în el este mai mare pentru ca să slujească ceea ce este mai mic decît el. Nu vedeţi că smerenia este fapta bună cea mai de seamă, care orînduieşte toate legăturile din lăuntrul trupului omenesc? Ceea ce este mare se smereşte înaintea a ceea ce este mai mic şi-i slujeşte; iar ceea ce este mai mare se smereşte şi mai mult! Tot astfel trebuie să se întîmple şi în societatea dorită şi desăvîrşită: cel ce este mai mare să slujească pe cel ce este mai mic; omul învăţat să slujească pe cel neînvăţat; înţeleptul pe cel simplu; bogatul pe sărac; cel mai mare să fie mare prin aceea că este slujitorul de bună voie al tuturor. Toate se întîmplă aici potrivit cu legea firească, dar şi Dumnezeiască a Dumnezeu-Omului: *Cel care între voi vrea să fie mai mare să fie slujitor al vostru, şi cel care între voi vrea să fie cel dintîi să fie sluga voastră* (Matei 20:26-27). Pentru că aceasta este o lege şi pentru cel mai desăvîrşit om, Dumenezeu-Omul Hristos, Care *nu a venit ca să fie slujit, ci ca să slujească şi*

să-şi de-a sufletul Său preț de răscumpărare pentru mulți (Matei 20:28). Şi, într-adevăr, există vreun slujitor mai mare al neamului omenesc în afară de blîndul Dumnezeu-Om? Iar Eu sînt în mijlocul vostru, ca cel ce slujeşte (Luca 22:27), zice El ucenicilor Săi; ca slujitor Care-i slujeşte pe ei cu umilință, îi învață adevărul despre cele Dumnezeieşti - dreptatea Dumnezeiască, dragostea Dumnezeiască, bunătatea Dumnezeiască, puterea Dumnezeiască - pentru ca să poată cunoaşte şi învinge păcatul, răul şi moartea, şi să se facă, cu ajutorul Dumnezeiesc, buni, nemuritori, veşnici. Nu numai întrupat ca om, ci şi ca Dumnezeu-Cuvîntul El îi slujeşte neîncetat pe oameni, cu ajutorul întregii firi, cu ajutorul universului; îi slujeşte neîncetat şi cu umilință, numai ca să-i învețe legea aceasta Dumnezeiască prea-înaltă, cosmică şi firească: cum că, adică, cel mai mare slujeşte pe cel mai mic, şi încă cu bucurie şi cu bunătate. Pentru aceasta, gura Lui Dumnezeu-omenească a spus în ce priveşte legea aceasta următoarele: *Cel ce este mai mare între voi să fie ca cel mai mic şi cel ce este mai întîi - ca sluga..., că tot ce se înalță pe sine se va umili, iar cel ce se umileşte se va înălța* (Luca 22:26; 18:14). În realitate, toată Evanghelia Dumnezeu-Omului, de la început şi pînă la sfîrşit, nu este nimic altceva decît o icoană şi o mărturie de nebiruit a acestei legi Dumnezeieşti cosmice sau, mai degrabă, universale.

Nu vi se pare că prin această lege evanghelică universală Dumnezeu-Omul dezleagă într-un chip ideal şi real totodată şi problema omenirii, dar şi problema societății? Pentru că şi omul, şi omenirea, şi persoana, şi societatea, nu numai că sînt din una şi aceeaşi "materie" psihofizică, ci şi toate sînt străbătute de unul şi acelaşi scop şi unul şi acelaşi fel de fi curge prin mijlocul a tot ce alcătuieşte esența lor. Dacă cumva nu ar avea acelaşi scop, atunci între ele ar fi o prăpastie fără punte deasupra şi ar fi sfîşiate de deosebirea de cantitate cu neputință de împăcat. Numai unitatea scopului şi sfîrşitului dă putința unei dezlegări ideale a problemei omenirii, precum şi a problemei persoanei şi problemei societății. Dar care ar putea să fie oare scopul acesta? Desigur că el nu va fi un scop trecător şi temporal, oportunist, întîmplător, interesat, un scop care să hotărască soarta omului şi să însoțească ființa omenească în lumile în care aceasta se găseşte. Este vorba de acel scop nemuritor, pe care l-a pus Dumnezeu-Omul, scoțîndu-l din ființa asemănătoare cu Dumnezeu a firii omeneşti. În ce constă scopul acesta? Iată în ce: să se întrupeze Dumnezeu şi toate desăvîrşirile Dumnezeieşti în om şi în omenire, în persoană şi în societate.

Este, oare, cu putință acest lucru? Cum că, într-adevăr, este cu putință o mărturisesc două pricini cărora nu te poți împotrivi: mai întîi faptul că omul este o ființă după chipul lui Dumnezeu; iar al doilea, faptul că Dumnezeu-Cuvîntul S-a întrupat în om, şi ca Dumnezeu-Om a arătat că este în chip Dumnezeiesc desăvîrşit, şi, omeneşte, om adevărat şi firesc, în care S-a întrupat Dumnezeu cu toate Dumnezeieştile desăvîrşiri ale Lui. Şi, ceva mai mult, Dumnezeu-Omul a adus şi împarte oamenilor faptele bune Dumnezeieşti şi puterile Dumnezeieşti,

în aşa fel ca fiecare om să poată, dacă voieşte, să întrupeze în sinea lui pe Dumnezeu şi desăvîrşirile Dumnezeieşti. Împlinind scopul acesta, oamenii se preschimbă în fiinţe nemuritoare şi ajung mădulare ale împreună-unirii Dumnezeu-omeneşti nemuritoare, adică ale Dumnezeu-omenirii. După cum din om, în chip raţional şi firesc, se naşte şi creşte omenirea, tot astfel şi din Dumnezeu-Omul, iarăşi în chip raţional şi firesc, se naşte şi creşte Dumnezeu-omenirea. În părtăşia aceasta a Dumnezeului-Om, oamenii trăiesc şi se poartă ca fiinţe nemuritoare, şi anume după legile evanghelice, care au putere şi în lumea aceasta, şi în cealaltă. Această părtăşie, neasemănată pe astrul nostru, a celor cu adevărat nemuritori şi cu adevărat purtători de Dumnezeu şi a celor ce se străduiesc cel puţin să ajungă astfel, nu este nimic altceva decît trupul Dumnezeu-omenesc al lui Hristos, Sfînta Lui Biserică.

Răsuflaţi puţin: iată că ne găsim deja în "sfînta sfintelor" filosofiei societăţii Dumnezeu-omeneşti. Aceasta este o societate nouă, Dumnezeu-omenească, întru nimic asemănătoare cu acelea pe care vi le dă, în chip teoretic şi practic, sociologia umanistă a omului european. În această societate Dumnezeu-omenească, toate se restrîng la Persoana purtătoare de viaţă a Dumnezeu-Omului Hristos. El este cea mai înaltă valoare şi bunul cel mai înalt. Toate celelalte valori - şi individuale, şi sociale - izvorăsc din ea, întocmai ca razele din soare.

Înţelegeţi că vorbesc de Biserica sobornicească Ortodoxă, ca societate Dumnezeu-omenească. Care este temeiul ei? Dumnezeu-Omul Hristos. Pentru aceasta tot ce este ortodox are fire Dumnezeu-omenească: şi conştiinţa, şi simţirea, şi voinţa, şi gîndirea, şi viaţa, şi societatea. Dumnezeu este pretutindeni cel dintîi, iar omul al doilea; Dumnezeu conduce, omul este condus; Dumnezeu lucrează, omul împreună-lucrează. Aici nu este vorba de un dumnezeu supranatural, abstract, închipuit, ci de Dumnezeul celei mai nemijlocite realităţi istorice, de Dumnezeu care S-a făcut om, a trăit în marginile propriei noastre vieţi omeneşti şi S-a arătat pretutindeni în chip pipăibil şi vizibil, cu desăvîrşire fără de păcat, cu desăvîrşire sfînt, cu desăvîrşire adevărat. De aceea şi societatea pe care a întemeiat-o este atît de adevărată şi atît de reală. Şi Biserica, într-adevăr, ca societate, nu este altceva decît un desăvîrşit organism Dumnezeu-omenesc, în care, prin împreună-lucrarea darului Dumnezeiesc şi a lucrării libere omeneşti, se uneşte şi se în-dumnezeu-înomeneşte totul, afară de păcat. În acest organism Dumnezeu-omenesc al Bisericii, fiecare credincios este întocmai ca o celulă, care ajunge parte alcătuitoare a lui şi care trăieşte din puterea Dumnezeu-omenească purtătoare de viaţă a lui.

Iată principiile întemeietoare ale filosofiei ortodoxe a societăţii: ca singură societate adevărată, Biserica este în primul rînd un organism Dumnezeu-omenesc, şi apoi o întocmire Dumnezeu-omenească în lume, care întrupează tot ceea ce este al Dumnezeu-Omului, adică: dragostea lui Hristos, care naşte toate, dreptatea lui Hristos, bunătatea lui Hristos, înţelepciunea lui Hristos şi îndeobşte

toate faptele bune ale lui Hristos. Pentru că, prin mijlocirea lor, Hristos locuieşte în om şi Se întrupează în el. Un astfel de om trăieşte prin Hristos, gîndeşte prin Hristos, simte în Hristos, lucrează prin Hristos, se găseşte în împreună-unire cu ceilalţi oameni pe toate planurile vieţii în Hristos. De unde are el puterea aceasta? De la Hristos Însuşi, după cuvîntul Sfîntului Apostol: *Toate le pot în Hristos, Care mă întăreşte* (Filipeni 4:13). Omul credinţei ortodoxe, trăind în organismul Dumnezeu-omenesc al Bisericii, trăieşte întotdeauna în împreună-unire cu toţi Sfinţii (Efeseni 3:18), care-l ajută în chip tainic la împlinirea poruncilor evanghelice. De aceea mădularul ortodox al Bisericii are simţămîntul viu că viaţa lui este aceeaşi cu viaţa tuturor celorlalţi oameni şi că are una şi aceeaşi credinţă cu Apostolii, cu Mucenicii şi cu Sfinţii tuturor veacurilor. El mai are simţămîntul viu că toţi aceştia trăiesc veşnic şi, ceva mai mult, că atît pe el, cît şi pe ceilalţi, îi străbate una şi aceeaşi putere Dumnezeu-omenească, una şi aceeaşi viaţă Dumnezeu-omenească, unul şi acelaşi adevăr Dumnezeu-omenesc. În Biserică, socotită ca societate, trecutul este întotdeauna prezent, pentru că Dumnezeu-Omul Hristos - Care este tare şi azi, Acelaşi şi în veci - trăieşte neîntrerupt în trupul Lui Dumnezeu-omenesc, cu aceeaşi bunătate, cu aceeaşi viaţă, şi face întregul trecut un prezent neîntrerupt. Pentru aceasta omul credinţei ortodoxe nu este niciodată singur, ci întotdeauna în împreună-unire cu toate celelalte mădulare ale Bisericii şi cu toate fiinţele. Cînd el gîndeşte ceva, face acest lucru cu teamă şi spaimă Dumnezeiască, ştiind că la această faptă a lui iau parte în chip tainic toţi Sfinţii. Ortodocşii sînt ortodocşi prin aceea că au neîncetat simţămîntul sobornicităţii Dumnezeu-omeneşti, încălzindu-se cu acest simţămînt şi păzindu-l prin rugăciune şi smerenie. Nu se vestesc niciodată pe ei înşişi, nu se laudă niciodată în ce priveşte omul, nu sînt mulţumiţi niciodată de umanismul găunos şi nu se închină niciodată umanismului. Pe toate căile, ei mărturisesc şi propovăduiesc pe Dumnezeu-Omul, iar nu pe om. Pentru că ei ştiu că omul şi societatea omenească, fără de Cuvîntul, ca unire şi unitate nestricăcioasă, aleargă cu neînfrînare către iraţionalitate şi către întunericul nefiinţei, sau, ceva mai mult, către întunericul unui "vai şi amar".

S-a spus mai sus că societatea civilă (impunerea individului ca monadă) şi socialismul umanistic (impunerea silită a individului egoist ca întreg) au rădăcini religioase. Într-adevăr, întrucît în Apusul european creştinismul s-a schimbat încet-încet în umanism, era firesc ca schimbarea aceasta să-şi aibă urmările ei în toate ariile vieţii omeneşti, aşadar şi în aceea socială. Multă vreme şi în chip stăruitor L-au restrîns pe Dumnezeu-Omul şi în cele din urmă L-au micşorat, mărginindu-L la un simplu om: la omul fără greşeală al Romei şi la acel nu mai puţin fără greşeală om al Berlinului. În felul acesta, s-a înfăţişat pe de o parte maximalismul apusean creştin-umanist (Papismul), care înlătură totul de la Hristos, iar pe de altă parte - minimalismul apusean creştin-umanist (Protestantismul), care cere de la Hristos cît se poate de puţin, iar adeseori nimic. În amîndouă, ca valoare desăvîrşită şi ca ultim criteriu, este aşezat omul

în locul Dumnezeu-Omului şi individualismul de diferite nuanțe în locul societății Dumnezeu-omeneşti. S-a săvîrşit în felul acesta dureroasa "corectare" a Dumnezeu-Omului, a lucrării Lui şi a învățăturii Lui!

Cel dintîi protest împotriva uneia, Sfinte, catolice şi apostolice Biserici, ca societate, trebuie să se caute în Papism, şi nu în Luteranism. Şi tocmai în acest protest se află cel dintîi protestantism; în acelaşi timp, aici este şi începutul individualismului ca principiu social.

Nu trebuie să ne înşelăm: maximalismul creştin umanist apusean, Papismul, este tocmai cel mai radical protestantism şi individualism, pentru că a strămutat temelia creştinismului de la veşnicul Dumnezeu-Om la individul om. Protestatanții nu au făcut altceva, decît pur şi simplu au primit dogma aceasta în esența ei şi au desăvîrşit-o într-atît, încît să ajungă la proporții şi amănunte înfricoşătoare. Într-adevăr, Protestantismul nu este altceva decît un Papism pus desăvîrşit în faptă, al cărui principiu întemeietor (lipsa de greşeală a omului) s-a aşezat în viața fiecărui om în parte, dar şi a întregii societăți. După exemplul omului infailibil al Romei, fiecare protestant ajunge infailibil, pretinzînd infailibilitatea individuală în problemele de credință şi de viață. Din punctul acesta de vedere, se poate spune că Protestantismul este un papism laicizat.

Prin aceea că creştinismul, cu toate nesfîrşitele sale adevăruri Dumnezeu-omeneşti, s-a mărginit în Apus la om, creştinismul apusean s-a schimbat în umanism. Lucrul acesta poate să pară ciudat, dar este adevărat. Îl arată în chip neîndoielnic realitatea lui istorică. Creştinismul apusean, în esența lui, este cel mai radical umanism, pentru că l-a propovăduit pe om ca fiind fără greşeală şi a prefăcut societatea Dumnezeu-omenească într-o societate umanistă. Prin urmare, individualismul şi totalitarismul sînt două fețe ale aceluiaşi lucru, care curge dintr-un singur izvor.

Această înlocuire a Dumnezeu-Omului prin om s-a lucrat în chip practic prin înlocuirea căii creştine Dumnezeu-omeneşti cu aceea omenească. De aici izvorăsc: poziția hotărîtoare a filosofiei aristotelice în scolasticism, cazuistica şi inchiziția în etică, diplomația papală în legăturile internaționale, statul papal, individualismul ca principiu social şi aşa mai departe.

Cu actul acesta al micşorării şi mărginirii creştinismului în umanism, s-a simplificat în chip neîndoielnic şi creştinismul. Dar totodată s-a şi distrus. Apusul a pierdut Biserica şi pe Dumnezeu-Omul; pentru aceasta, el a pierdut şi societatea Dumnezeu-omenească, în care omul este frate veşnic al omului.

Pretutindeni se înfățişează tendința mult-iubită a omului european de a mărgini totul la om, ca valoare întemeietoare şi măsură întemeietoare a tuturor. Dar în spatele lui se ascunde dezamăgirea: "Menschliches, Allzumenschliches" ("omenesc, prea omenesc"). Glasurile unor oameni din lumea apuseană: "Zurück zum Jesus! Back to Jesus!" ("Înapoi la Iisus!") sînt strigăte neputincioase în mijlocul nopții celei fără de lună a creştinismului umanist, care a părăsit valorile Dumnezeu-omeneşti şi măsurile Dumnezeu-omeneşti şi acum se

înfundă în deznădejde şi impas, în vreme ce din adîncul veacurilor răsună cuvintele aspre ale mîhnitului Prooroc al lui Dumnezeu Ieremia: Blestemat este omul care nădăjduieşte în om! (Ieremia 17:5).

Într-o perspectivă istorică largă, dogma apuseană privitoare la infailibilitatea omului nu este altceva decît o strădanie de reînviere şi de înveşnicire a umanismului european pe moarte. Aceasta este ultima “prefacere“ şi nestrămutata proslăvire a lui. Fiindcă, după iluminismul raționalist al veacului al XVIII-lea şi pozitivismul miop al veacului al XIX-lea, umanismului european nu-i mai rămînea nimic altceva decît să se descompună în contradicții şi impas. În acest ceas nefericit pentru el, îi vine în ajutor umanismul religios, care, cu dogma lui asupra infailibilității omului, l-a salvat de la moarte sigură. Dar, chiar şi dogmatizat, umanismul creştin apusean nu a avut cum să nu păstreze în sine toate nepotrivirile mortale ale umanismului european, cu toate că înclină spre o singură dorință: aceea de a fi alungat Dumnezeu-Omul de pe pămînt, în cer. Fiindcă, pentru umanism, lucrul de temelie şi cel mai însemnat este acela ca omul să fie cea mai înaltă valoare şi ultima măsură.

Potrivit simțirii şi cunoaşterii ortodoxe, creştinismul este creştinism prin Dumnezeu-Omul, prin adevărul lui Dumnezeu-omenesc şi prin calea lui Dumnezeu-omenească; iar societatea este o societate adevărată numai atunci cînd este plămădită laolaltă cu Dumnezeu-omenirea lui Hristos. Acestea sînt adevărurile întemeietoare, în pofida cărora nu poate fi nici o împăcare. Prin ele se defineşte şi se înființează toată axiomatica şi criteriologia creştină. Hristos este valoarea cea mai înaltă şi măsura fără greşeală numai ca Dumnezeu-Om. Puterea mîntuitoare şi de viață făcătoare a Bisericii lui Hristos stă pretutindeni în veşnic via Ipostază a Dumnezeu-Omului, care le uneşte pe toate laolaltă. Orice înlocuire a Dumnezeu-Omului cu vreun om şi orice alegere din creştinism numai a acelor elemente care satisfac “gustul individual“ şi înțelegerea omului prefac creştinismul într-un superficial şi neputincios umanism.

Numai cu puterea lui Dumnezeu-omenească creştinismul este “sarea pămîntului“, sare care ține pe om să nu se strice din pricina păcatului şi răului. Dacă însă creştinismul se va împrăştia în tot felul de umanisme, atunci “se strică“ el, se face o sare “nesărată“, care - după cuvîntul cel întrutotul adevărat al Mîntuitorului - nu mai este bună de nimic, decît să se arunce afară şi să se calce în picioare de oameni (Matei 5:13). Orice strădanie şi încercare de împăcare a creştinismului cu duhul veacului acestuia, cu mişcările trecătoare ale unor epoci istorice şi, ceva mai mult, cu partidele politice sau cu stările de fapt politice, îi smulge acea valoare proprie care face din el singura religie Dumnezeu-omenească din lume.

În filosofia ortodoxă a societății, prima regulă este aceea de a nu fi potrivit Dumnezeu-Omul la duhul vremii, ci duhul vremii să fie potrivit la duhul veşniciei lui Hristos şi al Dumnezeu-omenității Lui. Numai în felul acesta Biserica va putea să păstreze Persoana de viață făcătoare şi de neînlocuit a

Dumnezeu-Omului Hristos şi să rămînă o societate omenească în care oamenii trăiesc înfrățiți prin Dumnezeiasca dragoste şi dreptate, prin rugăciune şi post, prin blîndețe şi smerenie, prin înțelepciune şi bunătate, prin milostenie şi credință, prin dragoste de Dumnezeu şi dragoste frățească, şi prin celelalte fapte bune evanghelice.

Potrivit cu filosofia Dumnezeu-omenească a vieții, şi omul, şi societatea, şi norodul, şi statul trebuie să se acomodeze cu Biserica, întocmai ca şi cu prototipul lor veşnic. Acomodarea Bisericii cu ele este cu totul de neîngăduit, cu atît mai mult subjugarea Bisericii de către ele. Un norod are valorile adevărate numai atunci cînd trăieşte şi lucrează faptele bune evanghelice şi întrupează în istoria lui etosul Dumnezeu-omenesc. Ceea ce are preț pentru norod are preț şi pentru fiecare stat, şi pentru fiecare societate. Scopul norodului, ca întreg, este acelaşi cu scopul omului ca persoană singulară. Şi scopul acesta este întruparea în toate manifestările vieții lui a dreptății, dragostei şi sfințeniei evanghelice. Orice neam trebuie să ajungă "norod al lui Dumnezeu", "norod sfînt", care arată şi propovăduieşte prin istoria lui adevărul Dumnezeu-omenesc al vieții şi etosul Dumnezeu-omenesc al ei (v. 1 Petru 2:9-10, 1:15-16).

Vom fi întrebați: Unde sînt roadele vădite ale acestei societăți Dumnezeu-omeneşti? Cum se explică faptul că pe un pămînt în care a strălucit Ortodoxia s-a împlinit "cea mai radicală laicizare din istoria omenirii" [47] (Joseph Piper). Oare nu există şi "umanismul" răsăritean? Reuşita pe pămîntul Ortodoxiei a umanismului social ateizat nu dovedeşte oare "neputința Ortodoxiei" de a rezolva cele mai elementare probleme sociale?

Este un fapt că lumea aceasta zace în rău şi în păcat. Restrîngerea la om a toate este în fapt atmosfera în lăuntrul căreia trăieşte, respiră şi către care se îndreaptă firea omenească cea căzută şi omul îndeobşte, orişiunde s-ar găsi aceasta. Din care pricină, nu este nimic de mirare că valurile iubirii de păcat, ca şi valurile otrăvurilor pseudo-creştine ale Europei, au cuprins în anumite vremi şi noroadele ortodoxe. Dar unul este adevărul neîndoielnic: Biserica sobornicească Ortodoxă nu a preschimbat niciodată în dogmă vreun umanism oarecare, fie că este vorba de cezaro-papism, fie despre altceva de felul acesta. Prin adevărata şi curata Dumnezeire-omenire şi adevărul evanghelic al ei, prin necontenita chemare a ei la pocăință, prin tot ceea ce este de la Dumnezeu-Omul şi după Dumnezeu-Omul, ea a păstrat, cu ajutorul Duhului Sfînt, întreaga înțelepciune şi neprihănire nu doar a inimii, ci şi a sufletului ei. În felul acesta, ea a fost şi a rămas "sarea pămîntului", a omului şi a societății. Tragedia creştinătății apusene stă tocmai în aceea că s-a străduit, fie îndreptînd Persoana Dumnezeu-Omului, fie tăgăduind-o, să aducă din nou drăcescul umanism ce caracterizează firea omenească căzută. Şi unde? În însăşi inima organismului Dumnezeu-omenesc al Bisericii şi, ceva mai mult, împotriva rostului Bisericii,

[47] comunismul (n. tr.)

care este liberarea de un astfel de umanism. Iar prin Biserică este firesc ca umanismul acesta să pătrundă apoi în toate ariile vieții, persoanei şi societății şi să fie propovăduit ca dogmă ultimă sau, şi mai bine, ca dogmă universală. În felul acesta, trufia omenească drăcească, ascunsă sub mantia Bisericii, ajunge dogmă de credință prefăcută în dogmă de viață, fără de care nu există mîntuire! Este înfricoşător şi numai să gîndească cineva la acest lucru, cu atît mai mult să-l spună, anume că, în felul, acesta singurul "laborator al mîntuirii" din lumea aceasta se preschimbă încet într-un "laborator" drăcesc de siluire a conştiințelor omeneşti şi de zămislire de monştri, într-un laborator de denaturare a lui Dumnezeu şi a omului prin denaturarea Dumnezeu-Omului.

Biserica Ortodoxă sobornicească nu a mărturisit ca dogmă nici o otravă, nici un păcat, nici un umanism, nici un sistem social pămîntesc, nici prin Sinoade, nici prin trupul Bisericii soborniceşti; însă Apusul, vai, numai aceasta face. Cea mai nouă dovadă a acestui fapt este Conciliul II Vatican [48]. În credința Ortodoxă, pocăința este o sfîntă faptă bună neapărat trebuincioasă, şi Ortodoxia cheamă întotdeauna la pocăință. În Apus, credința pseudo-creştină în om nu cheamă la pocăință. Dimpotrivă, ea rămîne cu "sfințenie" în propria ei antropolatrie ucigătoare de om, în umanismele, infailibilitățile şi ereziile ei pseudo-creştine. Mai mult: socoteşte, extaziată, că acestea nu sînt în nici un caz lucruri pentru care cineva ar trebui să se pocăiască.

Ideologic şi metodologic, umanismul social contemporan dezdumnezeit este întru totul odrasla, născocirea pseudo-creştină, a Europei pseudo-creştine, încununată cu împăcătoşirea noastră. Cînd sînteți întrebați: "De unde aceasta în Ortodoxie?" - să răspundeți că Dumnezeu pune la încercare răbdarea drepților, cercetează pe fii pentru păcatele părinților lor şi arată puterea Bisericii Sale soborniceşti trecînd-o prin foc şi prin apă; fiindcă, după cuvintele de Dumnezeu înțeleptitului Macarie Egipteanul, tocmai acesta este singurul drum al creştinismului adevărat: "Acolo unde este Duhul Sfînt, urmează ca o umbră prigoana şi lupta... Adevărul nu are cum să nu fie prigonit". Care sînt roadele societății Dumnezeu-omeneşti? Sfinții, Mucenicii, Mărturisitorii. Aceştia sînt scopul ei, aceştia sînt rostul şi îndreptățirea ei, aceştia sînt şi dovada puterii ei cu neputință de nimicit - nu cărți, nu biblioteci, sisteme şi oraşe, care azi sînt, şi mîine nu mai sînt. Mii şi sute de mii de Mucenici şi noi-Mucenici care au pătimit pentru credința Ortodoxă - iată roada societății Dumnezeu-omeneşti. De aceea cunoscutul François Mauriac, romano-catolic, vede la orizontul întunecat al lumii de azi - care zi de zi se afundă tot mai mult în întunericul pierzătoarei de suflet închinări la om născute în Europa - doar un singur punct luminos: credința Ortodoxă cea împurpurată cu sîngele Mucenicilor şi noilor-Mucenici ai săi. În Apus...? Acolo, oamenii nu cunosc nici Biserica, nu cunosc nici calea, nu cunosc nici ieşirea din fundături. Acolo totul s-a înecat în închinarea la idoli cea pierzătoare de suflet, în iubirea de plăceri, în iubirea de sine şi în iubirea de

[48] 1962-1965 (n. tr.)

patimi. Ca urmare, în Europa se petrece o renaştere a închinării la idoli. “Hristoşi mincinoşi“, dumnezei mincinoşi, au potopit Europa şi de acolo sînt exportați pe toate piețele lumii, avînd ca lucrare de căpetenie uciderea în om a sufletului - acel bun omenesc neasemănat în toate lumile - şi, prin aceasta, distrugerea înfăptuirii şi însăşi putinței înfăptuirii unei adevărate societăți.

Scriind acestea, nu scriem istoria Europei, a faptelor bune şi defectelor ei, şi nici istoria pseudo-bisericilor europene; înfățişăm doar entelehia ontologiei lor, coborîm în inima trufiei europene, în subteranul ei drăcesc, unde se află negrele ei izvoare, prin a căror apă amenință să otrăvească lumea. Aceasta nu înseamnă cîtuşi de puțin o osîndire a Europei; este doar o chemare în rugăciune, din toată inima, spre singura cale de mîntuire: mîntuirea prin pocăință.

EDUCAŢIA/LUMINAREA UMANISTĂ ŞI CEA DUMNEZEU-OMENEASCĂ

Existenţa educaţiei/luminării dă la iveală faptul, mărturisit în trecut şi mărturisit pururea de întreaga experienţă a neamului omenesc, că omul este o fiinţă nedesăvîrşită şi neîmplinită. Lucrul acesta îl mărturisesc toate filosofiile, toate religiile, toate ştiinţele, toate culturile. Omul este o fiinţă care are nevoie a se desăvîrşi şi a se împlini. Prin urmare, scopul cel mai de seamă al educaţiei este de a-l desăvîrşi şi de a-l împlini pe om. Dar îndată se naşte următoarea întrebare de neocolit: Cum să-l desăvîrşească şi cum să-l împlinească?

Oricum l-am privi, omul este, prin fiinţa lui, deschis spre alte fiinţe şi alte lumi. În nici un caz el nu este monada închisă a lui Leibnitz. Prin toată viaţa lui, fizică şi psihică, omul se urzeşte neîncetat - cu ştiinţă sau fără ştiinţă, cu voie sau fără voie - în ţesătura necuprinsă a a-tot-vieţii întregului univers. Educaţia/luminarea, dacă vrea să fie cu adevărat omenească, trebuie să pornească de la acest fapt vădit, luîndu-l ca premisă logică întemeietoare. Căutarea omului desăvîrşit şi împlinit în istoria neamului omenesc dă naştere în conştiinţa noastră unei întrebări arzătoare: Cine este om desăvîrşit şi întreg, cine?

Nu cumva Platon? Dar el, tocmai din pricina conştiinţei arzătoare a nedesăvîrşirii şi a neîmplinirii sale, s-a preschimbat în săgeată îndreptată spre lumile de sus, spre lumile ideilor şi idealurilor veşnice. Aşadar, el nu este un om desăvîrşit şi împlinit.

Nu cumva Buddha? Dar Buddha, gonit de simţămîntul fioros şi hain al nedesăvîrşirii sale omeneşti, a împins toate năzuinţele spre desăvîrşire ale fiinţei în împărăţia transcendentă a veşnicei ne-simţiri şi împreună-ne-simţiri, adică în Nirvana. Aşadar, nici el nu e un om desăvîrşit şi împlinit.

Nu cumva Moisi? Dar şi Moisi, urmărit de înfricoşătoarea robie a norodului său şi de neputinţa sa, strigă necontenit după ajutor din cer şi îndulceşte amărăciunea cea neîndulcită a fiinţei sale omeneşti cu prooroceşti vedenii despre un Mesia şi Mîntuitor care avea să vină. Aşadar, nici el nu e un om desăvîrşit şi împlinit.

Nu cumva Mahomed? Dar Mahomed, chinuit de setea de sînge a iadului său şi de împătimirea de plăceri a raiului său, aleargă peste acest astru împlinind prin foc şi sabie vedeniile sale prooroceşti, călcînd cu avînt fanatic peste trupurile “necredincioşilor“. Aşadar, nici el nu e un om desăvîrşit şi împlinit.

Nu cumva Kant? Dar şi Kant, chinuit de nedesăvîrşirea şi neîmplinirea fiinţei omeneşti, din crisalida strîmtă a criticismului raţionalist a aruncat tot ce e omenesc în abisul metaraţionalului “Das Ding an sich“ (“Lucrul în sine“) şi l-a

lăsat la mila şi nemila neştiutului, necunoscutului, înspăimîntătorului. Aşadar, nici el nu e un om desăvîrşit şi împlinit.

Nu cumva Shakespeare? Acesta însă, în setea lui nepotolită după desăvîrşit şi împlinit, trăind nedesăvîrşirea şi neîmplinirea omului într-o mulţime fără număr de tragisme drăceşti, a dus fiinţa omenească în lumile de sus şi a lăsat-o pe drumurile de acolo străină şi înspăimîntată. Aşadar, nici el nu e un om desăvîrşit şi împlinit.

Nu cumva Goethe? Acesta, trăind în chip cuprinzător şi adînc drama fiinţei omeneşti, în care Mefistofel joacă un rol de frunte, prin strigătul său dinainte de moarte: "Licht, mehr Licht!" ("Lumină, mai multă lumină!"), a arătat limpede cît de nefericit a plecat în cealaltă lume. Aşadar, nici el nu e un om desăvîrşit şi împlinit.

Nu cumva Tolstoi? Dar acesta, în lupta lui neîncetată şi necruţătoare cu nedesăvîrşirea şi neîmplinirea omului, a ajuns la o astfel de nelinişte sufletească, încît, cu puţin înainte de moartea sa, într-un ceas de agonie nesuferită a duhului, a fugit de acasă pentru a fugi de sine, de dureroasa nedesăvîrşire şi trista neîmplinire a fiinţei lui. Aşadar, nici el nu e un om desăvîrşit şi împlinit.

Nu cumva Nietzsche? Dar în vulcanicul şi înviforatul simţămînt al dureroasei nedesăvîrşiri şi a nesuferitei neîmpliniri a fiinţei omeneşti în toate dimensiunile şi realităţile acestei lumi, în neînfrînata lui năzuinţă după omul superior, desăvîrşit şi împlinit, Nietzsche a înnebunit! Prin urmare, nici Nietzsche nu e un om desăvîrşit şi împlinit.

Şi tot aşa, de la primul pînă la ultimul om: o tristă defilare de oameni nedesăvîrşiţi şi neîmpliniţi. Iar în mijlocul lor - El, tainicul şi minunatul Dumnezeu-Om, Dumnezeieşte desăvîrşit şi omeneşte adevărat. Binele Lui omenesc este Dumnezeieşte desăvîrşit şi împlinit; adevărul Lui omenesc este Dumnezeieşte desăvîrşit şi împlinit; dragostea Lui omenească este Dumnezeieşte desăvîrşită şi împlinită; la fel şi dreptatea Lui, şi mila Lui, şi împreună-pătimirea Lui, şi nemurirea Lui, şi veşnicia Lui, şi frumuseţea Lui: toate sînt omeneşte adevărate, dar şi Dumnezeieşte desăvîrşite şi împlinite. Nu vă miraţi de asta: El a "schimbat la faţă" tot ceea ce este omenesc în Dumnezeiesc, l-a desăvîrşit şi împlinit prin ceea ce e Dumnezeiesc. Într-un cuvînt, în El, întregul om este Dumnezeieşte desăvîrşit şi Dumnezeieşte împlinit. Nu credeţi? Încercaţi să vă închipuiţi vreun dumnezeu mai desăvîrşit decît Hristos sau vreun om mai desăvîrşit decît El. Nu veţi fi în stare să o faceţi, fiindcă nici gîndirea individuală şi nici cea obştească a omului nu poate să-şi închipuie nici vreun dumnezeu mai desăvîrşit decît Hristos, şi nici vreun om mai desăvîrşit decît El. Şi ceea ce e negrăit şi neasemănat în toate acestea este că în Hristos toate desăvîrşirile Dumnezeieşti sînt omeneşte adevărate şi vădite. Şi adevărul Dumnezeiesc, şi dragostea Dumnezeiască, şi dreptatea Dumnezeiască, şi bunătatea Dumnezeiască, şi frumuseţea Dumnezeiască sînt date în El şi ca realităţi omeneşti, şi ca lucruri pipăite pămînteşti. Nu există bine desăvîrşit, nici

adevăr desăvîrşit, nici frumuseţe desăvîrşită, pe care omul să nu le afle întrupate în Persoana Lui şi înfăptuite în viaţa Lui. Din toate aceste pricini, El este acel om desăvîrşit şi împlinit, pe care neamul omenesc, gîndirea omenească, inima omenească îl caută prin religii, filosofii, ştiinţă, artă, cultură. Pusă în legătură cu educaţia/luminare, încheierea aceasta ar suna astfel: Hristos este acel om desăvîrşit pe care educaţia/luminarea omenească îl caută ca scop al ei, ca rost al ei, ca ideal al ei. Cu El şi de la El cunoaştem noi, oamenii, ce este omul adevărat, ce este omul ideal, ce este omul desăvîrşit. În El avem un model după care orice om poate să se zidească întru om ideal de bun, ideal de drept, ideal de desăvîrşit şi de împlinit, şi asta fără greutăţi mari şi de netrecut, fiindcă oricărui om care se străduieşte El îi dă puterile Sale Dumnezeieşti, ca să îşi însuşească tot ce este al Lui: şi dreptatea Lui Dumnezeiască, şi adevărul Lui Dumnezeiesc, şi dragostea Lui Dumnezeiască, şi bunătatea Lui Dumnezeiască.

Simţiţi oare? Ne găsim deja pe făgaşul cel mai de seamă al filosofiei educaţiei/luminării Dumnezeu-omeneşti. Luaţi aminte cu seriozitate şi dreptate la zidirea lăuntrică a acestei educaţii/luminări: şi planul, şi materialul, şi programul, şi sufletul, şi duhul, totul e evanghelic, totul e Dumnezeu-omenesc. Toate valorile ei sînt Dumnezeieşti, toate căile ei sînt evanghelice. În ea, Dumnezeu este întotdeauna pe primul loc, iar omul pe cel de-al doilea: omul trăieşte, şi gîndeşte, şi simte, şi lucrează prin Dumnezeu, ceea ce înseamnă că omul este educat/luminat prin Dumnezeu; şi nu prin vreun dumnezeu abstract, transcendent, supraceresc, platonic-kantian, ci prin Dumnezeul realităţii pămînteşti şi concretului omenesc nemijlocit, prin Dumnezeul care S-a făcut om şi a adus în marginile omenescului tot ceea ce este Dumnezeiesc, fără de moarte, veşnic. Pentru aceea, dintre cei ce fac parte din neamul omenesc, numai El, Dumnezeu-Omul Hristos, are dreptul să ceară de la oameni desăvîrşirea Dumnezeiască: *Fiţi dar desăvîrşiţi, precum Tatăl vostru cel din ceruri desăvîrşit este* (Matei 5:48), şi să pună această Dumnezeiască desăvîrşire ca scop atît al vieţii, cît şi al educaţiei/luminării, şi al învăţăturii, şi al întregii lucrări omeneşti de orice fel; însă, făcînd aceasta, El dă totodată oamenilor toate mijloacele şi toate puterile trebuincioase prin care ei să poată atinge scopul acesta, să ajungă la această desăvîrşire Dumnezeiască.

Dar mijloacele şi puterile acestea, care sînt? Sfintele fapte bune evanghelice: credinţa şi dragostea, postul şi rugăciunea, blîndeţea şi smerenia, milostivirea şi bunătatea, nădejdea şi răbdarea, dreptatea şi adevărul. Împlinite, faptele bune acestea dau omul sfînt, adică omul desăvîrşit şi împlinit. Un astfel de om cunoaşte rostul adevărat al lumii şi rostul adevărat al vieţii şi lucrează cu toată fiinţa lui pentru împlinirea scopului propus în toate ramurile activităţii omeneşti. Urzit fiind din sfintele fapte bune, un astfel de om pompează neîncetat prin aorta principală a fiinţei lui toate puterile nemuritoare din veşnic viul Dumnezeu-Om. Drept aceea, el se simte încă din viaţa aceasta nemuritor şi veşnic; drept aceea, el şi vede în fiecare alt om o fiinţă nemuritoare şi veşnică.

Faptele bune evanghelice sînt purtătoarele luminii Dumnezeieşti; fiecare dintre ele coboară în om cîte o rază de lumină Dumnezeiască. Drept aceea, sfîntul străluceşte şi luminează/educă. El poartă în sine "Lumina lumii"; Lumina aceasta îi luminează întreaga lume, încît să poată vedea şi veşnicul ei rost, şi veşnica ei valoare. "Lumina lumii" este totodată şi "Lumina vieții", ea luminează calea care îl duce pe om în nemurire şi în viața veşnică. În lumea noastră omenească, lumina şi viața sînt sinonime, după cum sinonime sînt întunericul şi moartea.

Dăm un exemplu din istoria norodului sîrb: Sfîntul Sava este cel mai mare educator/luminător al sîrbilor, fiindcă e cel mai mare dintre Sfinții sîrbi. Educația/luminarea este doar oglindirea sfințeniei, strălucirea sfințeniei, sfîntul e luminos, şi prin aceasta luminează/educă. Educația/luminarea cere prin toată ființa ei sfințenia. Educator/luminător adevărat este în realitate numai sfîntul. Fără Sfinți nu există adevărați educatori/luminători; fără sfințenie, nu există educație/luminare; fără lumină, nu există educație/luminare. Sfințenia este sfințenie prin lumina Dumnezeiască. Adevărata educație/luminare nu este altceva decît străfulgerarea sfințeniei; numai Sfinții sînt cu adevărat luminați. Sfințenia trăieşte şi respiră prin lumină; străluceşte şi lucrează în lumină. Sfințenia luminează şi învață totodată. Există aşadar o anumită identitate între sfințenie şi educație/luminare.

Da, educația înseamnă într-adevăr luminare: luminarea sfințirii prin Duhul Sfînt, Duhul lui Hristos, Care e ziditorul, purtătorul şi împărțitorul sfințeniei şi al luminii. Pentru că sînt sfințiți şi luminați prin Duhul Sfînt, Sfinții sînt adevărați educatori/luminători.

Educația/luminarea fără sfințenie, adică educația/luminarea fără sfințirea prin Duhul Sfînt, educația/luminarea fără desăvîrşirea şi împlinirea omului prin Dumnezeu-Omul, educația/luminarea fără Dumnezeu, a fost inventată de Europa, în închinarea ei umanistă la idoli. Totuna e dacă această închinare la idoli se vădeşte prin cinstirea papei sau prin cinstirea culturii, ştiinței, civilizației, tehnicii, politicii, modei. În toate acestea, lucrul urmărit cu stăruință este acela de a orîndui şi omul, şi societatea, şi lumea, fără Dumnezeu, fără Hristos. Lucrul acesta este adevărat şi în privința educației/luminării. Şi aici, preocuparea de căpetenie este aceea de a educa/lumina omul şi omenirea fără Hristos Dumnezeu. Pe această linie, educația/luminarea omenească s-a apucat de plăsmuirea "omului nou". Planul privitor la acest om nou este obişnuit de simplu şi de simplist: în omul cel nou nu trebuie să existe Hristos şi nici ceva de-al lui Hristos. Şi Europa s-a pus pe treabă: a început să plăsmuiască omul fără Dumnezeu, societatea fără Dumnezeu, omenirea fără Dumnezeu.

Renaşterea a umplut multe inimi de nădejde. Lucrul acesta era firesc, întrucît vaticanismul ofilise omul european; prin scolasticismul său vampiric în

filosofie şi iezuitismul său antropofag în etică, el supsese din omul european toate puterile făptuitoare vitale. Prima necesitate: reînnoirea omului european, prin duhul umanist al vechii Hellade, ca să se împiedice moartea lui. Aceasta se se putea înfăptui: 1) prin depărtarea omului european de Hristos şi 2) prin ruperea oricăror legături cu lumile de sus, lumile nevăzute.

Vine Rousseau, cu teoria că omul trebuie să se întoarcă la natură şi să alunge din sine tot ce e supranatural. Bun este ceea ce e natural; omul natural este totodată şi omul cel mai bun - în aceasta stă întreaga etică şi pedagogie rostită de Rousseau în opera sa “Émile“.

Rousseau a luat mult din natură şi a introdus în om. Rămîne însă întrebarea: Din ce este alcătuită firea omului? Din simțuri - răspunde filosofia senzualistă, în persoana lui Locke. Omul ca simțuri - acesta e adevăratul om. Toată firea omului este alcătuită din simțuri şi se mărgineşte la simțuri. Cînd se înlătură ceea ce nu este trebuitor omului, atunci rămîn simțurile, prin care omul este om.

Însă omul mărginit la simțuri e prea rudimentar şi grosolan. De aceea filosofia raționalistă, în frunte cu Descartes şi Kant, propune un nou tip de om: omul ca logică. Omul este mai întîi şi mai presus de toate o ființă rațională. Prin urmare, omul este om prin logică. Toate celelalte din el sînt prea neînsemnate ca să poată cere întîietatea în ființa lui.

“S-a scăpat din vedere tot ce este mai de seamă în om“ - protestează voluntariştii, în frunte cu Schopenhauer şi Stierner. “Omul nu se poate mărgini nici la simțuri, nici la logică; el nu este nici una, nici alta. El e întîi de toate voință.“ Ba, spun ei, omul ca voință este omul adevărat; el este omul nou.

În căutarea omului nou, Europa s-a îndreptat apoi spre făpturile mai prejos de om şi a început să caute în ele obîrşia omului, cu scopul ca doar-doar, întemeiat pe regnul animal, omul să poată într-un fel oarecare făptui fără Dumnezeu. A fost nu puțină bucurie, ba chiar şi strigăte isterice, cînd în Europa s-a auzit bănuiala că omul se trage din maimuță şi din alte mamifere. Atunci, a năvălit în lumea gîndirii indolente şi ftizice a Europei Nietzsche, cu uraganele, cu viforele şi cutremurele lui; şi, cu pasiunea profetului şi flacăra poetului, a vestit lumii “evanghelia“ lui despre supraom. Mai înflăcărat în gînduri decît în simțiri, el a scos din voluntarismul lui Schopenhauer şi din evoluționismul lui Darwin îndrăzneața, dar logica încheiere: Dacă maimuța este veriga de legătură către om, pentru ce omul să nu fie veriga de legătură către supraom? Da, omul e veriga de legătură către supraom. Da, omul e o ființă ce trebuie biruită şi răpusă. “Ce e maimuța pentru om? O ruşine şi o ocară dureroasă. Acelaşi lucru trebuie să ajungă omul pentru supraom: o ruşine şi o ocară dureroasă“. Supraomul este rostul pămîntului şi scopul istoriei. Supraomul din ce este alcătuit? Din patru principii de temelie. Primul: Dumnezeu trebuie ucis. “Voi, oameni superiori - grăieşte Zarathustra către ucenicii săi - Dumnezeu a fost cea mai mare primejdie pentru voi“. “Dar nu vă temeți: Dumnezeu a murit - propovăduieşte Zarathustra

- nu mai există pentru voi primejdie, nu mai există piedică în calea apariţiei supraomului". Al doilea principiu: Să nu vă fie milă de aproapele vostru; îmbrînceşte ceea ce stă să cadă. Al treilea principiu: Lucrul cel mai însemnat din toate e pofta de putere - pofta de putere lipsită de scrupule şi necruţătoare. Al patrulea principiu: Totul este permis; pentru supraom nu există nici bine, nici rău; el trăieşte dincolo de bine şi rău, dincolo de adevăr şi înşelare, dincolo de conştiinţă şi responsabilitate.

Să luăm un scurt respiro, căci drama umanismului s-a încheiat: a fost plăsmuit omul nou, supraomul! Din embrionul lui Rousseau, omul umanist a evoluat în supraom. Dar ce este, în esenţa lui, supraomul, din ce este el alcătuit? Dintr-un singur instinct - instinctul autoconservării. Însă, daţi-mi voie, poate fi alcătuită dintr-un singur instinct fie şi gîza cea mai mică? Şi atunci cum este cu putinţă să fie alcătuită dintr-un singur instinct cea mai complexă fiinţă de pe pămînt, omul? În tot regnul animal, care cuprinde mai mult de şase sute de mii de specii de vieţuitoare, nu există nici o musculiţă, nici altă vietate, chiar mai măruntă decît musculiţa, care să fie alcătuită numai dintr-un instinct, fie acesta chiar instinctul autoconservării; iar Nietzsche a recunoscut un singur instinct drept supraom. Drept aceea, supraomul lui este în realitate un subom, adică un neom. Dacă vreţi, supraomul este cea mai respingătoare caricatură a omului pe acest astru întunecat.

Ceea ce e adevărat în privinţa supraomului e adevărat şi în privinţa strămoşilor săi umanişti. Astfel, omul natural al lui Rousseau nu este nimic altceva decît o jumătate de om, pentru că i s-a luat tot ce e suprafiresc; iar o jumătate de om este acelaşi lucru cu subomul, fiindcă în el odrăslesc neîmpiedicate toate relele firii căzute, ba încă şi răsfăţate de educaţia/luminarea umanistă.

Dar omul ca senzaţie al lui Locke, ce este? O fărîmă din om arătată drept om. Şi aici avem un nou subom şi o nouă schimonosire a omului; căci ce sînt simţurile fără de suflet? O vioară cu cinci strune, dar fără violonist.

Dar omul ca logică al lui Kant, ce este? O bucată de om recunoscută ca om. Unde este lumea, nesfîrşita lume a simţămintelor omeneşti, în care se găsesc şi raiul, şi iadul nostru? Poate oare, fără acestea, omul să fie om? Nu, nu, nici omul kantian nu este altceva decît o caricatură de om.

Dar omul ca voinţă al lui Schopenhauer şi Nietzsche, prin ce seamănă a om? Unde este sufletul cu nemărginirile sale, unde este conştiinţa, unde e împreună-pătimirea? Fără toate acestea, poate omul să fie om? Fireşte că şi asta e o caricatură de om, doar o nouă caricatură!

Priviţi, aşadar, panorama umanistă a noilor oameni: jumătate-om lîngă altă jumătate-om, subom lîngă alt subom, neom lîngă alt neom, adică o caricatură lîngă altă caricatură. Doar homunculi lîngă homunculi. Nu vedeţi că educaţia/luminarea europeană umanistă a închipuit numai nişte homunculi şi a populat cu ei Europa? Un homuncul este omul natural al lui Rousseau, un

homuncul este omul ca senzaţie, un homuncul este omul ca logică, un homuncul - şi supraomul. Pretutindeni numai un om neîmplinit, fărîme şi bucăţi de om, nicăieri un om întreg! Asistăm la o priveliştе nenorocită: prin educaţia/luminarea lui umanistă, omul european fără Dumnezeu a degenerat în homunculi şi în pigmei!

Aici este nevoie de nişte noi plîngeri ale lui Ieremia. Umanismul european şi-a îndeplinit misiunea: a plăsmuit noul om, omul fără Dumnezeu şi fără suflet. Dar unde se găseşte acest om nou, acest supraom? Iată, el nu există ca personalitate individuală, ci ca putere colectivă, pustieşte Europa prin filosofia umanistă, şi prin ştiinţa umanistă, şi prin educaţia/luminarea umanistă, şi prin cultura umanistă, şi prin tehnica umanistă, şi prin civilizaţia umanistă. În felul acesta, s-a înfăptuit un tip specific de om european: holbachianul “l'homme machine“, “homo faber“, “homo technicus“. Acesta e, în toate privinţele, un om fără Dumnezeu şi fără suflet. Cu alte cuvinte, un om-robot, dezdumnezeit şi dezînsufleţit. Robotul tocmai prin asta e robot, că nu recunoaşte pe Dumnezeu şi sufletul. În asta ştiţi ce îl ajută mai cu osebire? Aşa-zisa psihologie experimentală, “Psychologie ohne Seele“ (psihologia fără suflet). Este vorba de ştiinţa europeană umanistă despre suflet. Ştiinţă despre suflet care nu recunoaşte existenţa sufletului! Poate exista ceva mai absurd? Şi totuşi, această absurditate este palatul de nepătruns în care trăieşte măria sa psihologia europeană umanistă fără suflet - iar acesteia i se închină astăzi ca unui zeu fără greşeală nenumăraţi roboţi.

Da, da, da: fabrică de roboţi, iată ce a tins să se facă - şi pînă la urmă a reuşit - Europa, de la Renaştere şi pînă astăzi; iar robotul este cel mai mizerabil tip de om. Cine are ochi de văzut poate să vadă: pe acest astru n-a existat vreun om mai mizerabil, mai monstruos, mai neom ca robotul european. Ruşine şi ocară, veşnică ruşine şi veşnică ocară a Europei, asta e “omul nou“ al ei, omul fără Dumnezeu şi fără suflet, omul-robot.

După ce a omorît în sine pe Dumnezeu şi sufletul, omul european, începînd cu cîteva decenii în urmă, se sinucide cu încetul - fiindcă sinuciderea este însoţitoarea de neînlăturat a omorîrii lui Dumnezeu... Educaţia/cultura fără Dumnezeu a aruncat Europa într-un întuneric în care nici un continent n-a mai căzut vreodată. În întunericul acesta, nimeni nu mai cunoaşte pe nimeni şi nimeni nu mai recunoaşte pe cineva drept frate!...

Ce alt scop are educaţia/cultura decît acela de a lumina pe om, de a lumina toate abisurile şi prăpăstiile lui şi de a alunga de la el tot întunericul? Iar omul fără Dumnezeu, fără Hristos, fără această neasemănată Lumină, cum va putea să împrăştie întunericul cosmic care din toate laturile năvăleşte asupra lui, şi cum va putea să alunge întunericul din sine? Cu toate “luminile“ lui, omul fără Dumnezeu nu este altceva decît un licurici în nesfîrşitul întuneric al acestui univers; iar ştiinţa lui, filosofia lui, educaţia/luminarea lui, cultura lui, tehnica lui, civilizaţia lui sînt nişte lumînărele plăpînde, pe care el le aprinde în

întunericul întîmplărilor pămînteşti şi cosmice. Ce înseamnă toate aceste lumînărele în noaptea nesfîrşită şi întunericul adînc al problemelor şi întîmplărilor individuale, sociale, naționale şi internaționale? Oare nu s-au şi stins ele deja, iar asupra Europei nu s-a lăsat deja un întuneric des şi apăsător şi n-a căzut o întunecime nepătrunsă?

Credința uşuratică în atotputernicia ştiinței umaniste, în atotputernicia educației/luminării umaniste, în atotputernicia culturii umaniste, în atotputernicia tehnicii umaniste, în atotputernicia civilizației umaniste, este vecină cu demența. Sub nefericita înrîurire a acestei credințe uşuratice, educația/luminarea europeană umanistă a pricinuit şi la noi conflict între Biserică şi şcoală, ceea ce pentru norodul nostru ortodox înseamnă şi a însemnat întotdeauna nenorocire. Sub înrîurirea aceasta, şi omul nostru a început să se mecanizeze, să se robotizeze. (Cărturarii, rupți de rădăcinile lor, încă de cîteva veacuri aduc "luminile" unui astfel de umanism, ca să "reformeze" norodul ortodox. Rezultatul a fost că au prefăcut şi țările lor ortodoxe în abatoare de suflete. Pe altarele noii închinări la idoli, fiarele apocaliptice ale civilizației europene săvîrşesc o nemaiîntîlnită în istorie ucidere a nenumărate suflete omeneşti, prin mîinile cărturarilor noroadelor şi ale educației lor umaniste. Pe bună dreptate spunea A. Zint că Dachau şi celelalte lagăre de concentrare sînt templele pe care le-au ridicat şi în care liturghisesc cărturarii Europei, avînd ca religie vestitul lor umanism.)

Ca să ocolim dezastrul de pe urmă, avem o singură ieşire: să primim învățătura Dumnezeu-omenească şi să o punem în lucrare deplin în toate şcolile, de la cele mai de jos pînă la cele mai înalte, şi în toate aşezămintele cărturăreşti, de la primele şi pînă la ultimele. Educația/luminarea Dumnezeu-omenească străluceşte şi luminează cu singura Lumină nestinsă şi adevărată din toate lumile: cu Dumnezeu-Omul Hristos. Nici un întuneric nu poate să stingă sau să biruie Lumina aceasta, nici măcar întunericul Europei. Numai ea e în stare să alunge toate întunericurile: şi pe cele din om, şi pe cele din societate, şi pe cele din norod, şi pe cele din stat. Ea, singura lumină adevărată, luminează pe tot omul pînă în adîncul ființei lui şi descoperă fiecăruia dintre noi pe fratele nostru nemuritor, Dumnezeiesc şi veşnic; şi ne învață că şi problema omului, şi problema societății, şi problema nației, şi problema omenirii pot fi desluşite şi dezlegate uşor şi limpede doar atunci cînd şi omul, şi societatea, şi nația, şi omenirea sînt înțelese în legătură cu Dumnezeu-Omul Hristos.

Căile şi trăsăturile cele mai însemnate ale lucrării Dumnezeu-omeneşti s-ar putea rosti în chipul următor:

1. Omul este o ființă care se poate desăvîrşi şi împlini în chipul cel mai ideal şi mai real prin Dumnezeu-Omul şi în Dumnezeu-Omul.

2. Desăvîrşirea omului prin Dumnezeu-Omul se face cu ajutorul faptelor bune evanghelice.

3. Omul luminat vede în fiecare om un frate nemuritor şi con-frate veşnic.

4. Orice lucrare omenească - filosofia, ştiinţa, meşteşugurile, agricultura, educaţia/luminarea, cultura şi celelalte - îşi dobîndeşte valoarea cea netrecătoare atunci cînd se sfinţeşte şi capătă înţeles prin Dumnezeu-Omul.

5. Adevărata educaţie/luminare se atinge prin viaţa sfîntă, după dreptarul Evangheliei lui Hristos.

6. Sfinţii sînt cei mai desăvîrşiţi educatori/luminători; cu cît omul trăieşte în chip mai sfînt, cu atît el este un mai bun pedagog şi luminător.

7. Şcoala este a doua jumătate a inimii Dumnezeu-Omului, iar Biserica este prima.

8. În centrul tuturor centrelor, al tuturor ideilor, al tuturor lucrărilor, stă Dumnezeu-Omul Hristos şi obştea Sa Dumnezeu-omenească: Biserica.

OMUL SAU DUMNEZEU-OMUL

1. Fără îndoială că, după Dumnezeu, omul este ființa cea mai tainică şi mai nepătrunsă din toate lumile cunoscute gîndirii omeneşti. În nemărginirile fără fund ale ființei omeneşti trăiesc şi se înviforează antiteze de neîmpăcat: viața şi moartea, binele şi răul, Dumnezeu şi diavolul - şi tot ce există în ele şi în jurul lor. Prin toate religiile, filosofiile, ştiințele, culturile şi civilizațiile lui, neamul omenesc s-a străduit, în esență, să dezlege o singură problemă, a-tot-problema: problema omului. Şi, din toate chinurile şi muceniciile lui, şi-a făurit cel mai mare idol, pe care l-a slujit ca pe a-tot-valoarea sa şi a-tot-criteriul său ultim. Care e idolul acesta? Iată-l: ανθρωπος μετρον παντων - "măsura tuturor este omul", adică: Omul este măsura tuturor ființelor şi lucrurilor. Dar, în felul acesta, "măria sa dumnezeiască" - omul - n-a rezolvat problema omului: pentru că, măsurîndu-se pe sine prin el însuşi, nu s-a înțeles pe sine şi nu a înțeles nici lumea din jurul său (v. 2 Corinteni 10:12). De fapt, s-a străduit în zadar: a oglindit o oglindă în altă oglindă. Şi totul s-a adunat în strigătul zguduitor şi în mărturisirea înfiorătoare: *Nimic nu ştiu prin mine* ουδεν εμαυτω συνοιδα (1 Corinteni 4:4). Nimic nu ştiu prin mine însumi: nu ştiu nici ce e omul, nici ce e Dumnezeu, nici ce e moartea, nici ce e viața. Pe lîngă asta, cu toată ființa mea simt că sînt robul morții, robul răutății şi, prin păcat, robul diavolului. Prin toate felurile lucrărilor omeneşti, din întregul neam omenesc s-a urzit un singur trup: "trupul morții", şi fiecare om s-a făcut de un trup cu acest trup al morții. Iar în acest trup al morții ce se ascunde? Putoare, putoare, putoare; putreziciune, putreziciune, putreziciune; viermi, viermi, viermi... *Ticălos om sînt eu! Cine mă va izbăvi din trupul morții acesteia?* εκ του σωματος του θανατου τουτου (Romani 7:24).

Nimeni, nimeni afară de Dumnezeu-Omul. Fiindcă Dumnezeu-Omul Hristos, biruind moartea prin înviere, a desființat "trupul morții" ca realitate ontologică (v. Apocalipsa 20:14), a izbăvit neamul omenesc din moarte, i-a dăruit viața veşnică, adevărul veşnic, dragostea veşnică, dreptatea veşnică, bucuria veşnică şi toate celelalte veşnice bunătăți Dumnezeieşti, pe care numai Dumnezeul dragostei şi al iubirii de oameni le poate dărui; şi, în felul acesta, a fost rezolvată toată problema omului, toată a-tot-problema omului. Şi, cu adevărat, de cînd Dumnezeu S-a făcut om şi S-a arătat ca Dumnezeu-Om în lumea pămîntească, El S-a făcut cu adevărat şi a rămas pentru totdeauna ultima a-tot-valoare şi ultimul a-tot-criteriu al neamului omenesc; El: singurul Dumnezeu adevărat şi singurul om adevărat, singurul Dumnezeu desăvîrşit şi singurul om desăvîrşit din toate lumile cunoscute. Aşadar, El este singura, ultima a-tot-valoare şi singurul a-tot-criteriu ultim al omului în realitatea lui psihofizică şi în potențialitatea lui Dumnezeu-omenească, şi a tot ce este

omenesc şi a tot ce este al omului. Doar în Dumnezeu-Omul s-a văzut omul, pentru prima dată, desăvîrşit şi veşnic şi s-a cunoscut pe sine în toate dimensiunile sale; de aici, noul a-tot-principiu axiologic şi gnoseologic al neamului omenesc: "Măsura tuturor este Dumnezeu-Omul" - Θεαντρωπος μετρον παντων. Dar principiul: "măsura tuturor este omul" stăruie să împărăţească şi să stăpînească - de cele mai multe ori *ferro ignique* - în lumea păgînă, politeistă şi aflată în afara lui Hristos. Drept aceea, prea-înţeleptitul de Dumnezeu cunoscător al omului şi al Dumnezeu-Omului, Apostolul Pavel, restrînge toate filosofiile neamului omenesc la două: filosofia cea după om şi filosofia cea după Dumnezeu-Omul (Coloseni 2:8).

2. Numai Dumnezeu-Omul e om desăvîrşit şi împlinit; în acelaşi timp, este şi Dumnezeu desăvîrşit, şi om desăvîrşit. Aici, Ipostasul Dumnezeu-Cuvîntului este factorul cel mai însemnat. Lucrul acesta l-au mărturisit limpede şi l-au tîlcuit cu Dumnezeiască insuflare Sfinţii Părinţi cei de Dumnezeu înţelepţiţi ai Sinodului IV Ecumenic de la Calcedon. În Dumnezeu-Omul Hristos, omul a atins toate desăvîrşirile sale: prin Dumnezeu şi-a desăvîrşit, şi-a împlinit şi sufletul, şi conştiinţa, şi voinţa, şi mintea, şi inima, şi trupul; într-un cuvînt, pe sine însuşi în întregime. Şi s-a săvîrşit cea mai însemnată şi mai dragă minune: Dumnezeu-Omul S-a lăsat pe Sine în lumea noastră pămîntească şi în toate lumile ca Biserică, trup al Său, ca fiecare om să poată ajuge "de acelaşi trup" cu trupul Dumnezeu-Omului şi, în felul acesta, să poată ajunge la toate desăvîrşirile Lui (v. Efeseni 3:6). Doar în Dumnezeu-Omul şi prin Dumnezeu-Omul fiecare fiinţă omenească poate ajunge om adevărat, om desăvîrşit, om deplin. Numai prin El, prin Biserică, dimpreună cu toţi Sfinţii, se poate ajunge întru bărbat desăvîrşit, la măsura vîrstei plinirii lui Hristos (Efeseni 3:13, 4:11-16). În Dumnezeu-Omul Hristos *locuieşte toată plinătatea Dumnezeirii trupeşte* παν το πληρωμα της Θεοτητος σωματικως, ca fiecare dintre noi să se poată umple, în Biserică şi prin Biserică, cu plinirea aceasta a Dumnezeirii (Coloseni 2:9-10). Şi lucrul acesta putem să-l facem fiecare dintre noi doar împreună cu toţi Sfinţii, prin Sfintele Taine şi sfintele fapte bune, în frunte cu sfînta credinţă şi cu sfînta dragoste (Efeseni 3:17-20).

Fără Dumnezeu-Omul, omul este într-adevăr fără cap şi, ceva mai mult, fără sine, fără veşnicul lui sine, fără nemuritorul lui sine, fără sinele său cel după chipul lui Dumnezeu. În afară de Dumnezeu-Omul nu există om, ci numai subom, jumătate de om sau neom. Aici trebuie adăugat şi următorul adevăr: Fără Dumnezeu-Omul, omul este întotdeauna rob al păcatului, rob al morţii, rob al diavolului. Doar prin Dumnezeu-Omul ajunge omul la scopul pe care i l-a rînduit Dumnezeu: ajunge "dumnezeu după dar"; şi, în felul acesta, ajunge la desăvîrşita plinătate a fiinţei şi personalităţii sale, ajunge la veşnicia sa Dumnezeiască, prin în-dumnezeu-omenire. Trăind în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii împreună cu toţi Sfinţii, omul se în-dumnezeu-omeneşte încetul cu încetul, prin Sfintele Taine şi sfintele fapte bune, şi se umple de bucuria acelei

sfinte bunevestiri şi porunci înălţătoare la cer a Sfîntului Vasile cel Mare: "Omul e o fiinţă căreia i-a fost rînduit să ajungă dumnezeu."[49] Fiind zidit ca dumnezeu-om potenţial, omul se străduieşte, cuprins în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii, să îşi aducă mintea la asemănarea cu Dumnezeu, să o schimbe la faţă în dumnezeominte (noi avem mintea lui Hristos - 1 Corinteni 2:16); să-şi aducă conştiinţa la asemănarea cu Dumnezeu, să o schimbe la faţă în dumnezeoconştiinţă; să îşi aducă voia la asemănarea cu Dumnezeu, să o schimbe la faţă în dumnezeovoie; să îşi aducă trupul la asemănarea cu Dumnezeu, să îl schimbe la faţă în dumnezeotrup (Trupul e pentru Domnul, şi Domnul pentru trup - 1 Corinteni 6:18). În-dumnezeu-omenindu-se prin Biserică şi în Biserică, omul se întoarce la asemănarea cu Dumnezeu cea dinainte de cădere, întregind-o strălucit cu Dumnezeieştile frumuseţi ale desfătatei asemănări cu Hristos (Galateni 4:19, 3:27; Romani 8:28). Fără Dumnezeu-Omul şi în afara Dumnezeu-Omului, omul se află totdeauna în primejdia de a ajunge asemănător cu diavolul: fiindcă păcatul e totodată şi putere, şi chip al diavolului; şi, robindu-se păcatului în afara Dumnezeu-Omului, omul se face de bună voie asemănător diavolului, se împropriază diavolului: Cel ce săvîrşeşte păcatul de la diavolul este (1 Ioan 3:8). Nu trebuie să ne scape din vedere că scopul cel mai însemnat al diavolului este acela de a-l lipsi pe om de asemănarea cu Dumnezeu, de a-l dezîn-dumnezeu-omeni, de a-l dezîn-dumnezei şi, în felul acesta, de a-l preface într-o fiinţă asemănătoare cu el. Antropocentrismul umanist e, în esenţă, diavolocentrism, fiindcă atît unul, cît şi celălalt, nu vrea decît un singur lucru: să fie doar în sine şi pentru sine. În felul acesta însă, ele strămută de fapt pe oameni în împărăţia "morţii celei de a doua", unde nu este Dumnezeu, nici ceva din cele ale lui Dumnezeu (Apocalipsa 21:8; 20:14).

Ceea ce s-a spus aici nu este altceva decît theanthropismul (ΘεανΘρωπισμος), theoumanismul, theohominismul evanghelic, apostolic, patristic, ortodox.

3. Toate umanismele europene, de la cel mai grosolan pînă la cel mai subţire, de la cel fetişist pînă la cel papal, se întemeiază pe credinţa în om, se întemeiază pe om aşa cum este el în datul lui psihofizic şi istoricitatea lui psihofizică. În fapt, toată esenţa oricărui umanism este omul: homo. Mărginit la ontologia sa, oricare umanism nu este altceva decît hominism (homo-hominis). Omul este cea mai înaltă valoare, a-tot-valoarea; omul este criteriul cel mai înalt, a-tot-criteriul: "Omul este măsura tuturor fiinţelor şi lucrurilor". Aceasta este in nuce oricare umanism, oricare hominism. Aşadar, toate umanismele, toate hominismele, sînt pînă la urmă de origine idolatră, politeistă. Toate umanismele europene - de la cele pre-renascentiste, cele renascentiste şi, mai departe, cele protestante, filosofice, religioase, sociale, ştiinţifice, culturale, politice - au urmărit şi urmăresc neîntrerupt, cu ştiinţă sau fără ştiinţă, un singur lucru: să înlocuiască credinţa în Dumnezeu-Omul cu credinţa în om, să înlocuiască

[49] P.G. 36, col. 506A.

Evanghelia Dumnezeu-Omului cu evanghelia după om, filosofia după Dumnezeu-Omul cu filosofia cea după om, lucrarea după Dumnezeu-Omul cu lucrarea cea după om; într-un cuvînt, să înlocuiască viața după Dumnezeu-Omul cu viața cea după om. Şi aşa a fost timp de veacuri, pînă cînd, în veacul trecut, în anul 1870, la primul Conciliu de la Vatican, toate acestea s-au contopit în dogma infailibilității papei. De atunci, aceasta a ajuns a-tot-dogma papismului. De aceea, în zilele noastre, la al doilea Conciliu de la Vatican s-a tratat şi s-a apărat atît de stăruitor şi de măiestru intangibilitatea şi imuabilitatea acestei dogme. Dogma aceasta are o însemnătate cît se poate de mare pentru întreaga soartă a Europei, mai ales pentru apocalipsa ei, în care deja a păşit. Prin dogma aceasta, toate umanismele europene şi-au atins idealul şi idolul: omul a fost propovăduit ca cea mai mare zeitate, a-tot-zeitate. Panteonul european umanist şi-a dobîndit Zeus-ul.

Sinceritatea e limba adevărului: Dogma infailibilității papei - a omului - nu este altceva decît renaşterea păgînismului şi a politeismului, renaşterea axiologiei şi criteriologiei idolatre. Horribile dictu, dar şi următorul lucru trebuie spus: Prin dogma infailibilității papei a fost ridicat la rangul de dogmă umanismul închinător la idoli, şi întîi de toate cel elin. A fost ridicat la rangul de dogmă a-tot-criteriul, a fost ridicată la rangul de dogmă a-tot-valoarea culturii, civilizației, poeziei, filosofiei, artei, politicii, ştiinței eline: παντων ηρηματων μετον ανθρωπος. Şi toate acestea ce sînt? Păgînătate ridicată la rangul de dogmă. În felul acesta, a ajuns să fie dogmă autarhia omului european, după care timp de veacuri au năzuit cu înfocare toate umanismele europene.

Dogma infailibilității papei e nietzscheana "Ja-Sagung" (arătare) a întregii plăsmuiri a omului european umanist, "Ja-Sagung" a culturii şi civilizației lui, care, prin scopurile şi căile lor, sînt precumpănitor păgîne şi politeiste. Bunăvestirea şi porunca Dumnezeu-Omului spune: Căutați mai întîi Împărăția lui Dumnezeu şi dreptatea Lui, şi toate (celelalte) se vor adăuga vouă (Matei 6:33). Şi ce nu a propovăduit ca scop al existenței omeneşti şi cale a făptuirii cultura şi civilizația umanistă europeană? Dumnezeu-Omul - singurul Care mîntuieşte pe om de păcat, de moarte şi de diavol; singurul Care înveşniceşte, şi în-dumnezeieşte, şi în-dumnezeu-omeneşte pe om în toate lumile - arată răspicat şi a-tot-limpede ca a-tot-scop al ființei şi al vieții omului să ajungă desăvîrşit ca Dumnezeu (Matei 5:48). Iar omul umanist european ce nu a tot aşezat şi ce nu a tot consfințit ca scop al existenței omeneşti în locul acestui scop! Este un adevăr evanghelic cu neputință de tăgăduit: Toată lumea zace în rău, chiar şi după nevoința Dumnezeu-Omului în lumea noastră pămîntească (1 Ioan 5:19-21). Şi nu numai atît, ci, după Sfîntul Apostol Pavel, diavolul este stăpînitorul veacului acestuia (2 Corinteni 4:4). Între o astfel de lume, care de bună voie zace în răutate, şi următorul Dumnezeu-Omului Hristos nu există împăcare. Următorul Dumnezeu-Omului nu se poate împăca, în paguba adevărului evanghelic, cu omul umanist, care îndreptățeşte toate cele arătate mai înainte şi le ridică la

rangul de dogmă. Aici este vorba întotdeauna de cea mai hotărîtoare şi a-tot-hotărîtoare cumpănă şi alegere: Dumnezeu-Omul sau omul. Fiindcă omul umanist, prin toată lucrarea lui, se deosebeşte şi se poartă ca lucrînd autarhic, ca valoare ultimă şi măsură ultimă. Aici nu există loc pentru Dumnezeu-Omul. Ca urmare, în împărăția umanistă, locul Dumnezeu-Omului îl ocupă "Vicarius Christi" (Locțiitorul lui Hristos), iar Dumnezeu-Omul a fost surghiunit în cer. În orice caz, aceasta este o dezîntrupare sui generis a Dumnezeu-Omului Hristos, nu-i aşa?

Uzurpînd, prin dogma infailibilității, în folosul său - adică în folosul omului - toată puterea şi toate drepturile care sînt numai ale Dumnezeu-Omului Domnului Hristos, papa s-a auto-propovăduit, în fapt, biserică în biserica papistă, şi a ajuns în ea totul în toate. Un "a-tot-țiitor" sui generis. De aceea dogma infailibilității papei a şi ajuns a-tot-dogma papismului, şi papa nu se poate lepăda de ea în nici un chip, cîtă vreme va fi papă al papismului umanist.

4. În istoria neamului omenesc sînt trei căderi însemnate: a lui Adam, a lui Iuda şi a papei. Pricina căderii în păcat e întotdeauna aceeaşi: voința de a ajunge bun prin sine; voința de a ajunge desăvîrşit prin sine; voința de a ajunge dumnezeu prin sine. Dar în felul acesta omul se face, fără să-şi dea seama, întrutotul asemeni diavolului; fiindcă şi acela a vrut să ajungă dumnezeu prin sine însuşi, să înlocuiască pe Dumnezeu cu sine însuşi, şi, în această îngîmfare a lui, a ajuns dintr-o dată diavol, cu desăvîrşire despărțit de Dumnezeu şi cu totul potrivnic lui Dumnezeu. Tocmai în această înşelare de sine plină de trufie se află esența păcatului, a a-tot-păcatului. În aceasta se află şi esența diavolului, a a-tot-diavolului: a satanei. Aceasta nu e altceva decît voința de a rămîne în firea proprie, de a nu primi în sine altceva decît pe sine. Toată esența diavolului este în faptul că nu-L vrea cîtuşi de puțin pe Dumnezeu în lăuntrul lui, vrea să rămînă totdeauna singur, totdeauna cu totul în sine, tot pentru sine, totdeauna închis ermetic față de Dumnezeu şi de tot ce este al lui Dumnezeu. Şi ce este aceasta? Egoismul şi dragostea de sine, îmbrățişate pentru întreaga veşnicie. Aşa e în esența lui omul umanist: el rămîne tot în sine însuşi, cu sine însuşi, pentru sine însuşi; totdeauna închis cu îndîrjire față de Dumnezeu. În asta stă orice umanism, orice hominism. Culmea acestui umanism îndrăcit: voința de a ajunge bun cu ajutorul răului, de a ajunge dumnezeu cu ajutorul diavolului. De aici şi făgăduința făcută în rai de diavolul către strămoşii noştri: Veți fi ca nişte dumnezei (Facere 3:5).

Omul a fost zidit de iubitorul de oameni Dumnezeu ca posibil dumnezeu-om, ca, pe temeiul chipului Dumnezeiesc pe care îl poartă, ființa lui să se zidească de bună voie, prin Dumnezeu, întru dumnezeu-om. Dar omul, prin libera sa alegere, a căutat să ajungă prin păcat la nepăcătoşenie, prin diavol la starea de Dumnezeu; şi desigur că, urmînd calea aceasta, el ar fi ajuns un diavol sui generis, dacă Dumnezeu, în nesfîrşita Sa iubire de oameni şi "mare mila" Sa, n-ar fi intervenit făcîndu-Se om, Dumnezeu-Om. Prin Biserică, trupul Său,

Hristos l-a adus pe om la nevoința în-dumnezeu-omenirii, prin Sfintele Taine şi sfintele fapte bune; şi în felul acesta a dat omului putința de a ajunge întru bărbat desăvîrşit, la măsura vîrstei plinirii lui Hristos (Efeseni 4:13), şi de a-şi atinge astfel menirea sa Dumnezeiască: să ajungă de bună voie dumnezeu-om după dar. Căderea papei: voința de a-L înlocui pe Dumnezeu-Omul cu omul.

5. În lumea noastră omenească, după spusele Sfîntului văzător al tainelor Ioan Damaschin, numai Dumnezeu-Omul Hristos este "singurul lucru nou sub soare". Şi Acesta e veşnic nou: şi prin Persoana Sa Dumnezeu-omenească, şi prin nevoința Sa Dumnezeu-omenească, şi prin trupul Său Dumnezeu-omenesc - Biserica. Însă şi omul numai în Dumnezeu-Omul este nou, pururea nou, veşnic nou, în toate trăirile sale Dumnezeu-omeneşti pe calea mîntuirii, sfințeniei, schimbării la față, în-dumnezeirii, în-dumnezeu-omenirii. În această lume pămîntească, toate îmbătrînesc şi toate mor: numai omul întru-Dumnezeu-omenit şi în-dumnezeu-omenit, cel de acelaşi trup cu Hristos, întru-bisericit şi îm-bisericit prin Dumnezeu-Omul, nu îmbătrîneşte şi nu moare, fiindcă s-a făcut mădular viu şi organic al sfîntului şi veşnicului trup Dumnezeu-omenesc al lui Hristos - Biserica, în care persoana omenească se dezvoltă şi fără încetare sporeşte întru creşterea lui Dumnezeu (Coloseni 2:19), întru bărbat desăvîrşit, la măsura vîrstei plinirii lui Hristos (Efeseni 4:13). Aceasta înseamnă că el creşte şi se înalță nesfîrşit şi nemăsurat, potrivit cu măsurile cele după chipul lui Dumnezeu ale Dumnezeieştii nesfîrşiri şi nemărginiri date ființei omeneşti de către Domnul cel în Trei Sori, atunci cînd l-a zidit pe om după chipul Său.

Dumnezeu-Omul Hristos e atît de neobişnuit de nou, şi de neobişnuit de unul, şi de neobişnuit de neasemănat, încît de fapt adevărul de la El a apărut (Ioan 1:17) şi prin El a rămas în lumea noastră omenească. Mai înainte de El şi în afară de El, acum şi totdeauna, adevărul e ca şi cum n-ar exista. Şi într-adevăr nu există, căci numai Ipostasul Dumnezeu-omenesc este Adevărul: Eu sînt Adevărul! (Ioan 14:6). Pentru om, nu există adevăr fără Dumnezeu-Omul, fiindcă nu există om fără Dumnezeu-Omul.

Toate sînt noi în Dumnezeu-Omul şi de la Dumnezeu-Omul; El Însuşi, în primul rînd, ca urmare şi mîntuirea, şi învățătura despre mîntuire, şi calea de mîntuire. Este cu totul nouă pentru neamul omenesc vestirea Dumnezeu-Omului: Să despărțim păcatul de păcătos; să urîm păcatul, şi să iubim pe păcătos; să ucidem păcatul, dar să mîntuim pe păcătos; să nu asemuim pe păcătos cu păcatul; să nu ucidem pe păcătos pentru păcat, ci să îl mîntuim de păcat. O pildă cutremurătoare în privința aceasta este aceea a femeii aflată în prea-curvie. A-tot-milostivul Mîntuitor a despărțit păcatul femeii de ființa ei cea după chipul lui Dumnezeu, a osîndit păcatul şi a miluit pe păcătoasă: Nici Eu nu te osîndesc; mergi şi nu mai păcătui (Ioan 4:11). Aceasta este calea Ortodoxiei, ridicată la rangul de dogmă, în lucrarea mîntuirii păcătosului de păcat, calea Sfintei Tradiții, în chip de Dumnezeu înțeleptit împlinită, şi legiuită în Biserica Ortodoxă de către Sfinții Părinți, şi rostită cu Dumnezeiască insuflare de către

Sfîntul Simeon Noul Teolog: “Binele nu este bine, atunci cînd nu se face bine καλως“.

În lumina acestei evanghelice şi Sfinte Tradiții ortodoxe, e o cruzime antievanghelică şi anticreştină a-l omorî pe păcătos pentru păcat. Aici, nici o inchiziție nu se poate mărturisi sfîntă. În ultimă instanță, toate umanismele omoară pe păcătos pentru păcat, nimicesc pe om împreună cu păcatul, fiindcă nu Îl vor pe Dumnezeu-Omul, Care-i singura mîntuire a omului şi de păcat, şi de moarte, şi de diavol. Cel ce nu e pentru Dumnezeu-Omul e, prin aceasta, împotriva omului; şi este astfel un ucigaş al omului şi, prin urmare, un sinucigaş: căci îl lasă pe om în deplina putere a păcatului, a morții şi a diavolului, de care poate să-l mîntuiască numai Dumnezeu-Omul, şi nimeni altul sub soare. Procedînd cu păcătosul în felul acesta, omul umanist, în chip de neocolit, săvîrşeşte o crimă: ucide propriul său suflet, se predă singur iadului, spre veşnică petrecere laolaltă cu diavolul, cu acest ucigător de oameni dintru început (Ioan 8:44). Iar prin aceasta, împărăţeşte şi stăpîneşte desăvîrşit monstruoasa a-tot-dogmă etică iezuit-umanistă: “Scopul scuză mijloacele.“

6. Ce dă omului Dumnezeu-Omul şi nimeni altul nu îi poate da? Biruința asupra morții, asupra păcatului, asupra diavolului, viața veşnică, adevărul veşnic, dreptatea veşnică, binele veşnic, dragostea veşnică, bucuria veşnică - întreaga plinătate a Dumnezeirii şi a desăvîrşirilor Dumnezeieşti. Vorbind apostoleşte: Dumnezeu-Omul dă oamenilor cele ce ochiul nu a văzut, şi urechea nu a auzit, şi la inima omului nu s-au suit cîte a pregătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El (1 Corinteni 2:9).

Într-adevăr, numai El, minunatul Dumnezeu-Omul, este singurul lucru de trebuință (v. Luca 10:42) pentru om, în toate lumile lui şi în toată viața lui. Drept aceea, numai Dumnezeu-Omul este îndreptățit să ceară de la oameni ceea ce nimeni altul nu a îndrăznit să ceară: adică să Îl iubească fiecare om mai mult decît pe părinți, decît pe frați, decît pe surori, decît pe copii, decît pe prieteni, decît pămîntul, decît pe Îngeri, decît pe oricine şi orice din lumile văzute şi nevăzute (Matei 10:37-39; Luca 14:26; Romani 8:31-39).

7. Cel de-al doilea Conciliu de la Vatican e o renaştere a tuturor umanismelor europene, o renaştere de stîrvuri: fiindcă, de cînd Dumnezeu-Omul Hristos Se află în lumea pămîntească, orice umanism este un stîrv. Şi aşa stau lucrurile, întrucît Conciliul a rămas cu încăpățînare la dogma infailibilității papei, adică a omului. Privite din punctul de vedere al Dumnezeu-Omului celui veşnic viu, al Domnului Iisus istoric, toate umanismele seamănă mai mult sau mai puțin cu nişte utopii criminale, fiindcă, în numele omului, ucid şi nimicesc pe om ca entitate psiho-fizică, în felurite chipuri. Toate umanismele săvîrşesc o lucrare nebunesc de nenorocită: strecoară țînțarul şi înghit cămila; iar prin dogma infailibilității papale, lucrarea aceasta a fost ridicată la rangul de dogmă. Toate acestea sînt înfricoşătoare, înfricoşătoare pînă la groaza desăvîrşită. De ce? Fiindcă însăşi dogma privitoare la infailibilitatea omului nu este altceva

decît cumplitul prohod al oricărui umanism: de la acela al Vaticanului, ridicat la rangul de dogmă, şi pînă la umanismul satanizat al lui Sartre. În panteonul umanist al Europei toţi zeii sînt morţi, în frunte cu Zeus-ul european. Sînt morţi, pînă ce în inima lor veştejită va răsări pocăinţa cea cu a-tot-desăvîrşita lepădare de sine, cu fulgerele şi durerile Golgotei sale, cu cutremurele şi schimbările la faţă ale învierii sale, cu viforele şi înălţările ei aducătoare de roade. Şi atunci? Atunci nesfîrşite vor fi slavosloviile lor către Cel ce în veci este de viaţă făcător şi de minuni lucrător Dumnezeu-Omul, cu adevărat singurul iubitor de oameni din toate lumile.

8. Care este inima dogmei privitoare la infailibilitatea papei, adică a omului? Dez-în-dumnezeu-omenirea omului. Lucrul acesta îl urmăresc toate umanismele, chiar şi cele religioase. Toate îl întorc pe om la păgînism, la politeism, la îndoită moarte: duhovnicească şi fizică. Îndepărtîndu-se de Dumnezeu-Omul, tot umanismul s-a preschimbat încet-încet în nihilism. Lucrul acesta îl arată falimentul de azi al tuturor umanismelor, în frunte cu papismul, părintele - făţiş sau pe ocolite, cu voie sau fără voie - al tuturor umanismelor europene; iar falimentul, falimentul dezastruos al papismului, se găseşte în dogma infailibilităţii papei - şi tocmai dogma aceasta e culmea nihilismului. Prin aceasta, omul european a dogmatisit hotărît dogma autarhicităţii omului european şi, în felul acesta, pînă la urmă a arătat că nu are nevoie de Dumnezeu-Omul şi că pe pămînt nu există loc pentru Dumnezeu-Omul: "Vicarius Christi" il înlocuieşte în chip desăvîrşit. În fapt, din dogma aceasta trăieşte, pe aceasta o urmează şi o mărturiseşte cu încăpăţînare oricare umanism european.

Toate umanismele omului european nu sînt altceva, în esenţa lor, decît o răzvrătire necontenită împotriva Dumnezeu-Omului Hristos. În toate chipurile cu putinţă, se săvîrşeşte "Die Ummertung aller Nerte" ("răsturnarea tuturor valorilor"); Dumnezeu-Omul este înlocuit pretutindeni cu omul; pe toate tronurile europene se înscăunează omul umanismului european. Pentru aceea nici nu mai există un singur "Vicarius Christi", ci nenumăraţi, deosebindu-se doar prin veşminte: fiindcă, în ultimă instanţă, prin dogma despre infailibilitatea papei a fost numit infailibil omul în general. De aici, şi nenumăraţii papi din toată Europa: şi de la Vatican, şi din protestantism. Între ei nu este vreo deosebire hotărîtă, fiindcă papismul e cel dintîi protestantism, precum a spus înainte-văzătorul Homiakov.

9. Infailibilitatea este o însuşire firească Dumnezeu-omenească şi o funcţie firească Dumnezeu-omenească a Bisericii, ca trup Dumnezeu-omenesc al lui Hristos, al cărui veşnic cap, Adevărul = a-tot-Adevărul, e cel de-al doilea Ipostas al Preasfintei Treimi: Dumnezeu-Omul, Domnul Iisus Hristos.

Prin dogma infailibilităţii papei, papa a fost de fapt mărturisit drept Biserică, şi el, un om, a luat locul Dumnezeu-Omului. Acesta e triumful ultim al umanismului, dar este în acelaşi timp şi moartea a doua (Apocalipsa 20:14, 21:8) a papismului; iar prin el şi cu el, a oricărui umanism. Înaintea adevăratei Biserici

a lui Hristos, care, de la arătarea Dumnezeu-Omului Hristos, există în lumea noastră ca trup Dumnezeu-omenesc, dogma infailibilității papei este nu numai o erezie, ci o pan-erezie (a-tot-erezie). Fiindcă nici o erezie nu s-a ridicat atît de radical şi atît de cu totul împotriva Dumnezeu-Omului Hristos şi a Bisericii Lui, aşa cum a făcut papismul prin dogma privitoare la infailibilitatea papei/omului. Fără nici o îndoială că dogma aceasta este erezia ereziilor, chinul chinurilor, o răzvrătire nemaivăzută împotriva Dumnezeu-Omului Hristos. Dogma aceasta este - vai! - cea mai îngrozitoare surghiunire a Domnului nostru Iisus Hristos de pe pămînt, o nouă trădare a lui Hristos, o nouă răstignire a Domnului - doar că nu pe crucea de lemn, ci pe aceea de aur a umanismului papist. Şi toate acestea sînt iad, iad, iad pentru sărmana ființă pămîntească ce se numeşte om.

10. Se găseşte oare vreo ieşire din toate aceste nenumărate iaduri umaniste? Este oare vreo înviere din toate aceste nenumărate morminte europene? Este oare leac pentru toate aceste nenumărate boli aducătoare de moarte? Este, este, este: pocăința. Ea e buna-vestire fără de moarte a Evangheliei Dumnezeu-Omului: *pocăința spre cunoştința adevărului* - μεταοια εις επιγνωσιν αληθειας (2 Timotei 2:25). Altminteri nu poate nimeni să creadă în a-tot-mîntuitoarea Evanghelie a Dumnezeu-Omului: *Pocăiți-vă şi credeți în Evanghelie* (Marcu 1:15). Pocăința înaintea Dumnezeu-Omului este singurul leac împotriva păcatului, singurul a-tot-leac pentru tot păcatul, chiar şi pentru a-tot-păcat. Fără îndoială că pocăința e şi leacul pentru acest “a-tot-păcat“ al papismului, ce e cuprins în trufaşa dogmă a infailibilității papei. Şi, prin aceasta, este şi leacul pentru orice păcat al oricărui umanism în parte şi al tuturor umanismelor laolaltă. Da, da, da: din a-tot-păcatul atît de iubit lui al “infailibilității“, “infailibilul“ om european, omul european umanist, se poate mîntui numai prin pocăința din toată inima şi a-tot-schimbătoare la față înaintea minunatului, şi a-tot-înduratului, şi a-tot-bunului Domn Iisus Hristos Dumnezeu-Omul, cu adevărat singurul Mîntuitor al neamului omenesc de tot păcatul, de tot răul, de tot iadul, de tot diavolul, de tot raționalismul umanist şi îndeobşte de toate păcatele pe care închipuirea omenească le poate născoci.

Pentru aceste pricini, toți Sfinții, de Dumnezeu purtătorii şi de Dumnezeu înțelepțiții Părinți restrîng toate problemele din Biserica lui Hristos la problema Persoanei Dumnezeu-Omului Hristos, ca la cea mai mare şi singura a-tot-valoare pentru orice ființă omenească, fie aceasta pe pămînt sau în vreo altă lume a lui Dumnezeu. Da, pentru ei, Dumnezeu-Omul Hristos este totul şi toate în lumile omeneşti. Problema hristologică este a-tot-problema lor. Dumnezeu-Omul Hristos este pentru ei singura a-tot-valoare a Bisericii lui Hristos în toate lumile. Deviza lor fără sfîrşit şi fără de moarte: “Dă toate pentru Hristos, iar pe Hristos nu-L da pentru nimic!“ Iar în jurul acestei sfinte devize a lor răsună netăcuta lor bună-vestire: “Nu umanism, ci în-dumnezeu-omenire! Nu omul, ci Dumnezeu-Omul! Hristos mai înainte de toate şi mai presus de toate!“

11. Cum se simte ortodoxul înaintea Persoanei Dumnezeu-Omului Hristos? Din toate punctele de vedere, prea-păcătos; acesta este simţămîntul lui, starea lui, gîndirea lui, raţiunea lui, conştiinţa lui, mărturisirea lui, el însuşi, în întregime. Simţămîntul acesta al desăvîrşitei sale păcătoşenii proprii înaintea prea-dulcelui Domn este sufletul sufletului lui şi inima inimii lui. Aruncaţi-vă o privire în rugăciunile de pocăinţă, în cîntările, în troparele, în stihirile de luni şi marţi, sau în Paraclis, şi îndată veţi vedea că simţămîntul acesta este o datorie sfîntă şi o realitate în care se desfăşoară rugăciunea oricărui creştin ortodox, fără abatere. Către acesta merg în fruntea noastră şi ne călăuzesc întotdeauna nemuritorii noştri învăţători, Sfinţii Părinţi. Să ne aducem aminte cel puţin de doi dintre ei: de Sfîntul Damaschin şi de Sfîntul Simeon Noul Teolog. Sfinţenia lor este, fără îndoială, heruvimică; rugăciunea lor, fără îndoială, serafimică; cu toate acestea, ei înşişi au un simţămînt şi o cunoaştere deplină a a-tot-păcătoşeniei lor proprii şi, în acelaşi timp, o dorinţă foarte adîncă de pocăinţă. Aceasta este antinomia de viaţă a credinţei noastre ortodoxe, evanghelice, apostolice, şi a smereniei noastre în credinţa aceasta.

Omul “infailibil“ şi, înaintea lui, omul “a-tot-păcătos“: smerenia de o parte, şi îngîmfarea de alta. Privighetoarea cea neîntrecută a Evangheliei Dumnezeu-Omului, Sfîntul Ioan Gură de Aur, binevesteşte: “Smerenia este piatra de temelie a filosofiei noastre“. Smerenia este piatra de temelie a filosofiei noastre despre viaţă şi lume, despre timp şi veşnicie, despre Dumnezeu şi Biserică; în timp ce piatra de temelie a oricărui umanism, chiar şi a aceluia ridicat la rangul de dogmă, este trufia, credinţa în raţiunea omului, în mintea şi logica lui. Trufia este boala fără leac a minţii diavolului. În lăuntrul ei se găsesc şi din ea izvorăsc toate celelalte rele diavoleşti; în timp ce smerenia noastră ne învaţă să ne punem nădejdea şi să avem deplină încredere în sfînta, soborniceasca, Dumnezeu-omeneasca minte a Bisericii, *mintea lui Hristos. Noi avem mintea lui Hristos.* (1 Corinteni 2:16). Noi sîntem în trupul Dumnezeu-omenesc al lui Hristos - Biserica Ortodoxă, în care Dumnezeu-Omul Hristos este totul: şi capul, şi trupul, şi Viaţa, şi Adevărul, şi dragostea, şi dreptatea, şi timpul, şi veşnicia; dar şi noi, prin credinţa în El şi prin viaţa în El (Efeseni 4:11-21). Pentru *că toate prin El şi în El s-au zidit; şi El este mai înainte de toate şi toate în El viază; şi El este capul trupului Bisericii, ca El să fie întru toate cel mai întîi*“ (Coloseni 1:16-18); El, Dumnezeu-Omul, şi nu doar omul, orişicum ar fi acesta.

ECUMENISMUL UMANIST

Ecumenismul e numele de obşte pentru creştinismele mincinoase, pentru bisericile mincinoase ale Europei Apusene. În el se află cu inima lor toate umanismele europene, cu papismul în frunte; iar toate aceste creştinisme mincinoase, toate aceste biserici mincinoase, nu sînt nimic altceva decît erezie peste erezie. Numele lor evanghelic de obşte este acela de "a-tot-erezie" (pan-erezie). De ce? Fiindcă, de-a lungul istoriei, feluritele erezii tăgăduiau sau sluțeau anume însuşiri ale Dumnezeu-Omului Domnului Hristos, în timp ce ereziile acestea europene îndepărtează pe Dumnezeu-Omul în întregime şi pun în locul Lui pe omul european. În această privință nu e nici o deosebire esențială între papism, protestantism, ecumenism şi celelalte secte, al căror nume este "legiune".

Dogma ortodoxă şi, ceva mai mult, a-tot-dogma despre Biserică, a fost respinsă şi înlocuită cu a-tot-dogma eretică latină despre întîietatea şi infailibilitatea papei, a omului. Din această a-tot-erezie s-au născut şi se nasc fără încetare alte erezii: Filioque, eliminarea epiclezei, introducerea harului zidit, azimele, purgatoriul, depozitul de merite prisositoare ("suprarogatorii"), învățătura mecanicistă privitoare la mîntuire, şi prin aceasta învățătura mecanicistă despre viață, papo-centrismul, "sfînta" inchiziție, indulgențele, uciderea păcătosului pentru păcatul săvîrşit; iezuitismul, scolastica, cazuistica, monarhistica, umanismul social...

Dar protestantismul? Este cea mai apropiată şi credincioasă odraslă a papismului, care prin scolastica sa raționalistă se aruncă din erezie în erezie şi se îneacă fără încetare în feluritele otrăvuri ale rătăcirilor lui eretice. Pe lîngă aceasta, trufia papistă şi nebunia "infailibilă" domnesc în chip desăvîrşit în sufletele credincioşilor protestantismului, pustiindu-le. De principiu, orişice protestant este un papă de sine stătător, papă infailibil în toate chestiunile de credință; iar lucrul acesta duce totdeauna dintr-o moarte duhovnicească în alta, şi nu mai e sfîrşit acestei muriri, fiindcă numărul morților duhovniceşti ale omului este fără număr.

Aşa stînd lucrurile, ecumenismul papisto-protestant, cu biserica sa mincinoasă şi cu creştinismul său mincinos, nu are ieşire din moartea şi din chinul său, dacă nu se va pocăi din toată inima înaintea Dumnezeu-Omului, Domnul Hristos, şi a Bisericii Lui Ortodoxe. Pocăința este leacul pentru orice păcat, leacul dat ființei omeneşti, celei după chipul lui Dumnezeu, de către singurul iubitor de oameni.

Fără de pocăință şi de intrarea în adevărata Biserică a lui Hristos, este un lucru nefiresc şi lipsit de noimă să vorbească cineva de vreo unire a "bisericilor", de dialog al dragostei, de "intercommunio". Lucrul cel mai de

seamă este a ajunge omul parte din trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii lui Hristos, şi, prin aceasta, părtaş la sufletul Bisericii, Sfîntul Duh, şi moştenitor al tuturor bunătăților fără de moarte ale Dumnezeu-Omului.

1. "Dialogul" contemporan "al dragostei", care se înfăptuieşte în chipul unui sentimentalism găunos, este în realitate refuzul, pornit din puținătatea de credință, sfințirii Duhului şi credinței adevărului (2 Tesaloniceni 2:18), adică refuzul singurei iubiri de adevăr (ibid. 2:10) mîntuitoare. Esența dragostei este adevărul şi dragostea viază doar umblînd întru adevăr. Adevărul este inima fiecărei fapte bune Dumnezeu-omeneşti, deci şi a dragostei; şi fiecare din acestea arată şi binevesteşte pe Dumnezeu-Omul, Domnul Hristos, Care singur este întruparea şi întruchiparea adevărului Dumnezeiesc, adică a a-tot-adevărului. Dacă adevărul ar fi fost altceva decît Dumnezeu-Omul Hristos, el ar fi fost mic, neîndestulător, trecător, muritor. Astfel ar fi fost, dacă el ar fi fost concept, sau idee, sau teorie, sau schemă, sau rațiune, sau ştiință, sau filosofie, sau cultură, sau om, sau omenire, sau lumea, sau toate lumile, sau orişicine, sau orişice, sau toate acestea laolaltă. Adevărul este însă chip - şi anume Chipul Dumnezeu-Omului Hristos, cel de-al doilea Chip al Sfintei Treimi - şi, prin urmare, el e desăvîrşit, netrecător şi veşnic; fiindcă în Domnul Hristos adevărul şi viața sînt de-o-ființă: adevărul veşnic şi viața veşnică (v. Ioan 14:6; 1:4-17). Cel ce crede în Domnul Hristos sporeşte mereu prin adevărul Lui în Dumnezeieştile Lui nemărginiri. El creşte cu toată ființa lui, cu toată mintea lui, cu toată inima şi cu tot sufletul lui. În Hristos trăim *adevărați fiind întru dragoste* - αληθευοντες εν αγαπη, fiindcă numai în felul acesta putem să creştem întru toate pentru El, Care este capul, Hristos (Efeseni 4:15). Mai mult: aceasta se face totdeauna împreună cu toți Sfinții (Efeseni 3:18), totdeauna în Biserică şi prin Biserică, fiindcă altminteri omul nu poate să crească în Acela care este capul trupului Bisericii, adică în Hristos. Nemărginitele puteri ce sînt neapărat trebuincioase pentru creşterea tuturor creştinilor în trupul Dumnezeu-omenesc al Bisericii sînt dobîndite de către Biserică nemijlocit de la capul ei, Domnul Hristos; fiindcă doar El, Dumnezeu şi Domnul, are aceste nenumărate puteri nemărginite şi le iconomiseşte în chip a-tot-înțelept.

Să nu ne amăgim. Există şi un "dialog al minciunii", atunci cînd cei care dialoghează se înşeală, cu ştiință sau fără ştiință, unii pe alții. Un astfel de dialog e propriu tatălui minciunii, diavolul, căci mincinos este şi părintele minciunii (Ioan 8:44). Propriu este şi pentru toți împreună-lucrătorii lui cei de bună voie sau fără de voie, atunci cînd ei voiesc să făptuiască binele lor cu ajutorul răului, să ajungă la "adevărul" lor cu ajutorul minciunii. Nu există "dialog al dragostei" fără dialogul adevărului. Altminteri, un astfel de dialog e nefiresc şi mincinos. De aceea şi porunca purtătorului de Hristos Apostol cere: Dragostea să fie nefățarnică (Romani 12:9).

Dezbinarea şi despărţirea umanistă eretică între dragoste şi adevăr este ea însăşi o dovadă a lipsei credinţei Dumnezeu-omeneşti şi a pierderii cumpenei şi gîndirii sănătoase duhovniceşti, Dumnezeu-omeneşti. În orice caz, aceasta nu a fost niciodată şi nu este calea Sfinţilor Părinţi. Ortodocşii, cu totul înrădăcinaţi şi întemeiaţi împreună cu toţi Sfinţii în adevăr şi dragoste, au vestit şi vestesc, din vremurile Apostolilor pînă astăzi, această dragoste mîntuitoare Dumnezeu-omenească faţă de lume şi faţă de toate zidirile lui Dumnezeu. Minimalismul moral şi pacifismul hominist găunos al ecumenismului contemporan nu fac decît un singur lucru: vădesc uscatele lor rădăcini umaniste, filosofia lor bolnavă şi etica lor neputincioasă, cea după predania oamenilor (v. Coloseni 2:8). Şi, mai mult: vădesc criza credinţei lor hoministe în adevăr şi nesimţirea lor dochetistă [50] faţă de istoria Bisericii, faţă de continuitatea ei apostolică şi sobornicească, Dumnezeu-omenească, în adevăr şi în dar. Iar cugetarea în-dumnezeită şi gîndirea sănătoasă apostolică şi patristică binevesteşte prin gura Sfîntului Maxim Mărturisitorul adevărul credinţei Dumnezeu-omeneşti: "Credinţa e temelia nădejdii şi a dragostei... Căci credinţa face neîndoielnic însuşi adevărul." [51]

Nu există nici o îndoială că măsura părintească, moştenită de la Apostoli, a dragostei faţă de oameni şi a legăturilor cu ereticii are în întregime un caracter Dumnezeu-omenesc. Lucrul acesta îl arată de Dumnezeu insuflatele cuvinte ale aceluiaşi sfînt: "Eu nu doresc ca ereticii să pătimească, nici nu mă bucur de răul lor - ferească Dumnezeu! - ci mai degrabă mă bucur şi împreună mă veselesc de întoarcerea lor; căci ce e mai plăcut celor credincioşi, decît să vadă adunaţi împreună pe copiii cei risipiţi ai lui Dumnezeu? Nu scriu nici îndemnîndu-vă să puneţi asprimea înaintea iubirii de oameni - nu aş putea să fiu atît de sălbatic - ci rugîndu-vă să faceţi şi să lucraţi cele bune pentru toţi oamenii cu luare aminte, şi cu cercare multă, şi făcîndu-vă tuturor toate, după cum are nevoie fiecare de voi. Numai un lucru îl voiesc de la voi: Vă rog să fiţi aspri şi neînduraţi faţă de orice ar putea să ajute la dăinuirea credinţei lor nebuneşti, căci socotesc ură faţă de oameni şi despărţire de Dumnezeiasca dragoste ajutorul dat rătăcirii ereticeşti spre mai mare pierzanie a celor ce se ţin de această rătăcire." [52]

2. Învăţătura Bisericii Ortodoxe a Dumnezeu-Omului Hristos, rostită de către Sfinţii Apostoli, de către Sfinţii Părinţi şi de către Sfintele Sinoade asupra ereticilor, este următoarea: Ereziile nu sînt Biserică şi nici nu pot fi Biserică. Pentru aceea în ele nici nu pot exista Sfinte Taine, şi mai cu seamă Taina Împărtăşirii - această Taină a Tainelor; fiindcă tocmai Sfînta Împărtăşire este totul şi toate în Biserică: Însuşi Dumnezeu-Omul, Domnul Hristos, şi Biserica însăşi, ca trup al Lui, şi îndeobşte tot ce este Dumnezeu-omenesc.

---

[50] dochetism = ideologia unei secte gnostice din primele veacuri de creştinism, care susţinea că trupul lui Hristos nu a fost omenesc, ci a fost sau duh, sau dintr-o substanţă cerească, eterică, nepalpabilă (n.tr.)

[51] *500 de capete*: PG 90, 1189A

[52] *Epistola 12*: PG 91, 465C

"Intercommunio" - între-unirea, între-împărtăşirea cu ereticii în Sfintele Taine, şi îndeosebi în Sfînta Împărtăşire - este cea mai ruşinoasă trădare a Domnului Hristos, trădare de Iudă; şi, mai mult, trădare a întregii Biserici a lui Hristos, a Bisericii Dumnezeu-omeneşti, a Bisericii Apostolilor, a Bisericii Sfinților Părinți, a Bisericii Sfintei Tradiții, a Bisericii celei una. Aici ar trebui omul să-şi oprească mintea şi conştiința în-creştinată asupra cîtorva sfinte fapte, sfinte bune-vestiri, sfinte porunci.

Mai înainte de toate, trebuie să ne întrebăm: Pe ce eclezіologie, pe ce teologie privitoare la Biserică se întemeiază aşa-zisa "intercommunio"? Fiindcă întreaga teologie ortodoxă privitoare la Biserică se întemeiază nu pe "intercommunio", ci pe realitatea Dumnezeu-omenească a lui "communio", pe împreună-unirea Dumnezeu-omenească - pe κοινωνια Dumnezeu-omenească (v. 1 Corinteni 1:9, 10:16-17; 2 Corinteni 13:13; Evrei 2:14, 3:14; 1 Ioan 1:3) - în timp ce noțiunea "intercommunio" (între-unire) este în ea însăşi contradictorie şi cu totul neînțeleasă pentru conştiința ortodoxă sobornicească. Al doilea fapt, sfînt fapt al credinței ortodoxe, este următorul: în învățătura ortodoxă despre Biserică şi Sfintele Taine, singura şi neasemănata Taină este Biserica însăşi - trupul Dumnezeu-Omului Hristos, în aşa fel că ea este şi singurul izvor şi conținutul tuturor Sfintelor Taine.

În afară de Taina aceasta Dumnezeu-omenească şi a-tot-cuprinzătoare a Bisericii, care este a-tot-Taina, nu există şi nici nu pot să existe "Taine"; aşadar, nu poate exista nici o "între-împărtăşire" ("intercommunio") în ceea ce priveşte Tainele. De aici, numai în Biserică - în această neasemuită a-tot-Taină a lui Hristos - poate fi vorba despre Taine: fiindcă Biserica Ortodoxă, ca trup al lui Hristos, este izvorul şi criteriul Tainelor, şi nu invers. Tainele nu se pot ridica deasupra Bisericii şi nici nu pot fi gîndite în afară de trupul Bisericii.

Pentru aceasta, potrivit cu cugetul Bisericii soborniceşti a lui Hristos şi cu întreaga Predanie ortodoxă, Biserica Ortodoxă nu îngăduie existența altor Taine în afara ei, nici nu le socoteşte Taine, pînă la venirea prin pocăință din "biserica" eretică, adică dintr-o biserică mincinoasă, în Biserica Ortodoxă a lui Hristos. Cîtă vreme cineva rămîne în afară de Biserică, neunit cu ea prin pocăință, unul ca acesta este pentru Biserică eretic şi, în chip de neocolit, se găseşte în afara împreună-unirii mîntuitoare: Fiindcă ce părtăşie poate fi între dreptate şi nelegiuire? Ce părtăşie poate să fie între lumină şi întuneric? (2 Corinteni 6:14).

Întîiul vîrf şi Apostol, cu puterea pe care a primit-o de la Dumnezeu-Omul, dă porunca: De omul eretic, după prima şi a doua sfătuire, desparte-te (Tit 3:10). Acela deci, care nu numai că nu se desparte de "omul eretic", ci-i dă acestuia şi pe Domnul Însuşi, în Sfînta Împărtăşire, se mai găseşte oare în sfînta credință apostolică şi Dumnezeu-omenească? Ceva mai mult, ucenicul cel iubit de Domnul Hristos, Apostolul dragostei, dă următoarea poruncă: Pe omul care nu crede în întruparea lui Hristos şi nu primeşte învățătura evanghelică cu privire la El, ca Dumnezeu-Om, "să nu-l primiți în casă" (2 Ioan 1:10).

Canonul 45 al Sfinților Apostoli poruncește cu glas de tunet: “Episcopul, sau preotul, sau diaconul, care numai s-a rugat cu ereticii, să se afurisească; iar dacă le-a îngăduit lor să lucreze ceva ca clerici, să se caterisească.“ [53] Porunca aceasta este limpede chiar şi pentru o conştiință de țînțar. Oare nu?

Canonul 65 al Sfinților Apostoli hotărăşte: “Dacă vreun cleric sau mirean intră în sinagoga iudeilor sau a ereticilor ca să se roage, să se caterisească şi să se afurisească.“ Şi aceasta este limpede, chiar şi pentru conştiința cea mai primitivă. Oare nu?

Canonul 46 al Sfinților Apostoli: “Episcopul sau preotul care primeşte botezul sau jertfa ereticilor, poruncim să se caterisească. Căci ce înțelegere poate să fie între Hristos şi Veliar? Sau ce parte are credinciosul cu necredinciosul?“ Este un lucru bătător la ochi, chiar şi pentru cei lipsiți de ochi: această poruncă hotărăşte în chip imperativ că nu trebuie să recunoaştem ereticilor nici o Sfîntă Taină şi că trebuie să judecăm toate ale lor ca nelucrătoare şi lipsite de dar.

De Dumnezeu insuflatul purtător de cuvînt al Predaniei apostoleşti şi părinteşti soborniceşti a Bisericii lui Hristos, Sfîntul Ioan Damaschin, bine-vesteşte din inima tuturor Sfinților Părinți, tuturor Sfinților Apostoli, tuturor Sfintelor Sinoade ale Bisericii următorul adevăr Dumnezeu-omenesc: “Pîinea Euharistiei = Sfintei Împărtăşanii nu este simplă pîine, ci s-a unit cu Dumnezeirea... Printr-însa curățindu-ne, ne unim cu trupul Domnului şi cu Duhul Lui şi ne facem trup al lui Hristos“ σωμα Χριστου = Biserica... Taina Euharistiei “se numeşte Împărtăşanie - μεταληψις - fiindcă printr-însa ne împărtăşim de Dumnezeirea lui Iisus. Şi se numeşte cuminecare - κοινωνια - şi cu adevărat este, pentru cuminecarea prin ea cu Hristos şi părtăşia la trupul şi la Dumnezeirea Lui. Iar pe de altă parte, ne cuminecăm şi ne unim şi unii cu alții prin ea. Căci, pentru că ne împărtăşim dintr-o singură pîine, ne facem cu toții un trup şi un sînge al lui Hristos şi unii altora mădulare, ajungînd de un trup - συσσωμοι - cu Hristos.

Pentru aceea să ne păzim cu toată puterea a lua împărtăşanie de la eretici αιπετικων - şi a le-o da: *Nu dați cele sfinte cîinilor* - zice Domnul - *şi nici nu aruncați mărgăritarele voastre înaintea porcilor* (Matei 7:6), ca să nu ne facem părtaşi relei slăviri - κακοδοξιας - şi osîndei lor. Căci, dacă de bună seamă unire este cu Hristos şi cu ceilalți, de bună seamă ne unim pe noi, de bună voie, cu cei ce se împreună-împărtăşesc. Căci de bună voie se face însăşi unirea, iar nu fără voia noastră: Căci un trup sîntem toți, fiindcă dintr-o singură pîine ne împărtăşim, precum zice Apostolul (1 Corinteni 10:17). [54]

Neînfricatul mărturisitor al adevărurilor Dumnezeu-omeneşti ale ortodocşilor vesteşte tuturor oamenilor din toate lumile: “Împărtăşania de la eretic înstrăinează pe om de Dumnezeu şi îl predă diavolului.“ [55] În Euharistie,

[53] Vezi şi Canonul 33 al Soborului din Laodikia.
[54] *Deslușirea credinței*, IV, 3; PG 94, 1149, 1152, 1153.
[55] Cuv. Theodor Studitul, (ed. Peterburg, 1908, tom. 2), p. 332.

“pîinea ereticilor nu e trupul lui Hristos.“ [56] “După măsura deosebirii dintre lumină şi întuneric, aşa e şi deosebirea dintre împărtăşania drept slăvitoare (ortodoxă) şi cea ereticească: cea drept slăvitoare luminează, cea ereticească întunecă; una îl uneşte cu Hristos, cealaltă - cu diavolul; una dă viaţă sufletului, cealaltă îl ucide“. [57] “Împărtăşania din mînă eretică este otravă, nu simplă pîine.“[58]

***

Să încheiem călătoria noastră prin rai şi iad cu Dumnezeu-omeneştile binevestiri ale unui ierarh ortodox de azi, întocmai cu Apostolii, un adevărat Gură de Aur al Bisericii Ortodoxe Sîrbe: Nicolae al Ohridei şi Jicei (†1956). Dorim cu smerenie şi în rugăciune ca evanghelica lumină a cugetărilor lui de Dumnezeu înţelepţite să lumineze şi să lămurească patristic problemele de care vorbim.

Adîncit patristic în tainele istoriei neamului omenesc, Sfîntul Ierarh binevesteşte:

“Cinstitul Prooroc Isaia a proorocit aceasta: Cînd Se va ridica Domnul să nimicească pămîntul... trufia oamenilor se va smeri şi Se va înălţa singur Domnul în ziua aceea (Isaia 2:11).

Şi în vremurile de demult S-a ridicat de multe ori Domnul ca să nimicească pămîntul, din pricină că, în locul Lui, oamenii erau slăviţi ca nişte dumnezei, din pricina semeţilor şi trufaşilor oameni-dumnezei. Şi S-a ridicat şi în zilele noastre şi a nimicit, cu adevărat, întregul pămînt, în mînia Lui dreaptă de a nimici înfumurarea omului şi de a umili mîndria lui cea mincinoasă.

O asemenea ridicare a lui Dumnezeu împotriva omului a urmat adesea ridicării omului împotriva lui Dumnezeu. Popoarele eretice din epoca noastră au lăsat lui Hristos şi Domnului ultimul loc la masa lumii acesteia, ca celui mai de pe urmă cerşetor, în timp ce pe primele locuri au aşezat pe marii lor oameni, pe politicieni, pe literaţi, pe romancieri, pe oamenii de ştiinţă, pe finanţişti, ba chiar şi pe turişti şi pe sportivi. Toate privirile noroadelor acestora erau aţintite asupra acestor oameni mari, asupra acestor zei moderni, în timp ce doar foarte puţini îşi mai întorceau privirile spre Hristos, biruitorul morţii. O astfel de neobrăzată răzvrătire a noroadelor botezate [59], dar eretice, împotriva Dumnezeului celui prea-înalt nu avea cum să nu fie urmată de răzvrătirea Dumnezeului dispreţuit

[56] *Idem*, p. 596.
[57] *Idem*, p. 742.
[58] *Idem*, p. 780.
[59] Prin aceasta, trebuie să înţelegem că Apusul a fost botezat, adică încreştinat, înainte de despărţirea de Biserica lui Hristos. De atunci, rău-credincioşii europeni nu mai sînt botezaţi, nemaiavînd Biserică, după cum a spus foarte limpede Cuviosul Iustin Popovici mai înainte: “Ereziile nu sînt Biserică şi nici nu pot fi Biserică. Pentru aceea în ele nici nu pot exista Sfinte Taine.“ (n. tr.)

împotriva oamenilor şi noroadelor nelegiuite. Şi, într-adevăr, ridicatu-S-a Dumnezeu ca să nimicească pămîntul. Şi au fost dureri nemaivăzute ale noroadelor pămîntului înaintea ochilor noştri şi pe spinarea noastră. Şi nu numai că toţi cei mari şi slăviţi dintre oameni s-au arătat nişte flăcări stinse, de la care nimeni nici nu mai încerca să se încălzească, ci s-au împlinit şi cele spuse în continuare de Proorocul Isaia, potrivit cărora oamenii aveau să se ascundă în peşteri, şi în crăpăturile stîncilor, şi în găurile pămîntului de la faţa temerii de Domnul şi de la faţa slavei puterii Lui (Isaia 2:19). Nu s-a adeverit aceasta întocmai în ultimul război [60]? Nu s-au refugiat oamenii din unele continente, precum de altfel şi cei din ţara noastră, în peşteri de piatră şi în găurile pămîntului, ca să găsească scăpare pentru viaţa lor de la faţa europenilor care semănau moartea? Şi semănătorii aceştia ai morţii nu sînt alţii decît acei slăviţi meghistani, idolii aceia ai oamenilor, care stăteau la masa lumii acesteia pe tronurile cele mai de frunte şi care rîdeau de Hristos la sfîrşitul mesei, ca de un cerşetor."

De Hristos purtătorul episcop binevesteşte cu durere, dar şi cu nădejde: "Fraţii noştri cei botezaţi, care au fost atraşi de ereziile papale şi luterane, s-au socotit pe ei înşişi mai înţelepţi decît Hristos şi ne-au dispreţuit pe noi, ortodocşii, ca pe nişte oameni lipsiţi de înţelepciune şi necivilizaţi; dar şi asupra lor s-a adeverit cuvîntul Apostolului Pavel: Zicînd că sînt înţelepţi, au înnebunit (Romani 1:22); fiindcă au lepădat înţelepciunea cea duhovnicească după Hristos, care umblă în veşmîntul smereniei şi al dragostei, şi s-au înveşmîntat, după pilda filosofilor închinători la idoli, cu înţelepciunea trupească şi lumească, care e plină de trufie şi răutate.

Şi au schimbat slava Dumnezeului celui nestricăcios în asemănarea chipului omului celui stricăcios... şi s-au închinat făpturii în locul Făcătorului (Romani 1:23-25). Adică au dezbrăcat toată slava de la Hristos Domnul şi au pus-o pe umerii unor oameni muritori, pe care i-au înălţat la rangul de noi Mesia. O astfel de idee despre slavă ei au luat-o din înţelepciunea lor atee. Iar cultura şi civilizaţia înseamnă la ei cinstirea făpturii, adică a firii văzute, şi cinstirea acesteia mai mult decît a Ziditorului ei. Zeii muritori şi firea în-dumnezeită! Acesta este acum cel din urmă stadiu al omenirii apusene, în alunecarea ei neoprită şi veşnică de la înălţimile lui Hristos spre tartarurile Satanei. Aceasta este culmea egalităţii oamenilor din Apus cu vechea închinare la idoli a Romei şi cu cea de astăzi a Asiei. Mii de cărţi tipăresc anual aceştia spre slava marilor bărbaţi şi spre lauda civilizaţiei lor, şi mii de ziare slujesc zilnic această trecătoare şi mincinoasă slavă, aflîndu-se în slujba laudei lucrărilor omeneşti, cu numele supraumflat de "civilizaţie". Pentru aceasta i-a dat Dumnezeu la plăceri ruşinoase şi la patimi, încît să-şi găsească mulţumirea numai în ceea ce este pămîntesc, iar nu ceresc, şi numai în ceea ce pricinuieşte diavolului bucurie şi rîs, iar Îngerilor lui Hristos jale. Bucuriile lor stau în

[60] Al doilea război mondial. (n. ed.)

desfătarea trupului, în răpirea a ceea ce este străin, în călcarea în picioare a celor mici şi slabi, în sporirea bunurilor pămînteşti şi în întinderea puterii lor şi a stăpînirii lor, în cucerirea mîrşavă a moşiei altora, în desfătări şi jocuri, în îndepărtarea oricărei religii, ca superstiție, în tăgăduirea lui Dumnezeu, în viața deplin biologică, în neruşinata recunoaştere a maimuței ca strămoş al omului, în înecarea antropologiei în zoologie.

Dar, poate că întrebați: Va fi vreodată în stare neamul acesta, cel mai rătăcit din istorie, să se întoarcă la adevăr, la cinste şi onorabilitate? Va fi în stare. Fie ca Hristos cel disprețuit să binevoiască să se întîmple lucrul acesta cît mai repede. Dar cînd se va întîmpla aceasta?

Aceasta se va întîmpla numai atunci cînd frații noştri apuseni vor începe să scrie mii de cărți pe an întru slava lui Hristos Dumnezeului nostru; şi cînd miile lor de ziare vor scrie anual laude la adresa faptelor bune creştine, în loc să scrie despre crime, şi huliri ale slavei Dumnezeieşti, şi despre comerțul instinctelor trupeşti. Ei bine, cînd se va sfîrşi schimbarea aceasta, atunci omenirea apuseană eretică se va înfățişa înaintea cerurilor văzute ca scoasă din baie, curățită şi răspîndind bună mireasmă cerească.

Atunci, noi, ortodocşii, ne vom bucura, fiindcă vom redobîndi pe frații noştri care s-au întors la noi.

Atunci, noroadele închinătoare la idoli vor iubi pe Hristos şi vor cere să se înscrie printre copiii Lui; fiindcă nu le vor mai împiedica noroadele "creştine" să ajungă copii ai lui Hristos.

Atunci, nu va mai fi răutate printre oameni şi nici războaie între noroade. Ci va fi pacea lui Hristos, cu care nu se poate asemui vreo pace, nici în veacul de acum, şi nici în veşnicie."

Episcopul cel insuflat de Dumnezeu mărturiseşte adevărul Dumnezeu-omenesc: "Cea mai mare fericire pentru oameni este arătarea lui Dumnezeu în trup; dar şi cea mai mare nefericire este îndepărtarea lor de Dumnezeul acesta şi întoarcerea lor la slujirea lui satana. Nenorocirea aceasta îşi are obîrşia la noroadele apusene ne-ortodoxe pentru două pricini. Prima este ura împotriva clerului eretic, iar a doua ura împotriva evreilor. Amîndouă aceste uri au răsărit în inima omenirii apusene din aceeaşi sămînță. Iar sămînța este strădania atît a clerului creştin, cît şi a evreilor, de a stăpîni deplin în viața norodului şi a statului, în toate direcțiile. Ura împotriva unui astfel de cler s-a schimbat în ură împotriva Bisericii, iar ura împotriva evreilor a cuprins şi pe Domnul Hristos, ca - vezi, Doamne! - evreu. În realitate, Hristos a fost evreu doar după mamă şi după norodul în mijlocul căruia S-a arătat pentru prima oară. Cu toate acestea, însuşi acest norod L-a tăgăduit cel dintîi şi L-a ucis cu o moarte înfricoşătoare. Dar ce? Chiar dacă cineva este împotriva evreilor, cum poate să fie împotriva lui Hristos, împotriva Căruia evreii luptă de două mii de ani? Dar, unde îşi vîră satana ghearele, acolo nu mai încape logică.

Conduse de ura împotriva clerului şi a evreilor, noroadele apusene au îndepărtat încet-încet pe Hristos, pînă cînd, în cele din urmă, L-au alungat din toate lăcaşurile norodului şi statului şi au mărginit rămînerea Lui numai în biserici. De la Acela care, după slăvita Sa Înviere din mormînt, a zis: Datu-Mi-s-a toată puterea în cer şi pe pămînt (Matei 28:18), de la Acela, oamenii cei orbiţi au lepădat toată puterea. Şi nu numai aceasta, ci şi orice înrîurire pe pămînt: în şcoală, în societate, în politică, în artă, în legăturile dintre oameni şi în cele internaţionale, în ştiinţă, în literatură şi în toate celelalte.

Dumnezeu însă nu poate fi luat în rîs. De cîte ori oamenii, ca oaspeţi, vor întrece măsura neruşinării la masa lui Dumnezeu, trebuie să vină întîmpinarea din partea gazdei. Două îngrozitoare întîmpinări ale lui Dumnezeu către neamul cel de acum sînt cele două războaie mondiale din urmă, la depărtare de douăzeci de ani. Să îngenuncheze noroadele creştine înaintea lui Hristos cel batjocorit de ele şi să-I înapoieze puterea, cinstea şi slava care I se cuvin. Aşa să faceţi şi voi, fraţii mei ortodocşi, dacă vreţi să fiţi feriţi de un al treilea război mondial, care va fi şi mai cumplit decît cele două de pînă acum."

Durerea apostolică a Sfîntului Episcop în privinţa Europei:

"Ce este Europa?

Este pofta şi dorinţa de putere, de plăcere şi de cunoaştere. Amîndouă - lucruri omeneşti: pofta omenească şi cunoaşterea omenească. Amîndouă sînt personificate în Papă şi în Luther. Ce este deci Europa? Papa şi Luther: săturarea la culme a poftelor omeneşti şi săturarea la culme a cunoştinţei omeneşti. Papa european este pofta omenească după putere, Luther cel european este hotărîrea încăpăţînată a omului de a desluşi toate cu mintea lui. Papa ca guvernator al lumii şi omul de ştiinţă ca stăpîn al lumii, aceasta este Europa în inima ei, ontologic şi istoric. Una înseamnă lăsarea omenirii în foc, şi cealaltă lăsarea omenirii în apă; iar amîndouă împreună înseamnă despărţirea omului de Dumnezeu: fiindcă una înseamnă tăgăduirea credinţei, şi cealaltă - tăgăduirea Bisericii lui Hristos. În felul acesta lucrează duhul cel rău, de cîteva veacuri, în trupul Europei. Cine poate să alunge acest duh rău din Europa? Nimeni altul decît Acela al Cărui nume s-a însemnat ca un fir roşu în istoria neamului omenesc ca al singurului alungător de draci din oameni. Înţelegeţi, desigur, la Cine mă gîndesc. Mă gîndesc la Domnul Iisus Hristos, Mesia şi Mîntuitorul lumii, Cel născut din Fecioară, Cel ucis de iudei, Cel înviat de Dumnezeu, Cel adeverit de veacuri, Cel îndreptăţit din ceruri, Cel slăvit de Îngeri, Cel mărturisit de Sfinţi şi Cel primit de strămoşii noştri.

Atîta vreme cît Europa a urmat pe Hristos ca "Soare al dreptăţii", şi pe Apostolii Lui, pe Mucenici, pe Sfinţi, pe nenumăraţii Drepţi şi pe alţii care au bineplăcut Lui, ea s-a asemănat cu o piaţă luminată de sute şi mii de lumini, mici şi mari. Cînd însă pofta omenească şi înţelepciunea omenească au lovit pe

Hristos ca două vînturi înfricoşătoare, luminile s-au stins înaintea ochilor omeneşti şi a domnit întunericul, ca în galeriile subpămîntene ale cîrtițelor.

Potrivit poftei omeneşti, orice norod şi orice om caută puterea, desfătarea şi slava, imitînd pe papa Romei. Potrivit înțelepciunii omeneşti, orice norod şi orice om găseşte că el e cel mai înțelept dintre toți şi mai vrednic de toate bunurile pămînteşti. Cum să nu fie atunci războaie între oameni şi noroade? Cum să nu fie nebunie şi turbare printre oameni? Cum să nu fie boli, secete şi potopuri, tumori şi ftizii, răscoale şi războaie? Toate acestea nu pot să nu fie, tot aşa cum nu poate să nu supureze rana plină de puroi şi cum nu poate să nu răspîndească miros urît locul plin de necurățenii.

Papismul foloseşte politica, fiindcă doar prin aceasta se dobîndeşte puterea. Luteranismul foloseşte filosofia şi ştiința, socotind că aceasta este calea prin care dobîndeşte cineva înțelepciunea. Astfel, pofta a declarat război împotriva cunoştinței şi cunoştința împotriva poftei. Acesta este noul Turn Babel, aceasta este Europa.

În vremea noastră însă, a venit o nouă generație de europeni, care a împreunat, prin ateism, pofta cu cunoaşterea, şi a înlăturat atît pe papa, cît şi pe Luther. De acum înainte nici pofta nu mai rămîne ascunsă, şi nici înțelepciunea nu mai este lăudată. Pofta omenească şi înțelepciunea omenească s-au unit ca într-o căsătorie în zilele noastre, iar această căsătorie nu este nici romano-catolică, şi nici protestantă, ci, în chip vădit şi public, satanică. Europa de astăzi nu mai este nici papală, nici luterană. Este mai presus şi în afară de acestea. Este cu totul pămînteană, fără chiar şi dorință de a urca la cer, fie cu paşaportul infailibilității papei, fie iarăşi pe calea înțelepciunii protestante. Refuză cu desăvîrşire ieşirea din lumea aceasta. Doreşte să rămînă aici. Doreşte ca mormîntul să-i fie tot aici, unde-i este şi leagănul. Nu cunoaşte nimic despre o altă lume. Nu simte buna mireasmă cerească. Nu vede în somn pe Îngeri şi pe Sfinți. De Născătoarea de Dumnezeu nici măcar nu vrea să audă: desfrînarea o întăreşte în ura împotriva fecioriei. Toată piața se găseşte afundată în întuneric. Toate luminile sînt stinse. O, ce îngrozitor întuneric! Fratele împlîntă cuțitul în pieptul fratelui, socotindu-l vrăjmaş. Tatăl îşi tăgăduieşte fiul, şi fiul pe tată. Lupul e un prieten mai credincios față de lup, decît omul față de om.

O fraților! Nu vedeți cu toții lucrul acesta? Nu ați simțit întunericul şi crima Europei anticreştine pe trupul vostru? Preferați Europa sau pe Hristos? Moartea sau viața? Acestea două le-a pus Moisi oarecînd înaintea norodului său - pe acestea două le punem şi noi înaintea voastră. Să ştiți: Europa este moartea, iar Hristos este viața. Alegeți viața, ca să trăiți în veci!“

Şi iată acum cutremurătoarea plîngere pentru Europa a ierarhului celui întocmai cu Apostolii:

“Ah, frații mei! Veacul al XVIII-lea este tatăl veacului al XIX-lea, iar veacul al XIX-lea este tatăl veacului al XX-lea. Tatăl a făcut datorii mari. Fiul

nu a plătit datoriile tatălui său, ci s-a îndatorat şi mai mult, iar datoria a căzut asupra nepotului. Tatăl s-a molipsit de o boală grea, iar fiul n-a vindecat boala cea ruşinoasă a părintelui său, care era asupra sa, ci a înrăutăţit-o, şi ea l-a molipsit şi pe nepot, de trei ori mai tare. Nepotul este veacul al XX-lea, în care trăim.

Veacul al XVIII-lea a însemnat răzvrătirea împotriva Bisericii şi a clerului pontifului roman. Veacul al XIX-lea a însemnat răzvrătirea împotriva lui Dumnezeu. Veacul al XX-lea înseamnă pactul cu diavolul. Datoriile s-au mărit şi boala s-a înrăutăţit; iar Domnul a spus că judecă păcatele părinţilor pînă în a treia şi a patra spiţă. Nu vedeţi că Dumnezeu judecă pe nepoţi pentru păcatele bunicilor europeni? Nu vedeţi biciul asupra nepoţilor, din pricina datoriilor neplătite ale bunicilor?

Împăratul antihrist întruchipează începutul veacului al XIX-lea. Papa antihrist închipuie mijlocul veacului al XIX-lea. Filosoful european antihrist (ieşit din casa de nebuni) închipuie sfîrşitul veacului al XIX-lea: Bonaparte, Pius, Nietzsche. Trei nume blestemate ale treimii bolnavilor celor mai greu bolnavi de boala moştenită.

Sînt oare aceştia biruitorii veacului al XIX-lea? Nu, aceştia sînt purtătorii bolii grele moştenite de la veacul al XVIII-lea. Bolnavii cel mai greu bolnavi! Cezarul, pontiful şi filosoful... nu în vechea Romă păgînă, ci în mijlocul Europei botezate! Aceştia nu sînt biruitorii, ci sînt cei mai biruiţi. Cînd Bonaparte a batjocorit sfintele odoare ale Kremlinului, cînd Pius s-a numit pe sine infailibil şi cînd Nietzsche a făcut public cultul lui faţă de Antihrist, atunci soarele s-a întunecat pe cer; şi nu numai un soare, ci o mie de sori de ar fi fost, s-ar fi întunecat toţi de durere şi de ruşine - căci iată o minune pe care nu a mai văzut-o nicicînd lumea: un ateu împărat, un ateu pontif şi un ateu filosof. În epoca lui Nero, măcar unul din treime nu era ateu: filosoful. Veacul al XVIII-lea e veacul lui Pilat: el L-a osîndit pe Hristos la moarte. Veacul al XIX-lea e veacul lui Caiafa: el L-a răstignit pe Hristos. Veacul al XX-lea e veacul Sinedriului, alcătuit din Iudele botezate şi cele nebotezate. Acest Sinedriu a vestit că Hristos e mort pe vecie şi că n-a înviat. Pentru ce atunci vă mai miraţi, fraţilor, că asupra omenirii europene au venit biciuiri nemaiauzite, biciuiri pînă la măduva oaselor, de pe urma revoluţiilor şi a războaielor?

Cine este atunci biruitor, dacă nu e cezarul, pontiful şi filosoful Europei descreştinate?

Biruitorul este mujicul rus şi ţăranul din Balcani, după cuvîntul lui Hristos: Cel ce este mai mic între voi toţi, acesta este mare (Luca 9:48). Cine a fost cel mai necunoscut, mai neînsemnat şi mai mic în veacul al XIX-lea - în vremea marelui Napoleon, a infailibilului Pius şi a neajunsului Nietzsche - dacă nu mujicul rus, pelerin la locurile sfinte, şi ţăranul din Balcani, luptător împotriva semilunei şi liberator al Balcanilor?

Cîmpul de luptă drăcesc, clerul drăcesc şi înțelepciunea drăcească - asta înseamnă cezarul, papa şi filosoful veacului al XIX-lea. țăranul ortodox al Balcanilor înfăţişează ceva cu totul potrivnic acestora: mai întîi, vitejia purtătoare de cruce; al doilea, clerul mucenicesc; şi apoi, pescărească înțelepciune apostolică. Şi despre el e vorba în cuvintele rugăciunii Domnului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos: Mă mărturisesc ție, Părinte, Doamne al cerului şi al pămîntului, că ai ascuns acestea de cei înțelepți şi pricepuți şi le-ai descoperit pruncilor (Matei 11:25). Ce a descoperit Dumnezeu acestor simpli țărani? Le-a descoperit vitejia bărbătească, lumina cerească şi înțelepciunea Dumnezeiască. Le-a descoperit adică ceea ce este cu totul potrivnic față de cezarul apusean, de papă şi de filosof: tot atît de potrivnic, pe cît este ziua față de noapte."

Iubitorul de Hristos şi Sfîntul Ierarh, despre civilizația ucigătoare de Dumnezeu şi închinătoare la idoli a Europei:

"Dacă Europa ar fi rămas creştină, s-ar fi lăudat cu Hristos, nu cu cultura ei; şi marile noroade ale Asiei şi Africii - chiar dacă nebotezate, dar înclinate spre duhovnicie - ar fi înțeles şi ar fi prețuit acest lucru, fiindcă şi noroadele acestea se laudă fiecare cu credința lui, cu zeii lui, cu cărțile pe care credința lui le socoteşte sfinte: unul cu Coranul, altul cu Vedele şi aşa mai departe. Nu se laudă aşadar cu lucrurile mîinilor lor, cu cultura lor, ci cu ceea ce socotesc mai presus de sine, cu ceea ce socotesc desăvîrşit în lume. Numai noroadele Europei nu se laudă nici cu Hristos, nici cu Evanghelia lui Hristos, ci se laudă cu maşinile lor primejdioase şi cu fabricatele lor ieftine, adică cu cultura lor. Rezultatul acestei lăudări de sine europene cu faimoasa "cultură" este ura tuturor noroadelor necreştine împotriva lui Hristos şi a creştinismului. Urînd bunurile europene şi oamenii europeni, ei au urît şi pe Dumnezeul european. Dar - vai! - pe Europa n-o doare acest lucru. De altfel, ea însăşi a urît şi a lepădat cea dintîi dintre toți pe Dumnezeul ei. În această stare de neinvidiat a fost adusă omenirea europeană de către înaintarea ei greşită, sub înrîurirea unei biserici aflate în greşeală, de-a lungul ultimelor nouă sute de ani [61]. Nu sînt răspunzătoare de aceasta noroadele europene; răspunderea o poartă conducătorii duhovniceşti ai noroadelor. Nu este vinovată turma, vinovați sînt păstorii ei.

Bine ar fi fost ca Europa să se laude cu creştinismul, înfăţişîndu-l ca cea mai prețioasă moştenire şi cea mai mare vrednicie a ei. Aşa ar fi trebuit să fie - şi aşa a fost în primele veacuri după Hristos - dacă Europa ar fi fost totuna cu creştinismul, dacă s-ar fi identificat cu creştinismul. Slăvirea lui Hristos şi propovăduirea lui Hristos tuturor continentelor şi tuturor neamurilor, aceasta a fost menirea hotărîtă de Dumnezeu pentru continentul european. În afară de creştinism, Europa nu are nimic altceva cu care să se poată lăuda. Fără Hristos,

[61] Mai mult de o mie de ani. (n. ed.)

Europa este cerşetorul cel mai sărman şi exploatatorul cel mai neruşinat al acestei lumi.“

De Dumnezeu luminatul ierarh spune adevărul amar privitor la educația/luminarea europeană:

“Şcoala Europei s-a despărțit de credința în Dumnezeu. În aceasta stă prefacerea ei într-o ucigaşă prin otrăvire, în aceasta stă moartea omenirii europene. În culturile închinătoare la idoli, ştiința nu s-a despărțit niciodată de religie, cu toate că religia este în ele greşită şi proastă. Lucrul acesta s-a întîmplat numai în Europa, care primise credința cea mai desăvîrşită. Însă, din pricina ciocnirii ei cu mai-marii bisericii, Europa s-a înrăit şi a lepădat credința cea mai desăvîrşită, păstrînd ştiința cea mai nedesăvîrşită. Vai, frații mei, a lepădat ştiința Dumnezeiască şi a îmbrățişat neştiința omenească! Ce prostie şi cît întuneric!“

Sfîntul şi de Dumnezeu cugetătorul ierarh, despre orbirea cea de bună voie a omenirii apusene:

“Apusul a dat în mintea copiilor. În asta stă monstruozitatea şi nebunia lui. În epoca sa creştină, cînd Apusul era ortodox, el vedea cu duhul şi privea cu mintea: dar, pe cît s-a îndepărtat de adevărul şi fapta bună creştină, vederea lui duhovnicească s-a îngustat tot mai mult, pînă ce, în veacul al XX-lea, s-a întunecat cu desăvîrşire. Acum i-au rămas numai ochii trupeşti pentru observarea obiectelor care cad sub simțuri. El şi-a înarmat ochii cei trupeşti cu multe aparate uimitoare, ca să poată vedea mai bine şi mai adevărat lumea simțită, forma şi culoarea lucrurilor şi ființelor simțite, numărul, mărimea lor şi distanța dintre ele. Observă cu microscopul, şi vede viermii cei mai mici, microbii, aşa cum nimeni nu i-a mai văzut vreodată. Observă cu telescopul şi vede astrele de deasupra căminului lui, aşa cum nimeni altul nu le-a văzut vreodată. Aici se opreşte şi pînă aici ajunge vederea lui. Cît priveşte privirea gînditoare şi vederea duhovnicească în miezul cel ascuns al lucrurilor şi în înțelesul şi însemnătatea întregii zidiri din marele univers din jurul nostru, în ceea ce priveşte aceasta - o frații mei! - omenirea apuseană este astăzi mai oarbă decît Arabia musulmană, şi decît India brahmanică, şi decît Tibetul buddhist, şi decît China animistă. Într-adevăr, Hristos nu a văzut o mai mare ruşine ca aceasta în cele două milenii care au trecut: ca oamenii botezați să fie mai orbi decît cei nebotezați!

Drept aceea, ceea ce zice Apostolul Pavel către Galatenii botezați, aceleaşi lucruri le-aş zice şi astăzi despre prostitul şi îmbătrînitul Apus. Iată ce a scris Apostolul către Galateni: O, Galateni fără de minte! Cine v-a fermecat pe voi, ca să nu ascultați de adevăr, pe voi, în ochii cărora Iisus Hristos a fost aşa de viu închipuit, ca şi cum ar fi fost răstignit între voi ... Aşa de fără de minte sînteți? Începînd în duh, acum în trup sfîrşiți? (Galateni 8:1-8). Şi Europa a

început cîndva în duh, iar acum sfîrşeşte în trup, adică în vederea trupească, în judecata trupească, în poftele trupeşti, în izbînzile trupeşti, ca şi cum ar fi vrăjit-o cineva! Toată viața ei se mişcă, în zilele noastre, în două direcţii: lărgimea şi lungimea. Nu cunoaşte nimic, nici despre adîncime, nici despre înălțime. Pentru aceasta se şi zbate pentru pămînt, pentru spațiu, pentru întindere. Pentru spațiu şi numai pentru spațiu!

Iată de unde vine un război după altul, o spaimă după alta; pentru că Dumnezeu nu l-a zidit pe om ca să fie doar animal în spațiu, ci l-a zidit ca să pătrundă cu mintea lui în adîncul tainelor, iar cu inima lui să se urce în înălțimile Dumnezeieşti. Războiul pentru pămînt este un război împotriva adevărului; iar războiul împotriva adevărului este război împotriva firii Dumnezeieşti şi a celei omeneşti.

O, amărăciune mai amară decît fierea! Ce mult suferă oamenii, se chinuiesc şi jertfesc pentru împărăția aceasta pămîntească trecătoare şi înşelătoare! Dacă ei ar suferi fie şi numai a suta parte din chinurile şi din jertfele acestea pentru împărăția cerurilor, războiul pe pămînt ar fi ajuns pentru ei ceva de rîs pînă la lacrimi. Pentru Hristos ei dau numai cu mare greutate doi bănuți, iar lui Marte-satana îi dau toată averea lor şi pe toți copiii lor!

Europa să-şi facă cruce şi să urmeze pe Hristos. Să-şi aducă aminte de Preasfînta Născătoare de Dumnezeu şi de cei doisprezece mari Apostoli, şi atunci vor cădea solzii de pe ochii ei. Şi va fi din nou frumoasă, aşa cum a fost în prima mie de ani Europa Ortodoxă a lui Hristos. Atunci, şi ea va fi fericită şi noi împreună cu ea. Şi se vor bucura atunci noroadele plînse ale Europei, şi vor cînta împreună cu noi veşnica slavoslovie închinată lui Dumnezeu: “Sfînt, Sfînt, Sfînt Domnul Savaot, plin este cerul şi pămîntul de slava Ta.“ Amin.“

Ierarhul cel plin de smerenia lui Hristos, despre noroadele cele trufaşe ale Europei:

“Noroadele iubitoare de stăpînire şi trufaşe ale Europei nu recunosc niciodată vinovăția lor. Ele au pierdut înțelesul păcatului şi al pocăinței. Pentru orice rău din lume învinovățesc pe alții, însă pe sine niciodată. Cum ar putea ele săvîrşi păcat, de vreme ce s-au aşezat pe tronul lui Dumnezeu şi s-au vestit pe sine dumnezei fără greşeală! Cel dintîi s-a numit pe sine fără greşeală conducătorul lor religios, papa. Exemplul lui l-au urmat, dar în ciuda lui, prinții şi regii Apusului. Cu toții s-au vestit a fi fără greşeală: purtătorii de cruce, ca şi purtătorii de sabie.“

Despre judecata lui Hristos cu Europa, iubitorul de Hristos episcop zice:
“Dacă istoria ultimelor trei veacuri - al optsprezecelea, al nouăsprezecelea şi al douăzecelea - ar putea fi numită cu un singur nume care să i se potrivească desăvîrşit, atunci nu ar fi altul mai bun decît cel de “protocolul judecății dintre Europa şi Hristos“; fiindcă în ultimele trei sute de ani nu s-a întîmplat nimic în

Europa care să nu aibă atingere cu Hristos-Dumnezeu. În judecata aceasta între Hristos şi Europa, se întîmplau următoarele:

Hristos spune Europei că este botezată întru numele Lui şi că trebuie să rămînă credincioasă Lui şi Evangheliei Lui. La aceasta, Europa învinuită răspunde:

- Toate religiile sînt egale. Ne-au spus-o enciclopediştii francezi. Şi nimeni nu poate fi silit să creadă un lucru sau altul.

Europa îngăduie toate religiile ca superstiţii populare, de dragul intereselor sale imperialiste, dar ea însăşi nu urmează nici o religie. Cînd îşi va împlini scopurile sale politice, atunci îşi va încheia repede socotelile cu aceste credinţe deşarte.

Hristos întreabă cu durere:

- Cum puteţi voi, oamenii, să trăiţi numai cu interesele voastre imperialiste, materialiste, adică numai cu pofta animalică pentru hrană trupească? Eu am vrut să vă fac dumnezei şi fii ai lui Dumnezeu, iar voi fugiţi şi urmăriţi să vă faceţi deopotrivă cu animalele de sub jug.

Europa răspunde:

- Eşti depăşit. În locul Evangheliei Tale, noi am descoperit zoologia şi biologia. Acum cunoaştem că nu sîntem urmaşii Tăi şi ai Tatălui Tău ceresc, ci ai urangutanului şi gorilei, ai maimuţei. Noi acum ne desăvîrşim ca să ajungem dumnezei, fiindcă nu recunoaştem alţi dumnezei afară de noi înşine.

Hristos grăieşte:

- Voi sînteţi mai tari de cerbice decît vechii iudei. Eu v-am ridicat din întunericul barbariei la lumina cerească, şi voi mergeţi din nou înapoi în întuneric, ca orbul în noroi. Eu Mi-am vărsat sîngele pentru voi. Eu v-am arătat dragostea Mea, atunci cînd toţi Îngerii îşi întorceau capetele, neputînd suferi putoarea iadului vostru. Atunci deci, cînd eraţi întuneric şi împuţiciune, am fost singurul care am stat să vă curăţesc şi să vă luminez. Să nu fiţi deci acum necredincioşi, căci vă veţi întoarce din nou în întunericul acela nesuferit şi în împuţiciune.

Europa, zîmbind subţire, strigă:

- Fugi de la noi. Nu te recunoaştem. Noi urmăm filosofia elină şi civilizaţia romană. Vrem libertate. Noi avem Universităţi. Ştiinţa este steaua noastră călăuzitoare. Emblema noastră este: libertate, fraternitate, egalitate. Raţiunea noastră este dumnezeul dumnezeilor. Tu eşti un asiatic. Noi te tăgăduim. Eşti numai un basm vechi al bunicilor noştri.

La care, Hristos, cu lacrimi în ochi:

- Iată, eu plec, dar voi veţi vedea. Aţi lăsat calea lui Dumnezeu şi aţi plecat pe calea lui satan. Binecuvîntarea şi fericirea s-au luat de la voi. În mîna Mea se află viaţa voastră şi moartea voastră, fiindcă M-am dat pe Mine Însumi la răstignire pentru voi. Cu toate astea, nu Eu vă voi pedepsi, ci păcatele voastre şi căderea voastră de la Mine, Mîntuitorul vostru. Eu am arătat dragostea

Părintelui Meu către toţi oamenii şi am vrut să vă mîntuiesc pe toţi prin dragoste.

La care Europa:

- Care dragoste? Ură sănătoasă şi bărbătească împotriva tuturor celor ce nu sînt de acord cu noi, acesta e programul nostru. Dragostea Ta este numai un basm. În locul basmului acestuia noi am ridicat steagul naţionalismului, şi al internaţionalismului, şi al etatismului, şi al progresismului, şi al evoluţionismului, şi al scientismului, şi al culturismului. În aceasta se găseşte mîntuirea noastră. Iar Tu pleacă de la noi.

Fraţii mei, în vremurile noastre această discuţie în contradictoriu a luat sfîrşit. Hristos a plecat din Europa, precum odinioară din ţinutul Gadarenilor la poftirea acelora. Dar, îndată ce a plecat, a venit război, urgie, spaimă, ruină, distrugere. S-a întors în Europa barbaria dinainte de creştinism: a avarilor, a hunilor, a longobarzilor, a africanilor, numai că de o sută de ori mai înfricoşătoare. Hristos Şi-a luat Crucea şi binecuvîntarea Sa şi a plecat. A rămas în urmă întuneric şi putoare. Iar voi hotărîţi-vă acum cu cine vreţi să fiţi: cu întunecata şi puturoasa Europă, sau cu Hristos?“

Binevestitorul cel întocmai cu Apostolii zice despre “Demonia albă“ - Europa:

“Ce socotiţi voi cu privire la Europa? Africanii şi asiaticii îi numesc pe europeni “dracii albi“. De aceea, ei ar putea să numească Europa “Demonia albă“. Ar numi-o “albă“ din cauza albeţii pielii, iar “Demonia“ - din pricina negrelii sufletului ei; fiindcă Europa a tăgăduit pe singurul Dumnezeu şi a luat tronul şi vrednicia cezarilor romani. Şi, la fel ca cezarii romani înainte de distrugerea Romei, aşa şi ea a încredinţat toate noroadele pămîntului că fiecare poate să se închine la zeii săi aşa cum ştie şi cum poate, căci ea va îngădui aceasta, dar că noroadele au datoria să se închine mai întîi ei, avînd-o ca zeitate ultimă - fie sub numele de Europa, fie sub numele de “Cultură“.

În felul acestea, fraţii mei, a înviat întocmai ca un vîrcolac, în zilele noastre, Roma cea satanică, Roma aceea dinainte de Constantin cel Mare, care prigonea cu foc şi sabie pe creştini şi Îl împiedica pe Hristos să pătrundă în Europa. Numai că “Demonia albă“ a căzut într-o boală mai grea decît vechea Romă. Căci, dacă Roma cea închinătoare la idoli era chinuită de un singur drac, “Demonia albă“ este chinuită de şapte duhuri rele, mai crunte decît dracul acela al Romei. Iată deci noua Romă închinătoare la idoli, iată o nouă mucenicie pentru creştinism. Să fiţi gata a primi mucenicia pentru Hristos din partea “Demoniei albe“.

Noua Europă închinătoare la idoli nu se laudă cu nici o dumnezeire mai presus de ea. Ea se laudă numai cu sine, cu înţelepciunea sa, cu puterea sa. Este ca un balon umflat, gata să se spargă, spre rîsul Africii şi al Asiei; un buboi copt,

gata să se deschidă şi să umple totul de putoarea lui. Aceasta este Europa anticreştină de astăzi, “Demonia albă“.

Europa trăieşte în cercul vicios al descoperirilor. Oricine se înfăţişază cu o nouă descoperire este propovăduit ca geniu. Iarăşi: oricine vesteşte descoperirile celorlalţi este numit doctor în ştiinţe. Descoperirile Europei sînt multe, aproape nenumărate. Dar nici una din descoperirile acestea nu face pe om mai bun, mai cinstit, mai luminat. Europa, în ultima mie de ani, nu s-a înfăţişat nici măcar cu o singură descoperire pe tărîmul duhovnicesc şi moral, ci exclusiv şi numai pe acela material. Descoperirile Europei au condus omenirea pe marginea prăpastiei. Au condus-o la o întunecare duhovnicească nemaiîntîlnită în istoria creştinismului şi la distrugere plină de întuneric; căci toate descoperirile ei, nu ştim dacă din cauza gîndirii sale rele sau din pricina înrîuririi evreilor, Europa le-a îndreptat împotriva lui Hristos.

Cînd s-a descoperit telescopul pentru observarea stelelor îndepărtate, oamenii de ştiinţă europeni l-au tălmăcit în dauna Evangheliei lui Hristos.

Cînd s-a descoperit microscopul, a fost iarăşi rîs împotriva lui Hristos.

Cînd s-a născocit trenul, maşina cu aburi, telegrafia şi telefonul, tot văzduhul a răsunat de lauda de sine a Europei în ciuda lui Dumnezeu şi a Hristosului Său.

Cînd oamenii au născocit maşinile de călătorit pe mare, de zburat prin văzduh, de vorbit la mari depărtări, atunci Hristos s-a arătat în Europa tot atît de nefolositor şi de înapoiat ca mumiile egiptene. Dar toate descoperirile ei, de-a lungul ultimelor două sute de ani, Europa le-a întrebuinţat pentru sinuciderea sa în războaie mondiale, pentru crimă, pentru ură, pentru prăbuşire, pentru înşelăciune, pentru siluire, pentru impietatea privitoare la cele sfinte şi cuvioase ale noroadelor, pentru minciună, pentru necinstire, pentru destrăbălare şi pentru ateism în toată lumea. În realitate, Europa nu a înşelat pe nimeni altcineva decît pe sine însăşi. Noroadele necreştine au înţeles ce este Europa, ce dă ea şi ce voieşte: pentru aceasta au şi numit-o “Demonia albă“.

Ascultă ce spune Împăratul-Prooroc David: *Aceştia se laudă cu carele lor şi aceştia cu caii lor, dar noi ne vom mări în numele Domnului nostru* (Ps. 19:8). Lăudăroşii aceia vor adormi pe pernele slavei lor mincinoase, iar noi ne vom ridica şi ne vom îndrepta. Iar Apostolul Pavel strigă cu şi mai multă putere: Omule, *ce ai tu, pe care să nu-l fi primit? Iar dacă ai primit, pentru ce te lauzi, ca şi cum n-ai fi primit?* (1 Corinteni 4:7). Cunoaşte că toate descoperirile s-au făcut pe pămîntul lui Dumnezeu, înaintea ochilor lui Dumnezeu, şi învaţă de aici atît ruşinea, cît şi cinstea!“

IEŞIREA DIN TOATE FUNDĂTURILE

Ieşirea din toate fundăturile umaniste, ecumeniste, hoministe, papiste, e Dumnezeu-Omul istoric, Domnul Iisus Hristos, şi zidirea Sa Dumnezeu-omenească istorică - Biserica, căreia El îi e cap veşnic şi care este trupul Lui cel veşnic. Credința apostolică = a Sfinților Părinți = a Sfintei Tradiții = a Sfintelor Sinoade = universală = Ortodoxă este în ea, şi este învierea din toate morțile cele din erezii, orişicum s-ar numi acestea. Căci orice erezie e de la om şi după om; fiecare din ele aşează pe om în locul Dumnezeu-Omului, înlocuieşte pe Dumnezeu-Omul cu omul; şi prin aceasta e tăgăduită şi lepădată Biserica, care e toată în Dumnezeu-Omul, şi e toată de la Dumnezeu-Omul şi toată după Dumnezeu-Omul. Care e mîntuirea din aceasta? Credința apostolică Dumnezeu-omenească, întoarcerea a-tot-cuprinzătoare la calea Dumnezeu-omenească a Sfinților Apostoli şi a Sfinților Părinți [62], adică întoarcerea la credința lor ortodoxă cea nepătată în Dumnezeu-Omul Hristos, la harica lor viață Dumnezeu-omenească în Biserică prin Duhul Sfînt, la slobozenia lor cea întru Hristos cu care ne-a slobozit Hristos, la harica lor petrecere Dumnezeu-omenească în Duhul Sfînt, la sfintele lor fapte bune Dumnezeu-omeneşti. Aceasta şi doar aceasta poate să-l mîntuiască şi să îl slobozească pe om din robia feluritelor linguşiri ale omului, şi slujiri ale omului, şi înrobiri la om umanist-comuniste, şi să-i şteargă toate păcatele; pentru că robia aceasta este acelaşi lucru cu închinarea la dumnezeii cei mincinoşi ai veacului nostru anarhic şi nihilist. Altminteri, fără să ținem seama de calea Apostolilor şi Sfinților Părinți, fără a urma Apostolilor şi Sfinților Părinți după Acela care este singurul şi adevăratul Dumnezeu în toate lumile, şi fără de închinarea înaintea singurului, şi adevăratului, şi veşnic viului Dumnezeu, a Dumnezeu-Omului şi Mîntuitorului Hristos, este neîndoielnic că omul se va afunda în marea moartă a civilizatelor închinări europene la idoli, şi, în locul viului şi adevăratului Dumnezeu, se va închina idolilor mincinoşi ai veacului acestuia, "întru care nu este mîntuire", nici înviere, nici în-dumnezeire pentru ființa cea nenorocită care se cheamă om.

Răscumpărați prin Dumnezeu-Omul Hristos de slujirea idolească în toate chipurile ei, iată ce ne binevestesc, ne poruncesc şi ne predanisesc Sfinții Părinți ai celor Şapte Sinoade Ecumenice, ca pe singura cale adevărată, calea Dumnezeu-Omului, pe care trebuie să meargă cineva, de-a lungul tuturor întunecimilor istorice şi de-a lungul întunericului veacului şi lumii acesteia: "Împlinind Dumnezeiasca poruncă a Dumnezeului şi Mîntuitorului nostru Iisus

[62] Cel de-al "treisprezecelea apostol", "Părintele Ortodoxiei", Sfîntul Atanasie cel Mare, binevesteşte cu înțelepciune apostolică şi părintească tot adevărul despre credința cea adevărată, spunînd că noi ținem "această predanie şi învățătură şi credință dintru început a Bisericii soborniceşti, pe care Domnul a dat-o, Apostolii au propovăduit-o şi Părinții au păzit-o. Căci întru aceasta Biserica s-a întemeiat, iar cel ce cade din aceasta nu mai poate fi şi nici nu se mai poate numi creştin". (Către Serapion, epist. 1, P.G. 26, 593C - 596A).

Hristos, Sfinții noştri Părinți nu au ascuns sub obroc lumina cunoştinței Dumnezeieşti cea dată de El, ci au pus-o în sfeşnicul celei mai folositoare învățături, ca să lumineze tuturor celor din casă, adică celor ce se vor naşte în Biserica sobornicească, pentru ca nu cumva să-şi lovească cineva piciorul de piatra învățăturilor eretice greşite, ci să rămînă la mărturisirea plină de evlavie a Domnului. Căci unii ca aceştia îndepărtează de la ei toată înşelăciunea ereticilor, iar mădularul cel putred, dacă nu mai este nădejde de vindecare, îl taie şi îl îndepărtează de la ei; şi, ținînd în mînă mătura, curăță aria; şi grîul, adică cuvîntul cel de hrană dătător, care întăreşte inima omului, îl închid în jitnița Bisericii soborniceşti, şi neghinele învățăturii greşite eretice, aruncîndu-le afară, le ard cu foc nestins... Iar noi, ştiind întru totul lucrurile acestor de Dumnezeu purtători Părinți, propovăduim cu o singură gură şi cu o singură inimă, neadăugînd nimic şi neînlăturînd nimic din cele ce ni s-au predat de la ei. Ci, în acestea stăruim, în acestea ne sprijinim. Aşa mărturisim, aşa învățăm, precum Sfintele şi Ecumenicele şase Sinoade au hotărît şi au încredințat... Şi credem, precum zice Proorocul, că nu vreun Înger, ci Însuşi Domnul ne-a mîntuit pe noi (Isaia 6:3,9), căruia şi noi urmînd şi împropriindu-ne glasul lui, strigăm în gura mare: Nu vreo adunare, nu vreo stăpînire împărătească, nu niscaiva uneltiri blestemate de Dumnezeu ale înşelăciunii idolilor au slobozit Biserica, aşa cum a defăimat sinedriul jidovesc..., ci Însuşi Domnul slavei, Dumnezeu cel Întrupat; El a mîntuit-o şi a liberat-o de înşelăciunea cea idolească; Lui se cuvine deci slavă, Lui se cuvine dar, Lui se cuvine mulțumită, Lui se cuvine laudă, Lui se cuvine măreție; căci a Lui este răscumpărarea, a Lui mîntuirea, a celui ce singur poate să mîntuiască la nesfîrşit, iar nu a altor oameni, care vin de jos... Cum au văzut Proorocii, cum au învățat Apostolii, cum a primit Biserica, cum au dogmatisit Dascălii, cum a găsit cu cale lumea întreagă, cum a luminat darul, cum s-a dovedit adevărul, cum a fost nimicită minciuna, cum a mărturisit cu curaj înțelepciunea, cum a aşezat primul Hristos, noi aşa gîndim, aşa vorbim, aşa propovăduim pe Hristos ca Dumnezeul nostru adevărat... Aceasta este credința Apostolilor, aceasta este credința Părinților, aceasta este credința ortodocşilor, şi credința aceasta a sprijinit lumea întreagă.“ [63]

[63] Actele Sinodului VII Ecumenic. Actul nr. 4, Mansi, vol. 13, p. 129. Vezi, de asemenea, şi Sinodiconul Ortodoxiei, în Triod (ed. grecească a Apostoliki Diakonia, Atena 1960, p. 145).

Notă asupra ediției

Cartea de față a fost scrisă de Cuviosul Părinte Iustin Popovici, Sfîntul dogmatist al veacului al douăzecilea după Hristos, ca urmare a unor alunecări ruşinoase ale capilor Bisericilor Ortodoxe din Răsăritul Europei, care au strecurat țînțarul şi au înghițit cămila ascunzînd Adevărul şi istoria plină de mucenici în numele singurului Adevăr din toate lumile cu putință. Ea s-a tipărit întîi în limba sîrbă de Mănăstirea Hilandar din Sfîntul Munte Athos, în anul 1975, dat fiind că sub regimul comunist apariția ei a fost cu totul cu neputință.

Ucenicii Sfîntului Iustin, părinții Amfilohie Radovici şi Athanasie Ieftici, în acea vreme ieromonahi (astăzi arhierei ai Sinodului Bisericii Sîrbe) şi doctoranzi la Facultatea de Teologie din Tessalonic, au tradus-o în limba greacă modernă şi au publicat-o în Grecia în anul 1979. Şocul produs de această carte, netipărită în vreuna din țările neortodoxe ale Europei pînă astăzi, a fost uriaş. Acesta a fost motivul pentru care de îndată ce ea a apărut în Grecia, a fost tradusă după această ediție, în 1979, de către răposatul părinte Olimp Căciulă. O copie dactilografiată a traducerii sale se află de atunci pînă astăzi în Facultatea de Teologie din Bucureşti, aproape nebăgată în seamă.

Cartea de față a fost tradusă după ediția din 1995 a Mănăstirii athonite Hilandar. În 1999 a apărut şi în Serbia, tipărită de mănăstirea în care şi-a petrecut Sfîntul Iustin cea mai mare parte a vieții sale, Mănăstirea Celie. Această ediție s-a epuizat destul de repede, astfel încît astăzi nu se mai găseşte. Dorim ca prin traducerea ei în româneşte să umplem un mare gol existent în sufletele doritoare de adevăr. Iar astăzi, poate mai mult ca în alte dăți, se simte nevoia lămuririi întrebărilor apăsătoare care privesc Biserica:

- există har sfințitor în afara Bisericii Ortodoxe?
- există mîntuire în afara Bisericii Ortodoxe?
- ce urmăreşte ecumenismul?
- se vor uni creştinii într-o singură Biserică vreodată? Vrea Dumnezeu lucrul acesta?
- care trebuie să fie atitudinea ortodocşilor față de Europa şi față de neortodocşi în general?
- poți fi şi european şi creştin ortodox?

Nimeni din reprezentanții Bisericii de astăzi nu vrea să răspundă la aceste întrebări. Europeana goană după bani şi europeana slavă deşartă, dimpreună cu toate patimile europene, s-au sălăşluit adînc în sufletele reprezentanților Bisericii. Mărturisirea lui Hristos şi jertfa pentru Adevăr, dimpreună cu învățătura ortodoxă despre pocăință, ascultare, mîntuire, aşa cum a fost făcută în Ortodoxie de două mii de ani, au fost înlocuite cu formule comode de mîntuire. Adevărul Bisericii, al lui Hristos, al Sfinților Apostoli, al Sfinților Părinți, a fost încuiat sub o mare piatră a tăcerii. Adevărul este astăzi din nou piatră de mult preț…

Frontispiciile acestei cărți sînt lucrate după modele moldoveneşti de secol XV de către Maica Stareță Evloghia de la Mănăstirea Adormirii Maicii Domnului - Diaconeşti. Fotografia de la pagina 2 este din colecția Mănăstirii Sihăstria, iar vigneta de la pagina 78 este copiată din cărțile tipărite de Sfîntul Ierarh Mărturisitor al Ortodoxiei Antim Ivireanul. Mulțumim celor ce au ostenit pentru această carte şi celor care au încurajat apariția ei. Mai mult decît tuturor îi mulțumim Părintelui Stareț Iustin Pîrvu, care a binecuvîntat gîndul şi toate ostenelile apariției acestei cărți, cu un cuvînt de mare preț: „Dacă nu vom mărturisi Adevărul şi Ortodoxia după învățătura Cuviosului Părinte Iustin Popovici, nu ne mîntuim”.

Mănăstirea Sfinților Arhangheli - Petru Vodă
La hramul Intrării Maicii Domnului în Biserică, 2002

m. Filotheu Bălan

BISERICA ORTODOXA SI ECUMENISMUL
de
Sf. Iustin Popovici

****